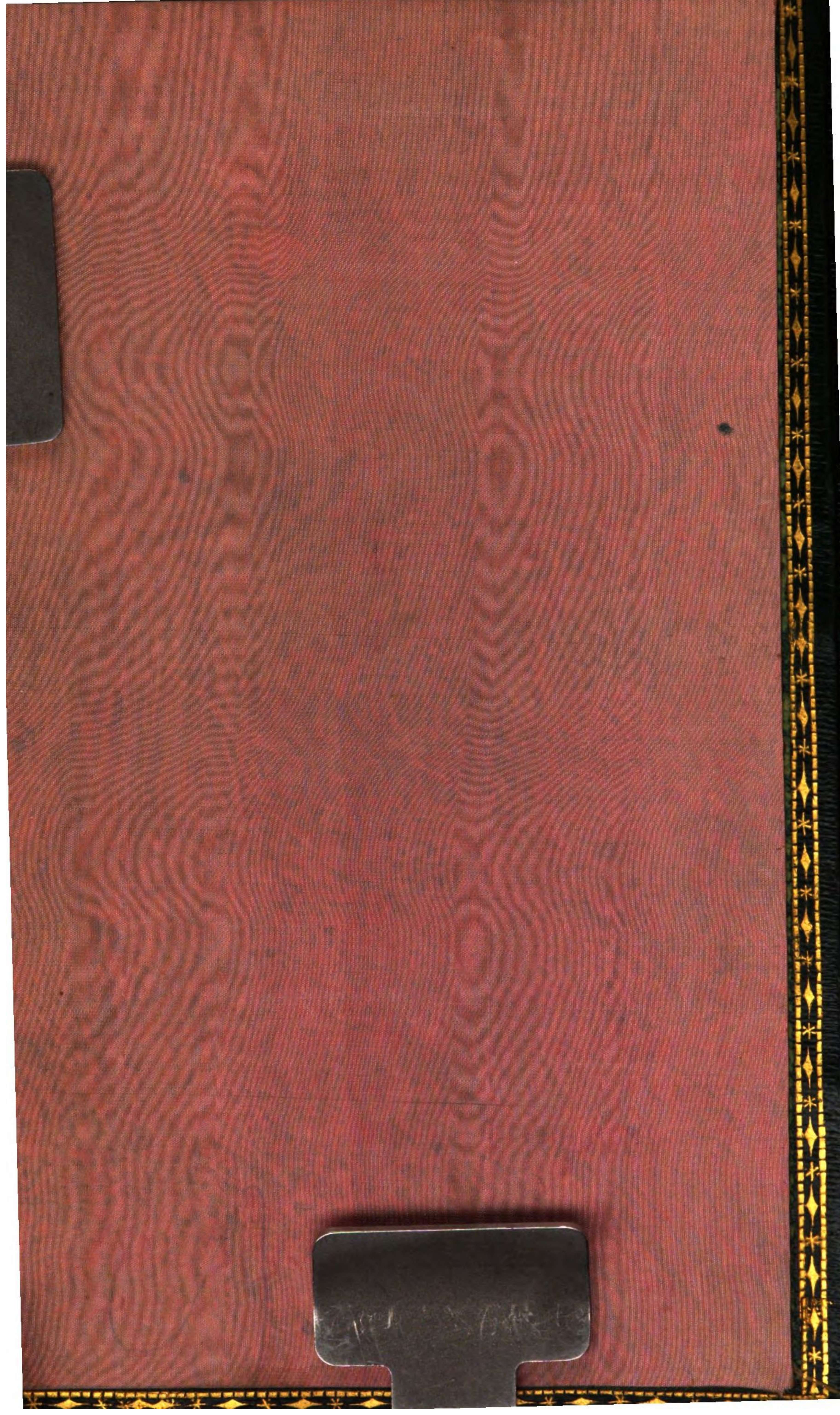

Paed. Th.

54

M

B.66.

Paed. Th.

57

Albi

DONUM
LUDOVICI II.

AUGUSTISSIMI

BAVARIÆ REGIS.

ΣΧΟΛΕΙΟΝ

ΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

καὶ ἀρετῆς διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν

τῶν κατὰ τὴν ἀρχαίαν παιδείαν

τιμίου ἀνδραγαθίου

ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΕΝ ΘΗΡΑ ΓΑΛΛΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΚΥΡΙΟΥ ΓΟΥΔΕΛΑΝΟΥ ΔΑΔΗ

Πρώτος διδάσκαλος καὶ διευθυντής

τῆς ἐκπαίδευσιν τῶν ἐλλήνων

Παρίσι, 1839.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ Ν. ΠΑΡΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ.

ΟΜΟΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ ΔΙΑΘΕΤΕΙ

1839

DONUM
LUDOVICI II

AUGUSTINI

BAVARIAE REGIS

ΣΧΟΛΕΙΟΝ

ΤΗΣ ΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΗΘΩΝ

Περὶ καλῆς καὶ ἐναρέτου ἀνατροφῆς τῶν τέκνων

μὲ τὰ κυριώτερα ἀξιώματα τοῦ εὐσεβοῦς καὶ

τιμίου ἀνθρώπου

ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΕΝ ΘΗΡΑ ΓΑΛΛΙΚΟΥ ΑΝΤΙΠΡΟΞΕΝΟΥ

ΚΥΡΙΟΥ ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΥ ΑΛΒΗ

Παίδευε υἱόν σου καὶ ἀναπαύσει σέ

Καὶ δώσει κόσμον τῇ ψυχῇ σου.

Παροιμ. Κεφ. κβ'.

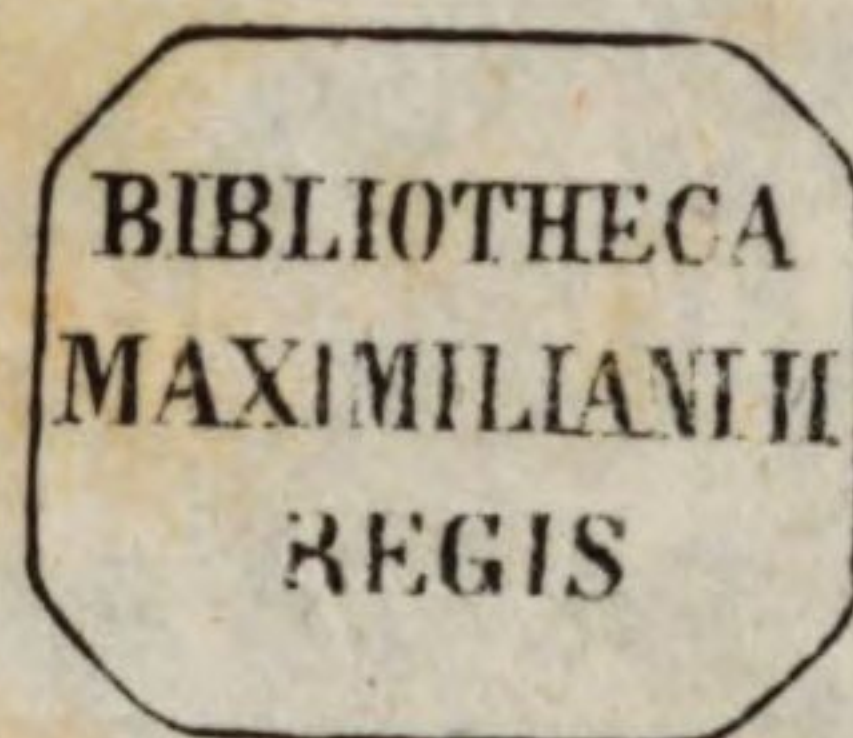

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ Ν. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ.

ΟΔΟΣ ΕΥΧΑΡΙΣ ΑΡΙΘ: 15.

1839

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΣ

Δὲν εἶναι σκοπός μας νὰ δώσωμεν ἐδῶ νέον σχέδιον περὶ ἀνατροφῆς· πολλοὶ ἄλλοι ἔπραξαν τοῦτο κατὰ διαφόρους καιροὺς, εἷς τινας δὲ ὑπάρχουν συστήματα λαμπρὰ μὲν, ἀλλὰ πλέον ἱκανὰ νὰ διαφθείρωσι καὶ ἀπατήσωσι, παρὰ νὰ φωτίσωσι καὶ διδάξωσιν.

Προσεκτικώτεροι ἡμεῖς εἰς ἀντικείμενον τοσοῦτον οὐσιῶδες θέλομεν ἐκθέσει μόνον, μετὰ τινας ἰδιαιτέρας παρατηρήσεις, τὰς ἐρμηνείας ἐκείνων τὰς ὁποίας ἐκρίναμεν ὀρθοτέρας καὶ ὠφελιμωτέρας πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιχειρήματός μας.

Συγκειμένου τοῦ ἀνθρώπου ἐξ ἐνὸς σώματος καὶ μιᾶς ψυχῆς ὑπάρχουν ἐξ ἀνάγκης δύο μέρη εἰς τὴν καλὴν ἀνατροφὴν, καὶ τὸ μὲν ἀποβλέπει τὸ σῶμα, τὸ δὲ τὴν ψυχὴν· περὶ τοῦ πρώτου δὲν θέλομεν ἐκτανθῆ τόσον, ὅσον περὶ τοῦ δευτέρου, διότι κύριον σκοπὸν ἔχομεν τὴν μόρφωσιν τῶν ἡθῶν· δὲν δυνάμεθα ὁμῶς νὰ μὴν ἀναφέρωμεν ὀλίγα τινα καὶ περὶ τοῦ ἄλλου, διότι ἐνωμένης οὐσῆς τῆς ψυχῆς μετὰ τὸ σῶμα, ὡς πᾶσι γνωστὸν, μὲ τὰ πλέον στενὰ καὶ συντεταγμένα δεσμὰ, ἡ μόρφωσις τοῦ ἐνὸς ἔχει μεγίστην ἐπιρροὴν ὡς πρὸς τὸ ἄλλο.

Προσθέτομεν εἰς τὸ τέλος καὶ τὰ οὐσιωδέστερα ἀξιώματα τῆς ἀληθοῦς σοφίας, τὰ ὅποια ποιητικῶς ἐξετείνουμεν ἵνα ἐγχαράχῃεν εὐκολώτερον εἰς μνήμην τῆς νεολαίας, καὶ εἰς αὐτὴν μέχρι τέλους διαμείνωσι.

Ἐπειδὴ ἡ βάσις καὶ τὸ θεμέλιον μιᾶς καλῆς καὶ ἐναρέτου ἀνατροφῆς εἶναι ἡ πρὸς τὴν νεολαίαν διάταξις τῶν ἀρετῶν ἐκείνων αἱ ὅποια ἐμψυχώνουν αὐτὴν εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ξεμακρύνουν ἀπὸ πάντων ὅ,τι δύναται νὰ τὴν βλάψῃ, ἐνομίσσαμεν ἐπάναγκες νὰ κάμωμεν καί ποιας παρατηρήσεις πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ἀξιωμάτων ἐκείνων ἅτινα ἀποβλέπουν τὰ περὶ πίστεως καὶ τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας πρῶτιστα ἡμῶν χρέη· τὰ ἀξιώματα ταῦτα καλῶς στηριγμένα εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν ἀπομακρύνουσιν ἀπὸ τὸ ἐλάττωμα καὶ τὸν ἐμψυχώνουσιν εἰς τὴν γύμνασιν ὅλων τῶν ἀρετῶν, κατασταίνοντα αὐτὸν συγχρόνως εὐάρεστον ἐνώπιον Θεοῦ, καὶ ἐπαινετὸν παρ' ἀνθρώποις.

Εἰς τὰς περὶ ἀνατροφῆς καὶ ἀξιωμάτων τοῦ εὐσεβοῦς καὶ τιμίου ἀνθρώπου παρατηρήσεις καὶ ἐρμηνεύσεις μας δὲν ἐφροντίσαμεν εἰμὴ τὴν μόρφωσιν τῶν ἡθῶν· τὰ χρηστὰ ἥθη εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐνεργοῦν τὴν ἀποπλήρωσιν τῶν χρεῶν ἐπιτεθειμένων εἰς τὸν χριστιανικὸν καὶ κοινωνικὸν ἄνθρωπον, εἶναι συγχρόνως καὶ ὁ πλέον ἀξιότιμος καρπὸς τῆς ἀληθοῦς σοφίας, καὶ ὁ ἡρωϊσμὸς τῆς ἀρετῆς· τὰ ἥθη αὐτὰ εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς κοινωνίας καὶ ἡ βάσις τοῦ κράτους· ἕνα βασίλειον τὸ ὅποϊον ἤθελε διοικεῖται διὰ τῆς ἀρετῆς, ἤθελεν εἶναι εἰς τινὰ τρόπον αἰώνιον ὡς αὐτὴν· ἕνας λαὸς ὅστις ἔχει καλὰ ἥθη ἤθελεν ὑπάρξει περισσότερον χωρὶς νόμους, παρὰ ἕνας λαὸς ὅστις ἔχων τοὺς καλητέρους.

νόμους δὲν ἤθελεν ἔχει καλὰ ἦθη· ἡ ἀρετὴ ἐκπληροῖ εἰς ὅλα, ἀλλὰ τίποτε δὲν δύναται νὰ τὴν ἀναπληρώσῃ, ἄνευ αὐτῆς οὐδεὶς ἐμπορεῖ νὰ ᾔῃ εὐτυχὴς οὔτε εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν οὔτε εἰς τὴν ἄλλην.

Ἀλλ' ὅσον τὰ ἦθη εἶναι ἀναγκαῖα τόσον περισσότερον πρέπει νὰ ἐπιμεληθῇ τις εἰς τὸ νὰ τὰ μορφώσῃ· δὲν πρέπει τις νὰ περιμένῃ νὰ ἐξισάσῃ ἓνα δένδρον τὸ ὅποῖον ὁ χρόνος καὶ ὁ καιρὸς ἐδυνάμωσεν, ὀφείλει νὰ πράξῃ τοῦτο ὅταν εἶναι τρυφερόν καὶ εὐλύγιστον.

Ἄς μᾶς εἶναι λοιπὸν συγχωρημένον νὰ παραγγείλωμεν εἰς τοὺς γονεῖς, καὶ εἰς ἐκείνους οἵτινες εἶναι ἐπιφορτισμένοι τὴν ἀνατροφὴν τῆς νεολαίας νὰ δώσουν εἰς αὐτὴν κατὰ τοὺς τρυφεροὺς χρόνους τῆς ἡλικίας τῆς, τὸν ἀτίμητον τοῦτον θησαυρὸν τῆς χρηστηθείας· ἓνα καινούριον πανὶ διαφυλάττει περισσότερον καιρὸν τὰ χρώματα τὰ ὅποια εἰς αὐτὸ ἔδωσαν.

Δὲν ἔχομεν τίποτε νὰ εἵπωμεν περὶ τῆς ἀτελειότητος τῆς συντάξεως καὶ τοῦ ἐκφράζεσθαι· ὁ σκοπὸς τοῦ μικροῦ μας τούτου πονήματος εἶναι διὰ νὰ ὠφελήσωμεν καὶ οὐχὶ διὰ νὰ ἀρέσωμεν· ἐλπίζομεν ὅθεν ὅτι οἱ φιλόκαλοι ἀναγνώσται θέλουν ἐκτιμήσει τὸν σκοπὸν παραβλέποντες τὰς ἐλλείψεις.

ΣΧΟΛΕΙΟΝ

ΤΗΣ ΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΗΘΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΛΗΣ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ

Περὶ φυσικῆς ἀνατροφῆς

Η ἀνατροφή αὕτη δὲν ἀποβλέπει εἰμὴ τὸ σῶμα· ὅταν ᾗναι καλῆς κράσεως, λέγει εἰς τῶν σοφῶν εἰσηγητῶν, ἡ φύσις δὲν μᾶς δίδει σχεδὸν εἰμὴ ἓνα κανόνα καὶ αὐτὸς ἀρκεῖ· οὗτος δ' εἶναι τὸ νὰ τὴν ἐπιτρέπωμεν νὰ ἐργάζεται, νὰ ἀναπτύσσεται ἐλευθέρως, καὶ νὰ τὴν ἀφήσωμεν νὰ συνηθίσῃ εἰς ὅλα. Αὕτη εἶναι περισσότερον ἀσφαλὲς εἰς τὰς ἐργασίας της, καὶ ἔτι πλέον φωτισμένη ἀπὸ ὅλην τὴν ὁποίαν ἡμεῖς νομίζομεν νὰ μεταχειρισθῶμεν ἐπιδεξιότητα εἰς τὸ νὰ τὴν διευθύνωμεν καλλήτερα.

Ἄς τὸ ὁμολογήσωμεν πρὸς ἔπαινον τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἤρχισαν τέλος πάντων νὰ ἀνοίξωσι τὰ ὀμμάτια οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ ἐννοήσωσι τὴν ἐκ τῶν ζώων καὶ σπαργάνων προκύπτουσαν βλάβην· διότι ἡ βία τὴν ὁποίαν τὰ παιδιά κάμνουσιν ἵνα ἀπαλλαχθῶσιν ἀπὸ αὐτὰ, συνεισφέρει εἰς τὸ νὰ συγχίσωσι τὸ σύνολον τοῦ σώματός των, ἢ νὰ στερήσωσι τὴν κίνησιν τινὸς τῶν μελῶν αὐτοῦ· Ὁ Κ. Βουφὼν

καταδικάζει ὁμοίως τὰς φάλασσας καὶ στενόχωρα φορέματα, τὰ ὅποια ἐπὶ τῇ ματαίᾳ προφάσει τοῦ νὰ σχηματίσῃ τὸ ἀνάστημα ἐμποδίζουν τὴν ἀναπνοὴν καὶ τοῦ αἵματος τὴν κυκλοφορίαν, καὶ προξενοῦν εἰς τὰ παιδιά πολλὰς ἐνοχλήσεις καὶ δυσμορφίας. Καθ' ὁμοίωσιν ἑνὸς τρυφεροῦ δενδρακίου τοῦ ὁποίου ἡ ρίζα εὐρίσκεται σφικτοδεμένη καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐμποδίζεται ὁ χυλὸς, οὕτως αὐτὰ ἀσθενοῦσι καὶ δὲν αὐξάνουν εἰμὴ μετὰ πολλῆς ἀδυναμίας. Οἱ ζῶηροὶ αὐτῶν μυῶνες δὲν ἀποκτοῦν ἐκείνην τὴν εὐκινησίαν καὶ δύναμιν ἣ ὅποια διακρίνεται κατ' εὐτυχίαν εἰς τὰ παιδιά τῶν ὁποίων ἡ φύσις δὲν ἐπνίγη ἀπὸ τὴν τέχνην· ἐν ᾧ λοιπὸν αἱ σκληραὶ αὐταὶ ἐφευρέσεις, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν τείνουσιν εἰς ἄλλο τι εἰμὴ εἰς τὸν νὰ ἐμποδίσῃ τὰ βρέφη νὰ δυναμόνῃ καὶ αὐξάνῃ, διατὶ νὰ τὰ κάμωμεν νὰ ὑποφέρωσιν;

Εὐφρονέστερος σὺ πολλῶν ἄλλων, μὴ ἐνδύεις τὰ τέκνα σου εἰμὴ φορέματα φαρδέα, εὐκόλα, εὐχρηστα, καὶ θέλεις τὰ ἰδεῖν εὐχαρίστως νὰ αὐξάνῃ καὶ νὰ ἀναπτύσσωνται. Ἀλλ' ἐὰν θέλῃς νὰ προλάβῃς ὥστε νὰ λάβῃ τὸ τέκνον σου ὑγείαν εὖρωστον πρὸς δὲ καὶ καθαρά καὶ ἀθῶα ἥθη, πρόσεχε καλῶς μὴ τὸ ἀναθρέψῃς ἀπαλῶς μετὰ πολλῆς μαλθακότητος.

Ὡ γονεῖς ἀληθῶς τρυφεροὶ καὶ σταθεροὶ, πράξετε οὐχὶ ὅ,τι τυφλὴ ἀδυναμία ἐμπνέει εἰς πολλὰς μητέρας, ἀλλ' ὅ,τι σὰς διατάττει ἡ εἰλικρινὴς ἀγάπη, καὶ ἀποφεύγοντες τὴν σκληρότητα καὶ τὴν ὑπερβολὴν ἀκολουθήσετε ἐκεῖνο τὸ ὅποιον λέγει ὁ Μοντένιος (Montaigne) « Σκληρυνε
« τὸ τέκνον σου, ἀφαίρεσε αὐτῷ πᾶσαν

» χαϊδευτικὴν ἔξιν ὡς πρὸς τὴν ἐνδυμα-
» σίαν, τὸ πλάγιασμα, τὸ φαγητὸν καὶ τὸ
» ποτὸν, κάμετο νὰ συνηθίσῃ εἰς ὅλα ».

Ἐὰν μήτηρ πολλὰ συγκαταβατικὴ ἀνατρέφῃ ἄλλως πως
τὸ τέκνον της δὲν θέλει τὸ καλὸν του, ἀλλὰ τὴν ἰδι-
κὴν της εὐχαρίστησιν. Διὰ μικρὰς τινὰς γλυκύτητας τὰς
ὁποίας αὐτὴ τῷ δίδει εἰς τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν τοῦ
ἐτοιμάζει μύρια κακὰ καὶ μυρίας βασάνους καθ' ὅλον τῆς
ζωῆς τοῦ τὸ στάδιον. Ἡ πρὸς τὸ παρὸν αὐτῆς τρυφερότης
εἶναι ἀληθὲς σκληρότης διὰ τὸ μέλλον, τὸ κατασταίνει ἄ-
δύνατον, ἀνανδρον, αἰσθητικὸν καθ' ὑπερβολὴν, ἀνίκανον
νὰ ὑποφέρῃ τὸ βάρος τοῦ κόπου καὶ τῶν ἀρρώστιων· αὐ-
ξάνει τὴν φυσικὴν του ἀδυναμίαν διὰ παιδαριώδους αἰσθη-
τικότητος εἰς τὰ μικρὰ συμβάντα ἅτινα τῷ ἀκολουθοῦν,
λησμονεῖ ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ ἄνθρωπος. Ἡ ἀνανδρος αὕτη
ἀνατροφή ἢ ὁποῖα ἀπὸ περιττὰς χαϊδεύσεις καὶ τρυφερότη-
τας, ἐκθηλύνει τὸ παιδίον, τὸ διαθέτει εἰς ἀναλγησίαν,
εἰς ἀπροσεξίαν, εἰς ἐλαφρότητα τὰ ὁποῖα τὸ κατασταίνουν
διὰ τὸ μέλλον ἀνωφελὲς ὄν καὶ ἀξιοκαταφρόνητον.

Ἐπειδὴ αἱ μεταβολαὶ τοῦ ἀέρος εἶναι ἡ πρωτίστη αἰτία
τῆς διαφθορᾶς τῶν ἐχόντων ζωὴν, ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἐφο-
πλισθῇ ὁ ἄνθρωπος ἐναντίον τῶν ἀναποφεύκτων τούτων
ἐχθρῶν. Οἱ βάρβαροι καὶ ἄγριοι ἄνθρωποι, οἵτινες περι-
πατοῦσι πάντοτε γυμνοὶ εἶναι πολλὰ δυνατῆς ὑγείας. Ἡ
δημόσιος εὐσχημοσύνη διατάττει ἀναμφιβόλως νὰ ἐνδύε-
ταί τις, ἀλλ' ἐν ᾧ εἶναι πρέπον νὰ σκεπάζεται· δὲν εἶναι
χρεία νὰ φορτόνεται.

Σὺ δὲν θέλεις τὸ τέκνον σου νὰ ὑποφέρῃ ἐκ τοῦ ψυχροῦς

καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ ἐνδύεις μὲ θερμαίνοντα φορέματα ἄγνοεῖς ἄραγε ὅτι τὰ παῖδιά ὄντα εἰς διηνεκῇ κίνησιν, καὶ ἔχοντα τὸ αἷμα πολλὰ ζεστόν, δὲν αἰσθάνονται ποτὲ τὸ ψυχρὸς εἰμὴ εἰς τὰ ἀκρωτήρια τοῦ σώματος; ἢ περὶ τούτου φροντίς σου κακῶς ἐσκεμμένη δὲν ὠφελεῖ εἰμὴ εἰς τὸ νὰ ἀπαλύνῃ ὅν ἡ τριβὴ ἤθελεν ἐνδυναμώσῃ καὶ καταστήσῃ σχεδὸν μὴ αἰσθανόμενον. Φιλόσοφος τις περὶπατῶν γυμνὸς ἐν μέσῳ τῶν χιόνων, ἀπεκρίνετο πρὸς τοὺς ὅσοι τὸν ἐθαύμαζον « ἐγὼ εἰμὶ ὁλος πρόσωπον ». Εἰς ἐν πεδῖον μάχης κατὰ τὴν ὁποίαν παρευρέθη ὁ Ἡρόδοτος περίφημος τῆς Ἑλλάδος ἱστοριογράφος εἶδεν ὅτι αἱ κεφαλαὶ τῶν Περσῶν διαπερνῶμεναι εὐκόλως ἐκεῖναι δὲ τῶν Αἰγυπτίων σκληρότεραι αὐτῶν τῶν λίθων ἐδείκνυον τῶν μὲν τὴν χαυνότητα, τῶν δὲ τὴν ῥωμαλαίαν κράσιν τὴν ὁποίαν διὰ τῆς ὀλιγαρκοῦς τροφῆς καὶ τῶν ἰσχυρῶν γυμνάσεων εἶχον ἀποκτήσει.

Κάμνε ὥστε ἡ κράσις τοῦ τέκνου σου νὰ γίνεται δυνατὴ διὰ μέσου σωματικῶν ἀσκήσεων, τὸ σῶμά του νὰ ἐργάζεται μὲ ἐλευθερίαν καὶ διὰ τοῦτο νὰ ᾔῃαι συχνὸν εἰς κίνησιν· καθεὶς ἐξεύρει ὅτι τὰ παῖδιά εὐαρεστοῦνται νὰ κινῶνται πάντοτε· ἅς τὰ φοβερίζῃ τις ὅσον θέλει διὰ νὰ ᾔῃαι ἡσυχά, εἰς μάτην τῶν ὑπενθυμίζεις ὅτι ἐβλάφθησαν τρέχοντα, δὲν ἤμποροῦν νὰ ῥέκωνται εἰς ἓνα τόπον· ἐὰν τις τὰ ὑποχρεώσῃ εἰς τοῦτο ὑποφέρουσι περισσότερον ὥς ἐκ τῆς βίας ταύτης, παρὰ ὥς ἐκ πάσης ἄλλης τιμωρίας· οὕτως εἶναι μία μεγάλη ποινὴ διὰ τὰ ὅποια κάμνουν σφάλματα, τὸ νὰ τὰ βιάσῃ τις νὰ εἶναι καθήμενα, ἢ νὰ ἴστανται εἰς τὸν ἴδιον τόπον, ἐννοούμενον ὅτι δὲν θέλουν λείψῃ διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ νὰ σαλεύωσιν.

Τὸ δὲ ἰδικόν σου τέκνον ἄς μὴ εἶναι συχνὰ καθήμενον, ἄς τρέχῃ, ἄς πηδᾷ, ἄς χορεύῃ, ἄς κοπιάζῃ εἰς τὸν κῆπον καὶ ὅλα ταῦτα νὰ τὰ πράττῃ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς σου· πρέπει νὰ συγκατατίθῃς εἰς τὰς διασκεδάσεις τοῦ, εἰς τὰς ταραχάς του, εἰς τὰ κροτήματά του· εἶναι ἀδύνατος ἀξίωσις, εἶναι χαμερπὴς δίδαξις, τὸ νὰ λέγῃ τινὰς εἰς τὰ παιδιά νὰ ἀκολουθῇτε τὸ παράδειγμά μας, μήπως μᾶς βλέπετε νὰ τρέχωμεν κάθε στιγμήν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ; ὅθεν δύνασθε ὡς ἡμεῖς νὰ εἰσθε ἥσυχαι; ὅχι βεβαίᾳ δὲν δύνανται, ἔχουν πάντοτε ἀνάγκην νὰ ἐργάζωνται, τὸ αἰσθάνονται πολλὰ καλὰ διότι ἡ ἀλάνθαστος φύσις διδάσκει τοῦτο. Φρόντιζε ὥστε τὸ τέκνον σου κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους νὰ κάμῃ τὸ αἷμα γλυκὺ διὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν φαγητῶν καὶ διὰ τακτικῆς τροφῆς. τὰ παιδιά ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι λαίμαργα, ἐπιθυμοῦντα τὰ γλυκίσματα καὶ δουλεύοντα τὴν γαστέρα των· ἐπιμελήθητι νὰ ἐπιδιορθώσῃς τὸ τέκνον σου τοῦ ἐλαττώματος τούτου συνηθίζων αὐτὸ εἰς τὴν σωφροσύνην. Αὕτη εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ὑγείας καὶ δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ τὰ ἐκ τούτου προκύπτοντα καλὰ εὐεργετήματα εἰς τὰ ἴδια παιδιά· ἰδὲ τὴν εὐκίνησιν, τὴν ζωηρότητα, τὴν εὐθυμίαν, τὴν δύναμιν, τὸν γλυκὺν ὕπνον τὰ ὅποια χαίρει τὸ τέκνον σου ὅταν τρώγῃ σωφρόνως· παράβαλε τὴν κατάστασιν ταύτην μετὰ τὴν βάρυνσιν, τὴν ἀηδίαν, τὴν παραξενάδα, τὴν ἀδυναμίαν, καὶ τὸν ἀνήσυχον ὕπνον τὰ ὅποια αἰσθάνεται ὅταν φάγῃ πολὺ, καὶ θέλεις ἐννοήσῃς εὐκόλως τὰ ὅποια δεινὰ ἢ τελευταία αὕτη κατάστασις συχνάκις ἐπαναλαμβανομένη θέλει προξενήσῃ εἰς τὴν ὑγείαν του.

Μὴ τὸ ἀφίνεις λοιπὸν νὰ τρώγῃ συνεχῶς, τὰ παιδία ἔχουν ἢ νομίζουν ὅτι ἔχουσι πάντοτε πείναν, ἀλλὰ τοῦτο προέρχεται ἀπὸ λαιμαργίαν παρὰ ἀπὸ ἀνάγκην· τακτοποίησε τὰ γεύματά του, καὶ ἅς τρώγῃ ὅσον τὸ δυνατόν εἰς τὰς προσδιωρισμένας ὥρας, ἅς μὴ τρώγῃ τίποτε τὸ ὁποῖον νὰ εἶναι πολλὰ εὐαρέστου γεύσεως καὶ νὰ τὸ παρακινῇ νὰ φάγῃ περισσότερον τοῦ δέοντος, καὶ τὸ ὁποῖον νὰ τὸ κάμῃ νὰ ἀηδιάζῃ ἔπειτα τὰ πρόσφορα εἰς τὴν ὑγείαν του φαγητά.

Ὁ Κ. Λῶκ, περίφημος φιλόσοφος Ἀγγλος, ὅστις εἶχε σπουδάζει καλῶς τὴν ἱατρικὴν περιορίζει σφόδρα νὰ δίδωνται εἰς τὰ παιδία ἐκλεκτὰ φαγητά, τὰ ζυμαρικά, τὰ γλυκὰ, καθὼς καὶ τὰ μὴ ἀπολύτου ἀνάγκης ἱατρικά· ἦτο γνώμης νὰ μὴ τοῖς δίδεται οὔτε οἶνος· ἀλλὰ ὁ Κ. Βουφὼν δὲν εἶναι καθ' ὅλα σύμφωνος κατὰ τοῦτο «ἐπι-
«τρέπει τε λέγει, νὰ πίνωσι τὰ παιδία καμ-
»μίαν φορὰν κρασί, διότι ὡς ἐκ τούτου
»ἴσως ἐμποδίζεται μέρος τῶν κακῶν ἐνεργ-
«γημάτων τῶν προξενουμένων ὑπὸ τῶν
»σκωλικίων.»

Ἐλπίζομεν ὅτι οἱ ἀναγνώσται θέλουν μᾶς συγχωρήσει τὴν λεπτολογίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἐμβήκαμεν· ἡ ὑγεία καὶ ἡ ζωὴ τῶν τέκνων εἶναι τὰ πρῶτιστα χρέη τῶν γονέων· πόσον συμφέρει εἰς τὰς οἰκογενείας καὶ εἰς τὸ κράτος τὸ νὰ ᾔναι οἱ ἄνθρωποι δυνατοὶ καὶ ὑγιεῖς, ὥστε νὰ ᾔναι πάντα εἰς κατάστασιν νὰ ἐκδουλεύσωσι μετ' ὠφελείας τὴν πατρίδα αὐτῶν! Δὲν πρέπει ὡσαύτως νὰ παραμελήσῃ τις νὰ δώσῃ εἰς τὸ σῶμα τὰς ἄλλας ποιότητας τὰς ὁποίας ὀφείλει νὰ ἔχῃ, τοῦτο δὲ διὰ τῶν ἐργασιῶν τῶν συντελουσῶν ἵνα κα-

τασυχθῇ εὐσχήμων καὶ πλήρης χάριτος· ἀλλὰ ἡ ἠθικὴ ἀνατροφή οὕσα μεγαλητέρας ἐμβριθείας καὶ πολὺ δυσκολωτέρα, πρέπει νὰ καταβάλλῃ τις εἰς αὐτὴν περισσοτέραν φροντίδα. Διότι τὶ ἤθελε χρησιμεύσει ἐν σῶμα ὑγιὲς μὲν εὖρωστον καὶ εὖμορφον, ἀλλ' ἄνευ λογικῆς διανοίας, ἄνευ καρδίας καθαρᾶς καὶ ἐναρέτου· ὅλοι λοιπὸν οἱ γονεῖς καὶ ὅλοι οἱ παιδαγωγοὶ ὀφείλουν νὰ καταβάλλωσι πᾶσαν ἐπιμέλειαν πρὸς σχηματισμὸν καὶ τελειοποίησιν τῆς τῶν παίδων ψυχῆς· ἡμεῖς δὲ διὰ νὰ τοὺς βοηθήσωμεν νὰ ἐκπληρώσωσι πρεπόντως χρέος τοσοῦτον ἐπωφελές, ἐνόηοντες τὰς περὶ τούτου σκέψεις μας μὲ ἐκεῖνας τῶν ἄλλων, θέλομεν ἐκταθῆν μὲν, ἀλλὰ δὲν θέλομεν εἰπεῖν εἰμὴ ὠφέλιμα πράγματα.

Α'. ΤΟ ΛΟΓΙΚΟΝ.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ λογικοῦ ἐπιζητεῖ τὰς πρώτας ἐπιμελεί-
 ας· τοῦτο εἶναι εἰς τὸ παιδίον ὡς τρυφερόν τι λουλούδιον τὸ
 ὁποῖον καλλιεργημένον πρεπόντως αὐξάνει ἀνεπαισθήτως,
 ἀνοίγει καθ' ἡμέραν, τέλος δὲ φθάνει εἰς ὅλην του τὴν τε-
 λειότητα. Ἐὰν σφάλμα κοινὸν ᾖναι εἰς ὅλους τοὺς γονεῖς τοὺς
 ἐπαιρομένους εἰς τὰς γνώσεις των, ὅτι τὰ τέκνα αὐτῶν
 ἔχουν τὴν ἀπαιτουμένην γνῶσιν σχεδὸν ἐκ τῆς γεννήσεώς των
 καὶ ἐκφράζονται εἰς αὐτὰ ὡς νὰ ᾔσαν ἤδη ἄνθρωποι, πρὶν
 ἀρχήσουν νὰ ὁμιλῶσιν, ὑπάρχει ὁμῶς εἰς αὐτοὺς ἐν ἄλλο
 ἐλάττωμα μεγαλήτερον, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ νὰ ἀναβάλλωσι
 πολὺ νὰ ἀναπτύξωσι τὸν ἐνυπάρχοντα εἰς αὐτὰ σπόρον τοῦ
 λογικοῦ περιμένοντες τὴν ἡλικίαν κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπρεπε
 νὰ ᾔηται· ἤδη λογικὰ, διὰ νὰ τὰ διδάξωσι νὰ ἀποκαταστα-
 θῶσι τοιαῦτα.

Συχνάκις θαυμάζει τις τὰς ἀγχινόους τῶν παίδων ἀπαν-
 τήσεις, τὰς λεπτὰς καὶ διακριτικὰς παρατηρήσεις τὰς ὁποί-
 ας κάμνουν εἰς ὅσα βλέπουν καὶ ἀκούουσιν. Ἀλλ' αὐτὸ τοῦ-
 το ἔπρεπε μάλιστα νὰ τοὺς καταπείσῃ ὅτι τὸ λογικὸν ἀρχίζει
 ἤδη νὰ ἀναφαίνεται εἰς αὐτὰ καὶ ὅτι ἐπομένως εἶναι ἐπιδε-
 κτικὰ μερίμνης καὶ μορφώσεως.

Μόρφωνε λοιπὸν τὸ λογικὸν τοῦ τέκνου σου ἐκ τῆς τρυφε-
 ρᾶς αὐτοῦ ἡλικίας, καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχῃς εἰς τοῦτο, μὴν ἀφή-
 σης νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν διάνοιάν του καμμία ιδέα σφαλερὰ,
 σκοτεινὴ ἢ ἀκατάληπτος. Δίδε εἰς αὐτὸ γνώσεις ἀναλόγους
 τῆς δυνάμεώς του, διόρθωνε τὰς κακὰς αὐτοῦ κρίσεις, τὰς
 σφαλερὰς αὐτοῦ συλλήψεις καὶ πρὸ πάντων μὴν λέγῃς εἰς
 αὐτὸ πράγματα ἀναιτιολόγητα· πρέπει νὰ ζυμώνης τὸν ἄρ-
 τον τοῦ τέκνου σου μὲ τὸ προζῦμι τοῦ λογικοῦ· ὧ πόσον

πρωτῶς ὀφείλει τις νὰ ἐκτιμᾷ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θέλει ἀγαπᾷ διὰ βίου.

Οὕτως ἔπραττεν ἡ κυρία Δὲ Μαιντενὼν (Madame de Maintenon) διὰ τὸν νέον Δοῦκα τοῦ Μαῖνε (Duc du Maine) τοῦ ὁποῖου αὐτὴ ἦτον παιδαγωγός, καὶ ἔλαβε τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἰδῇ ἀφ' ἐνὸς μέρους τὸν ὑπ' αὐτῆς παιδαγωγούμενον νὰ συμμορφώνεται μὲ τὰς νοουθεσίας τῆς, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅτι συνήθριζε διὰ τὸν ἑαυτόντης εὐτυχεστάτους καρπούς· διότι Λουδοβίκος ιδ. ὅστις πολλὰ ἠγάπα τὸν νέον πρίγγιπα, καὶ ὥς καλὸς γονεὺς εὐηρεστεῖτο νὰ διασκεδάζεται μὲ αὐτὸν, εὐχαριστηθεὶς εἰς ἄκρον μίαν ἡμέραν διὰ τὰ ὀρθὰ καὶ καλὰ αἰσθήματα τὰ ὁποῖα ἐδείκνυεν εἰς τὰ παιγνίδια του καὶ διὰ τὰς ἀγγιγνόμενους ἀποκρίσεις του εἰς ὅσα τὸν ἐρωτοῦσε, ἐξεφώνησε πρὸς αὐτὸν « ὦ πόσον εἶσαι λογικὸς καὶ πόσον εὐχαριστοῦμαι νὰ σὲ βλέπω καλῶς ἀναθρεμμένον. » Καὶ πῶς νὰ μὴ νῆμαι, ἀπήντησεν ὁ νέος Πρίγγιψ, ἐν ᾧ ἡ κυρία ἦτις μὲ διοικεῖ ἦν αἰαυτὸ τὸ λογικόν. Ὁ μέγας οὗτος βασιλεὺς ἀντάμειψε πλουσιოდῶρως τὴν περὶ τούτου ἐπιμέλειαν τῆς κυρίας Δὲ Μαιντενὼν, καὶ ἔκτοτε ἔλαβεν ἀρχὴν ἡ λαμπρὰ τύχη εἰς τὴν ὁποίαν ἔφθασεν ὕστερον διὰ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἱκανότητός τῆς.

Καθ' ὁμοίωσιν αὐτῆς ὁμίλει πάντοτε λογικῶς εἰς τὸ τέκνον ἢ τὸν ὑπὸ σοῦ παιδαγωγούμενον· ἐὰν ἦναι δυνατόν ἄς μὴν θεωρῇ, ἄς μὴν ἀκούῃ ποτὲ τὸ παραμικρὸν τὸ ὁποῖον νὰ μὴ φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ὀρθότητος καὶ τοῦ καλῶς φρονεῖν. Ἀλλ' ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συμβαίνει ὅλον τὸ ἐναντίον· τέλνον κάμνει ἐρωτήσεις ἢ προτάσεις· τὸ γελοῦν καὶ τὸ περεγελοῦν συγχρόνως διὰ τὰ λάθη του. Ἐὰν θέλουν νὰ διασκεδάσῃ τοῦ λέγουν παραλογίας, χειροκροτοῦν

εάν εκφράζεται στραβά ἢ ἄτακτα. Δύναται τις νὰ κάμῃ περισσότερον διὰ νὰ ὑπεργεμίσῃ τὸ πνεῦμα τῶν τέκνων ἀπὸ σφαλερὰς ιδέας καὶ νὰ πνίξῃ ὡς ἐκ τῆς ἀρχῆς τοὺς πρώτους σπόρους;

Τοιοιυτοτρόπως ἀνατρέφονται δὲν λέγω τὰ τέκνα τῶν ποταπῶν καὶ ἀσημάντων ἀνθρώπων ἡ κακὴ ἀνατροφή τῶν ὁποίων, ἀν κινδυνώδης διὰ αὐτὰ εἶναι ὅμως ὀλιγώτερον ἀναγκαία διὰ τὴν κοινωνίαν, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῶν μεγάλων καὶ πλουσίων, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ ᾔναι ἡ ὠραιότερα ἐλπίς τοῦ ἔθνους, καὶ οἵτινες διὰ τῆς τύχης καὶ τοῦ βαθμοῦ των θέλουν συντείνει τὰ μέγιστα εἰς τοὺς ἐπερχομένους χρόνους πρὸς καλλωπισμὸν τῶν [ῥήθων] τῶν συναδελφῶν αὐτῶν, καὶ ἴσως πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ τοῦ κράτους.

Ἀλλὰ περιπλέον τὸ χειρότερον εἶναι ὅτι δὲν φροντίζουν σχεδὸν ποτὲ νὰ τοῖς δώσουν τὰς πρώτας γνώσεις τῆς ἠθικῆς, καὶ νὰ τὰς ἐντυπώσωσι ἐγκαίρως εἰς τὰς καρδίας τῶν τέκνων ἐκείνων τοὺς ὁποίους θέλουν καὶ εὐχονται νὰ ἀναθρέψωσι κατὰ τὰς βάσεις τῆς ὀρθότητος καὶ τῆς σωφροσύνης. Δὲν στοχάζονται ὅτι ἡ καλὴ αὕτη ἠθικὴ μᾶς ὑπενθυμίζει τὰ χρέη μας, τακτοποιεῖ τὰς ἐργασίας μας, τέλος μᾶς ἐμπνέει ἀρετῆς αἰσθήματα· καὶ μὴ νομίζετε ὅτι ἡ τόνον ἀναγκαία αὕτη γνώσις εἶναι ἐκτὸς τῆς δυνάμεως τῶν παιδίων· αὐτὰ ἔχουν ἤδη ἵνα οὕτως εἴπω, ἐγκεχαραγμένας εἰς τὰς καρδίας των τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος πρώτας ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι εἶναι τόσον ἀπλαῖ, τόσον καθαφαὶ καὶ τόσον φωτειναί, ὥστε διαφαίνονται σχεδὸν ἀφ' ἐαυτῶν ὁμοῦ μὲ τοὺς πρώτους σπινθῆρας τοῦ λογικοῦ. (*)

(*) Τοιαῦτα εἶναι μετὰ πολλῶν ἄλλων, Μὴ κάμῃς εἰς τοὺς ἄλλους ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖς νὰ σὲ κάμωσι, κάμετων ὅ, τι λογικῶς ἐπιθυμεῖς ἀπ' αὐτοῦς. Ἀγάπα τὸν Θεὸν περισσότερον παρὰ πάντα ἄλλον, ἀγάπα τοὺς ἀδελφούς σου, καὶ περισσότερον τοὺς ἔχοντας δικαίωμα εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην σου, ὥς τοὺς γονεῖς σου, τοὺς εὐεργέτας σου κτλ.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀνάγκη πᾶσα ἡ μέθοδος αὕτη νὰ ἐξακολουθῇται παρὰ πάντων τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ τακτοποιῇ τὰ ἥθη μας δὲν πρέπει ἄραγε νὰ φροντίζωμεν μετ' ἐπιμελείας νὰ δίδωνται εἰς τὰ τέκνα μας αἱ πρώτισται αὐτανοουθεσίαι; Καὶ δύναται νὰ εὐρεθῇ ἡλικία ἐπιδεκτικωτέρα ἐφαρμογῆς τῶν ὅσα μέχρι τοῦδε ἐπροτείναμεν ὡς ἐκείνη τῆς ἀθωότητος καὶ εἰλικρινείας;

Ἄρχισε λοιπὸν ὡς σὲ ἐρμηνεύει ἡ σοφία νὰ καταγίνεσαι ἐπιμελῶς εἰς τὴν καλὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων σου, διδάσκων αὐτὰ ἅμα δύνανται νὰ σὲ ἀκούωσι, καὶ μὴ λησμονήσης ὅτι ἡ παιδαγωγία πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὴν γενετὴν, διότι ἡ διαφθορά, καὶ ἡ πρὸς τὸ κακὸν κλίσις ἔρχονται μετ' αὐτὴν. Ἐνῷ ἡ φύσις εἶναι εἰσέτι εὐλύγιστος καὶ τρυφερὰ εἶναι ἀφεύκτως ἀναγκαῖον νὰ τῇ δώσης τὰς ἀξιεπαίνους ἐφέσεις τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἔχῃ εἰς τὸν καιρὸν τῆς αὐξήσεώς της. Εἶναι ἐπίσης χρεῖα ὥστε τὸ τέκνον σου νὰ πράττῃ τὸ καλὸν πρὶν τὸ γνωρίσῃ· πρέπει νὰ συνηθίσῃ εἰς τοῦτο διὰ τῆς ὑπακοῆς ἢ τῆς ἀνάγκης πρὶν κάμῃ τὴν ἐκλογὴν διὰ τοῦ λογικοῦ του· καὶ μολονότι δὲν θέλει ἡξεύρει τί κάμνει, νὰ μὴ πράττῃ εἰμὴ ὅ,τι εἶναι σύμφωνον μετ' τὸ λογικὸν καὶ τὴν χρησιμοθήειαν· εὐτυχὲς καὶ καλῶς ἀναθρεμμένον τέκνον εἶναι ἐκεῖνο, τὰ πάθη τοῦ ὁποίου εἶναι τοσοῦτον εὐπειθὴ καὶ καταδασμασμένα, ὥστε ὅταν γίνῃ ἀνὴρ λογικὸς νὰ βασιλεύῃ εἰς τὴν καρδίαν του ἡ εἰρήνη χαίρων διὰ τὴν ὁποίαν τὸν ἐπρὸξένησε νίκην ἡ καλὴ ἀνατροφή.

Β'. Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ.

Ἐὰν ἐπιθυμῇς αἱ νοουθεσίαι νὰ καταλάβωσι τὸ πνεῦμα τοῦ τέκνου σου, καὶ νὰ δώσωσιν ἐγκαίρως τοὺς ὡς ἐξ αὐτῶν

καρπούς, εἶναι ἐπάναγκες νὰ τραφῶσι καὶ εὐρορήσωσι ὁμοῦ μὲ τὴν θρησκείαν. Καὶ ἐν ἔργῳ ὑπάρχει ἄράγε ἀληθὴς ἠθικὴ ἄνευ αὐτῆς; ποία ἡ ἀρετὴ μὴ ἔχουσα ταύτην διὰ βάσιν καὶ ἐπακούμβισμα;

Τί δὲ ἐκφωνεῖ εἰς τῶν νεωτέρων φιλοσόφων (ὁ Κ. Ρουσσώ) αἱ ιδέαι τοῦ ὁπρίου εἶναι κάποτε περισσύτερον παράξενοι παρὰ λογικαί. Εἶναι τάχα καλὰ νὰ ὁμιλῇ τις εἰς τοὺς παῖδας περὶ θρησκείας ἐνῶ αὐτοὶ δὲν εἶναι εἰσέτι ἱκανοὶ οὔτε καὶ νὰ συλλάβωσι τὴν ιδέαν τοῦ τί ἐστὶ Θεός; ἀλλὰ παραλογίζεται. Τὰ ὑψηλὰ ταῦτα πνεύματα ἔχουν ὑπὲρ ἑαυτῶν γνῶμην πολλὰ ὑποληπτικὴν, περὶ δὲ τῶν ἄλλων μικροτάτην. Δὲν ἤξεύρουσιν ἢ ἐλησμόνησαν τί δύναται τὸ πνεῦμα ἑνὸς παιδός, ὡς καθ' ἡμέραν ἡ πεῖρα μᾶς διδάσκει, καὶ μάλιστα ὅταν τὸν βοηθῇ τις νὰ κάμῃ παρατηρήσεις αἱ ὑποῖαι ἀνακαλύπτουσιν τὰς ιδέας αὐτοῦ, τὸν βάλλουσιν εἰς κατάστασιν νὰ τὰς ἐκθέσῃ.

Διατί λοιπὸν δὲν ἐμπορεῖ τις νὰ τὸν κάμῃ νὰ ἐννοήσῃ τὴν κατ' ἐξοχὴν ὑπαρξιν τῆς Θεότητος, καὶ τῶν ἔργων αὐτῆς τὴν μεγαλοπρέπειαν; Εὐκόλως τὸ παιδίον τοῦτο θέλει ἐννοήσῃ τὰς τοῦ Θεοῦ τελειότητας, καὶ ἐξαιρέτως τὴν μεγαλειότητα, τὴν παντοδυναμίαν, καὶ τὴν ἄμετρον αὐτοῦ εὐσπλαγχνίαν. Αἱ πρῶται διαλάμψεις τοῦ λογικοῦ ἀρχοῦσι διὰ νὰ ξεσκεπάσωσι τὴν ὑπαρξιν ἑνὸς ὑπερτάτου ὄντος εἰς τὴν σύνθεσιν καὶ ἀξιοθαύμαστον διαταξιν τοῦ κόσμου.

Εἰς τοὺς παιδαγωγοῦντας τὴν τρυφερὰν ταύτην ἡλικίαν ἐπίκειται νὰ συνδράμωσιν τὰ φῶτα ταῦτα καὶ νὰ κάμουν νὰ λάμψωσι πάντα περισσότερα, ὠφελούμενοι ὅλων τῶν παρουσιαζομένων περιστάσεων. Καὶ ποτέ μὲν θέλουσιν δεῖξει εἰς τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἀνατρεφομένους τὸν οὐρανὸν, ὅταν, ὡραίας

οὔσης μιᾶς νυκτὸς τοῦ κκλοκαιρίου, φαίνεται ἐσπαρμένος ἀπὸ σπινθηροβόλους ἀστέρας. Ποτὲ δὲ φέροντές τους πρὶν τῆς αὐγῆς εἰς μίαν εὐρύχωρον πεδιάδα ἢ ἐπὶ τινος λόφου θέλουν τῶν δείξει τὸν ὠραιότερον τῶν ἀστέρων ἀνατέλλοντα ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὀπίσω τῶν ὑψηλῶν βουνῶν τῶν ὑποκρυπτόντων αὐτὸν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μας, δεικνύοντα τέλος τὴν πεφλογισμένην αὐτοῦ σφαῖραν νὰ προβαίνει πρὸς τὸν οὐρανὸν μὲ μίαν φυσικὴν μεγαλοπρέπειαν ἣτις ἐπιφέρει ὅλων τὰ βλέμματα, καὶ περιχύνει ὡς ἐκ τῆς ζωηρότητος καὶ λάμψεως τῶν ἀκτίνων αὐτοῦ τὴν τέρψιν καὶ κίνησιν εἰς ὅλην τὴν φύσιν.

Ἐνώπιον θεάματος τόσον ἀξιοπαρατηρήτου καὶ μεγαλοπρεπεστάτου εἶναι δυνατόν ν' ἀπαντήσῃ δυσκολίας εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὸ παιδίον νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ὅλα ταῦτα τὰ θαυμαστά ἀντικείμενα εἶναι ἔργα τοῦ Παντοδυνάμου αὐτουργοῦ τοῦ κόσμου, καθὼς εἰς ὠραῖος οἶκος, ἢ εἰς χαρίεις κῆπος εἶναι ἔργα τῶν ἀνθρώπων;

Τὸ ὑπέρτατον τοῦτο Ὄν θέλουν εἰπεῖν αὐτῷ τὸ ὅποιον σκέπτεται καὶ παρατηρεῖ ὅλα, τὸ ὅποιον κάμνει νὰ κινῶνται τοῦ σώματός σου τὰ μέλη τὸ ὅποιον δὲν βλέπει τις οὔτε δύναται νὰ ἰδῇ μὲ τὰ ὀμμάτιάτου, καὶ δὲν μᾶς εἶναι ἐπαισθητὸν εἰμὴ διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ, τὸ Ὄν τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἡμεῖς ὀνομάζομεν Θεόν, τὸ μέγιστον πάντων τῶν ὄντων, καὶ τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα δὲν πρέπει τις νὰ προφέρῃ εἰμὴ μὲ τὸ πλέον βαθὺ σέβας. Αὐτὸς ἐποίησε τὰ πάντα πλάττων αὐτὰ ἀπὸ τὸ οὐδέν. Μὲ πόσα δωρήματα καὶ χάριτας δὲν ἐσυνόδευσεν ὁ Θεὸς τὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ λοιπὰ του δῶρα, ἐκεῖνο δηλαδὴ τῆς ὑπάρξεώς σου;

Θέλει δὲ εἶσθαι εὐκολον, ἀναλόγως τῆς ἀναπτύξεως τῶν νοητικῶν δυνάμεων τοῦ παιδίου νὰ τῇ ἐμπνέωνται αἱ

ἀληθείαι τῆς θρησκείας, καὶ νὰ διδάσκεται τὰς ἐξόχους καὶ θαυμασίους ἐνεργείας αὐτῆς. Καὶ δὲν εἶναι ἀμφιβολία ὅτι ὅσον τὸ τέκνον θέλει εἶσθαι ἀνέκχονον τελείων αἰσθημάτων καὶ σκέψεως, θέλουν ἀνθήσειν εἰς αὐτὸ τὰ εὐκταῖα ἐκεῖνα ἐνεργήματα τῶν ἀναγκαιοτάτω, τούτων νοηθεσιῶν, τὰς ὁποίας μετ' ἐπιμελείας καὶ εἰς ἀρμόζοντα καιρὸν θέλουν τῷ ἐπαναλαμβάνειν.

Τὰ παιδιά ἔχουν τὸ πνεῦμα περισκεπτότερον, καὶ εἶναι εἰς κατάστασιν περισσότερον ἀφ' ὅτι ἡμεῖς νομίζομεν νὰ ἐννοήσωσι τὰς μεγάλας τῆς θρησκείας ἀληθείας. Ὁ τοῦ λεξικοῦ τῶν ἀνεκδότων συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι κληρικός τις κατηχῶν ἓνα παιδίον τὸ ἠρώτησε λέγων· Ποῦ εἶναι ὁ Θεός; τὸ παιδίον εἶπεν αὐτῷ· Ἐγὼ θέλω σοὶ ἀποκριθῆν ὅταν σὺ μὲ εἰπῇς ποῦ δὲν εἶναι.

Μακρὰν ἀπὸ ἡμᾶς τὸ νὰ νομίζωμεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ παραδίδεται εἰς τὰ παιδιά καμμία κατήχησις περὶ θρησκείας, ἐξ ἐναντίας πρέπει νὰ καταβάλλῃ τις ὅλην τὴν ἐπιμέλειαν εἰς τὸ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὰ μίαν τελείως ὀρθὴν διδασκαλίαν περὶ τούτου, ἐμπνέων αὐτοῖς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀγάπην τῆς ἀρετῆς· Πρέπει ἴσως νὰ περιμένῃ τις νὰ ξεχειλήσῃ ὁ χεῖμαρος τῶν παθῶν διὰ νὰ ἐμβάλλῃ εἰς αὐτὸν ἐμπόδια· Εἶναι καιρὸς νὰ ὁμιλῇ τις εἰς ἓνα νέον περὶ αὐστηρᾶς ἠθικῆς ἀφοῦ πλέον συνήθισε νὰ ἀτομακρύνη πᾶν ὅ,τι ἤθελε τὸν ἐναντιοῦται, νὰ τῷ δώσῃ διδάσκαλον αὐστηρὸν ἐνῷ ὁ νέος καυχᾶται ὅτι δὲν ἔχει χρεῖαν διδασκάλων, νὰ πασχίσῃ νὰ βάλλῃ δεσμὰ εἰς τὸν ὅστις ἔλαβε τὴν οἴησιν ὅτι τὰ διέσπασεν; Εἰς τὸν βρασμὸν καὶ τὴν ἀκράτητον ὁρμὴν τῆς νεότητος ὁ θόρυβος τῶν παθῶν θέλει τὸ ἐμποδίσαι ἀπὸ τὸ νὰ ἀκούσῃ τὴν λογικὴν φωνὴν τοῦ. Μὴ νομίσῃ τις ὅτι

δύναται εἰς μίαν στιγμὴν νὰ μορφώσῃ τὸν ἄνθρωπον σώφρονα, τοῦτο εἶναι ἔργον ὁλοκλήρου ζωῆς.

Οὐ μόνον χρησιμεύει, λέγει ὁ συγγραφεὺς τοῦ Κόμητος Δέ Βαλμὸν, νὰ διδάσκωνται τὰ παιδία τὴν θρησκείαν, ἀλλ' εἶναι καὶ πεπεισμένος ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον νὰ τὴν μανθάνωσι μὲ ἀρχὰς μεμιγμένας συγχρόνως καὶ μὲ τινὰ ἱστορικὰ παραδείγματα, νὰ γνωρίζωσι βαθμηδὸν τὰς ἀποδείξεις καὶ βάσεις αὐτῆς, καὶ οὕτω ὅταν αὐξήσωσιν εἰς ἡλικίαν νὰ ἀντικρούσωσι τοὺς κινδύνους καὶ τὴν ἀπάτην, ἢ τὰ ἐκ τούτων ἀδυνάτου καὶ ὀλίγον πεφωτισμένης πίστεως ὀλέθρια ἀποτελέσματα. Τοῦτο εἶναι τὸ μέσον τοῦ νὰ προφυλάττεται ἡ νεότης ἀπὸ τὰς ἁρρῶνας παρεκτροπὰς εἰς τὰς ὁποίας τὴν σήμερον κατακρημνίζεται.

Μία ἀπὸ τὰς ὀλεθρίους ταύτας παρεκτροπὰς, ἴσως ἡ πρωτίστη, καὶ ἥτις πλειότερον δεσπόζει τὴν σήμερον, ὅχι μόνον τὴν νεότητα, ἀλλὰ καὶ μέγα μέρος τῶν ἀνδρῶν εἶναι ἡ ἀσεβοὺς ἐκείνη συντήρησις, καὶ ἵνα οὕτως εἴπω, ἡ ἐντροπὴ ἥτις νομίζοντας νὰ ἀρέσκουν τοῦ κόσμου, τοὺς ἀποκρατεῖ τοῦ νὰ φαίνωνται εὐλαβεῖς, καὶ νὰ ἀποδεικνύουν ὅτι προκρίνουν νὰ ζῶσι κατὰ τὰ ἀξιώματα τοῦ εὐαγγελίου, παρὰ κατὰ τὰ τῆς ματαιοφροσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας. Πόθεν τὸ αἷτιον ἐνὸς τοσοῦτον ἀσεβοῦς φρονήματος, εἰμὴ ἐκ τῆς ἀμελείας τῶν γονέων καὶ παιδαγωγῶν εἰς τὸ νὰ δώσωσιν ἐγκαίρως εἰς τὰ παρ' αὐτῶν ἀνατρεφόμενα τέκνα βασίμους καὶ ὀρθὰς διδασκαλίας περὶ πίστεως καὶ θρησκείας.

Σεῖς λοιπὸν οἱ διοικοῦντες τὴν ἀθῶαν νεολαίαν φροντίσατε μετ' ἐπιμελείας νὰ ἐμπνεύσετε εἰς αὐτὴν μέγα μῖσος κατὰ τῆς κατηραμένης ταύτης ἀνθρωπαρεσκείας· ἐντυπώσατε βαθέως εἰς τὰς καρδίας των τὰ ἀκόλουθα ἐπωφελῆ ἀξιώματα. Ὁ κόσμος ὁμιλεῖ, ἀφήσετέ τον νὰ ὁμιλῇ.

Οἱ λόγοι τῶν τρελῶν θέλουν λοιπὸν ἐμποδίσειν σᾶς τοῦ νὰ εἴσθε φρόνιμοι; ἀλλὰ καὶ τί θέλουν εἰπεῖν; θέλουν εἰπεῖν ὅτι φοβεῖσθε περισσότερο τὸν Θεὸν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους· οἱ πλέον ἀσεβεῖς θέλουν βέβαια σᾶς τιμῆσειν, καὶ θέλουν εἰπεῖν ἐνδομύχως ὅτι ἔχετε δίκαιον, ὅτι κάμνετε καλά. Κάμετε αὐτοὺς νὰ ἐννοήσωσι καὶ νὰ πληροφορηθῶσιν, ὅτι τί πειράζει τέλος πάντων ὅ,τι καὶ ἂν εἴπῃ ὁ κόσμος ὅταν σεῖς κάμνετε τὸ χρέος σας, καὶ ὅταν ὁ Θεὸς ᾗναι εὐχαριστημένος μὲ σᾶς.

Καὶ ἐν ἔργῳ ποία ἀχρειότης, ποία χαμέρπεια, ποία ἀσέβεια, νὰ προκρίνη τις νὰ ἀρέσκῃ τοῦ κόσμου περισσότερο παρὰ τοῦ Θεοῦ! νὰ θέλῃ νὰ ᾗναι ὁπαδὸς τῶν ἀξιωματίων τοῦ κόσμου, καὶ ὅχι τῶν τοῦ Εὐαγγελίου! Οἱ ἄνθρωποι ἔχουν διὰ μεγάλην τιμὴν νὰ φέρωσι τὴν στολὴν ἐνὸς βασιλέως, καὶ ἐντρέπονται νὰ φέρωσι τὴν τοῦ Χριστοῦ; οἱ πλέον οὐτιδανοὶ τεχνῖται ὁμολογοῦν δημοσίως τὸ ἐπάγγελμά των, καὶ οἱ χριστιανοὶ δὲν τολμοῦν νὰ φανοῦν χριστιανοὶ; Ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ δὲν θέλει γνωρίσειν τὸν χριστιανὸν ὅστις ἐντρέπεται αὐτὸν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων.

Ἄς γυμνάζεται ἡ ἐνθύμησις τῶν νέων διὰ τῆς σπουδῆς τῶν γλωσσῶν, ἃς πλουτίζεται τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἀπὸ ωραίας καὶ ὠφελίμους γνώσεις, ἀλλὰ πρὸ πάντων πρέπει νὰ τῶν δοθῇ ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ χρηστοθήεια· ὧ παιδαγωγοὶ οἵτινες ἐξ αἰτίας τῆς ὀκνηρίας, ἢ τῆς ἀνικανότητος τῶν γονέων προσκαλεῖσθε νὰ ἐκπληρώσετε χρέη τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ ᾗναι δι' αὐτοὺς ἀκριβὰ καὶ ἱερὰ, παρατηρήσετε ὅταν ἐκτελεῖτε τὸ ἐπωφελὲς τοῦτο ἔργον, ὅτι ὅχι μόνον ὀφείλετε νὰ δώσετε εἰς τὸ κράτος καὶ εἰς τὰς οἰκογενείας ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ

εὐσηνειδήτους χριστιανούς. Προσέξατε ὅτι εἴθε οἱ πλέον ὑπεύθυνοι μεταξὺ ἀνθρώπων, ἐὰν ἀμελήσετε νὰ ἀποβῶσιν οἱ μαθηταί σας καὶ φωτισμένοι καὶ ἐνάρετοι. Δίδετε λοιπὸν εἰς αὐτοὺς μαθήματα συντόμως μὲν ἀλλὰ συχνάκις περὶ ἠθικῆς καὶ θρησκείας. Διδάσκετε αὐτοὺς τὴν λατρείαν τὴν ὁποίαν χρεωστοῦν εἰς τὸν Θεόν, καὶ τὰς πρὸς αὐτόν. Διὰ νὰ πάρωσι παράδειγμα ἀπὸ σᾶς αὐτοὺς, προσεύχεσθε μετ' αὐτῶν, καὶ μανθάνετε τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον χρεωστοῦν νὰ στέκωνται ὁμιλοῦντες εἰς τὰ ὅμματά των, θέλετε ὁμιλεῖν εἰς τὰς καρδίας των. Ἐκ τῆς πρώτης στιγμῆς τῶν νοουθεσιῶν σας μὴ παραχωρήσετε ποτὲ νὰ λησμονήσωσι τὴν προσευχὴν μήτε νὰ προσεύχωνται εἰς θέσιν ὀλίγον σεμνὴν ἐκτὸς ἐὰν ᾖ αἱ ἀσθενεῖς. Τότε ἀντὶ τῶν προσδιωρισμένων αὐτῶν προσευχῶν ἅς κάμωσι μίαν σύντομον δέησιν καὶ νὰ μὴ τὴν ἀφίσωσι, ἐὰν εἶναι δυνατὸν ποτέ. Ὀλίγοι βέβαια εἶναι ἐκεῖνοι οἵτινες δὲν ἐμπνέουσι τὸ χρέος τοῦτο εἰς τὰ τέκνα των, μὲ προτίμησιν ἀκόμη εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς, ἀλλὰ δὲν διδάσκουσι πάντοτε νὰ τὸ ἐκτελῶσι μὲ τὴν προσήκουσαν εὐσέβειαν, οὐδ' ἔχουσιν ἀρκετὴν προσοχὴν νὰ τοῖς δίδωσι τὸ καλὸν παράδειγμα.

Πεπεισμένοι ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς θρησκείας τόσον ἴδιαι νὰ ὠφελήσωσι ὡς σπόρος ὅλων τῶν ἀρετῶν, δὲν πρέπει μόνον νὰ μανθάνωνται ἐκ στήθους οὔτε νὰ ἐξηγῶνται ἐπιπολαίως, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ προσέζητε ὥστε οἱ μαθηταί σας νὰ τὰς καταλαμβάνωσιν ὅσον ἡ ἱκανότης τῆς ἡλικίας των τὸ ἐπιτρέπει, καὶ νὰ μένωσι πληροφορημένοι περὶ αὐτῶν.

Ἡ γλυκύτης καὶ παρειαγωγὴ θέλουν ἐνεργήσῃ περισσότερον νὰ ἐπιτύχετε εἰς τὸ νὰ τοῖς ἐμπνεύσετε τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἀρετὴν παρὰ αἱ ἐπιπλήξεις καὶ αἱ τιμωρίαι. Αἱ πράξεις τῆς θρησκείας προστεταγμέναι καὶ ἀπαιτούμεναι μὲ

αυστηρότητα ἐκτελοῦνται μὲ ἐναντιότητα καὶ ἀηδίαν· εἶναι ὁ πρῶτος ζυγὸς τὸν ὁποῖον ὁ νέος ἀπαποιεῖται ἐμβαίνων εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐὰν διατηρῇ εἰσέτι μερικὰς, ὁ τρόπος καθ' ὃν τὰς ἐκπληροῦ ἀποδεικνύει ὅτι δὲν τὰς θεωρεῖ εἰμὴ ὡς εἶδος χρέους τὸ ὁποῖον ὡς ἐκ συνηθείας ἀποδίδει εἰς τὸν Θεόν.

Γ. Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ.

Κοπιᾶζων εἰς τὸ νὰ σχηματίσῃς τὸ λογικὸν τοῦ τέκνου σου, εἰς τὸ νὰ δώσῃς αὐτῷ τὰς πρώτας γνώσεις τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς, ὀφείλεις προσέτι νὰ καταβάλλῃς πᾶσαν φροντίδα εἰς τὸ νὰ ἐπισκευάσῃς τὸν χαρακτῆρά τοῦ. Ἐκ τούτου μερικῶς κρέμαται ἡ εὐτυχία τῆς ζωῆς του, καὶ ἐκεῖνων οἵτινες θέλουν συζῆσει μὲ αὐτόν.

Πρὸς περισσότεραν δὲ τούτου ἐπιτυχίαν πρέπει ν' ἀρχίσῃς ἀπὸ τοῦ νὰ τὸ καταστήσῃς εὐπειθές. Ἡ ὑπακοή πρέπει νὰ ᾔηται ἡ βάσις πάσης ἀνατροφῆς· ἄνευ αὐτῆς δὲν θέλεις δυνηθῇ τίποτε σιμὰ εἰς ἓνα τέκνον· αὕτη πρέπει νὰ ᾔηται στερεωμένη εἰς τὴν καρδίαν του, πρὸ τοῦ ἀκόμη νὰ ἡξεύρῃ τί ἐστὶν ὑπακοή. Τὰ παιδιά δὲν εἶναι ἀπειθῆ ἐὰν οἱ ἄλλοι δὲν ἀφήσωσι αὐτὰ νὰ ἀποβῶσι τοιαῦτα. Δὲν τολμᾷ ποτὲ κανὲν νὰ ἀντισταθῇ εἰς ὅ,τι τὸ διατάττετε, ἢ ἀπαγορεύετε ὁπότε εἶναι βέβαιον ὅτι θέλει παιδευθῇ. καὶ μὴ διστάζητε ποτὲ περὶ τούτου· ἡ πλέον ἐλαφρὰ ἀπειθεία πρέπει νὰ τιμωρῇται· καταδάμαζε τὴν θέλησίν του καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις, συνήθιζε το ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὸ νὰ ἀπαρνῇται κάμποσα πράγματα καὶ μᾶλλον ἐκεῖνα διὰ τὰ ὁποῖα ἀποδύκνυει περισσότεραν θέλησιν, ἵνα οὕτω συνηθίσῃ νὰ μετριάζῃ τὰς ἐπιθυμίας του· αὐτὸ τοῦτο θέλει τῷ χρησιμεύσει πολὺ διὰ τὸ μέλλον.

Τοῦτο δὲν γνωρίζουσι μητέρες τινες μιᾶς ἀνυποστάτου ἀγάπης, αἱ ὅποιαί θέλουν ὥστε τὰ τέκνα των νὰ ὑπακούωνται εἰς ὅλα, καὶ εἰς αὐτάς τὰς παραμικράς αὐτῶν φαντασίας. Τί συμβαίνει ἐκ τούτου; αἱ φαντασίαι τῶν τέκνων αὐξάνουσι κατ' ἀναλογίαν τῆς ὁποίας καταβάλλετε πρυθυμίας εἰς τὸ νὰ ἐκπληρώσητε τὰς ἐπιθυμίας καὶ θελήσεις των. Ἀπαιτοῦν πράγματα ἀδύνατα· θέλουν τι, καὶ συγχρόνως δὲν θέλουν· ἐπιδεικνύουν τὴν ἰσχυρογνωμίαν των μὲ τὰς δυναστείας ἐκείνας μὲ τὰς ὁποίας εἶναι ἱκανὴ ἡ ἡλικία των· προσβάλλουν κτυποῦντες πᾶν ὅ,τι τῶν ἀνθίσταται.

Ἡξεύρεις, λέγει ὁ φιλόσοφος τῆς Γενέβης, ποῖον εἶναι τὸ μέσον τὸ πλέον βέβαιον τοῦ νὰ καταστήσης τὸ τέκνον σου δυστυχές; Εἶναι νὰ ἀποκτᾷ ὅ,τι ζητήσῃ· διότι αἱ ἐπιθυμίαι αὐτοῦ αὐξάνουσιν ὁλονέν ἐκ τῆς εὐκολίας νὰ τὰς εὐχαριστῇ γρήγορα ἢ ἀργά· μὴ δυνάμενος νὰ συμμορφωθῇς μὲ τὰ φρονήματα τοῦ θέλεις βιασθῇν καὶ ἀκουσίως νὰ τοῦ ἀρνηθῇς κανέν πρᾶγμα, καὶ ἡ ἀσυνήθιστος αὕτη ἄρνησις θέλει προξενήσῃ εἰς αὐτὸ περισσότεραν θλίψιν ἀπὸ τὴν στέρησιν τοῦ ὅ,τι ἐπιθυμεῖ. Τώρα θέλει σὲ ζητήσῃ ῥάβδον τὴν ὁποίαν κρατεῖς, μετ' ὀλίγον θέλει ἐπιθυμήσῃ νὰ λάβῃ εἰς χεῖράς τοῦ τὸ ὠρολόγιόν σου, ἔπειτα θέλει ὀρεχθῇ τὸ πτηνὸν τὸ ὁποῖον πετᾷ, ἐν ἐνὶ λόγῳ θέλει ζητεῖν πᾶν ὅ,τι ἰδῇ. Ἐκ τούτου Θεοῦ μόνου, ποῖος ἄλλος δύναται νὰ τὸ εὐχαριστήσῃ; εὗρεθσαν παιδία ἀνατεθραμμένα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, αἱ φωναὶ τῶν ὁποίων ἐδιαπερνοῦσαν τὸν αἶρα χωρὶς νὰ δίδωσιν ἀκρόχσιν εἰς τινὰ ὅταν ἐβράδυναν νὰ τῶν ὑπακούσωσιν εἰς τὸ νὰ τοῖς δώσωσι πράγματα ἀδύνατα.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ περὶ ἀνατροφῆς ἱστορικοῦ λεξικοῦ, ἀναφέρει περὶ τούτου ἐν παράδειγμα ἐπιτηδειότερον νὰ διορθώσῃ πολλὰς μητέρας, πάρεξ ὅλα τὰ μαθήματα τὰ ὅποια

ἤθελε δυνηθῇ τις νὰ τῶν δώσῃ. Μία κυρία εἶχεν ἓν τέκνον καὶ ἐφοβεῖτο τόσον μὴν ἤθελε ἀρρώσθήσῃ ἐὰν τῷ ἐναντιό-
νετο, ὥστε τὸ τέκνον τοῦτο κατήντησε νὰ γίνῃ ἓνας μικρὸς
τύραννος, καὶ ὠργίζετο μεγάλως εἰς τὴν παραμικρὰν ἐναν-
τιότητα τὴν ὁποίαν ἐτολμοῦσε τινὰς νὰ κάμῃ εἰς τὰς θελή-
σεις αὐτοῦ τὰς πλέον φαντασιώδεις. Ὁ σύζυγος τῆς κυρίας
ταύτης, οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι τῆς παρίστανον εἰς αὐ-
τὴν ὅτι διέφθειρε τὸ ἀκριβὸν αὐτῆς τέκνον· ὅλα ἦτον ἀνωφε-
λῇ· μίαν ἡμέραν καθ' ἣν ἡ κυρία αὕτη ἦτον εἰς τὸν θάλαμόν
τῆς ἤκουσεν ὅτι τὸ τέκνον αὐτῆς ἐκλαiven εἰς τὴν αὐλὴν, καὶ
κατέσχιζε τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ θυμόν διότι ὁ δοῦλος τοῦ
ἠρνεῖτο ἐν πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐζητοῦσε νὰ τῷ δώσῃ. Εἰσε-
πολλὰ αὐθάδης εἶπεν αὐτῇ τοῦ δούλου μὴ
δίδωνεῖς τὸ τέκνον αὐτὸ τὸ ὁποῖον ζητεῖ,
ὑπάκουσον αὐτῷ τῶρα εὐθὺς. Εἰς τὴν τιμὴν
μοῦ κυρία, ἀπεκρίθη ὁ δοῦλος, αὐτὸ δύναται νὰ
φωνάξῃ ἕως αὐρίου χωρὶς νὰ λάβῃ ἐκεῖνο τὸ
ὁποῖον ζητεῖ. Εἰς τοὺς λόγους τούτους ἡ κυρία ἤναψεν
ἐκ μανίας, καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ πέσῃ λειποθυμοῦσα, τρέχει
αὕτη καὶ διαβαίνουσα ἐκ μιᾶς αἰθούσης (σάλας) ὅπου εὐρί-
σκετο ὁ σύζυγός τῆς μέ τινας ἐκ τῶν φίλων του, τὸν ἐπα-
ρακάλεσε νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ καὶ νὰ διώξῃ τὸν ἀναίσχυντον
ὅστις τῆς ἀνθίστατο. Ὁ σύζυγος, ὁ ὁποῖος ἦτο τόσον ἀδύ-
νατος διὰ τὴν συμβίαν του ὅσον αὕτη διὰ τὸ τέκνον τῆς, τὴν
ἀκολουθεῖ μὲ πολὺν ταραχὴν τῆς καρδίας του, καὶ ἡ συν-
τροφία ἐτέθη εἰς τὸ παράθυρον διὰ νὰ ἴδῃ τί τρέχει·
αὐθάδῃ λέγει εἰς τὸν δοῦλον πῶς ἔχεις τόσῃν τόλ-
μην νὰ μὴ ὑπακούῃς εἰς τὴν κυρίαν ἄρνού-
μενος εἰς τὸ τέκνον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον σὲ ζη-
τεῖ; ἐπ' ἀληθείας κύριε λέγει ὁ δοῦλος αὐτὸ δὲ

ναται· νὰ τοῦ τὸ δώσῃ μόνη της ἡ κυρία. Εἶ-
ναι ἐν τέταρτον τῆς ὥρας καθ' ἣν τὸ τέκνον
εἶδε τὴν σελήνην εἰς μίαν λεκάνην πλήρη
ὑδατος καὶ θέλει νὰ τοῦ τὴν δώσω. Εἰς τοὺς λό-
γους τούτους ὁ σύζυγος καὶ ὅλοι οἱ περιεστῶτες δὲν ἐδυνή-
θησαν νὰ ἀποκρατήσωσι τὸν γέλωτα, καὶ αὕτῃ ἡ κυρία
ἐναντίον τοῦ θυμοῦ της, δὲν ἐδυνήθη ὁμοίως νὰ μὴν γελάσῃ
κατησχύνθη τόσον διὰ τὴν σκηνὴν ταύτην, ὥστε ἔφθασε νὰ
διορθώσῃ τὸ τέκνον της καὶ νὰ τὸ κάμῃ ἀγαπητότερον εἰς
τὸ ἐξῆς. Πόσαι μητέρες, πρᾶσθέτει ὁ ἐκδότης ἔχουν ἀνάγκην
ἐνὸς τοιούτου συμβεβηκότος!

Αἱ μητέρες ἐξαιρέτως πρέπει νὰ μὴ θαρύνωνται εἰς τὴν
τρυφερότητα των· ἐὰν ἡ τρυφερότης αὕτη δὲν εὑρίσκεται εἰς
ὅλας καθ' ὑπερβολὴν, ὅλαι ὁμως εἶναι ἐπιδεκτικαὶ κάποιας
μαλακότητος ἐπὶ τῆς ὁποίας ὀφείλουν νὰ ᾔναι πάντοτε πολ-
λὰ προσεκτικαί· φοβοῦνται αὐταὶ μήπως ἐνοχλοῦσαι τὸ τέ-
κνον των, θέλουν ταραῖξει τὴν εὐτυχίαν καὶ βλάψειν τὴν
υἱείαν του. Μολοντοῦτο εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι τὸ παιδίον
τὸ ὁποῖον εἶναι ἀνατεθραμμένον ἐν τῇ ὑποταγῇ, εἶναι καὶ
ἐπὶ τοῦ παρόντος εὐτυχέστερον χιλιάκις ἀπὸ τὸ διε-
φθαρμένον· ἄς παρατηρήσῃ τις τὸ ἐν καὶ τὸ ἄλλο, θέλει
ιδεῖν τὸ μὲν ὑπήκοον τέκνον, εὐθυμον, εὐχαριστημένον, καὶ
ἡσυχον· κάθε πρᾶγμα τὸ διασκιδάζει καὶ τοῦ προξενεῖ εὐ-
χαρίστησιν· τὸ ἄλλο δὲ τοῦναντίου εἶναι ἀνήσυχον, ἄθυμον
καὶ θυμῶδες ἀναλόγως τῆς ὁποίας ἔλαβε κολακεύσεως, πάν-
τοτε μελαγχολικὸν συνάξαν ὁλόγυρά του ὅλα τὰ παιγνίδια
καὶ ποτὲ δὲν εὐφραίνεται, τίποτε δὲν τοῦ ἀρέσκει διότι δὲν
ἐχόρτησεν ἀπὸ ὅλα. Ἡ μικροτέρα ἐναιτιότης τὸ παροξύνει,
πάντοτε σκυθρωπὸν, πάντοτε ἰσχυρογνώμων, πάντοτε θυμῶ-
δες, περνᾷ τὰς ἡμέρας εἰς τὸ νὰ φωνάζῃ καὶ νὰ παραπονῇ-

ται. Συλλογοῦνται ἄραγε αἱ μητέρες τὸ ὅτι τὰ βίαια ταῦτα κινήματα δύνανται νὰ ἀντενεργήσωσι τὴν κράσιν του; στοχάζονται ἴσως ὅτι ἡ ἀνησυχία τοῦ πνεύματος, καὶ ἡ ταραχὴ τῶν ιδεῶν του δὲν εἶναι μέσα ἱκανὰ τοῦ νὰ διαφθείρωσι τὰς τρυφεράς ἴνας τοῦ ἐγκεφάλου του; ἂς λάβωσι περὶ τούτου μέτρα· ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ διεφθαρμένα παιδία δὲν λείπουν τοῦ νὰ ἔχωσι, κατὰ τοὺς πρώτους αὐτῶν χρόνους συμπτώματα φρενοβλαβίας, καὶ ὅταν ἀποδῶσι μεγάλα, δύναται τις νὰ κρίνη, ὡς ἐκ τῆς διαγωγῆς των ἂν ἔχωσι τὸ λογικὸν ὀρθόν.

Εἶναι πρὸς τούτοις πολλὰ ἐπικίνδυνον ὅτι τὰ παιδία τὰ ὅποια ἐφθάρησαν δὲν θέλουν ἔχειν εἰς τὸ μετέπειτα μηδόλως, ἢ σχεδὸν μηδόλως θρησκείαν· τὰ εὐσεβῆ αἰσθήματα καὶ αἱ θρησκευτικαὶ ιδέαι ἐπιζητοῦν βίαν. Ἄνθρωποι συνηθισμένοι ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας νὰ μὴ στενοχωρῶνται εἰς τίποτε, δὲν θέλουν κάμει βίαν τοῦ ἑαυτοῦ των οὔτε διὰ τὸν ἴδιον Θεόν, οὔτε διὰ τὰ ὑποῖα προστάζει χρέη. Εἶναι φόβος καὶ φόβος πολὺς, ὅτι ἀφοῦ θέλουν εἶσθαι δυστυχῇ εἰς τὴν ζωὴν ταύτην, θέλουν εἶσθαι περισσότερον εἰς τὴν ἄλλην.

Γονεῖς τετυφλωμένοι! ἀπατᾶσθε μεγάλως, νομίζεσθε τρυφεροὶ ἀλλὰ δὲν εἴσθε εἰμὴ ἐπισφαλεῖς· δὲν ἀγαπᾶτε τὰ τέκνα σας, ἀλλὰ τὸν ἑαυτὸν σας καὶ τὴν εὐχαρίστησιν τὴν ὁποίαν ἔχετε εἰς τὸ νὰ τὰ χαϊδεύετε καὶ νὰ τὰ κολακεύετε. Ὁ οὐρανὸς λοιπὸν σᾶς τὰ ἔδωκε διὰ νὰ ᾔηται διὰ σᾶς ἀντικείμενα ἐνὸς ἀγνώστου πάθους καὶ διὰ νὰ σᾶς χρησιμεύωσιν πρὸς διασκέδασιν; Ἀγνοεῖτε τάχα ὅτι αὐτὰ εἶναι μία παρακαταθήκη περὶ τῆς ὁποίας θέλετε τοῦ στρέψει λογαριασμὸν; ὅτι εἶσθαι ὑπεύθυνοι εἰς τὸ ἔθνος, εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ τέκνα σας; θέλει ἔλθει μία ἡμέρα καθ' ἣν θέλετε πληρώσει πολὺ ἀκριβᾶ, τὰς

ἐλαφράς εὐχαριστήσεις τὰς ὁποίας ἡ παιδικὴ αὕτη ηλικία
σᾶς δίδει.

Ποῖα θέλει εἶσθαι ἡ λύπη σας ὅταν ἰδῇτε τὸ ἀντικείμενον
ὅλης σας τῆς ἀγάπης νὰ ᾔηται ἐκεῖνο τῆς κοινῆς καταφρονή-
σεως; ὅταν τὸ τέκνον τοῦτο τὸ διαστραφέν ἀπὸ τὴν
ὑπερβολὴν τῆς τρυφερότητός σας, θέλει εἶσθαι τὸ πρῶτον
εἰς τὸ νὰ σᾶς ἐλέγχη διὰ τὰ σφάλματά του, ὡς ἔργον ἰδι-
κόν σας; ὅταν αἱ κακαὶ αὐτοῦ πράξεις ἐναντίον σας, θέλουν
εἶσθαι ὁ μισθὸς τῶν μαλακῶν σας φιλαρεσκειῶν; Τότε θέλε-
τε χύσει δάκρυα αἵματος· θέλετε ἐλέγξει τὸν παιδαγωγόν,
τὸν διδάσκαλον, τὸν κόσμον ὅλον· ἄδικοι γονεῖς μὴν ἐλέγ-
χετε εἰμὴ τὸν ἑαυτὸν σας. Δὲν ἔπρεπε τάχα νὰ ἤξεύρετε
καὶ ἀναρίθμητα παραδείγματα δὲν ἔπρεπε νὰ σᾶς διδάξω-
σιν, ὅτι τὰ φθαρμένα παιδία εἶναι πάντοτε ἀχάριστα καὶ
ὅτι ὅστις παρκαμελεῖ τὴν διόρθωσιν τοῦ τέκνου του, τρέφει
τὸν ἐχθρὸν του; Ἡ ῥάβδος, ἡ νουθεσία, λέγει ἡ Ἀγία Γραφή,
δίδουσι τὴν σοφίαν, ἀλλὰ τὸ τέκνον τὸ ὁποῖον παραιτεῖται
εἰς τὴν θέλησίν του θέλει ὑπεργεμίσει τὴν μητέρα του
ἀπὸ καταισχύνῃν.

Οἱ ἀκόλουθοι στοίχοι, τοὺς ὁποίους ἀναφέρω εἰς τῶν πα-
λαιῶν ποιητῶν, ἀρμόζουσι κατὰ πολλὰ εἰς τὸ προκείμε-
νόν μας.

Μὴν ἀπατᾶσθε, ὦ γονεῖς προσεκτικοὶ ᾗς εἰσθε,

Τὴν πολλὴν τρυφερότητα πρέπει νὰ τὴν φοβεῖσθε.

Διορθώνετε τὰ τέκνα σας στὴν νηπιότητάτων

Παιδεύσατε, δαμάσατε τὰ πάθη τῆς καρδιᾶς των.

Φαντάζονται καμμίαν φορὰν οἱ γονεῖς ὅτι δὲν πρέπει
νὰ στενοχωρῶνται τὰ τέκνα των κατὰ τοὺς τρυφεροὺς αὐ-
τῶν χρόνους. Δὲν συλλογοῦνται ὅτι αἱ στενοχωρίαι τὰς ὁποί-
ας φοβοῦνται δὲν εἶναι τίποτε καὶ ὅτι ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι τοῖς

ἐτοιμάζονται εἶναι τρομεραί, διότι δὲν θέλουν εὖρειν πάντοτε ἀνθρώπους εὐδιαθέτους νὰ κάμωσιν ὅλας τῶν τὰς θελήσεις ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου θέλουν εὖρειν συχνάκις ἀνταγωνιστάς καὶ ἐχθροὺς οἵτινες θέλουν τῶν προξενήσειν λύπας τόσον πλεον αἰσθητάς καὶ πικράς, ὅσον κατὰ τὴν νηπιότητα αὐτῶν ἤθελον λάβει περισσοτέρας κολακείας.

Αὐτὸ τοῦτο συνέβη εἰς νέον τινὰ περὶ τοῦ ὁποίου ὀμιλεῖ ὁ συγγραφεὺς τοῦ Κόμητος Δὲ Βαλμῶν. Ἀνετράφη αὐτὸς, ὡς καὶ ἡ ἀδελφή του ὅσον κακῶς δυναταί τις νὰ φαντασθῇ ἀπὸ μίαν μητέρα εἰδωλολατρεύουσιν τὰ τέκνα τῆς, καὶ ἥτις πάντοτε εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὸν ἄνδρα τῆς διὰ τὸ ὀλίγον τὸ ὁποῖον ἐτολμοῦσε νὰ τὴν εἰπῇ εὕρισκετο συχνάκις εἰς ἀντίφασιν μὲ τὸν ἑαυτὸν τῆς. Τώρα τὰ ἐπέπληττε, τὰ ὕβριζεν εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ θυμοῦ τῆς· μετ' ὀλίγον τὰ καταπραΰνε, τὰ χαΐδευε καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ ἐσυνήθιζε συγχρόνως καὶ νὰ ἀνθίστανται εἰς τὴν παιδείαν, καὶ νὰ ἀπορρίπτωσι τὰ χαϊδεύματα, μὴ κερδίζουσα ἐνώπιον αὐτῶν ἀπὸ τὸ ἐν μέρος εἰμὴ διὰ νὰ χάσῃ περισσότερον ἀπὸ τὸ ἄλλο, μὴ διευθύνουσα αὐτὰ νὰ ὑποταχθῶσι κατὰ τὸ παρὸν, εἰμὴ μὲ τρόπον τοῦ νὰ τὰ καταστήσῃ πολὺ περισσότερον ἀπειθῇ καὶ αὐτοθελῇ διὰ τὸ μέλλον. Οὕτω κατήντησαν εἰς ἓνα βαθμὸν ὥστε τίποτε δὲν ἐδύνατο νὰ τὰ καταπραΰνῃ οὔτε νὰ τὰ εὐχαριστήσῃ· ἡ μήτηρ μεταχειριζομένη πάντοτε τοὺς τρόπους τοῦ νὰ τὰ φέρῃ πάντοτε εἰς ὑπακοήν, δὲν ἔξευρε νὰ τὰ ἐμψυχώνῃ, νὰ τὰ ἀνταμοίβῃ, ἢ νὰ τὰ παιδεύῃ εἰμὴ μὲ ὅ,τι ἐμποροῦσε νὰ συμφέρῃ εἰς αὐτὰ κατὰ τὴν ματαιότητα, τὴν λαιμαργίαν, τὴν ἀγάπην τῆς τρυφῆς καὶ τῆς ἐπιδείξεως τὰ ὁποῖα ἐπροξένουν, εἰς μὲν τὸν νέον πολλὴν ὑπερηφάνειαν, εἰς δὲ τὴν νέαν ὑπέρμετρον κλίσιν πρὸς τὸν στολισμὸν, καὶ ἀκολούθως ἄκραν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἀρέσῃ.

Ἀνατροφή τοσοῦτον κακὴ ἔλαβε τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ περιμένη τις κακὰ ἀποτελέσματα· Ἡ κόρη ἠτίμασε τὴν οἰκογένειαν αὐτῆς, καὶ ὑπῆγε νὰ κρύψῃ τὴν καταισχύνην της εἰς ἓν μοναστήριον. Ὁ νέος ἀπῆντησεν εἰς τὸν κόσμον πολλὰς ἐναντιότητας καὶ βασάνους, ἐν τῷ μέσῳ μάλιστα τῶν ἡδονῶν του, κατεσπατάλευσε εἰς ὀλίγον διάστημα καιροῦ ὅλην αὐτοῦ τὴν περιουσίαν, καὶ δὲν τὸν ἔμεινε ἄλλη ἐλπίς εἰμὴ ἡ συμπάθεια πρὸς αὐτὸν ἐνὸς τῶν συγγενῶν του, ἀφοῦ εἶδεν τὴν μητέρα του νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ λύπην καὶ πόνον τῆς καρδίας της. Γονεῖς τυφλοὶ καὶ ἄφρονες πόσον εἶναι δίκαιον νὰ πληρώσετε ἀκριβὰ μίαν ἡμέραν τὰς παρεκτροπὰς τὰς ὁποίας δὲν δύνασθε νὰ ἀποδώσετε εἰμὴ εἰς σᾶς αὐτοὺς.

Τινὲς μελετοῦσι νὰ κλίνωσι πρὸς τὸ καλὸν τὸ παιδίον ὅταν γίνῃ μέγαλον· διατὶ δὲν θεωροῦν ὅτι εἶναι πολὺ εὐκολώτερον νὰ ἐπιτύχωσι κατὰ τοῦτο ὅταν εἶναι μικρὸν; δὲν ἐξεύρουν τάχα ὅτι τὸ μικρὸν καὶ τρυφερὸν δένδρον τὸ κλίνει τις ὡς θέλει; ὅταν δὲ τὸ δένδρον εἶναι μέγαλον καὶ δυνατὸν, ἐμπορεῖ τις νὰ τὸ σπάσῃ πρότερον ἀπὸ τοῦ νὰ τὸ ἐξισάξῃ· ἵππος ὁ ὁποῖος παραμελεῖται καὶ δὲν δαμάζεται ἐγκαίρως κατασταίνεται ἄγριος· τὸ αὐτὸ συμβαίνει, λέγει ὁ σοφὸς εἰς τέκνον τὸ ὁποῖον παραιτεῖται εἰς τὴν ἐλευθερίαν του· αὐτὸ θέλει ἀποβῆναι ἀδιόρθωτον καὶ θέλει ὑποπέσειν εἰς τὰς μεγαλητέρας ἀτυχίας.

Μὴν τὸ ἀφίσσης εἰς τὴν νηπιότητά του νὰ ᾔῃναι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του, μὴν ἀμελῆς νὰ ἐξεύρῃς τί κάμνει καὶ τί φρονεῖ, δάμαζε αὐτὸ ἐνῶ ᾔῃναι τρυφερὸν φοβούμενος μήπως σκληρύνῃ καὶ δὲν θελήσῃ πλέον νὰ σοὶ ὑπακούσῃ καὶ οὕτως διαπερασθῇ ἡ καρδιά σου ἀπὸ θλίψιν.

Μὴ περιμένης λοιπὸν ὥστε τὸ τέκνον σου νὰ πράξῃ μεγάλας ἀνομίας. Ἡ κακία αὐξάνει μὲ τὴν ἡλικίαν, καὶ τέλος

φθάνει εἰς βαθμὸν καὶ ὑπερβολὴν τοιαύτην, ὥστε ἡ τιμωρία εἶναι ὄχι μόνον ἀνωφελής, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνος.

Διονύσιος ὁ τύραννος ἔχων εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ τρέκνον τοῦ Δίωνος ἀσπόνδου ἐχθροῦ του, ἐφευρῆκεν ἐναντίον τοῦ πατρὸς μίαν παράδοξον ἐκδίκησιν τόσον πλέον σκληρὰν ὅσον ἐφαίνετο γλυκυτέρα· ἀντὶ νὰ θανατώσῃ τὸ παιδίον τοῦτο, ἢ νὰ τὸ ρίψῃ εἰς μίαν σκληρὰν φυλακὴν, ἀπεφάσισε νὰ διαφθείρῃ εἰς αὐτὸ ὅλας τὰς καλὰς ποιότητας τῆς ψυχῆς. Μὲ τὸν σκοπὸν τοῦτον τῷ ἐπαραχώρησε τὰ πάντα, παρήτησεν αὐτὸ ὀλοτελῶς εἰς ὅλας τοῦ τὰς φαντασίας, καὶ διέταξε νὰ τὸ ἀφήσωσι νὰ ἐκτελῇ ὅλας τοῦ τὰς θελήσεις. Ὁ νέος οὗτος παραφερόμενος ἀπὸ τὴν πρὸς τὰς ἡδονὰς ἀγάπην ἐδόθη εἰς τὴν πλέον τρομερὰν ἀσωτίαν· κανεῖς δὲν ἐφροντιζε διὰ τὴν διαγωγὴν του, οὐδ' ἐμπόδιζε τὸν χεῖμαρον τῶν παθῶν του. Εὐχαρίστουν καὶ ἐξεπλήρουν ὅλας τοῦ τὰς ἐπιθυμίας ἐπαινοῦσαν ὅλα τοῦ τὰ σφάλματα, ὥστε κατήντησε νὰ διαφθαρῇ καὶ νὰ ἐξωκείλῃ εἰς πᾶν εἶδος ἀνομίας. Ὅποτεν ὁ τύραννος εἶδεν ὅτι τὸ ῥηθὲν παιδίον ἦτο τοιοῦτον ὅποιον τὸ ἐπεθυμοῦσε, τὸ ἔστρεψε εἰς τὸν πατέρα του. Τὸ ἐπαράδωκεν οὗτος εἰς χεῖρας παιδαγωγῶν οἵτινες δὲν παρέλεψαν τὸ παραμικρὸν διὰ νὰ τὸ μεταλλάξωσιν, πλὴν ὅλα ἐστάθησιν ἀνωφελῇ, διότι πρὸ τοῦ νὰ διορθωθῇ ἐρρίφθη μόνον τοῦ ἐκ τοῦ ὕψους ἐνὸς οἴκου καὶ ἐθανατώθη.

Εἶναι λοιπὸν σφάλμα πολλὰ τυφλὸν καὶ ὀλέθριον τὸ νὰ νομίζῃ τις ὅτι πρέπει νὰ περιμένῃ ὥστε τὸ παιδίον νὰ παύσῃ τοῦ νὰ ᾔναι παιδίον διὰ νὰ ἐπιμεληθῇ νὰ σχηματίσῃ τὸν χαρακτῆρά του καὶ νὰ τὸ κάμῃ εὐπειθές. Ἐὰν ἐκ τῆς πρώτης τοῦ νηπιότητος δὲν ἔλαβε τὴν ἐξὶν νὰ ἀκολουθῇ τὸ λογικὸν τοῦ ἄλλου, εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι δὲν θέλει ἀκολουθήσει τὸ ἰδικόντου ὅταν αὐξάνῃ εἰς ἡλικίαν.

Ἐνόσω τὸ τέκνον σου ὑγιαίνῃ ἄς μὴ τῷ ἐπιτρέπηται νὰ ἐκτελῇ τὴν θέλησίν του, οὔτε νὰ ἔχῃ ἀνυπομονησίαν· καὶ ὅταν ἀκόμῃ ὀλίγον ἀσθενῇ δέν πρέπει νὰ ἀπομακρύνεται τοῦ κανόνος τούτου· ἀσθένειαν διαρκοῦσαν ἓνα μῆνα καθ' ὃν δέν ἤθελον κάμει ἄλλο τι εἰμὴ νὰ τὸ κολακεύωσιν, ἤθελεν ἐπιφέρει περισσοτέραν βλάβην εἰς τὴν ἀνατροφὴν του, παρὰ πρόοδον ἐνὸς ἔτους ἐπιμέλεια. Δέν εἶναι ἡ ἀρρώστια ἡ ὁποία κάμνει νὰ ᾔναι τις ἀνυπόμονος, ἡ πρὸς τοῦτο ἔξις ἐνεργεῖ νὰ ᾔναι ἔτι περισσότερον ὅταν πάσχη, ἡ δὲ χαμερπῆς καὶ δειλῆ συνάρεσκεια τῶν γονέων κάμνει νὰ ἀποβῶσι τὰ τέκνα τῶν ἀνυπόμονα καθ' ὑπερβολήν.

Αἱ πρῶται θελήσεις ἐνὸς παιδίου εἶναι πάντοτε ἐλαφραὶ, εἶναι ἓνας σπόρος ὅστις ἀναπτύσσεται μὲν, ἀλλὰ τὸν ὁποῖον ἡ μικροτέρα ἐνστασις ἐμποδίζει. Αὗται θέλουν μείνειν ἐλαφραὶ ἐνόσω θέλουν τοῦ ἀποτύχει· ἐὰν ζητῇ τι μὲ ἀνυπομονησίαν, ἄς τοῦ εἴπωσι μὲ πᾶσαν γλυκύτητα οἱ παιδαγωγοὶ ὅτι τῶν κακοφαίνεται ὅτι τοῦ τὸ ἀρνοῦνται ἀλλ' ὅτι δέν δίδεται εἰς τοὺς παῖδας ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ζητοῦν μὲ ἀνυπομονησίαν· ἴσως δέν θέλει ἐννοήσῃ τὴν ὁμιλίαν ταύτην, ἀλλὰ θέλει παρτηρήσῃ τὸν τρόπον καὶ τὸν τόνον, θέλει ἰδεῖν ὅτι δέν τοῦ δίδεται τὸ παρ' αὐτοῦ ζητούμενον, καὶ ἀποροῦν ὅτι δέν ἀπολαμβάνει τίποτε, καὶ κουρασμένον τοῦ νὰ φωνάζῃ θέλει πύσει τὰ δάκρυά του. Ἄς ληρθῶσι τότε τῆς περιστάσεως ταύτης διὰ νὰ τὸ εὐχαριστήσωσι· ἀνλάβῃ τὸ ὅ,τι ζητεῖ κλαῖον, θέλει στοχασθῇ ὅτι τὰ δάκρυα εἶναι τὸ μέσον τοῦ νὰ ἀποκτᾷ, καὶ δέν θέλει λείψῃ τοῦ νὰ τὰ μεταχειρίζεται, καὶ συχνάκις μάλιστα, διὰ νὰ ἔχῃ πράγματα τὰ ὁποῖα δέν δύναται τις νὰ τοῦ τὰ δώσῃ.

Ἐπειδὴ εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι ἐπὶ τῶν δακρύων ἐνὸς παιδίου καλῶς ἢ κακῶς ἐξερχομένων, καλῶς ἢ κακῶς διευθυνσ-

μένων ἐκ τρυφερότητος τῶν μητέρων, συνίσταται ὅλη σχεδὸν ἡ τέχνη καὶ ὅλη ἡ δυσκολία τῆς πρώτης ἀνατροφῆς θέλομεν σμίξειν ἐδῶ φρονίμους τινὰς παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας περὶ τούτου ὁ Κ. Ρουσώ κάμνει εἰς τὸν Αἰμίλιον, ὅπου μεταξὺ ἀναριθμήτων ὀλεθρίων σφαλμάτων εὐρίσκονται καὶ μερικαὶ ὠφέλιμοι ἀλήθειαι.

« Τὰ πρῶτα σφάλματα τῶν παίδων. λέγει αὐτὸς, εἶναι παρακλήσεις, ἐὰν δὲν λάβῃ τις μέτρα καταντοῦν γρήγορα προσταγαί· ἀρχίζουν ἀπὸ τοῦ νὰ θέλουν νὰ εἰσακούωνται καὶ καταντοῦν εἰς τὸ νὰ θέλουν νὰ ὑπακούωνται. »

Ἐὰν τὸ παιδίον δὲν κλαίῃ εἰμὴ ὅταν πάσῃ εἶναι μέγα προτέρημα, διότι τότε γνωρίζει τις πότε ἔχει ἀνάγκην βοηθείας, καὶ δὲν πρέπει εἰ δυνατόν νὰ ἀφύσῃ τις μίαν στιγμὴν νὰ τὸ βοηθήσῃ· συμφέρει μᾶλλον νὰ τὸ προκαταλαμβάνωσι μὴ περιμένοντες νὰ εἰδοποιηθῶσι τὴν ἀνάγκην τοῦ ἀπὸ τὰ κλαύματά του· ἀλλὰ ἐὰν δὲν δύνασαι νὰ τὸ ἐλσφρώσῃς, μεῖνε ἥσυχος δίγως νὰ τὸ κολακεύσῃς διὰ νὰ τὸ ἡμερώσῃς. Τὰ χαϊδεύματά σου δὲν θέλουν ἰατρεύσει τὸν πόνον τοῦ, καὶ μόνον τοῦτο ἐκεῖνο θέλει ἐνθυμεῖται τί πρέπει νὰ γάμῃ διὰ νὰ κολακεύηται, καὶ ἐὰν ἐπιτύχῃ μίαν φορὰν νὰ σὲ κλίνη νὰ ἐνδώσῃς εἰς τὰς θελήσεις τοῦ, τότε πλέον κατήντησε Κύριος καὶ ὅλα εἶναι ἀνωφελῆ.

Τὰ πολύωρα κλαύματα ἐνὸς τέκνου μὴ ἀρρώστοῦντος κα τοῦ ὁποίου δὲν ἀφίνουν νὰ λείψῃ τίποτε, δὲν εἶναι κλαύματα εἰμὴ ὡς ἐκ συνηθείας καὶ πείσματος. Δὲν εἶναι ἔργον τί φύσεως, ἀλλὰ τῆς τροφοῦ, ἥτις μὴν ἐξεύρουσα νὰ ὑπομεινῇ τὴν ἐνόχλησιν, τὴν πολλαπλασιάζει γὰρ ποσῶς νὰ στοχασθῇ ὅτι βιάζουσα σήμερον τὸ παιδίον νὰ σιωπᾷ τ παροξύνει διὰ νὰ κλαίῃ αὖριον πλειότερον. Τὸ μόνον μέσ τοῦ νὰ ἰατρεύσῃ τις ἢ νὰ τοῦ κόψῃ αὐτὴν τὴν ἔξιν .

ναι· νὰ μὴ φροντίζῃ περὶ τούτου· δὲν εἶναι κανεὶς ὅστις νὰ θέλῃ νὰ λάβῃ νόπον ἀνωφελῆ, οὐδ' αὐτὰ τὰ παῖδιά· εἶναί μεν πεισματώδη εἰς τὰς δοκιμάς των, ἀλλ' ἐὰν ἔχῃς ἐπιμονὴν ὑπερβαίνουσαν τὸ πνεῦμά των, ἀηδιάζονται καὶ δὲν ἐπαναλαμβάνουσι πλέον τ' αὐτά. Τοιουτοτρόπως θέλεις τὰ κατορθώσῃ νὰ μὴ κλαίωσιν εἰμὴ ὁπόταν βιάζωνται ἀπὸ τοὺς πόνους.

Πρὸς τούτοις ὅταν κλαίωσιν ὡς ἐκ φαντασίας ἢ ἐκ πείσματος τὸ μέσον διὰ νὰ ἐμποδίσῃς νὰ ἐξακολουθῶσιν εἶναι τὸ νὰ τὰ ἀντιπερισπάσῃς μέ τι εὐάρεστον ἀντικείμενον τὸ ὁποῖον νὰ τοῖς κάμῃ ἐντύπωσιν καὶ νὰ ἐνεργῇ ὥστε νὰ λησμονήσωσι ὅτι ἤθελον κλαίειν. Αἱ πλεονέτερες τῶν τροφῶν ἐμπειροῦσι εἰς τὴν τέχνην ταύτην, ἡ ὁποία καλῶς ἐνεργουμένη εἶναι πολλὰ ὠφέλιμος. Πλὴν εἶναι ἀφρεύκτως ἀναγκαῖον νὰ μὴν ἀνκαλύψῃ τὸ τέκνον τὸν σκοπὸν τοῦ ὅτι θέλουν νὰ τὸ διασκεδάσωσι καὶ νὰ μὴ στοχασθῇ ὅτι μεριμνοῦν εἰς αὐτό· κατὰ τοῦτο δὲ πολλαὶ τροφαὶ εἶναι ἀνεπιτήδευτοι. Ἐν παιδίον δύναται νὰ κλαίῃ μίαν ἡμέραν ὁλόκληρον, μόνον διότι ἐννόησεν ὅτι δὲν θέλουν νὰ κλαίῃ. Τὸ χειρότερον δὲ εἶναι ὅτι τὸ ὁποῖον συλλαμβάνουσι πείσμα φέρει κακὰ ἐπακόλουθα εἰς τὴν αὖξουσαν ἡλικίαν. Ἡ αὐτὴ αἰτία ἣτις κάμνει τοὺς παῖδας νὰ κλαίωσι καὶ φωνάζωσιν ὅταν εἶναι τριῶν ἐτῶν, τοὺς κατασταίνει ἰσχυρογνώμονας ὅταν εἶναι δώδεκα, φιλονείκους ὅταν εἶναι εἴκοσιν, ὑψηλόφρονες ὅταν εἶναι τριάκοντα, καὶ ἀνυποφόρους δι' ὅλην των τὴν ζωὴν.

Ἄμα τὸ τέκνον σου δώσῃ τὰ πρῶτα τῆς γνωρίσεως δείγματα εἶναι οὐσιῶδες νὰ προκαταλάβῃς εἰς αὐτὸ τὴν ἀπειθειαν καὶ τὸ πείσμα. Τὰ δύο ταῦτα εἶναι τὸ ἐλάττωμα τῶν πλειοτέρων τέκνων, καὶ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἀναφέρεται μάλιστα εἰς τὴν πρώτην των ἀνατροφὴν. Συγκατανεύ-

ουσι πολλοί εἰς τὰς φαντασίας τῶν παιδίων, καὶ τὸ ὅποιον τῶν ἀρνοῦνται εἰς τὰς δεήσεις των τῶν δίδουν ὅταν τοὺς ἐνοχλῶσιν, ὅταν κλαίωσιν, ὅταν θέλωσι καὶ τοιουτοτρόπως τρέπονται μᾶλλον πρὸς τὴν ἐκδίκησιν, τὰ κτυπήματα κτλ. Ἰδε λέγει ἀκόμη ὁ συγγραφεὺς τοῦ Αἰμιλίου, παιδαγωγοὺς ἀπείρους νὰ ἐνθαρρύνωσι τὸ πνεῦμα ἐνὸς παιδίου νὰ τὸ κάμωσι νὰ κτυπᾶται μόνον του, νὰ παραχωρῶσι νὰ κτυπᾶ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, καὶ νὰ γελῶσιν ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων του κτύπων, χωρὶς ποσῶς νὰ στοχασθῶσιν ὅτι ἦτον τόσοι φόβοι εἰς τὴν ιδέαν τοῦ μανικοῦ τούτου παιδὸς, καὶ ὅτι ὁ θέλων νὰ κτυπῇ θὰ ἔχη τὴν θέλησιν νὰ φονεύῃ γενόμενος ἀνὴρ.

Πῶς εἶναι δυνατόν τέκνον νὰ φοβῇται τοὺς γονεῖς του, ἐνῶ δὲν τὸ κάμουν νὰ γνωρίσῃ τὴν ἐπὶ αὐτοῦ ἐξουσίαν των καὶ οἵτινες κάποτε θέλουν εἰσθε οἱ πρῶτοί του ὑπηρέται; παρητημένον εἰς τὴν ἀταξίαν τῶν ὀρέξεών του, καὶ τὴν ταραχὴν τῶν ἰδεῶν του, κατασταθὲν αὐθαίρετον καὶ ἀπόλυτον θέλει συλλάβει τὴν ἑξίν τοῦ νὰ μὴ ἀκούῃ εἰμὴ τὰς φαντασίας καὶ θελήσεις του.

Θέλεις νὰ μὴ συμβῇ τοιοῦτον; παραδέχθητι τρόπον τοῦ ἐργάζεσθαι ὅλως διαφέροντα· στοχάσου νὰ μὴ τὸ χαϊδεύσης εἰμὴ ὅποτε εἶναι ἥσυχον, καὶ νὰ παύῃς ἀπὸ τοῦτο ἢ μᾶλλον νὰ φέρῃσαι σκυθρωπότερος ὅποτε εἶναι πεισματῶδες καὶ ἀνυπόμονον. Τὸ διάγειν οὕτως δὲν ἔχει τίποτε βαρὺ οὐδὲ σκληρὸν· τὸ τέκνον θέλει παρατηρήσει εὐθὺς ὅτι δὲν χαϊδεύεται καὶ δὲν ἀποκτᾷ ὅ,τι θέλει εἰμὴ ὅταν εἶναι ἥσυχον καὶ γαληνόν, καὶ θέλει πασχίσει νὰ γίνῃ τοιοῦτον. Καὶ ἐὰν κατ' αὐτὸ ἐπιτύχῃς ἔσω βέβαιος ὅτι ἐκέρδισες τὸ πᾶν· θέλει εἰσθαι ὡς πρὸς ἐσέ, καθὼς μαλακόν τι κηρίον, τὸ ὅποιον θέλεις θυνηθῇ νὰ πλάσῃς ὅπως ἐπιθυμεῖς.

Ἄλλ' ὅποιος καὶ ἂν ᾖ πατήρ ἢ μήτηρ, παιδαγωγῶν ἢ παιδαγωγοῦσα, ἐὰν θέλῃς νὰ μορφώσῃς τὸν χαρακτῆρα τοῦ παρὰ σοῦ ἀνατρεφομένου, σπεῦσον νὰ τακτοποιήσῃς καὶ νὰ στηρίξῃς τὸν ἰδικόν σου. Ἐπειδὴ μὴ νομίσῃς ὅτι ἐμπορεῖ τις νὰ ἀποκαταστήσῃ τέλειον ἐν τέκνον διὰ καλῶν λόγων καὶ ὡραίων φράσεων, οἱ λόγοι σου δύνανταί μεν νὰ φωτίσωσι τὸ πνεῦμά του ἀλλ' ὁ χαρακτήρ σου θέλει σχηματίσει τὸν ἰδικόν του.

Ἄπεχε λοιπὸν τοῦ νὰ ἐνθαρρυνθῇς τὸ τέκνον σου εἰς ἀνθρώπους φιλονείκους, ἐλεγκτὰς, δυστρόπους, καὶ φαντασιώδεις, διότι γλήγορα θέλει τοὺς ὁμοιάσει, ἢ μᾶλλον θέλει ἀποβῇ χειρότερον. Στῆσε τὴν προσοχὴν σου ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων μεθ' ὧν σχετίζονται τὰ τέκνα σου· μὴν τὰ ἀφίνης ποτὲ εἰς χεῖρας τῶν ὑπηρετῶν ἢ ἄλλων ἀγνώστων ἀνθρώπων ἀνευ ἀνατροφῆς, οἵτινες εὐαρεστοῦνται συχνὰ νὰ τὰ παροξύνουσι, νὰ τὰ ἐρεθίζουσιν, νὰ τὰ ἀνυπομονεύουσιν ἢ δὲν τὰ διδάσκουσιν ἄλλο εἰμὴ ἀναισχύντους καὶ βαρβάρους ἀσειότητας. Ἄς μὴ σχετίζωνται εἰμὴ μὲ ὑποκείμενα σώφρονα καὶ πεπολιτευμένα, τὰ ὅποια νὰ ἐξεύρωσι νὰ φυλάττωσι τὴν εὐκοσμίαν ὁπότε διασκεδάζουσι μετ' αὐτῶν, καὶ νὰ τῶν ὁμιλῶσι πάντοτε μὲ τὰ ὅρια τοῦ λογικοῦ, ἐμπνέοντές των καλὰ καὶ ἐπαινετὰ αἰσθήματα.

Κάμε ὥστε νὰ μὴν ἐμφαίνωνται ποτὲ, ἢ νὰ μὴ παρουσιάζωνται εἰμὴ δὲ ὀλίγας στιγμὰς ὁπότεν ἔχῃς συναναστροφὴν, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν θέλουν εὖρει εἰμὴ ἀνθρώπους χαριζομένους, θέλοντας νὰ τὰ κολακεύωσιν ἢ νὰ τὰ περιγελῶσιν· οὔτε τὸ ἐν οὔτε τὸ ἄλλο, δὲν πρέπει νὰ ᾔηται ἄρεστόν εἰς γονεῖς εὐαισθήτους. Τὰ παραδείγματα τὰ ὅποια θέλουν παρατηρήσει δὲν θὰ εἶναι πάντοτε καλὰ, αἱ συνομιλίαι τὰς ὁποίας θέλουν ἀκούσειν δὲν θὰ εἶναι πάντοτε

σώφρονες· πολλαὶ πράξεις αἵτινες δι' ἄλλον δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι συνέπειαν, τὴν ἔχουσιν ὡς πρὸς τὰ παῖδιά, πολλαὶ συνομιλῖαι μὴ σημαίνουσαι τίποτε δι' ἀνθρώπους καταστημένους, δύνανται νὰ ἐπιφέρωσι βλάβην εἰς τὰ ἥθη καὶ τὸ λογικὸν τῶν παίδων.

Δ. Τ Α Η Θ Η.

Ὅφείλει τις νὰ ᾔηται πολλὰ προσεκτικὸς ἐνώπιον τῶν παίδων· αὐτὰ ἀκούουσι καὶ παρατηροῦσι τὰ πάντα, καὶ συχνὰ περισσότερον ἀφ' ὅσον δύναται τις νὰ νομίσῃ· ἀλλ' ἐπειδὴ ὀλίγοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι, ἐκτὸς ἐκείνων οἵτινες μόνον περὶ τούτου ἐπιμελοῦνται, οἱ ὅποιοι κάμουσι βίαν τοῦ ἑαυτοῦ των, ἢ κοπιᾶζουσι τόσον ὥστε νὰ μὴ πρὸς ἑλπίσωσι ποτέ τι τὸ ὅποῖον νὰ μὴν ᾔηται σύμφωνον μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς φρονήσεως, πρόσεχε ὥστε τὰ τέκνα σου νὰ μὴ βλέπωσιν εἰ μὴ ὀλίγους ξένους, σὺ δὲ μὲ τὸ παράδειγμα σου δίδαξε αὐτοὺς ὅτι πρέπει νὰ σέβωνται τὴν νηπιότητά των, διότι δὲν πρέπει νὰ λησμονήσῃς ὅτι ἐν τῶν ὠραιότερων τῆς ἀνατροφῆς γνωμικῶν εἶναι καὶ τὸ ὅποῖον τὸ λογικὸν ἐνέπνευσεν εἰς ἓνα παλαιὸν «μὲ γιστον σέβας ὁφείλεται τῷ παιδί»

Πολλοὶ τῶν γονέων ἀγαποῦν νὰ δώσωσιν εἰς τὰ τέκνα των μαθήματα ἀρετῆς καὶ χρηστότητος, φιλοτιμούμενοι μᾶλλον, ἐπαναλαμβάνοντες αὐτοῖς τὰ πλέον ἀκριβῆ καὶ αὐστηρὰ ἀξιώματα τῆς φρονήσεως· ἀλλ' ἡ οἰκειακὴ διαγωγὴ δὲν ἐπιστηρίζει πολλάκις τὰς καλὰς ταύτας προσαγορεύσεις· Οὕτω μακρὰν τοῦ νὰ ἐμπνέωσιν εἰς αὐτὰ τὰ αἰσθητά ἀρετῆς, ὡς ἐκ τῶν μαθημάτων τούτων ἅτινα ἀντι-

φάσκουσιν εἰς τὰ ἥθη των, τὰ συνηθίζουσιν νὰ νομίζουσιν ὅτι ἡ ἀρετὴ δὲν εἶναι ἄλλο εἰμὴ μία ἐπωνυμία, καὶ ὅτι τὰ ἀξιώματα τὰ ὑποῖα διατάττουσι δὲν εἶναι εἰμὴ μία ὁμιλία περὶ τῆς ὁποίας καθεὶς δύναται νὰ συλλογίζεται ὅ,τι θέλει· εἶναι λοιπὸν οὐσιῶδες νὰ δίδῃ τις εἰς τὰ τέκνα του καλὰ παραδείγματα παρὰ καλὰ μαθήματα· οἱ γονεῖς χρεωστοῦν νὰ πράττωσιν ἀμφοτέρω τὸ δὲ παράδειγμα ὡς καὶ ἡ ἐξουσία εἶναι πάντα ἰσχυρότερα.

Ἀλλὰ πρὸ πάντων ἄπεχε τοῦ νὰ γίνῃς ὁπαδὸς τῶν περιβαλλόντων ὡς κανόνα τὸ ἐπιβλαβὲς ἐκεῖνο ἀξίωμα, τὸ ὁποῖον ἠκούσαμεν νὰ λέγουσι τινὲς ὅτι « πρέπει νὰ λέγῳνται ὅλα εἰς τὰ παιδία, νὰ νοουθετῶνται ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὸ τὸ κακόν, διὰ νὰ ἡξεύρωσι νὰ τὸ ἀποφεύγωσι. » Τὸ νὰ ἐκφράζεται τις τοιουτοτρόπως εἶναι σημεῖον ὅτι δὲν γνωρίζει τὴν ἀνθρώπινον φύσιν οὔτε τὴν τελείαν καὶ σχεδὸν ἀνίκητον διάθεσιν τῶν παίδων εἰς τὸ νὰ πράττωσι πᾶν ὅ,τι τὸν κάμνει ἐντύπωσιν καὶ ἐλκύει· αὐξάνον τὸ λογικὸν μὲ τὴν γνώρισιν τοῦ κακοῦ γίνεται εἰς τὸ μετέπειτα περιτείχεται ἐναντίον τῆς ἐντυπώσεως τοῦ ψεγαδίου· πλὴν τὸ λογικὸν αὐτὸ εἶναι εἰσέτι πολλὰ ἀδύνατον εἰς τὰ παιδία διὰ νὰ ἀντιπαραταχθῇ εἰς τὰ ἀπατηλὰ θέλγητρα τοῦ κακοῦ, καὶ εἰς τὰς βιαίας παρακινήσεις τῆς πειραματικῆς ἐκείνης περιεργείας ἥτις συνθέτει τὸν χαρακτῆρα τῆς ἡλικίας των.

Ἄς ἀφίνωσι λοιπὸν τὰ παιδία νὰ ἀγνοῶσι τὸ κακόν, ὡς καὶ τὰς φυσικὰς καὶ ἠθικὰς ἀληθείας τῶν ὁποίων ἐμπιροῦν νὰ καταχρῶνται· αὐτὰ θέλουν τὰ γνωρίσει καλῶς εἰς τὸ ἐξῆς διὰ τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς χρήσεως τοῦ συναναστρέφεσθαι. Ἀλλὰ τότε θέλουν εἶσθαι ὠπλισμένα καὶ ἐνδύναμα ἐναντίον τῶν πρώτων ἐντυπώσεων τοῦ ψεγαδίου, καὶ τοῦ·

το διὰ τῶν εὐχῶν τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν ἰσχυρῶν δογμάτων τῆς θρησκείας, ἐὰν μετ' ἐπιμελείας ἐγχαραχθῶσι προλαβόντως ἐν τῷ πνεύματι αὐτῶν· παράδιδέ των γενικὰ μαθήματα περὶ κοσμιότητος καὶ φειδοῦς ἑλεγχέτα διὰ τὴν ἀπ' αὐτὰ μικροτέραν ἀπομάκρυνσιν, καὶ τοῦτο προσέτι διὰ λόγων κοσμίων· διὰ τῆς διαγωγῆς ταύτης ἀπομακρυνόμενα αὐτὰ τῆς σκιᾶς τοῦ κακοῦ, θέλουν ἀπομακρυνθῇ ἔτι περισσότερον ἀπὸ τὸ πραγματικῶς κακὸν, καὶ διαφυλάττοντα αὐτὰ ἀπὸ τὰ λόγια θέλουν διαφυλαχθῇ ἀπὸ τὰ ἔργα.

Ἀναλόγως τῆς παρατηρήσεως ἐνὸς προσεκτικοῦ παιδαγωγοῦ ὅτι τὸ κακὸν ἀρχίζει νὰ ἀναφαίνεται εἰς τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐκπαιδευόμενον, χρεωστῇ αὐτὸς νὰ τὸν ἀνατρέψῃ κατὰ τὴν ἐμπειρίαν καὶ φρόνησιν, ἵνα τὸν προασφαλίσῃ δι' ἐρμηνεύσεων καὶ παραδειγμάτων ἱκανῶν νὰ τὸν κρατῶσι προσκολλημένον εἰς τὴν ἀρετὴν· θέλει τοῦ βάλλειν ὑπ' ὄψιν τὰ ἐπικυνδυνέστερα ἐλαττώματα τὰ δεσπόζοντα εἰς τὰς συναναστροφὰς ἀλλὰ μὲ κάποιαν προσοχὴν διὰ νὰ μὴ τὰ ἰδῇ εἰμὴ ὑπὸ διάφορα χρώματα καὶ ὥς ἐκ πλαγίου. Τοιοῦτοτρόπως ἐμβαίνων ὁ νέος εἰς τὰ τοῦ κόσμου, δὲν θὰ ἐκπλήττεται ἀπὸ τίποτε, διότι εἶναι ἐπὶ πάντων προκατειλημμένος, καὶ ἀπαντῶν τὸ κακὸν εὐρίσκεται πρεπόντως διδαγμένος τίνι τρόπῳ πρέπει νὰ τὸ ἐμβλέπῃ· Ἡ γενικὴ καὶ ἀναγκαῖα αὕτη γνώρισις θέλει ἐπαρκέσει νὰ τὸν προφυλάξῃ ἀπὸ τὴν αἰφνίδιον καὶ βαθεῖαν ἐντύπωσιν τοσοῦτον πλησίον ἐλαττωμάτων τὰ ὅποια ἤθελε συλλάβει ἀναμφιβόλως ἐὰν ἐπροχώρει εἰς τὰς συναναστροφὰς μὲ μίαν ψυχὴν, ἵνα οὕτως εἴπω πάντῃ νέαν, καὶ μὴ γιγνώσκουσιν ἄλλο εἰμὴ τὴν ἀθωότητα.

Ἐπειδὴ τὰ παιδία κλίνουν εἰς τὸ νὰ κάμνωσιν πᾶν ὅ,τι βλέπουν, τείνουσιν ἐπίσης εἰς τὸ νὰ μιμῶνται τοὺς ἀνθρώπους τῶν ὁποίων ἡ φωνὴ καὶ ὁ τρόπος [τῶν φαίνονται γελοῖα·

Ἀντὶ νὰ γελαῖς ὡς κάμουςι πολλοὶ, πρέπει νὰ τὰ ἐπιπλήττης εὐστηρῶς, διότι ἐκτὸς χαμερπεΐας, τινὸς καὶ παραβιάσεως τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων τὴν ὁποίαν ἐμφαίνουσι τὰ μιμικὰ ταῦτα κινήματα, εἶναι φόβος μήπως συλλάβωσι τὴν ἔξιν καὶ γίνωσιν αὐτὰ περισσότερον γελαστὰ ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ὁποῖους ἐπεριγέλουν· πρέπει μάλιστα νὰ ὠφεληθῇς τῆς ἔξεως ταύτης τὴν ὁποίαν ἔχουν εἰς τὸ νὰ μιμῶνται διὰ νὰ τὰ κλίνης εἰς τὴν μίμησιν τοῦ ὅ,τι εἶναι ἐνάρτεον καὶ ἐπαινετέον· εἰς τοῦτο συνίσταται ἡ μεγάλη ἐπιδεξιότης καὶ ἡ μαγία τῆς ἀνατροφῆς· ὅς μὴν ἔχωσιν ἐνώπιον αὐτῶν εἰμὴ πρωτότυπα ἀρετῆς, καὶ ποτὲ διαφορᾶς.

Ἄλλ' ἐπειδὴ μ' ὅλα τὰ ὁποῖα δύναται τις νὰ λάβῃ μέτρα εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴν ἴδωσιν οἱ παῖδες ἀντικείμενα ὅχι καλὰ, ἐγκαίρως νὰ τῶν κάμῃ τις τὴν παρατήρησιν ἐπὶ τῇ ἀδιακρισίᾳ τινῶν διεφθαρμένων ἀνθρώπων εἰς τὴν φήμην τῶν ὁποίων δὲν πρέπει κανεὶς νὰ ἔχῃ οὐδεμίαν ὑπόληψιν· χρήζει νὰ ἀποδείξωσιν αὐτοῖς πόσον εἶναι ἀξιοκαταφρόνητος πόσον εἶναι δυστυχὴς ὅστις παραιτεῖται εἰς τὰ πάθη του, καὶ δὲν ἐξακολουθεῖ βαδίζων κατὰ τὸ λογικόν. Πρέπει ὡς λέγει ὁ Κ. Δε Φαρισεῶν, νὰ πρ ἰδεᾶσθ τις τὰ παιδιά νὰ ἀπέχωσι τινῶν γενικῶν ἐλαττωμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι ὑποκείμενοι καὶ αὐτοὶ οἱ ἀξιοσέβαστοι ἄνθρωποι, διότι δὲν δύναται τις νὰ ἐλπίσῃ ὅτι θέλουν ἀγνοοῦν πάντοτε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θέλουν παρατηρήσειν.

Ἀλλὰ μολονότι αἱ καλαὶ ἀρχαὶ πρέπει νὰ διατάττωνται εἰς τοὺς παῖδας διὰ νὰ κρατῶνται ἀπὸ τὴν μίμησιν τοῦ κακοῦ, τὸ ὁποῖον ἐξ ἀνάγκης θέλουν ἔχειν ὑπ' ὄψιν, εἶναι ὅμως πρόπον αἱ ὁδηγίαι αὗται νὰ ᾗναι αἱ τελευταῖαι, καὶ νὰ τοῖς λέγεται ταυτοχρόνως ὅτι χρεωστοῦν νὰ παραβλέπωσι, προφασίζωσι καὶ ὑποφέρωσι τὰς ἐλλείψεις τῶν ἄλ-

λων, καὶ μάλιστα τῶν γονέων των, ὅτι ὀφείλουν νὰ τοὺς σκεπάζωσι τρόπον τινὰ μὲ τὸ κάλυμμα τοῦ σεβασμοῦ, ὡς τὰ καλὰ τοῦ Νοῦ τέκνα, καὶ νὰ μὴ προσηλώνουσι τὴν προσοχὴν των εἰμὴ εἰς τὰς καλὰς αὐτῶν ποιότητας.

Πολλὰ σπανίως ἤθελεν εὐρεθῆ τις εἰς τὴν δυσάρεστον περίπτωσιν νὰ λάβῃ ὅλας ταύτας τὰς προφυλάξεις διὰ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους γονεῖς, ἐὰν οὗτοι ἤθελον ἔχειν περισσοτέραν φρόνησιν καὶ διάκρισιν. Ἀλλ' αὐτοὶ ἀντὶ νὰ κρύψωσιν ἐπιμελῶς εἰς τὰ τέκνα των τὰ ἐλαττώματά των, φαίνεται ὅτι οἱ περισσότεροι καταγίνονται νὰ τοῖς τὰ φανερώνωσι, καὶ καρμίαν φορὰν νὰ τοῖς τὰ μεταδίδωσι· μὴ εὐχαριστούμενοι νὰ ᾔναι μόνοι των ἄτακτοι, θέλουν διὰ τῶν μαθημάτων καὶ παραδειγμάτων αὐτῶν νὰ ἀφήσωσι κληρονομίαν εἰς τὰ τέκνα των τὴν ἀταξίαν ὡς ἐκ διαδοχῆς. Δὲν εἶναι γονεῖς εἰμὴ διὰ νὰ συγκοινωνήσωσι εἰς τὰ τέκνα των τὰ ἐλαττώματά των, καὶ διὰ νὰ τὰ κάμουν νὰ βυζάζωσιν ὁμοῦ μὲ τὸ γάλα τὰς ἀσεβεῖς αὐτῶν δοξασίας καὶ τὰ σκανδαλώδη ἀξιώματα· ὅμοιοι μὲ τοὺς σκληροὺς ἐκείνους γονεῖς, ὅτινες ἀπὸ βάρβαρον δυσειδαιμονίαν φερόμενοι, ἐθυσιάζον τὰ ἰδιάτων τέκνα εἰς τὸν δαίμονα τῆς εἰδωλολατρείας, τὰ θυσιάζουν τρόπον τινὰ κατ' αὐτοὺς εἰς τὸν δαίμονα τῆς ὑπερηφανείας, τῆς ἐπάρσεως, τῆς ἐκδικήσεως, τῆς ἀτάκτου ἀγάπης, διὰ τὰ ὅποια τῶν ἐμπνέουσι, συχνάκις δι' ὅλην των τὴν ζωὴν, τὰ ὀλέθρια αἰσθήματα. Ἐὰν τὸ εὐαγγέλιον ἀποσφενδονίζῃ τοὺς πλέον τρομεροὺς ἀναθεματισμοὺς καθ' οὗτινος σκανδαλίζει καὶ τρέπει εἰς τὸ κακὸν τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς ἀδυνάτους· ἐὰν κηρύττῃ ὅτι ἦτον κάλλιον δι' αὐτὸν νὰ δεθῇ εἰς τὸν τράχηλόν του μία μεγάλη πέτρα καὶ νὰ ῥιφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν, πόσον ἕνας γονεὺς δὲν εἶναι ἔνοχος, καὶ πόσον πρέπει νὰ τρομάξῃ τὰ ἐνεργήματα τῆς θείας ἐκδικήσεως, ὅπύταν

διαφθείρων τὸν καρδίαν τῶν τέκνων του, γίνεται αἷτιος τοῦ αἰωνίου αὐτῶν χαϊμοῦ· ὧ πατέρες καὶ μητέρες οἵτινες δὲν ζῆτε χριστιανικῶς, καὶ διὰ τῶν κακῶν σας παραδειγμάτων φθείρετε τὰ τέκνα σας! ἦτον κάλλιον ὅτι αὐτὰ νὰ μὴν ἤθελαν γεννηθῆν ποτὲ, παρὰ νὰ γεννηθῶσιν ἀπὸ σαῶς. Σεῖς δὲν τῶν ἐδώσατε τὴν ζωὴν, εἰμὴ διὰ νὰ τῶν δώσετε τὸν αἰώνιον θάνατον· ὁπόταν αὐτὰ εἰς τὴν ἡμέραν τῆς τελευταίας κρίσεως θέλουν σαῶς ζητήσῃ τὸν οὐρανὸν τί ἔχετε τότε νὰ τῶν ἀποκριθῆτε;

Ἐν ἄλλο κακὸν ὁμοίως μέγιστον, καὶ περὶ τοῦ ὁποίου ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἐστάθημεν πολλάκις θεαταί, εἶναι ὅτι κάποιοι γονεῖς, μὴ ὄντες πλέον εἰς περίστασιν ἢ εἰς ἡλικίαν διὰ νὰ δώσωσι κακὰ παραδείγματα, τὰ ἀνακενώνουν, ἵνα εἴπωμεν οὕτως καὶ τὰ διαιωνίζουν, λυπούμενοι διὰ τὴν παρέλευσιν τῶν ἡδονῶν, διηγούμενοι μὲ ὕψος συναρεσκείας καὶ εὐχαριστήσεως τὴν πεπαλαιωμένην ἱστορίαν τῶν κλίσεων, ἀδυναμιῶν καὶ ἐλαττωμάτων αὐτῶν, καὶ μύρια ἄλλα τὰ ὅποια δὲν ἔπρεπε νὰ ἐνθυμῶνται εἰμὴ διὰ νὰ στενάζωσιν καὶ νὰ ἐντρέπωνται. Νομίζουν αὐτοὶ ὅτι ἐπανορθοῦν τὰ πάντα ἄρκετὰ, καὶ προφθάνουσι τὸ κακὸν παραγγέλλοντες τὸ νὰ μὴ πράττωσιν οἱ ἄλλοι ὡς αὐτοί· ἀλλὰ ποῖαν ἰσχὺν δύνανται νὰ ἔχωσιν τὰ τοιαῦτα μαθήματα, ἐνῶ τὸ παράδειγμα τὰ εἶχεν ἤδη προλαβόντως ἀφανίσειν;

Ε'. Η ΕΞΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΣΕΒΑΣ

Οἱ γονεῖς θέλουν ὅτι τὰ τέκνα των νὰ ἔχωσι πρὸς αὐτοὺς ὑπόληψιν καὶ σέβας, καὶ δικαίως, ἐπειδὴ τὰ δύο ταῦτα τοσοῦτον δίκαια καὶ ἀξιότιμα αἰσθήματα, καθ' ὅσον ἀφορᾷ αὐτοὺς καὶ τὰ τέκνα των, εἶναι ἐνταυτῷ τόσον ἀναγκαῖα καὶ οὐσιώδη ὥστε ἄνευ τούτων, δὲν ἤθελεν εἶσθαι ποτὲ δι-

νατὸν νὰ γίνῃ τὸ καλόν. Ἀλλὰ τοῦλάχιστον δὲν ἔπρεπε νὰ ᾔηται οἱ πρῶτοι νὰ τὰ οὐδετερώνοῦσι· πῶς θέλουν αὐτοὶ ὅτι τὰ τέκνα των νὰ τοῦς ὑπολήπτωνται καὶ νὰ τοὺς σέβωνται, ἐνῷ φαίνονται εἰς τὰ ὀμμάτιά των γελοῖοι καὶ εὐκαταφρόνητοι;

Σὺ δὲ, ὦ παιδαγωγέ, τὸν ὅποιον γονεῖς μὲ πολλὰς ἀσχολήσεις, ἢ πολλὰ ἀμελεῖς καὶ ἀμέριμνοι ἐπιφορτίζουν νὰ λάβῃς τὴν θέσιν των, πάσχισε νὰ ψηφᾷσαι πάντοτε καὶ νὰ σέβεσαι ἀπὸ τοῦς μαθητάς σου, ἀγρυπνῶν ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ σου, μὴ ἀφίνων αὐτοὺς νὰ παρατηρήσωσι εἰς ἐσὲ εἰμὴ ὅτι εἶναι ἀξιομίμητον ἐπειδὴ τὸ σέβας εἶναι ἡ πρώτη αἴσθησις τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ κάμῃς νὰ ἔχωσιν οἱ μαθηταί σου ὡς πρὸς σέ· μὴ παραχωρήσης νὰ λείψωσι κατὰ τοῦτο μὴ τιμωρῶν αὐτοὺς· ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτύχῃς χρήζει νὰ σὲ συνδράμωσι καὶ οἱ γονεῖς. Τοῦτο μάλιστα διαφέρει αὐτοὺς κατὰ πολλὰ διότι σὺ κατέχεις τὴν θέσιν των· ὅθεν ἐὰν ἀφίσωσι νὰ μειωθῇ ἡ ἐξουσία σου, θέλουν χάσιν ἀναμφιδόλως πολὺ ἐκ τῆς ἰδικῆς των· οὗτοι δὲν θέλουν σέβεσθαι ὑπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν, εἰμὴ προσάπτοντες εἰς τὸ ἐπάγγελμά σου ὅλην τὴν ἀνήκουσαν ὑπόληψιν καὶ ἀξίαν.

Ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ μέγας προσκαλέσας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἓνα ἄξιον ἄνδρα, Ἀρσένιον τὸ ὄνομα διὰ νὰ τὸν ἐπιφορτίσῃ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ νέου Ἀρχαδίου τὸν ὅποιον εἶχε κηρύξει Αὐγουστον, τοῦ ἔδωκε ὅλην τὴν ὁποίαν αὐτὸς εἶχεν ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ υἱοῦ του, λέγων πρὸς αὐτὸν τοὺς ὠραίους τούτους λόγους· « Σὺ θέλεις εἶσαι εἰς τὸ ἐξῆς ὁ πατήρ του περισσότερο ἀπὸ ἐμὲ τὸν ἴδιον » ἐμβαίνων δὲ μίαν ἡμέραν ὁ Αὐτοκράτωρ εἰς τὸν θάλαμον ἐνθα ὁ Ἀρσένιος ἐδίδασκε τὸν Ἀρχάδιον, ἶδε τὸν μὲν διδάσκαλον ἱστάμενον, τὸν δὲ μαθητὴν καθήμενον· ὠργίσθη ὁ αὐτοκράτωρ περὶ τούτου καὶ ἐπέπληξε μάλιστα

τὸν διδάσκαλον διότι δὲν ἐφύλλαττε τὴν ὑπεροχὴν τοῦ· ὁ Ἀρσένιος ἐπροφασίσθη λέγων ὅτι δὲν εἶναι πρέπον πρίγγιψ ἐνδεδυμένος τὴν πορφύραν νὰ ἴσταται ὀρθίος ἐμπροσθέν τοῦ. Ὁ αὐτοκράτωρ ὅστις ἤθελε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὴν υἱὸν τοῦ, μέγα σέβας πρὸς τὸν αὐτοῦ διδάσκαλον, διέταξε νὰ ἐκδυθῇ ἀμέσως τῶν αὐτοκρατορικῶν σημείων, παραγγέλλων ὅτι τοῦ λοιποῦ καθημένου τοῦ διδασκάλου νὰ ἴσταται αὐτὸς ὀρθίος καὶ γυμνὸς τὴν κεφαλὴν.

Ὅ,τι καὶ ἂν ἀκολουθήσῃ ἐκ μέρους τῶν γονέων ἢ τοῦ παιδαγωγοῦ πρέπει πάντοτε νὰ ἀποδεικνύεται ὅτι ὑπάρχει τελεία ἁρμονία μεταξὺ τούτων καὶ ἐκείνου· οἱ γονεῖς ὀφείλουν νὰ τὸν ὑποστηρίξωσι μεθ' ὅλην τὴν ἐξουσίαν, καὶ πρὸ πάντων νὰ μὴ γίνωσιν αἵτιοι νὰ χάσῃ τὴν ἰδικήν του, ὁμιλοῦντες περὶ ἐλαττωμάτων αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ μαθητοῦ τοῦ, ἢ κατακρίνοντες τὴν διαγωγὴν τοῦ. Πᾶς παιδαγωγὸς ἢ διδάσκαλος ἐνδέχεται νὰ σφάλῃ· εἰάν ποτε σφάλῃ οἱ γονεῖς ὀφείλουν νὰ τὸν εἰδοποιήσωσι περὶ τούτου, πρέπει ὁμῶς νὰ τὸ κάμωσι μὲ εὐμένειαν καὶ πάντοτε κατ' ἰδίαν. Ἐκ μέρους δὲ τοῦ παιδαγωγοῦ δὲν πρέπει οὗτος νὰ ὁμιλῇ ποτὲ εἰς τοὺς παῖδας περὶ τῶν γονέων αὐτῶν εἰμὴ μὲ σέβας καὶ ὑπόκλινιν· πρέπει νὰ νοθετῇ αὐτοὺς ἐπαναλαμβάνων συνεχῶς, ὅτι ἡ εὐτυχία, ἢ ἡ δυστυχία τῶν στέκει εἰς τὰς χεῖρας τῶν γονέων. ὅτι διὰ τῆς καλοκάγαθίας αὐτῶν χαίρονται ὅ,τι καὶ ἂν ἔχωσι, ὅτι εἶναι δι' αὐτοὺς ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ· ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τοὺς γεννήτοράς των, καθ' ὅσον ἀποβλέπει τὰ τέκνα των, μέρος τῆς ἐξουσίας τοῦ, τῆς καλοκάγαθίας τοῦ, καὶ τῆς δικαιοσύνης τοῦ· ὅτι προστάττει νὰ τοὺς ἀγαπῶσι, καὶ νὰ τοὺς σέβωνται, καὶ τέλος ὅτι ἡ κατ' αὐτὴν, καὶ τὴν ἄλλην ζωὴν εὐτυχία εἶναι τεταγμένη εἰς τὰ τέκνα τὰ σεβόμενα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα αὐτῶν.

Ἄς κρύπτωσιν οἱ γονεῖς εἰς τὰ τέκνα των ὅλην τὴν ὁποίαν ἔχουσι δι' αὐτὰ τρυφερότητα, διότι ἄλλως θέλουν τὴν καταχρασθῶσι. Ἡ πρώτη ἔρευνα ἐνὸς παιδίου εἶναι νὰ ξεσκεπάσῃ κατὰ τὴν πρᾶγμα εἶναι ἀδύνατος ὁ διδάκσαλός του, καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὑποίους εὐρίσκεται ὑποτεταγμένον· ἅμα ἀφήσῃ τις τὸ τέκνον νὰ παραβῇ ὀλίγον τὸ χρέος του κατὰ τοῦτο, θέλει λάθῃ κατ' αὐτοῦ μίαν ἐπιρροὴν τὴν ὁποίαν ποτὲ δὲν θέλει παραιτήσῃν.

Ἐὰν ἐπιθυμῇς νὰ διαφυλάξῃς τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ σέβας, τὰ ὁποῖα σοὶ εἶναι τοσοῦτον ἀναγκαῖα, πρὸς ὠφέλειαν τῶν τέκνων σου, μὴ ἀστειεύεσαι πώποτε μετ' αὐτῶν ἀναιδῶς, ὥς μὲ ἓνα παπαγάλον, ἢ μίαν κούκλαν· κολάκευε τὸ τέκνον σου, λέγει ὁ Ἐκκλησιαστής, καὶ θέλει σοῦ προξενήσῃ πολλοὺς φόβους, παῖξε μὲ αὐτὸ, καὶ θέλει σοῦ δώσῃ πολλὰς λύπας· μὴ συναρέσκεσαι νὰ γελᾷς μὲ αὐτὸ, μήπως ὕστερον πικρανθῇς, καὶ συνάξῃς καρποὺς πικρότητος οἵτινες θέλουν σὲ κάμει νὰ τρίζῃς τοὺς ὀδόντας.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ πλέον τρυφερὰ ἡλικία ἔχει ἀνάγκην συγκαταβάσεώς τινος καὶ χαϊδεύματος· ἀλλ' ὅταν τὸ πνεῦμα τοῦ τέκνου ἀρχίζῃ νὰ μορφώνεται, ὁ πατὴρ δὲν πρέπει πλέον νὰ συναρέσκεται γελῶν καὶ παίζων μὲ αὐτὸ, διότι τὸ θάρρος τοῦτο θέλει τὸ φέρει γρήγορα νὰ μεταχειρίζεται ὡς ὁμοῖόν του ἐκεῖνον εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλει νὰ ᾔῃναι ἀείποτε ὑποτεταγμένον, καὶ τὸν ὁποῖον πρέπει πάντοτε νὰ σέβηται. Ἐὰν ἀξακολουθῇς νὰ παίζῃς μὲ αὐτὸ, θέλει σοῦ εἶναι τοῦτο πολλὰ ἐπιβλαβές, τὸ θάρρος σου θέλει ἀνταμειφθῇ ἀπὸ μίαν καταφρόνησιν ἢ ὁποῖα θέλει ὑπεργεμίσει τὴν ζωὴν σου ἀπὸ θλίψεως καὶ πικρότητος.

Τρία πράγματα, λέγει ὁ συγγραφεὺς τῶν συμβουλῶν τῆς σοφίας, θέλουν σὲ κάμειν ἐξ ἀνάγκης νὰ χάσῃς τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν τέκνων σου, νὰ γελάῃς μὲ αὐτὰ καὶ νὰ γίνεσαι πολὺ θαρετὸς, νὰ ὑποφέρῃς καὶ νὰ παραβλέπῃς τὰ σφάλματά των, νὰ δίδῃς εἰς αὐτὰ κακὰ παραδείγματα δεικνύων ταῦτο-χρόνως τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰ πάθη σου. Αὗται εἶναι αἱ τρεῖς ἀκρισταὶ αἵτινες τῶν ἀφαιροῦν τὸ σέβας, καὶ τὰ κάμνουσι νὰ συνηθίσωσιν εἰς τὸ νὰ σὲ καταφρονοῦν· ἀπόφυγε ταῦτα ἐπιμελῶς, ἐπειδὴ ἅμα ἰδῇς χαμένην τὴν ἐξουσίαν σου, βεβαιώθητι ὅτι καὶ τὸ τέκνον σου ἐπίσης εἶναι χαμένον.

Τὰ παιδία φθάνουν εἰς μίαν ἡλικίαν καθ' ἣν δὲν ἔχουν ἀνάγκην οὔτε γάλακτος οὔτε χαϊδευσμάτων, οὔτε γελώτων, οὔτε θάρρους· ὀφείλεται καὶ εἰς αὐτὰ ἡ ἀγάπη, πλὴν εἰς τὴν αὐτὴν ἡλικίαν θέλει γνωρίσει τὸ τέκνον ὅτι τὸ ἀγαπᾷς χωρὶς νὰ ᾔῃναι ἀνάγκη νὰ τοῦ τὸ εἰπῇς. Μὲ τρόπον σιωπηλὸν καὶ εἰλικρινῇ θέλει ἀπολαμβάνειν τοὺς ἐπαίνους σου, ὅποτε ἐργάζεται καλὰ, καὶ θέλει διορθοῦται ὅταν κάμῃ παρεκτροπὰς. Μὴ τὸ στερῇς τῶν ἐπαίνων σου, ἀλλ' οὔτε τῆς διορθώσεως, πλὴν ἐκτέλει τοῦτο μὲ ὕψος, εἰ δυνατόν, ὥστε καὶ τὸ ἐν καὶ τὸ ἄλλο νὰ τῷ δίδεται διὰ τῆς παρακτηρήσεως τῶν ὀμμάτων. Ὅταν εἰργάσθῃ καλῶς, ἃς ὑπερχαίρεται εἰς τὸ σὲ νὰ βλέπῃ, καὶ ἃς στοχάζεται τὸ ἱλαρὸν βλέμμα σου, ὡς μίαν ἀνταμοιβὴν· ὅταν εἰργάσθῃ κακῶς, ἡ σοβαρὴ παρουσία σου καὶ ἡ μελαγχολία σου ἃς ᾔῃναι ὅλη του ἡ τιμωρία.

5. Αἱ Ποιναι.

Ὁ ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν σου παῖς θέλει κάμει σφάλματα· τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς παιδικῆς ἡλικίας, καὶ τῆς ἀνθρωπότη-

τος· πλὴν ἐὰν ᾗσαι προσεκτικὸς θέλει κάμει πολλά ὀλίγα. Τὰ παιδιά δὲν εἶναι σχεδὸν ποτὲ ἄξια τιμωρίας ἀφ' ἐαυτῶν τόσον, ὅσον ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν διοικούντων αὐτά· ὅσον ἡ διαγωγή σου θέλει εἶσθαι ὀρθή, τόσον ὀλιγώτερον θέλουν τολμήσει νὰ ἀπομακρυνθοῦν τῶν διαταγῶν σου· ὅσον περισσύτερον θέλεις μεταχειρισθῇ γλυκύτητα, ἀγάπην καὶ καλοσύνην πρὸς τοὺς μαθητάς σου, καὶ εἰς τὰς παραστάσεις σου, τόσον θέλει τῶν εἶσθαι εὐκόλον νὰ συμμορφωθῶσι μὲ αὐτάς· ὅσον τοὺς εἰδοποιεῖς περὶ τῶν χρεῶν των, τόσον ὀλιγώτερος κίνδυνος θέλει εἶσθαι νὰ παραβῶσιν αὐτά.

Ἄς ᾗσαι γλυκὺς, πλὴν σταθερός· μὴ φοβερίζης ἀνωφελῶς, ἢ ἄνευ λόγου· τὸ παιδίον ἤθελε συνηθίσει, καὶ οὕτως αἱ ψευδεῖς ἀπειλαὶ ἤθελαν τὸ κάμει ν' ἀποψηφῇ τὰς ἀληθεῖς· μία παιδεία λησμονηθεῖσα, ἢ παραβλεφθεῖσα ἤθελε τὸ καταστήσει περισσύτερον τολμηρὸν, διὰ τῆς ἐλπίδος τῆς ἀτιμωρησίας. Πρέπει λοιπὸν νὰ φυλάξης τὸν λόγον· τὸν ὅποιον τοῦ εἶπες, ὅταν ἐτόλμησε νὰ κάμῃ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον τοῦ εἶχες ἀπαγορεύσει ἐπὶ ποινῇ τιμωρίας. Πρέπει δὲ ὡσαύτως νὰ ᾗσαι ἀκριβοῦς δίδων εἰς αὐτὸ τὰς ὁπρίας τοῦ εἶχες τάξιν ἀνταμοιβῆς, καὶ μὴ τοῦ τάσσης ποτὲ εἰμὴ ὅ,τι θέλεις νὰ τοῦ δώσης. Πᾶσα ἐμπιστοσύνη χάνεται εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ παιδὸς ὅταν δὲν τοῦ φυλάξης τὸν λόγον, καὶ διὰ τοῦ παραδείγματός σου μανθάνει νὰ πράττῃ ὅ,τι δὲν εἶναι συγχωρημένον ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. Τὰ παιδιά εἶναι ἐκ φύσεως εὐλικρινῆ καὶ ἀληθῆ, ἐὰν ἐπιθυμῆς νὰ μὴ χάσωσι τὴν ἀξιότιμον ταύτην ποιότητα, πρέπει ὅλοι σου οἱ λόγοι νὰ τείνωσι πρὸς τὸ νὰ τὰ κάμῃς νὰ ἀγαπῶσι τὴν ἀλήθειαν. Ὅσον μικρὰ καὶ ἂν ᾗσαι τὰ παιδιά, δὲν πρέπει ποτὲ νὰ μεταχειρίζεται τις κἀνένα δόλον διὰ νὰ τὰ καταπραῦνῃ, ἢ νὰ τῶν δώσῃ πληροφορίας καλὰς καὶ ὠφελίμους. Αὐτὰ εἶναι ὡς προείπα-

μεν περισσότερον ἀγγίνοα, ἀφ' ὅσον νομίζομεν· ὅθεν ἅμα παρατηρήσωσι καμμίαν δολοφροσύνην εἰς τοὺς διοικοῦντας αὐτά, οὐ μόνον χάνουν τὴν ἀπλότητα καὶ τὸ θάρρος, τὰ ὅποια τῶν εἶναι φυσικά, ἀλλ' ἐπίσης μαθνάνουν τέχνημα τὸ ὅποιον ποτὲ δὲν θέλουν λησμονήσει· Τὸ ψεῦδος θέλει βοηθήσει γρηγορα τὴν προσποίησιν, καὶ ἂν κατὰ δυστυχίαν τῶν ἐπιτύχη μίαν φοράν, θέλει γίνεαι δι' αὐτοὺς αἴτιον ν' ἀκολουθῶσι καὶ νὰ πολυπλασιάζωσι τὴν χρῆσιν του· καὶ τότε ἰδοὺ αὐτὰ προσποιούμενα, ψευδῆ, κ. τ. λ. ταῦτα δ' ὅλα εἶναι ἔργον τῆς ἀπερισκεψίας.

Μὴ τιμωρήσης ποτὲ ἐν τέκνον διὰ σφάλματα ἃ, τινὰ δὲν ἔπραξεν, ἢ αὐστηρῶς, δι' ὅσα εἶναι ἐλαφρά. Τὰ παιδιά ἡξεύρουν πλειότερον ἀπ' ἄλλον τινὰ τί τῶν ἀνήκει, ἂν δικαίως ἢ ἀδίκως τὰ παιδεύωσι, καὶ οὐχ ἥττον φθείρονται διὰ τῆς ἀδίκου τιμωρίας, ὅσον διὰ τῆς ἀπαιδευσίας. Κράτει τὸν ἑαυτόν σου εἰς τὰς τιμωρίας καὶ ἐπιπλήξεις σου, καὶ προσπάθει νὰ μὴ ἀποδείξης κἀνὲν πάθος ἢ παραξενάδα· « νὰ μαστιγόνῃ τις καὶ νὰ τιμωρῇ τὰ παιδιά, ἐνῶ εἶναι ὠργισμένος, τοῦτο, λέγει ὁ Μοντάγνιος, δὲν εἶναι πλέον ἐπιδιόρθωσις εἶναι ἐκδίκησις. Ὅταν αἱ ποινὰι προσάπτωνται μὲ περίσκεψιν καὶ διάκρισιν ὁ λαμβάνων αὐτάς καὶ πλέον εὐπειθῶς τὰς ὑποφέρει, καὶ ὁ σκοπὸς αὐτῶν ἐπιτυγχάνει· δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἀπλώσωμεν τὰς χεῖρας κατ' ἐκείνων εἰς οὓς ἐπίκειται νὰ μᾶς ὑπακούωσιν, ἐν ὅσῳ ἡ ὀργὴ ἐξακολουθεῖ· ἐν καιρῷ καθ' ὃν ὁ σφυγμὸς κτυπᾷ, καὶ ἐνῶ αἰσθανόμεθα τὴν ταραχὴν χρῶστοῦμεν νὰ μεταβάλωμεν τὴν διόρθωσιν, διότι ἄλλως τὸ πάθος ἐξουσιάζει καὶ οὐχὶ ἡμεῖς.

Ἡ ὀργὴ ἐνωμένη εἰς τὴν ἐπ' ἀνόρθωσιν, εἶναι ὡς φάρμακον.

μεμιγμένον εἰς ἐξαίρετον ἰατρικόν· ἐὰν δώσῃς τὸ ἐν μὲ τῷ ἄλλο θέλεις χάσειν τὸ τέκνον νομίζων ὅτι θεραπεύεις τὸ κακόν του. Ἄς ᾗσαι αὐστηρὸς κατὰ τοὺς λόγους καὶ τὰ ἔργα σου ὅταν πρέπη νὰ ᾗσαι τοιοῦτος· δείκνυε ἀγανάκτησιν ὅποτε τὰ σφάλματα τὸ ἐπιζητοῦσιν· ἡ μελαγχολία τοῦ προσώπου διορθώνει τὸν πταίστην· ἀλλ' ἤξευρε νὰ κάμῃς νὰ σὲ φοβῶνται χωρὶς νὰ ᾗσαι εἰς ὀργήν, σταθερὸς καὶ ἀμετάγρεπτος δίχως νὰ ᾗσαι σκληρὸς καὶ βίαιος· ἔχε τρόπον μὲν κριτοῦ, καρδίαν δὲ πατρός· ἡ ἀγάπη νὰ ὑπαγορεύῃ τοὺς λόγους, καὶ νὰ ὀδηγῇ τὰς χεῖράς σου.

Ἐὰν θέλῃς ἡ ἐπανόρθωσίς σου νὰ ἀποβῇ ὠφέλιμος, πρόσεχε ἀκόμη νὰ μὴ παιδεύσῃς τὸ τέκνον, ἐνῶ εὐρίσκεται ἐν ὀρμῇ, ἢ ἐν ἰσχύει τοῦ πείσματος· περίμενε νὰ καθησυχάσῃ ἡ ταραχὴ τῆς καρδίας του. Τὰ παιδιά εἶναι ὡς εἶδη τρελλῶν, μὲ τὰς φαντασίας τῶν ὁποίων πρέπει αἰείποτε τις νὰ συμμορφοῦται· ἐὰν θελήσῃς νὰ πεισματώσῃς ἐναντίον αὐτῶν θέλουν πεισματώσει καὶ αὐτὰ ἐκ μέρους των, θέλουν ἀντισταθῇ ἡ σκληρυνθῇ εἰς τὰς τιμωρίας, καὶ θέλουν κλείσει ὅλας τὰς ὁδοὺς τῆς ἐπιδιορθώσεως· ἡ ταχύτης εἰς τὸ νὰ τὰ παιδεύσῃς δεικνύει ἐν ὕφους ἐκδικήσεως, τὸ ὅποιον προξενεῖ εἰς αὐτὰ αἰσθήσεις ὅλον ἐναντίας ἐκείνων τὰς ὁποίας ἐπιθυμεῖς νὰ τοῖς ἐμπνεύσῃς.

Μὴ τιμωρήσῃς λοιπὸν ἐν τέκνον εἰς τὸ πρῶτον αὐτοῦ κίνημα, οὔτ' εἰς τὸ ἐδικόν σου· ἐὰν πράξῃς τοῦτο ἐνῶ σὺ εἶσαι ἐν ὀργῇ θέλει παρατηρήσει ὅτι ἐργάζεσαι ἀπὸ παραξενάδα, καὶ ταχύτητα, καὶ ὅχι ἀπὸ λογικὸν καὶ ἀγάπην, τοιοῦτοτρόπως δὲ χάνεις ἀναμφιβόλως τὴν ἐξουσίαν σου. Ἐνδέχεται πρὸς τούτοις νὰ τὸ βάλῃς εἰς θέσιν νὰ λείψῃ εἰς τὸ σέβας τὸ ὅποιον σοῦ ὀφείλει, νὰ εἰπῇ ἢ νὰ κάμῃ νέας μωρίας. Ὁ

Δούξ τοῦ Βερόνι ἐγγονοῦ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'. νέος ἔτι ὢν ἔπραττε πολλάκις μικρὰς τρέλλας τῆς παιδικῆς ἡλικίας· ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν διέταττε νὰ μείνῃ εἰς φυλάκισιν ἐντὸς τοῦ θαλάμου τοῦ. Μία ἡμέραν ὁ ὑποπαιδαγωγὸς τοῦ ἔκλεισεν ὅλα τὰ παράθυρα, λέγων ὅτι οἱ φυλακισμένοι δὲν πρέπει νὰ βλέπωσι τὸ φῶς· μετὰ προξενεῖς μεγάλῃν εὐχαρίστησιν, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ νέος Πρίγγιψ, ἐπειδὴ τοιοῦτο τρόπον με ἀφαιρεῖς μίαν θεάν τόσον ἀηδὴ ὡς εἶναι ἡ ἰδική σου. Μετὰ ταῦτα ὁ πρίγγιψ ἤρχισε νὰ τυμπανίζῃ μετὰ τὰ δάκτυλά του ἐπὶ τράπεζης· ὁ ὑποπαιδαγωγὸς ἔκρινε καὶ τοῦτο κακόν, καὶ τὸν ἐπαρακάλεσε νὰ μὴν ἐγγίξῃ τὴν τράπεζαν ὡς μὴ οὔσαν ἰδικήν του ἀλλὰ τοῦ βασιλέως· ὦ! ὅσον διὰ τὸ τύμπανον, ἐπανελάβε ὁ Πρίγγιψ πεισματώδης, βέβαια δὲν θέλεις με ἀντιτείνειν ὅτι εἶναι ἰδικόν μου, καὶ ταῦτοχρόνως ἤρχισε νὰ τυμπανίζῃ ἐπὶ τῶν γονάτων τοῦ· ὁ ὑποπαιδαγωγὸς ἔλαβε φρονίμως τὸ μέτρον νὰ σταθῇ ἕως ἐκεῖ.

Διὰ νὰ τιμωρήσῃ τις τις ἐν παιδίον χρειάζεται πολλὴ μετριοτήτης, φρόνησις καὶ ἐπιτηδειότης· ὁ τρόπος καθ' ὃν ὁ Κ. δὲ Φαινελίων ἐδιόρθωνε τὸν νέον Δοῦκα τῆς Βοργονίας ἦτον θαυμάσιον. Ὅταν ὁ πρίγγιψ οὗτος ἔπιπτεν εἰς κάμμιαν παρεκτροπὴν, ὁ φρόνιμος αὐτοῦ διδάσκαλος ἄφηνε νὰ περάσῃ ἡ στιγμή τῆς ἀνεμοζάλης καθ' ἣν τὸ λογικὸν δὲν ἤθελε προχωρήσει· ἀλλ' ἔκτοτε, ὅλοι οἱ ὑπηρετοῦντες αὐτὸν εἶχαν διαταγὴν νὰ τὸν δουλεύωσιν ἐν σιωπῇ καὶ νὰ δεικνύωνται αὐτῷ μετὰ πρόσωπον σκυθρωπόν· διέκοπτε μάλιστα καὶ τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἐργασίας· ἐφαίνετο ὅτι οὐδεὶς δὲν ἐτόλμοῦσε νὰ συγκοινωνῇ μετ' αὐτοῦ, καὶ ὅτι τὸν ἐνόμιζεν ἀνάξιον νὰ ὁμιλῇ μετ' ἀνθρώπους. Ἀμέσως ὁ νέος Πρίγγιψ ἔπαυ-

σμένος ἀπὸ τὴν μόνωσίν του τεταραγμένος διὰ τὸν ὅποιον ἐνέβαλε τρόμον πρὸς τοὺς ἄλλους, μὴ δυνάμενος πλέον νὰ ζήσῃ οὔτε σὺν ἑαυτῷ οὔτε σὺν ἄλλοις ἐπρόσπιπτε ζητῶν χάριν. Τότε ὁ ἔμπειρος διδάσκαλος χρώμενος ἀρμοδίως τῆς περιστάσεως, ἔκαμε νὰ γνωρίσῃ ὁ νέος Πρίγγιψ ὅλην τὴν καταισχύνην τῆς ὀρμῆς του. Ἡ πατρικὴ φωνὴ τοῦ Κ. Φαινελῶν εἰσχωροῦσε εἰς μίαν καρδίαν ἀνοικτὴν εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν μετάνοιαν, τὰ δὲ κλαύματα τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἀνατρεφομένου ἔδρεχον τὰς χεῖράς του.

Δὲν δύναται τις νὰ ἀναγνώσῃ ὀρθοτέρας καὶ εὐφρονεστέρας νοουθεσίας ἀφ' ὅσας ὁ Κ. Φαινελῶν λέγει εἰς τὸ σύγγραμμά του, «τὸ περὶ ἀνατροφῆς τῶν νεανίδων» καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς καθοδηγήσεως καὶ ἐπιδιορθώσεως τῶν τέκνων· αἱ περὶ τούτου παρατηρήσεις του, ὡς καὶ αἱ ἰδικαί μας δύνανται ὁμοίως νὰ ὠφελήσωσιν ἀμφοτέρω τὰ μέρη.

«Μὴ λαμβάνῃς ποτὲ λέγει, αὐτὸς, ἄνευ ἀπολύτου ἀνάγκης, ὕψος αὐστηρὸν καὶ δεσποτικόν, ὥστε νὰ κάμῃς τὰ παιδιά νὰ τρομάζωσιν· ἤθελες κλείσειν τὴν καρδίαν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀφαιρέσει τὸ θάρρος ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν ἐλπίζεται καρπὸς ἀνατροφῆς· σπεῦσον νὰ σὲ ἀγαπῶσιν οἱ παῖδες, νὰ ᾔν' ἐλεύθεροι μετὰ σοῦ, νὰ μὴ φοβῶνται μήπως παρατηρήσῃς τὰς ἐλλείψεις των, νὰ ᾔσαι συγκαταβατικὸς μὲ ἐκείνους οἵτινες δὲν ὑποκρύπτονται ἐνώπιόν σου. Μὴ ἐπιδεικνύῃς οὔτε θαυμασμὸν οὔτε ὀργὴν διὰ τὰς οὐ καλὰς αὐτῶν κλίσεις τούναντίον δὲ νὰ συμπαθῇς τὰς ἀδυναμίας αὐτῶν. Ἐνδέχεται κάποτε νὰ προκύψῃ ἐκ τούτου, ὥστε νὰ ἀποκρατῶνται ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸν φόβον· πλὴν ἐν ἰσοσταθμίᾳ τὸ θάρρος καὶ ἡ εἰλικρίνεια, εἶναι ὠφελιμώτερα τῆς αὐστηρᾶς ἐξουσίας, καὶ ἀφ' ἑτέρου αὕτη θέλει λάβει χώραν, ἐὰν τὸ θάρρος καὶ ἡ πειθὼ δὲν ὑπερισχύσωσιν· ἀλλὰ χρήζει πάντοτε νὰ κάμῃς

ἐναρξιν ἀπὸ τοῦ νὰ φέρησαι μὲ θάρρος καὶ εὐθυμίαν καὶ οἰκειότητα ἄνευ τῶν ὁποίων ταῦτα θέλουν σὲ εὐκολύνει νὰ βλέπῃς τὰ παιδία νὰ ἐργάζωνται κατὰ τὸν φυσικὸν αὐτῶν τρόπον, καὶ νὰ τὰ γνωρίσῃς κατὰ βάθος, ἄλλως δὲ θέλουν γίνεαι ὑποκριταὶ ἀποστρεφόμενοι τὸ καλὸν, τὴν ἀγάπην τοῦ ὁποίου πρέπει ἀναποφεύκτως νὰ τοῖς ἐμπνεύσῃς ».

«Τὰ παιδία ἔχουν τὸ πνεῦμα ἀδύνατον, καὶ ἡ ἡλικία αὐτῶν δὲν τὰ κάμνει νὰ αἰσθάνωνται εἰμὴ τὰς ἡδονάς· δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ ἀπαιτῇς ἀπὸ αὐτὰ ἀκρίβειαν καὶ σοβαρότητα τὴν ὁποίαν οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἐπιζητοῦντες δὲν ἔχουσιν· ἐκ τούτου ὅτι εἶναι φόβος μὴ συλλάβωσιν ἐκ τούτου μίαν ἐπικίνδυνον ἐντύπωσιν μελαγχολίας καὶ ἀηθείας, σκοτινιάζεις συγχρόνως τὸ πνεῦμά των καὶ ἀδυνατεῖς τὴν καρτερίαν των. Ἐὰν εἶναι ζωηροῦ πνεύματος, τὰ ἐρεθίζεις, ἐὰν δ' οὐ τὰ κατασταίνεις μωρά. Ἡ μεγάλη βία ρίπτει τὸ τέκνον εἰς δειλίαν καὶ φόβον· πάθη ἀδυνατοῦντα, καὶ φθείροντα τὰς δυνάμεις καὶ ζωηρότητας τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ νοός».

• Μολονότι δὲν δύναται τις νὰ ἐλπίσῃ ὅτι δὲν θέλει μεταχειρισθῇ τὸν φόβον πρὸς διόρθωσιν γενικῶς τῶν παιδίων τὸ φυσικὸν τῶν ὁποίων εἶναι σκληρὸν καὶ δυσμαθές, δὲν πρέπει ὅμως νὰ προχωρήσῃ τις εἰς τοῦτο, εἰμὴ ἀφ' οὗ πρότερον ἐξαντλήσῃ ὅλα τὰ ἄλλα μέσα. Ὁ φόβος εἶναι ὡς τὰ βίαια ἰατρικὰ τὰ ὁποῖα δίδονται εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἀρρώστιας· αὐτὰ καθαρίζουσι μὲν, ἀλλ' ἀνακατώνουσι τὴν διάθεσιν, σαὶ φθείρουν τὰ ὄργανα· μία ψυχὴ ἐν τῷ φόβῳ εἶναι πάντοτε πλέον ἀδύνατος· δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ φθάσῃ τις ἕως ἐκεῖ, εἰμὴ ὅποτε δὲν δύναται νὰ πράξῃ ἄλλως πῶς ».

Ἀφ' ἐτέρου δὲ ἂν καὶ δὲν πρέπη νὰ φοβερίζῃ τις χωρὶς νὰ παιδεύῃ, μὴ πως καὶ οἱ φοβερισμοὶ τοῦ καταντήσωσι καταφρονητοὶ, πρέπει μολοταῦτα νὰ φοβερίζῃ περισσότερον

παρὰ νὰ παιδεύῃ. Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὰ τιμωρίας, αὐτὰ πρέπει νὰ ᾔναι ὅσον τὸ δυνατόν, ἐλαφραὶ, πλὴν συνωδευμέναι μ' ὅλας τὰς περιστάσεις αἵτινες δύνανται νὰ προξενήσωσιν εἰς τὸ τέκνον καταισχύνην καὶ ἐλέγχους· ἐπίδειξε ὅτε ἐπρὸς πάθῃσες νὰ μὴ καταντήσῃς εἰς αὐτὰ τὰ βίαια μέτρα.

Μὴν εἰπῇς εἰς τὸ τέκνον τὸ πταῖσμά του χωρὶς νὰ προσθέσῃς κἀνὲν μέσον διὰ νὰ τὸ ἐπανορθώσῃ, καὶ τὸ ὅποιον νὰ τὸ ἐνθαρρύνῃ νὰ τὸ βάλῃ εἰς ἐνέργειαν, ἐπειδὴ πρέπει νὰ ἀποφεύγῃς τὴν θλίψιν καὶ τὴν ἀποκαρδίωσιν, τὰ ὅποια ἐμπνεύει μία ἑστὴ νοθεσία.

Δὲν πρέπει νὰ τιμωρῇς τὰ παιδία διὰ ἐκείνο τὸ ὅποιον δὲν τείνει εἰς τὸ κακόν, ἀλλὰ μόνον νὰ τὰ νοθεύῃς· αὕτη ἡ γλυκύτης δὲν ἀποβαίνει ματαία. Εὐαρεστοῦνται αὐτὰ τόσον νὰ εὐρίσκωσι συμπάθειαν εἰς ὃ, τι φοβοῦνται ν' ἀπαντήσωσιν αὐστηρότητα, ὥστε γίνανται εὐπειθέστερα καὶ πλέον εὐδιάθετα εἰς τὸ νὰ ἀφίνουν νὰ ὀδηγῶνται εἰς τὰ ἐπωφελεῖ πράγματα. Ἡ μεγάλη αὐστηρότης κάμνει νὰ χάσουν τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ τοὺς ἐμπνεύσῃς διὰ νὰ διαφυλάξῃς τὴν ἐξουσίαν σου, ἥτις ἂν γίνῃ εἰς αὐτὰ μισητὴ, θελοῦν πασχίσει νὰ τὴν ἀποφύγῃσιν.

Τὸ τέκνον τὸ ὅποῖον ἀνατρέφεις, θέλει κάλει σφάλματα ὡς ἐξ ἀμαθείας, θέλει λησμονήσῃ ὃ, τι τοῦ εἶπες, διότι θέλει εἶναι ἀπρόσεκτον, θέλει σπάσει, ἢ ρίψῃ κατὰ γῆς τίποτε ἐξ ἀπροσεξίας, θέλει προσέχει ὀλίγον τὰ φορέματά του. Ταῦτα εἶναι μικρὰ πράγματα τὰ ὅποια παράγονται ἐκ τῆς ἡλικίας καὶ δὲν ἔχουσι κακὰ ἐπακόλουθα διὰ τὸ μέλλον· πρέπει νὰ τὸ ἐλέγχῃς, ἀλλ' ὅχι νὰ τὸ παιδεύῃς, ἐκτὸς ἐὰν εἰς αὐτὸν ὑπάρχῃ κακὴ γνώμη. Μολοντοῦτο οἱ φιλοκερδεῖς γονεῖς παιδεύουν αὐτὰ τὰ μικρὰ πράγματα, περισσότερον παρὰ τὰ μᾶλλον ἀξιόπεινα.

κτύπημα, κίνημα ὀργῆς, ψεῦμα, εἰς λόγος ἀναίσχυντος, ἐν κτύπημα, μία λογοτριβὴ μὲ τοὺς ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφάς του, πᾶν ὅ,τι προμηνύει χαμέρπειαν εἰς τὰς αἰσθήσεις του, ἢ λαιμαργία, ἢ ἀναισθησία, ταῦτα εἶναι τὰ ἀξιοποινα σφάλματα, τὰ ὅποια θέλουν ἀποβῆ ἑγκλήματα πρώτης ταξείας, ὅταν ὑπάρξῃ θέλησις ἰσχυρά, μετάπτωσις, ἢ ἕξις. Επειδὴ πρέπει νὰ θεωρῶνται τὰ σφάλματα ἐνὸς τέκνου, ὅχι ὅ,τι κυρίως εἶναι, ἀλλὰ ὁποίας ἔχουν ἀρχάς, καὶ ὅποια ὡς ἐκ τούτου δύνανται νὰ προκύψωσιν ἐπακόλουθα.

Αἱ ποιναὶ τῶν ἐλαφρῶν πταισμάτων θέλουν εἶναι, νὰ βάλῃς τὸ παιδί εἰς κράτησιν, ἐντὸς τοῦ θαλάμου του, μὲ ἀπειλὴν ὅτι ἂν μεταπταίσῃ, θέλεις τὸ ἐλέγξειν ἐν παρουσίᾳ πολλῶν ἀνθρώπων. Αὐτὸ θέλει σὲ παρακαλέσει νὰ μὴ κάμῃς ἓνα τοιοῦτον πράγμα. Σὺ δὲ ἀφ' οὗ τὸ ἐσυγχώρησες ἅπαξ καὶ δις, πρέπει νὰ ᾔσῃ ἀμετάτρεπτος· μακρὰν τοῦ νὰ παραβλέπῃς, ἢ νὰ προφασίζῃς τὰς ἐλλείψεις του, πρέπει νὰ ἐκφράζῃσαι μὲ ἐντονίαν, διὰ νὰ τὸ κάμῃς νὰ αἰσθανθῇ καὶ νὰ ταπεινωθῇ περισσότερον.

Ἡ δὲ τιμωρία διὰ τὰ μεγάλα σφάλματα θέλει εἶναι ἡ στέρησις πάσης χαϊδεύσεως πάσης φιλίας ἐκ μέρους τῶν γονέων του. Πρόσθετες, κατὰ τὴν βαρύτητα τοῦ ἐγκλήματος καὶ ἄλλας τινὰς στερήσεις, καὶ κατ' ἐξοχὴν τῶν πραγμάτων τὰ ὅποια περὶ πολλοῦ ποιεῖται. Μὴ δίδων αὐτῷ ταῦτα εἰμὴ ὅποτεν λάβῃς αἰτίαν νὰ ᾔσῃ εὐχαριστημένος μ' αὐτὸ, θέλει τὰ ἐκτιμᾷ πολλῷ μᾶλλον, θέλει τὰ δέχεσθαι μὲ πλειότεραν εὐχαρίστησιν, καὶ ποτὲ δὲν θέλει τὰ κακομεταχειρισθῇ. Τοῦναντίον δὲ ἐὰν τῷ τὰ ἐπιδαψιλεύῃς ἄνευ μέτρου, ἄνευ κάμμιᾶς διακρίσεως, ἄνευ περαιτέρω σκέψεως περὶ τῆς καλῆς ἢ τῆς κακῆς διαγωγῆς του, γρήγωρα δὲν θέλει ἐκτιμῇ.

σει πλέον αὐτὰ, θέλει στοχασθῇ ὅτι τῷ ὀφείλονται, καὶ θέλει ἀποκατασταθῇ ἔτι πλέον δύστροπον καὶ ἀκράτητον.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς προσαφθείσης ποινῆς, θέλεις δεικνύειν εἰς τὸ τέκνον, ὅτι τρόπον τινα δὲν ἐπιμελεῖσαι πλέον περὶ αὐτοῦ. Δὲν θέλεις τοῦ δώσειν καιρὸν διασκεδάσεως, εἰμὴ μόνον ὅσον ἀναγκαιοῖ διὰ νὰ τὸ ἐμποδίσης νὰ μὴ πέσῃ εἰς μαρασμὸν ἢ ἀδυναμίαν, θέλεις φαίνεσθαι ἀδιάφορος ὡς πρὸς αὐτὸ, πλὴν χωρὶς νὰ παύσης νὰ ῥῆσαι γλυκὺς, Ἄν τάξῃ μυριάκις ὅτι θέλει εἶναι φρόνιμον καὶ λογικὸν εἰς τὸ ἐξῆς, αἱ ὑποσχέσεις αὗται δὲν πρέπει νὰ γίνωνται δεκταί. Διὰ νὰ ἀπολαύσῃ χάριν πρέπει νὰ γίνῃ ἄξιος αὐτῆς, καὶ δὲν θέλει τοῦ δοθῇ εἰμὴ εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς θλίψεως καὶ εἰς τὴν καλὴν του διαγωγὴν. Ὅταν κατὰ συνέπειαν ἡμέρας τινος δώσῃ δείγματα ἀναντίρρητα τῆς ἐπιδιορθώσεώς του, τότε θέλεις τοῦ στρέψῃν τὰ συνήθη φορέματά του, τὰς διασκεδάσεις του, τὴν εὐνοϊάν σου, καὶ ἐκείνην τῶν γονέων, κάμνων αὐτὴ νὰ ἐννοήσῃ πόσον διαφέρει ἡ στάσις αὕτη, ὅπῃ τὴν προλαβοῦσαν· ἂν τὸ παιδίον εἶναι καλῶς ἀνατεθρεμμένον, ἡ μεγάλη αὕτη ποινὴ, δὲν δύναται νὰ λαμβάνῃ χώραν εἰμὴ πολλὰ σπανίως· ἂν προσέχῃ τις νὰ τὸ παιδεύῃ διὰ τὰ μικρὰ σφάλματα δὲν θέλει ἐμῇ συχνὰ εἰς κίνδυνον νὰ πράξῃ μεγάλα.

Περὶ δὲ τῶν μαστιγώσεων δὲν πρέπει νὰ γίνεται λόγος διὰ μίαν ἀνατροφὴν καλῶς διευθυνομένην ἐκτὸς δι' ἡλικίαν καθ' ἣν ὁ πόνος εἶναι ἴσως ἡ μόνη ὁμιλία εἰς τὴν ὁποίαν δίδεται ἀκρόασις, ἢ ὁπότε διεφθαρμένον προλαβόντως, ἢ ἐξ αἰτίας ἀρρώστιας τινὸς, ἢ ἀμελείας, ἔρθησεν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν πείσματος, ὥστε νὰ λέγῃ θετικῶς τὸ ὄχι· τότε ἐπειδὴ εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον νὰ μὴ συγκρατανεύσῃ, πρέπει νὰ ἀποκριθῇ εἰς αὐτὸ διὰ τῆς μαστιγώσεως.

Εἰς πᾶσαν δ' ἄλλην περίπτωσιν καὶ ἐν ὅσῳ ἐν τέκνον εἶ-
 ναι εὐγενῶν αἰσθημάτων, αἱ ραβδίαὶ πρέπει νὰ ᾔηται ἐξωρι-
 σμένοι· πρέπει νὰ τὸ κάμης εὐαίσθητον εἰς τὴν ἐντροπὴν,
 εἰάν θέλῃς νὰ γίνῃ τοιοῦτο καὶ ὡς πρὸς τὴν τιμὴν. Οἱ πε-
 ρισσότεροι δὲν μεταχειρίζονται τὰς ραβδίας εἰμὴ ἀπὸ θυμὸν
 καὶ ἀνικανότητα· ἡ τιμωρία αὕτη καταντᾷ ἀνωφελὴς, καὶ
 διότι δίδεται συχνά, καὶ διὰ τοῦ τρόπου καθ' ὃν τὴν μετα-
 χειρίζονται, καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ παιδίον δὲν συλλαμβάνει
 ἀρκετὴν ἐντροπὴν. Ἡ ποινὴ αὕτη ἔπρεπε νὰ προαναγγέλλε-
 ται καὶ νὰ προάδεται ἀφ' ὅλας τὰς ἄλλας, καὶ νὰ μὴ προ-
 σάπτεται εἰμὴ κατ' ἐκείνου ὅστις διὰ τῶν ἔργων τοῦ ἀπε-
 δείχθη παῖς ἀνευ ψυχῆς καὶ ἀνευ τιμῆς· τότε ἡ τιμωρία
 αὕτη θέλει νομίζεσθαι ἀπ' αὐτὸ ὡς νόμιμον συμβάν, ἡ ἰδέα
 τοῦ ὁποίου ἤθελε τοῦ προξενεῖ φρίκην, ἐνῶ αὕτη τὴν ὁποίαν
 κάμνουσι χρῆσιν, συνηθίζει εἰς αὐτὴν τὸ παιδίον ὡς καὶ εἰς
 πᾶσαν ἄλλην ποινὴν, καὶ δὲν κερδίζει εἰμὴ ἐν ἐλάττωμα
 περιπλεόν· αἱ ραβδίαὶ εἶναι μία τιμωρία δουλικὴ, ἐξαμβλύ-
 νουσα τὰς καλὰς αἰσθήσεις, καὶ τότε ἀκόμη ὅταν διορθώ-
 νουν, ἀν ποτε ἐμποροῦν τινά, διότι ἡ κοινὴ τῶν μαστιγώ-
 σεων ἐνέργεια εἶναι νὰ σκληρύνωσι τὸ τέκνον διὰ μέσου
 τῶν χτύπων.

Ζ'. ΤΑ ΑΙΣΘΗΜΑΤΑ.

Ἡ καλλιτέρα ἀνατροφή εἶναι ἐκείνη δι' ἧς δὲν ἐρμηνεύε-
 ται τίποτε εἰς τὰ τέκνα, εἰμὴ διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ λογικοῦ
 καὶ τῆς τιμῆς. Τακτοποιεῖ τὸ αἰσθητικὸν τοῦ ὑπὸ σοῦ ἀνα-
 τρεφομένου, καὶ θέλεις ἔχει μύρια μέσα νὰ τὸν ἀνταμεΐψῃς
 καὶ νὰ τὸν παιδεύῃς· ἄς φοβῇται πρὸ πάντων νὰ μὴ χά-
 σῃ τὴν εὐνοϊάν σου· κάμεται νὰ τὴν ἐκτιμᾷ. Ἴδον παιδία
 πολλὰ τρυφεράς ἡλικίας νὰ εὐαρεστώνται περισσότερο εἰς
 τὴν φιλίαν τοῦ διδασκάλου των, παρὰ εἰς κάθε τι ἄλλο· τὸ
 δ' αἶτιον τούτου εἶναι, διότι οὕτω τὰ ἀνέτρεφαν.

Συνήθισε τὸ τέκνον σου νὰ συλλογίζεται ὡς εἰκὸς τοῦτο δὲν εἶναι τόσον δύσκολον ὅσον τινὲς τὸ νομίζουν. Αἱ ἀρχαὶ τῆς τιμῆς ὑπάρχουν ἐπίσης εἰς τὰ παιδία, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἡλικιωμένους ἀνθρώπους, διότι εὐρίσκεται καὶ εἰς αὐτὰ ἡ ἀγάπη τοῦ ἑαυτοῦ των καὶ ἡ ὑπόληψις τῶν ἄλλων. Δὲν πρόκειται λόγος, εἰμὴ νὰ τὰ διευθύνῃς καλῶς καὶ νὰ τὰ τρέπῃς ἀνυπερθέτως πρὸς ὅ,τι εἶναι ἄξιον καὶ ἐπαινετόν.

Οἱ παῖδες δὲν κρίνουν τὰ πράγματα εἰμὴ ὡς ἐκ τῆς ἀξίας, ἥτις ἐπιβάλλεται εἰς αὐτά· ἀπόδωσε μεγάλην ἀξίαν εἰς ὅσα θέλεις νὰ ἐκτιμᾷ τὸ τέκνον σου, καὶ θέλεις ἰδεῖν ὅτι οὕτως θέλει πράξει. Ἐπίταττε αὐτῷ νὰ κάμῃ ἐπαινετὸν ἔργον διὰ νὰ γίνῃ ἄξιος νὰ πράξῃ καὶ ἄλλο· αὕτη εἶναι μέθοδος ἐξαίρετος, ἥτις θέλει τείνει πρὸς ὄφελος τῆς ἀρετῆς. Παραχώρει αὐτῷ τὰ τῆς ἡλικίας του, ἐπειδὴ εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὴν ἀδυναμίαν του, καὶ διότι τὸ διασκεδάζουσι· πλὴν μὴ τοῦ τὰ προτείνῃς ὡς ἀνταμοιβὰς ἀξίας αὐτοῦ, ζήτη νὰ προσαρμόζῃς αὐτὰς εἰς πράγματα τὰ ὅποια θέλει ἀγαπᾷ καὶ ἐκτιμᾷ διὰ βίου. Πρόβαλε ὡς ἀνταμοιβὴν τὴν εὐνοίαν τῶν γονέων του, θρησκευτικὴν τινα ὀφειλὴν μὴ ἐκπληρωθεῖσαν εἰσέτι παρ' αὐτοῦ, ἔργον φιλανθρωπίας πρὸς τοὺς δυστυχεῖς, ἀπόλαυσιν ὠραίων βιβλίων, ὠφελίμων γεωγραφικῶν πινάκων καὶ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ μάθῃ τι τὸ ὅποιον ἀγνοεῖ· ἃς ἔχῃ μίαν εὐγενῆ ζηλίαν εἰς τὸ νὰ ἐργάζεται καλῆτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, καὶ νὰ γίνεταί ἄξιος ἐπαίνων· ὅστις δὲν εἶναι εὐαίσθητος ὡς πρὸς τὴν καταφρόνησιν, δὲν εἶναι οὐδὲ πρὸς ἔπαινον.

Τοιοιουτρόπως δύναται τις νὰ ἐγείρῃ τὸ πνεῦμα τοῦ τέκνου τοῦ ὑπεράνω τῶν αἰσθημάτων τῆς ἡλικίας του· κινουμένη ἡ ψυχὴ του ἀπὸ τὴν ἁμιλλαν καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τῆς δόξης· θέλει θρέψῃν ἐν αὐτῇ ὅλους τοὺς ὁποίους θέλεις ἐγχύσει εἰς αὐτὴν σπόρους· ὅλη ἡ ἔφεσις ἡ ὅποια ἤθελε τὸ σῦρειν πρὸς τὸ κακόν, θέλει ἐνεργήσῃ νὰ τὸ φέρῃ εἰς τὸ καλόν.

Κατ' ἀναλογίαν τῆς παρατηρήσεως τὴν ὅποιαν θέλεις

κάμει ὅτι αὐξάνουσιν οἱ ὑπὸ σοῦ ἐγχυθέντες εἰς τὰς αἰσθήσεις του ἀξιόλογοι οὗτοι σπόροι, καλλιέργει αὐτοὺς διὰ τῶν αὐτῶν ιδίων μέσων δι' ὧν τοὺς ἑκαμὲς νὰ φυτρώσωσι, τοῦτο δὲ ὑποθάλπων, ἐπαινῶν, ἐπικροτῶν. Ἄμα πράξῃ ἢ συλλογισθῇ τι ἐξ ιδίου αὐτοῦ κινήματος, μὴ λείψῃς εὐθὺς νὰ τῷ συγχαρῇς· ἄς συνδράμωσι νὰ τὸν συγχαροῦν καὶ ἄλλοι μέτροπον εὐσχημον. Εἵπομεν προλαβόντως ὅτι οἱ γονεῖς ὀφείλουν νὰ ᾔναι προβλεπτικοὶ περὶ τὰ χαϊδεύματά των, πλήν κατὰ τοῦτο πρέπει νὰ γίνῃ ἐξαίρεσις, καὶ τοῖς ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιδείξωσι ὅλην των τὴν τρυφερότητα· καὶ ἐπειδὴ τὸ τέκνον ἐδειξεν ἱκανὸν αἶσθημα ἀρετῆς, εἶναι πρέπον νὰ τὸ στοχασθῇ τις πρὸς ὥραν ὡς ἄνθρωπον τελεσίφρονα, καὶ νὰ τῷ ἀποδώσῃ τὸν ἔπαινον καὶ τὴν τιμὴν τὰ ὅποια ἀνήκουν εἰς τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἐρετήν.

Ὁ Ροχεφουκώλ (la Rochefoucault) λέγει ὅτι ἡ ἀνατροφή, ἥτις δίδεται κοινῶς εἰς τοὺς παιδας εἶναι μία δευτέρα αὐτοφιλία τὴν ὁποίαν τῶν ἐμπνέουν· φαίνεται ἐν ἔργῳ ὅτι δὲν ἐξεύρουν νὰ τὰ ἐπαινῶσιν, εἰμὴ διὰ τὸ πνεῦμά των, τὴν εὐμορφίαν των, τὰ φορέματά των· εἶναι τάχα ἀντικείμενα αὐτὰ τὰ ὅποια πρέπει νὰ τοῖς παρασταίνουν ὡς ἀξιέπαινα; ἐπιθυμοῦν ἴσως νὰ γίνωσι μωρόνες, ματαιόφρονες, μικροπρεπεῖς; Τοιαῦτα προξενοῦν οἱ χαμερπεῖς καὶ ἀξιοκαταφρόνητοι οὗτοι ἔπαινοι· ἐκεῖνο τὸ ὅποιον δύναται τις νὰ ἐπαινέσῃ ἐνώπιον αὐτῶν, πρέπει νὰ ᾔναι τῷ ὄντι ἄξιον ἐπαίνου· πρέπει νὰ ἐπαινῇται ἢ ἐν αὐτοῖς γλυκύτης, ὑπακοῇ, ἀκρίβεια εἰς τὸ ἐκπληροῦν τὰ χρέη των, τὸ σέβας καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὰ ὑποκείμενα τὰ ὅποια ὀφείλουν νὰ σέβωνται καὶ νὰ ἀγαπῶσιν.

Λέγε εἰς τὸν ὑπὸ σοῦ ἀνατρεφόμενον ὅτι ὁπόταν ἐπαινοῦν ἐν τέκνον διὰ τὴν εὐμορφίαν του ἢ διὰ τὰ φορέματά του, εἶναι διότι δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτὸ ἄλλο τι ἄξιον ἐπαίνου· καὶ νὰ ἀποκρίνηται εἰς τοὺς ὅσοι ἤθελαν τὸν ἐπαινέσει τοιοῦτοτρόπως, ὅτι ταῦτα δὲν κάμνουςι τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου ἀλλ' ἢ καλὴ διαγωγή καὶ ἡ φρόνησις. Ἐάν ὁ υἱός σου, πολ-

λίῳ δὲ μᾶλλον, ἢ κόρη σου εἶναι εὐμορφη, καὶ τὸ γνωρίζει, ὑπενθύμιζε τῆς συχνὰ ὅτι τὸ κάλος ἄνευ τοῦ χαρακτῆρος εἶναι οὐδέν· ἐγκωμιάζε τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ ὀρθὸν πνῦμα, ἐπαναλαμβάνων ὅτι αὐτὰ εἶναι ἡ κυριώτερα, ἢ μόνη διαμένουσα ὡραιότης.

Ἐξεστὶν εἰς τοὺς παῖδας νὰ ἔχωσιν ἠθικὰ αἰσθήματα πλὴν εἶναι ἐπάναγκες νὰ προσέχη τις νὰ μὴν ὑπάγωσι πολὺ ἔμπρὸς, καὶ νὰ μὴν ἐκτραπῶσιν εἰς ὑπερηφάνειαν· τὸ ἐλάττωμα τοῦτο παρὰ τοῖς ἀνθρώποις πόσον εἶναι σιμὰ εἰς τὴν ἀρετὴν! Ἀνάτρεφε τὸ ἰδικόν σου τέκνον ἐν τῇ ταπεινοφροσύνῃ· ἐὰν τῷ ἐμπνεύσης ἔπαρσιν καὶ ὑπερηφάνειαν, σὺ ὁ ἴδιος θέλεις γίνεαι τὸ πρῶτον θῦμα.

Ἀντὶ νὰ ὑποθάληται τὴν ματαιότητα ἐνὸς εὐγενοῦς παιδίου, τρέπων τὴν προσοχὴν του ἐπὶ τῶν προτερημάτων τοῦ γένους καὶ τοῦ βαθμοῦ του, ἢ ἐπὶ τοῦ μεγάλου πλούτου τὸν ὅποιον μίαν ἡμέραν θέλει κατέχει, ἀπομάκρυνέ το μετ' ἐπιμελείας ἀπὸ τὰ τοιαῦτα ἀντικείμενα ἅτινα ἡ κολακεία τῷ παρουσιάζει, καὶ βάλε του ὑπ' ὄψιν τὴν ἐνεστῶσαν αὐτοῦ στάσιν. Κάμετο νὰ ἐννοήσῃ ὅτι εὐρίσκεται στερημένον ἀπὸ πᾶν ὅ,τι ἐπιζητεῖ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἀνθρώπων· ὅτι δὲν ἔχει εἰσέτι οὔτε μάθησιν, οὔτε λογικὸν, οὔτε ἀρετὴν, ὅτι δὲν δύναται τίποτε, ὅτι αὐτὸς μὲν ἔχει ἀνάγκην τῶν ἄλλων, οἱ δ' ἄλλοι δὲν ἔχουν ἀνάγκην αὐτοῦ. Πρέπει ὅσον τὸ δυνατόν νὰ ἐντυπώσῃ εἰς τοὺς παῖδας τὴν ἀδυναμίαν των καὶ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἔχωσι πειθαρχίαν.

Προκατηλημένοι οἱ παῖδες ἐκ γεννήσεως εἰς τὸ νὰ στοχάζωνται ὅτι τὰ πάντα πρέπει νὰ ὑποβάλλωνται τῇ φαντασίᾳ αὐτῶν, καὶ τοῦτο διὰ τῆς μαλακότητος εἰς τὴν ὁποίαν ἀνετράφησαν, διὰ τῆς ἀπολαμβανομένης περιποιήσεως, διὰ τῆς εὐκολίας εἰς τὸ νὰ ἀποκτῶσι πᾶν ὅ,τι ἐπιθυμοῦν, νέοι γινόμενοι, ἐμβαίνουν εἰς τὸν κόσμον μὲ τὴν αὐθάδη πρόληψιν, καὶ πολλάκις δὲν διορθώνονται ἀπ' αὐτὴν εἰμὴ διὰ τῶν ταπεινώσεων, ἀτιμιῶν καὶ δυσαρρεσκειῶν.

Ἄπεχε τοῦ νὰ δώσης εἰς τὸν ὑπὸ σοῦ ἀνατρεφόμενον, τὴν δευτέραν ταύτην ταλαίπωρον ἀνατροφὴν, ἀλλὰ μᾶλλον δώσε αὐτῷ διὰ τῆς πρώτης μίαν ὀρθοτέραν γνώμην ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων. Ὅποτεν θέλῃ εἶναι ἱκανὸς νὰ διδαχθῇ, εἶπε του ὅτι ἡ τοῦ ἑαυτοῦ μας ὀρθὴ καὶ φρόνιμος ἀγάπη, δὲν συνίσταται εἰς τὸ νὰ θέλωμεν νὰ εἴμεθα εὐτυχεῖς ἡμεῖς μόνοι, ἀλλὰ πρέπει νὰ συνεργῶμεν ὥστε νὰ ᾔῃ καὶ οἱ ἄλλοι μεθ' ἡμῶν, ἐνῷ ἡ αὐτοφιλία πάντοτε ἄδικος καὶ ἀποκλειστικὴ, ζητεῖ τὴν εὐτυχίαν τῆς πρὸς βλάβην τῶν ἄλλων, οὐδὲ τὴν εὐρίσκει ποτέ.

Διὰ νὰ ἀποστρέψῃς τὴν ὑπερηφάνειαν ἣτις προέρχεται ἀπὸ τὸ γένος, τοὺς τίτλους, τὴν μεγαλαυχίαν, καὶ τὸν πλοῦτον, δίδαξον αὐτὸν μὲ τὸ φῶς τοῦ λογικοῦ περὶ τῶν ἀντικειμένων τούτων, κάμετον νὰ ἐννοήσῃ τὸ οὐδέν καὶ τὴν ἐπιβλαβὴ ταύτην πρόληψιν· ἐρμήνευέ τον νὰ ἐκτιμᾷ περισσότερο τὴν ἀξιότητα, ἀπὸ τὸν πλοῦτον, καὶ νὰ τὴν ὑπολήπτεται πλείότερον ἀπὸ τοὺς τίτλους.

Λουδοβίκος Δελφίν, πατὴρ τοῦ Λουδοβίκου ΙΖ'. παρέδωκε μίαν ὠραίαν νοθεσίαν εἰς τοὺς τρεῖς αὐτοῦ υἱοὺς ἐναντίον τῆς ἀλαζονείας τὴν ὁποίαν ἐμπνέει τὸ γένος. Ἀφ' οὗ ἐξετέλεσεν ἐν αὐτοῖς τὰς τελετὰς τοῦ βαπτίσματος, τοὺς ἔκαμε νὰ παρατηρήσωσιν ὅτι τὰ ὀνόματά των ἦτον γεγραμμένα εἰς τὰ βιβλία τῆς ἐκκλησίας ὁμοῦ μετ' ἐκείνων ἄλλων παιδίων βαπτισμένων πρὶν αὐτῶν· βλέπετε, τῶν εἶπε, ὅτι τὰ ὀνόματά σας εἶναι μεμιγμένα καὶ ἀνακατωμένα με ἐκεῖνα τοῦ λαοῦ; τοῦτο πρέπει νὰ σᾶς μάθῃ ὅτι αἱ προτιμήσεις τὰς ὑποίας χαίρετε, δὲν ἐξέρχονται ἀπὸ τὴν φύσιν ἣτις ἔκαμεν ὁμοίους ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· ἡ μόνη ἀρετὴ βάλλει μεταξὺ αὐτῶν τὴν ἀληθῆ διαφορὰν, καὶ ἴσως τὸ τέκνον ἐνὸς πτωχοῦ, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου προηγείται τὸ ἰδικόν σας θέλει εἶναι μεγαλήτερον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, παρὰ σεῖς ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦ λαοῦ.

Μὴ δίδεις τίτλους εἰς τὸν ὑπὸ σοῦ ἀνατρεφόμενον, πρὸς

δε μὴ παραχωρῆς νὰ τῷ δίδωσιν οἱ ἄλλοι· ἐὰν ἔχῃ τοιοῦ-
τους φθάνει νὰ τοὺς γνωρίσῃ ὅταν ἐμβῇ εἰς τὸν κόσμον· καὶ
ὁμῶς πολλάκις οἱ πατέρες καὶ μητέρες, διὰ τῆς ματαιο-
φροσύνης των προλαμβάνουσι τὸν καιρὸν, καὶ οὕτως τοὺς βλέ-
πει τις νὰ ὀνομάζουσι μόνοι των τὰ τέκνα αὐτῶν, κύριε
Κόμη, Κύριε Ἰππότα, καὶ ἀπλῶς Κύριε, ὡς νὰ
ὕπῃρχεν εἰς τὸν κόσμον ὠραιότερος, ἐντιμότερος, καὶ γλυκύ-
τερος τίτλος ἀπὸ ἐκεῖνον τῆς φύσεως.

Τὸ τέκνον τὸ ὁποῖον ἀνατρέφεις ἄς ᾔῃναι εὐπρόσδεκτον
καὶ εὐγενές· ἄς δέχεται μετ' εὐγνωμοσύνης τὰς καλοσύνας
τὰς ὁποίας θέλουν τοῦ προσφέρειν· κανεὶς ὁμῶς νὰ μὴ ᾔῃναι
κόλαξ ἢ χαριζόμενος πρὸς αὐτό. Ὁ μέγας Δελφίνος ὅταν νέος
ἐδιασκέδαζε εἰς ἓν παιγνίδι, ὀνομαζόμενον εἰς τὸ γαλλικὸν
(tirer au blanc) ἔρριπτε πολλὰ μακρὰν ἀπὸ τὸ διωρισμένον
μέτρον· ὁ παιδαγωγὸς του τὸν ἐπερίπαιζε, καὶ ἐγράφη εἰς
ἓνα τῶν αὐλικῶν τῶν ἐπιτηδειοτέρων εἰς τὸ ρίπτειν, ἀλλ' ὁ
νέος οὗτος ὅστις ἄρχιζε νὰ κολακεύῃ τὸν πρίγγιπα, ἔρριψε
ἀκόμῃ μακρύτερα ἀπὸ αὐτόν· ἄχ! νέε διεφθαρμένε·
εἶπεν ὁ παιδαγωγὸς, πόσον εἶσαι κόλαξ,
καὶ ἔκτοτε δὲν τοῦ παρεχώρησε πλέον νὰ παίξῃ μὲ τὸν
μαθητὴν του τὸν πρίγγιπα. Κάμνε τὸ αὐτὸ ὡς πρὸς τὸν
ιδικόν σου· ἀπομάκρυνε ἀπὸ αὐτόν ὅλους τοὺς κόλακας. Ἐὰν
ὁ βαθμὸς του δὲν σοὶ παραχωρῇ νὰ ἐμποδίσῃς κάποιους σε-
βασμοὺς τοὺς ὁποίους ἠθέλαν τοῦ ἀποδίδειν, ἄς ἐξεύρῃ παρὰ
σοῦ ὅτι οἱ σεβασμοὶ οὗτοι δυνευσθύνονται πρὸς τοὺς γονεῖς
αὐτοῦ, καὶ ὅτι εἶναι μία τιμὴ ὀφειλομένη περισσότερον εἰς
τὰς εὐεργεσίας καὶ ἀρετάς των πάρεξ εἰς τὸ γένος καὶ αἰ-
ξίωμά των.

Ἄς μὴ προστάττῃ τινὰ, ἄς ζητῇ μὲ γλυκύτητα, ἄς εὐχα-
ριστῇ μὲ εὐγένειαν· ἐὰν καμμίαν φορὰν διατάττῃ, νὰ κάμνω-
σιν ὅλοι τὸν κωφόν, καὶ ἂν ἡ λέξις θέλω ἐκβῇ ἀπὸ τὸ
στόμα του, ἄς ᾔῃναι προειδοποιημένοι οἱ ὑπηρέται νὰ τοῦ
ἄρνῶνται πᾶν τὸ ὁποῖον δὲν ζητεῖ μὲ εὐγένειαν.

Ἐάν λάβῃ κάμμίαν εκδούλευσιν ἢ καὶ δῶρον παρὰ τῶν κατωτέρων του, ἃς τοῖς φανερώσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του, ἃς τοὺς ἀνταμείψῃ ἀντιστρέφων πλειότερον ἀπὸ ὅ,τι ἔλαβεν. Ἐάν συντρίψῃ κἀνὲν πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τοῦ ἐνεπιστεύθησαν, ἃς ἐπανορθώσῃ τὴν ζημίαν μὲ ἄλλο τι ὑπερβαῖνον τὴν αὐτὴν· ταῦτα δὲ νὰ γίνωνται ἰδιοχείρως του καὶ ἐξ ἰδίων του χρημάτων. Τοιοῦτοτρόπως θέλει συλλάβει τὴν καλὴν ταύτην συνήθειαν, καὶ ταῦτοχρόνως τὰς πρώτας αἰσθήσεις τῆς φιλανθρωπίας, τῆς καλοσύνης, τῆς φιλοπρεπείας, τῆς δικαιοσύνης. Δίδονται μὲν χρήματα εἰς τὰ παιδιά, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ τὰ ἐπισωρεύουν ὥς πολλοὶ γονεῖς παραγγέλλουν, οὔτε νὰ τὰ ἐξοδεύωσιν εἰς φαντασίας, ὥς εἶναι ἡ γνώμη πολλῶν ἄλλων ἐκτὸς ἂν θέλωσι νὰ τὰ καταστήσωσι φιλαργύρους καὶ ἀσώτους ἀνθρώπους.

Τὰ πλειότερα παιδιά εἶναι μὲν πρόθυμα εἰς τὸ νὰ λαμβάνωσιν, δύσκολα δὲ εἰς τὸ νὰ δίδωσι· τὸ ἰδικόν σου τέκνον ἃς δίδῃ μετὰ χαρᾶς καὶ μὲ εὐγενῇ τρόπον, ἃς προθυμοποιῇται νὰ μοιράζῃ μὲ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφάς του, ἢ καὶ μὲ ἄλλους ὅ,τι ἔλαβε διὰ μόνον τὸν ἑαυτόν του, εἰδεμὴ ἃς μένη στερημένον· λέγε του συχνὰ ὅτι τὸ νὰ προαιρῇται τις νὰ δίδῃ εἶναι σημεῖον καλῆς καρδίας καὶ μεγάλης ψυχῆς. Διονύσιος ὁ τύραννος θεωρῶν εἰς τὸν θάλαμον τοῦ υἱοῦ του πολλὰ πράγματα ἀπὸ ἄργυρον καὶ χρυσόν, τὰ ὁποῖα τοῦ εἶχε δώσει, εἶπεν εἰς αὐτόν, σὺ δὲν εἶσαι ἄξιος νὰ βασιλεύσῃς, διότι δὲν ἔκαμες ἀκόμη φίλους ἀπὸ τὰ δῶρα τὰ ὁποῖα σ' ἔδωσα.

Ἄς ἔχῃ δυσκολίαν νὰ λαμβάνῃ ἀπὸ τοὺς ξένους, καὶ ἃς μὴ ζητῇ ποτέ· ἃς ἠξεύρῃ ὅτι ἦναι ταπεινὸν μὲν νὰ λαμβάνῃ, καὶ γλυκὺ δὲ νὰ δίδῃ, ὅτι εἶναι χρέος τῶν πλουσίων νὰ δίδωσιν εἰς τοὺς πτωχοὺς. Ὅταν συναπαντᾷ κἀνένα τῶν τοιούτων, ἃς δίδῃ κἀποῖαν βοήθειαν. Διηγῆσου εἰς αὐτὸ τὴν φιλάνθρωπον πρᾶξιν τοῦ νέου Δουκὸς τοῦ Βερρὺ, ἐγγόνου τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'. κατὰ τὸ δέκατον τέταρτον ἔτος

τῆς ἡλικίας του. Πτωχός τις ἀξιωματικός ἐπέτυχεν ὥραν κατάλληλον διὰ νὰ τῷ παραστήσῃ τὰς ἀνάγκας του· ὁ Δούξ ἀπεκρίθη, ὅτι τὸν κακοφαίνεται πολὺ διότι δὲν ἐδύνατο νὰ τὸν βοηθήσῃ ἐν τῷ ἅμα· ἀλλ' ὅτι τὴν ἡμέραν ταύτην καθ' ἣν ἤθελεν ὑπάγει εἰς τὸ κυνήγιον, ἐμποροῦσε νὰ τὸν βοηθήσῃ καὶ νὰ μὴν λείψῃ νὰ τὸν ἀνταμώσῃ· ὁ ἀξιωματικός ἐξετέλεσεν ἀκριβῶς τὴν παραγγελίαν ταύτην παρευρεθεὶς εἰς τὸν διωρισμένον τόπον· ἅμα τὸν εἶδεν ὁ πρίγγιψ τοῦ ἔδωσεν ἐν πουγγίον μέσα εἰς τὸ ὅποιον ἦσαν τριάκοντα λουγγία· αὐτὰ ἦσαν ὅλα ὅσα εἶχε λάβει διὰ τὰς μικρὰς τοῦ μηνὸς διασκεδάσεις του· τὴν ἐσπέραν οἱ ἄλλοι πρίγγιπες ἐκάθησαν νὰ παίξωσι τὰ χαρτῖα. Ὁ Δούξ τοῦ Βέρρυ δὲν ἐπαιζε προτείνων διαφόρους προφάσεις, αἵτινες δὲν ἐπεισαν τὴν συντροφίαν ὥστε ἠναγκάσθη νὰ φανερώσῃ τὴν ἀληθῆ αἰτίαν, λέγων ὅτι ἔδωκε τὰ χρήματά του εἰς ἓνα πτωχὸν ἀξιωματικόν, προκρίνων νὰ στερηθῇ τῶν διασκεδάσεών του, παρὰ νὰ ἀφήσῃ νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ πείναν ἄνθρωπον δουλεύσαντα πιστῶς τὸν βασιλέα· ἀκούσαντες τὴν πράξιν ταύτην, ἔμειναν ὅλοι πλήρεις θαυμασμοῦ.

Πρόσθετε πάντοτε εἰς τὰς νοουθεσίας σου τοιαῦτα παραδείγματα. Μία μόνον ἐνάρετος πράξις δίδει περισσοτέραν πεποίθησιν, παρὰ δέκα ὁμιλῖαι ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς. Κλίνει τὸν υἱόν σου πρὸς τὸ καλὸν μὲ παραινετικὰς ἐρμηνεύσεις, μὲ ἀρμόδια παραδείγματα, ἐπειδὴ διὰ τῆς πειθοῦς καὶ διὰ τῶν αἰσθητῶν εἰκόνων πολὺ περισσότερον παρὰ διὰ τῶν διδασχῶν καὶ τῶν τιμωριῶν, θέλεις δυνηθῇ νὰ κάμῃς νὰ φυτρώσῃ εἰς τὴν τρυφερὰν καρδίαν τοῦ τέκνου σου, ἢ τοῦ ὑπὸ σοῦ ἀνατρεφομένου, ἡ ἀγάπη τῆς ἀρετῆς, τῆς ὁποίας θέλει ἔχειν ἀνάγκην διὰ τὴν τε ἰδικήν του, καὶ τῶν ἄλλων εὐτυχίαν.

ὅτι οὗτος ὁ κόσμος ἐστὶν ὡς κρητὶς· οὐκ ἔστιν ἄλλο ὅτι οὗτος ὁ κόσμος ἐστὶν ὡς κρητὶς.

ὅτι οὗτος ὁ κόσμος ἐστὶν ὡς κρητὶς· οὐκ ἔστιν ἄλλο ὅτι οὗτος ὁ κόσμος ἐστὶν ὡς κρητὶς.

ὅτι οὗτος ὁ κόσμος ἐστὶν ὡς κρητὶς· οὐκ ἔστιν ἄλλο ὅτι οὗτος ὁ κόσμος ἐστὶν ὡς κρητὶς.

Ἐὰν θέλῃς νὰ ἐξάξῃς καρπὸν ἀπὸ τὰς ἐρμηνεύσεις σου ἔκλεξε τὸν κατάλληλον καιρὸν· ὁπότε τὸ πνεῦμα τοῦ παιδίου εἶναι διασκεδασμένον ἔνθεν κάκειθεν, δὲν εἶναι τότε καιρὸς τοῦ νὰ ἐντυπώσῃς εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ τὰ τῆς φρονήσεως μαθήματα· πρέπει νὰ κάμῃς τοῦτο ὅταν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα ᾖναι ἐν ἡσυχίᾳ καὶ εἰρήνῃ.

Μὴν ἀμελῇς ὁμῶς καμμίαν περίστασιν εἰς τὸ νὰ νουθετῇς καὶ ὁπότε ἀκόμη παίζεις μὲ αὐτὸ, πλὴν εἰς ὀλίγα λόγια καὶ ἐν παρόδῳ. Οἱ ἐκτεταμένοι καὶ πολύπλοκοι λόγοι βαρύνουσι καὶ ἀηδιάζουσιν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, πολλῶ μᾶλλον τὰ παιδιά. «Εἰ μὴ νὺν λέγει ὁ Σολομὼν, ἀγαπώμενος τρυφερῶς παρὰ τοῦ πατρός μου, καὶ δι-οικούμενος παρὰ τῆς μητρός μου, ἥ τις μὲ ἐκράτει πάντοτε πλησίον της διὰ νὰ λαμβάνω τόσας νουθεσίας, ὅσας ἐλάμβανον χαῖ-δεύσεις· δὲν ἔχανα ἐκεῖ τὸν καιρὸν μου οὔ-τε αὐτὸν τὸν ὁποῖον ἐξώδευα εἰς τὸ παι-γνίδιον, ἐπειδὴ ἐνῶ ἀκόμη ἐγὼ διεσκεδά-ζον κατὰ τὴν ἡλικίαν μου, αὐτὴ ἤθελε νὰ ἔχω πάντοτε τὸ πνεῦμά μου προσεκτικόν, καὶ τὴν καρδίαν μου ἀνοικτὴν διὰ νὰ ἀ-κούω, ἔχουσα ἀείποτε λόγον καλὸν νὰ μὲ εἴπῃ· ἡ συνήθης αὐτῆς ὁμιλία ἦτο· τέκνον μου ἀγάπα τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀρετὴν, πε-ρισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ καλὰ τοῦ κόσμου, τὰ ὑπόλοιπα δὲν εἶναι εἰμῆ ματαιότης· δὲν ὑπάρχει καὶ ἐν ἄλλο ἀληθὲς καλόν, εἰμὴ ἐκεῖ-νο τὸ ὁποῖον θέλει σὲ κάμει τίμιον ἄνθρω-πον, οὔτε ἀληθὲς μεγαλεῖον εἰμὴ ὅ, τι θέ-λει ἐκτιμήσειν εἰς ἐσὲ ὁ Θεός· διατήρει τὸν νόμον του, καὶ ὑπάκουε εἰς τὰς θελήσεις του.

Πόσα μεγάλα ἐφευρέματα ἔχει ἡ σοφία (προσθέτει, εἰς

τῶν καλητέρων αὐτῆς ἐξηγητῶν) εἰς τὰ παραμικρὰ πράγματα! πόσον μεγάλην ἐπὶ ῥοίαν ἔχει εἰς τὴν διαγωγὴν ἐνὸς παιδίου ἐκβαίνοντος ἀπὸ τὴν γούνιαν! πόσον ὡραία καὶ θαυμάσια συμβουλαὶ εἰς τὸ ῥηθὲν τοσοῦτον λαμπρὸν παράδειγμα! Νὰ ἀγαπᾷς τρυφερῶς τὸ τέκνον σου χωρὶς νὰ μαράνης τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας, οὔτε νὰ φθείρης τὴν καθαρότητα καὶ τὴν ἀπλότητά του· νὰ τὸ ἀποκρατῇς πλησίον σου χωρὶς νὰ τὸ ἐνοχλῇς· νὰ τὸ ἔχῃς διατεθειμένον εἰς τὸν φόβον καὶ εἰς τὴν ἀποπλήρωσιν τῶν γρεῶν του, χωρὶς νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃς τὴν ἐλευθερίαν· κάμε εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ χάνῃ οὔτε τὸ σέβας εἰς τὰς μεταξὺ σου οἰκειότητας, οὔτε τὴν ἀγάπην σου εἰς τὰς ἐπανορθώσεις, οὔτε τὸν καιρὸν του εἰς τὰ παιγνίδια. Ἄς μανθάνῃ πάντοτε κάτι τι τὸ ὑποῖον νὰ τὸ βοηθῇ, νὰ ἀποβῇ φρόνιμον, καὶ εἰς πᾶν συμβεβηκὸς τὸ ὅποιον ἤθελε πῶ ἀκολουθήσει, νὰ τοῦ δίδῃς ὠρέλιμόν τινα διδασκαλίαν. Πόσον ὡραῖον πράγμα εἶναι νὰ βλέπῃ τις μητέρα νὰ κάμνῃ ὥστε τὸ τέκνον τῆς νὰ βυζάνῃ ὁμοῦ μετὰ τὸ γάλα, τὰς πρῶτας γλυκύτητος τῆς φρονήσεως, καὶ νὰ ἐντυπώνῃ πρωτῶς εἰς τὴν καρδίαν τοῦ τὸ ἀξίωμα τοῦτο, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐπὶ τῆς γῆς ἄλλη εὐτυχία παρὰ τὸ νὰ ζῇ τις κατὰ τοὺς νόμους ἐκείνους τοῦ λογικοῦ καὶ τῆς δικαιοσύνης, οἵτινες ἔχουν διὰ βάσιν τὸν νόμον τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐπαναλάμβανε δὲ συχνὰ τὰ ἴδια πράγματα, πλὴν μετὰ διαφορὰς τρόπους καὶ μετὰ τὴν ἐπιτηδειότητα ὥστε νὰ μὴ βαρύνῃται νὰ τὰ ἀκούῃ. Ὅταν εἶπῃς δὲ εἰς αὐτὸ καλὸν τινα λόγον, πρέπει νὰ εὐρίσκῃς τὸν πλέον ἀρμόδιον καιρὸν, ἐνῶ παίζει καὶ ἔχει τὴν καρδίαν τοῦ ἀνοικτὴν ἀπὸ τρυφερότητα, ὅπως οἱ λόγοι σου ἐμβῶσιν εἰς τὸν νοῦν τοῦ μετὰ γλυκὺν τρόπον, καὶ νὰ μὴν αἰσθάνεται εἰμὴ εὐχὰρίστησιν μανθάνων ἐκεῖνο τὸ ὅποιον πρέπει νὰ μάθῃ.

Ἄφινε λοιπὸν τὸ παιδίον νὰ παίζει, ἀλλὰ πρόσεχε ἐπ' αὐτοῦ εἰς τὰς ὥρας ἀκόμη τῆς διασκεδάσεώς του· ἐπιστάται

εἰς τὰ παιγνίδια του πάντοτε ὡς μεγαλύτερος, καὶ σπανίως ὡς ὁμοῖός του, διὰ νὰ μὴ βάλῃ εἰς κίνδυνον τὴν ἐξουσίαν σου· εἰς τὰς ὥρας ταύτας τῆς διασκέδασις τὰ παιδιά εἶναι εὐκολώτερον νὰ γνωρισθῶσιν. Ὁ ἔμπειρος τότε παιδαγωγὸς ἢ διδάσκαλος, ἐμπορεῖ νὰ ἐνεργήσῃ, ὥστε ἡ εὐχαρίστησις τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ μαθητὴς ὅταν διασκεδάζῃ νὰ γυρίσῃ πρὸς τὴν ὠφέλειάν του. Αὕτη εἶναι ἡ ἀρμοδία στιγμή νὰ τὸ συνηθίσῃς εἰς τὴν γλυκύτητα, εἰς τὴν μετριοφροσύνην, εἰς τὴν εὐγένειαν, καὶ νὰ τὸ μάθῃς ἐνταύτῳ νὰ παίζῃ καλῶς, τὸ ὁποῖον εἶναι τιμὴ εἰς τὴν συναναστροφὴν.

Μιγάδευε τὴν νοουθεσίαν μὲ τὸ παιγνίδιον, πλὴν παραίτει τὰ μαθήματα ἅμα δύνανται νὰ βαρύνωσι τὸ παιδίον· δὲν πρέπει νὰ δεικνύῃς εἰς αὐτὸ τὴν σοφίαν εἰμὴ ἐκ διαλειμμάτων, καὶ μὲ χαρίεν πρόσωπον· σπέρνε ἀπὸ ἄνθη τὴν ἡλικίαν τοῦ, καὶ κρύπτε πάντοτε τοὺς καρποὺς ὑπὸ τὰ ἄνθη· ἐὰν ποτὲ συλλάβῃ κακὴν περὶ αὐτῶν ιδέαν, ματαίως θέλεις πασχίσει νὰ τοῦ ἐμπνεύσῃς τὴν ἀγάπην αὐτῶν.

Ὁ κανὼν οὗτος τῆς νοουθετήσεως τῶν τέκνων πρέπει νὰ ᾔηται χωρὶς ἐξαιρέσεων· πρέπει μάλιστα, ἀφ' ἧς στιγμῆς κρίνεις ἀναγκαῖον νὰ τὸ μάθῃς νὰ ἀναγινώσκῃ, νὰ τὸ προδιαθέσῃς, ὥστε νὰ λαμβάνῃ τὰ μαθήματά του ὡς διασκεδάσιν τρόπον τινα καὶ εὐχαρίστησιν· θέλεις δὲ ἐπιτύχῃς κατὰ τοῦτο ἐὰν δὲν κάμῃς ἔναρξιν γρήγορα, καὶ ἐὰν ἐπιμεληθῇς νὰ ἐγείρῃς εἰς αὐτὸ τὴν φιλομάθειαν. Στρέφουσι τινὲς τὴν προσοχὴν των, λέγει ὁ Κ. Ρουσσώ, εἰς τὸ νὰ ζητοῦν τὰς καλητέρας μεθόδους, διὰ νὰ μάθωσι τὸ παιδίον νὰ ἀναγινώσκῃ. ἐφευρίσκουν τραπεζὰς, χάρτας, κατασταίνουν τὸν θάλαμόν του ὡς ἐν κατ'ἀστυχεύματι τυπογραφίας. Ὁ Κ. Λόκ θέλει ὅτι τὸ τέκνον νὰ μάθῃ νὰ διαβάζῃ μὲ τὰ σκραφνιά· τί 'εφευρέσεις! ποῖα μωρία! Τὸ μέσον τὸ πλέον βέβαιον καὶ ἐνεργητικόν, καὶ τὸ ὁποῖον πάντοτε λησμονεῖται εἶναι ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ προδεύσῃ· ταύτην ἐμπνεύσον εἰς τὸν ὑπὸ σοῦ ἀνατρεφόμενον, παραλείπων ὅλα τὰ ἄλλα, τραπέζας σκραφνιά κ. τ. λ.

62 Ο ΚΑΙΡΟΣ ΚΑΙ Ο ΤΡΟΠΟΣ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΕΙΝ.

ἡ ἐνεστῶσα ὠφέλεια, ἰδοὺ ἡ μεγάλη ἐφεύρεσις, ἡ μόνη ἥτις ὁδηγεῖ ἀσφαλῶς καὶ μακρὰν τὰ παιδία.

Ζήτει λοιπὸν ὅλα τὰ μέσα τοῦ νὰ κάμῃς τὸν μαθητὴν σου νὰ ἀγαπᾷ τὰ πράγματα τὰ ὅποια ἀπαιτεῖς παρ' αὐτοῦ· ἐὰν τοῦ προτείνῃς τι δύσκολον, ἢ δυσάρεστον, εἰπέ του ὅτι ἡ εὐχαρίστησις θέλει ἀκολουθήσῃ γρήγορα τὸν κόπον· βάλε του ὑπ' ὄψιν τὴν ὠφέλειαν τῶν ὅσα τῷ διδάσκεις, ἄνευ τούτου ἡ σπουδὴ θέλει εἶναι δι' αὐτὸν μόχθος ἄκαρπος καὶ ἀκανθώδης. Αἰτιολόγει ὅσα τοῦ λέγεις· δείκνυε πάντοτε εἰς αὐτὸν ἓνα σκοπὸν στερεὸν καὶ εὐάρεστον, ὁ ὅποῖος νὰ τὸν ἐμψυχώῃ εἰς τὴν σπουδὴν. Ἀναλόγως τῆς ἀναπτύξεως τοῦ λογικοῦ του, θέλεις τοῦ ὁμιλεῖν περὶ τῆς ἀνάγκης, καὶ τῆς ὠφελείας τῆς ἀνατροφῆς του· ἀλλὰ πρόσεχε νὰ ἐννοῇ ὅλον τὸ ὄφελος τὸ ὅποῖον δύναται νὰ ἐξάξῃ, ἔτι ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀφ' ὅσα ἀκούει παρὰ σοῦ. Ἐμψύχονέ τον μὲ ἀνταμοιβὰς ἰδίας τῆς ἡλικίας του· ἐὰν ᾔῃ βραδὺς εἰς τὸ νὰ ἐννοῇ τὰς παραδόσεις σου, μὴ τὸν ἐλέγχῃς αὐστηρῶς, διότι θέλει ἀποβῆ πλεον βαρύνους. Ἀρχίζε ἀπὸ τὰ πράγματα τὰ πλεον εὐκόλα καὶ τὰ πλεον πρόχειρα· ὅθεν ἡ καλητέρα μέθοδος εἶναι νὰ μὴ βιασθῇς νὰ τοῦ διδάσκῃς ὑψηλὰ καὶ δυσκατάληπτα, ἀλλὰ νὰ ἀρχίσῃς ἀπὸ στοιχειώδη καὶ εὐκόλα. Διὰ τῆς ὠφελίμου ταύτης μεθόδου οἱ διδάσκαλοι ἀπαλλάττονται πολλῶν κόπων καὶ ἀνυπομονησίας· ἀφαιροῦν ἀπὸ τὰ παιδία πολλὰς ἐπιπλήξεις καὶ ποινὰς, καὶ κάμνουν νὰ ἀποβῇ ἡ ἐπιμέλεια αὐτῶν διὰ τὴν σπουδὴν πλεον εὐχάριστος καὶ ὀλιγώτερον δύσκολος· αὐτὰ θέλουν μάθει μετὰ πλειοτέρας προθυμίας πᾶν ὅ,τι ἐννοοῦν καλῆτερα, καὶ ἀφ' οὗ μάθωσι καλῶς τοὺς κανόνας τῆς πατρῴας αὐτῶν γλώσσης, τότε εὐκολωτέρως δύνανται νὰ προσδεύσουν εἰς πᾶσαν ἄλλην μάθησιν.

Μὴ παραδίδῃς λοιπὸν εἰς τοὺς μαθητάς σου μαθήματα ὑψηλὰ καὶ δύσκολα, ἐνῶ εἶναι ἀκόμη εἰς μικρὰν ἡλικίαν, διότι ἄλλως δυναστεύεις τὰς τρυφεράς ἵνας τοῦ πνεύματός

των, τοὺς κάμνεις νὰ συλλάβωσιν ἀηδίαν πρὸς τὴν σπουδὴν, ἥτις εἶναι ἡ πηγὴ τῶν ὠραιότερων καὶ ὠφελιμωτέρων γνώσεων. Τὰ παιδία ἀγαποῦν τὴν ἱστορίαν· δὲν εἶναι τάχα καλὸν νὰ ἀρχίσῃς ἀπ' αὐτὴν; διδάσκων ἤθελες τὰ διασκεδάζειν ταῦτοχρόνως· ἤθελες τὰ συνηθίσειν ἀνεπαισθήτως καὶ εὐχαρίστως πρὸς τὴν σπουδὴν, εἰς ἡλικίαν δέκα ἢ δώδεκα ἐτῶν, καθ' ἣν ἐμπορεῖς νὰ τῶν δώσης ἀρχὰς ἄλλων γλωσσῶν καὶ δεινότερων μαθημάτων· ἤθελαν κάμειν καλητέρας καὶ ταχυτέρας προόδους, διότι ἤθελαν ἔχειν τὸ πνεῦμα πλέον ἀνοικτὸν καὶ τὴν κρίσιν ἐντελεστέραν.

Ὁ πατὴρ τοῦ περιφήμου Πασχάλη, ἀνὴρ σοφώτατος, καὶ ὅστις ἐστάθη μόνος τοῦ ὁ διδάσκαλος τοῦ υἱοῦ του, δὲν τὸν ἐδίδαξε τὰ λατινικὰ εἰμὴ εἰς τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀφ' οὗ πρότερον ὑπεργέμισε τὴν διάνοιαν αὐτοῦ ἀπὸ ἄλλας ὠφελίμους γνωρίσεις, ὡς ἐκείνας τὰς θρησκείας, τῆς γεωγραφίας, τῆς ἱερᾶς καὶ κοσμικῆς ἱστορίας, τῆς μυθολογίας· δὲν πρέπει ὅμως νὰ τὰς φέρῃς εἰς ἀκμὴν καὶ μολονότι ἤθελες δυνηθῇ νὰ κάμῃς τὸ πνεῦμα τοῦ παιδίου νὰ ἀνοιῇ πολὺ χωρὶς νὰ τὸ στενοχωρήσῃς, ἤθελεν εἶναι ὅμως ἐπικίνδυνον νὰ πράξῃς τοῦτο, μήπως καὶ αἱ πρόωροι αὗται σπουδαὶ τῷ ἐνσπείρῳσιν ἔπαρσιν καὶ ματαιοφροσύνην γινόμεναι συγχρόνως ὀλέθριοι εἰς τὴν κρίσιν του. Οἱ Ἱατροὶ παρατηροῦσιν ὅτι τὰ νεῦρα ἐνὸς παιδίου παλλὰ ἀφιερωμένου εἰς τὴν σπουδὴν, ἐργάζονται ὀλίγον ἐπὶ τοῦ σώματός του, καὶ ἐπειδὴ ἡ κίνησις αὐτῶν εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα εἰς τὴν αὔξησιν τῶν δυνάμεών του, ὡς ἐκ τούτου τὸ νὰ ὑποχρεώνη τις αὐτὸ νὰ καταβάλλῃ περισσὴν ἐπιμέλειαν εἶναι νὰ ἀφανίσῃ τὴν ὑγείαν του, νὰ ῥίψῃ εἰς αὐτὸ σπόρους τῶν νευρικῶν παθῶν, καὶ ἐτοιμάσῃ αὐτῷ μίαν ζωὴν ἀλγητικήν.

Περίφημός τις Ἱατρός τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀκούσας πρὸ πολλοῦ νὰ ὁμιλῶσι περὶ τῶν μεγάλων γνώσεων ἐνὸς παιδίου πολλὰ τρυφερᾶς ἡλικίας, καὶ παρουσιασθείσης τῆς

περιστάσει· νὰ τὰ ἰδῇ, τὸ ἀπεκράτησε συνομιλῶν μὲ αὐτό. Τοῦ ἔκαμε διάφορα ζητήματα ἐπάνω εἰς τὴν ἱστορίαν, τὴν φυσικὴν, τὴν ἀνατομίαν, τὴν γεωμετρίαν, τὴν ἀστυνομίαν, καὶ μαθηματικὴν. Ἡ ἀκρίβεια τῶν ἀποκρίσεων τοῦ παιδίου, ἐφ' ὧν τούτων, καὶ ἡ ὀξύνοια μεθ' ἧς διέλυσεν ὅλας τὰς ἀμφιβολίας, τὰς ὁποίας τοῦ ἐπρόβαλλεν ὁ ἰατρός τὸν ἔκαμε νὰ μείνῃ ὅλος ἐκθαμβός· ἀλλὰ πρᾶτῶν τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματός του, τὸ μάκρος τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς του, καὶ τὴν πρότοψίν του, ἐγνώρισεν ὅτι παροξύνοντες τὰς ἴνας τοῦ μυελοῦ, εἶχον ἀναγκάσει τοὺς ζωτικοὺς χυμοὺς νὰ φερθῶσι πρὸς τὴν κεφαλὴν, καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἀφρεύκτως ἀναγκαῖον ὅτι οἱ χυμοὶ οὗτοι νὰ διαμοιράζωνται ἐξίσου εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματος, ἔκρινεν εὐλογον νὰ συμβουλευσῇ τὸν πατέρα τοῦ παιδίου τούτου νὰ διακόψῃ, τοῦλάχιστον, διὰ μερικὸν καιρὸν μίαν ἀνατροφὴν τοσοῦτον πρῶτον. Εἶναι μέγιστον κακὸν νὰ ἐνασχολῇ τις τὸ πνεῦμα εἰς πράγματα ἀπληρημένα, ἐνῶ ἀρχίζει νὰ ἀναπτύσσεται· ξηραίνονται αἱ ἴνες τοῦ μυελοῦ, βάλλεται τὸ παιδίον εἰς μίαν ἐντασιν τεῦ νοός· ἐνοχλοῦσιν αὐτὸ καὶ ἐμποδίζουσιν νὰ δυναμωθῇ. Ἡ φύσις ἥτις δὲν ἔπρεπε νὰ κατχίνετῃ εἰς ἄλλο εἰμὴ εἰς τὸ νὰ ἀπολαμβάνῃ δυνάμεις, εὐρίσκεται ἐμποδισμένον ἐξ αἰτίας τῆς ἀπωλείας τῶν ζωτικῶν αὐτῆς πνευμάτων, καὶ ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι τὰ παιδία μένουσιν ἀδύνακτα καὶ λεπτῆς κρᾶσεως διὰ βίου. Ἀφ' ἐτέρου δὲ, προσθέτει αὐτός, τὰ παιδία δὲν χαίρουσι διὰ πολὺν καιρὸν τοιοῦτοτρόπως ἐντυπωθεῖται· ἐν αὐτοῖς γνώσεις. Ἐστάθησαν πλείστοι οἵτινες ἀφοῦ ἐπροξένησαν τὸν θυμωστὸν ὀξύδερκων ἀνθρώπων, ἔπειτα ἀπέβησαν μωροὶ καὶ ἀνάισθητοι.

Εἰν δύνανται τις εὐκόλως νὰ ἐγχαράξῃ εἰκόνας εἰς τὸν ὑγρὸν καὶ μαλακὸν ἐγκέφαλον τῶν τέκνων, ἅτινα ὡς ἐκ τούτου ἔχουσιν πολλὴν ἐνθύμησιν καὶ ἐπίνοιαν, πρέπει ὁμοίως νὰ συμπεράνωμεν ὅτι· εἰς τὴν τρυφερὰν ταύτην ἡλικίαν δὲν ἐνδίδουσιν πολὺ εἰς τὸ λογικόν· διότι ἡ συνεχὴς ταραχὴ τοῦ

πνεύματός των ἐμποδίζει πᾶσαν προσεκτικὴν σκέψιν. Ἐπο-
μένως πρέπει νὰ προβλέπῃς τὰ ὄργανα εἰς οὗ ἐνδυναμωθῶσι.
Κάμε μόνον εἰς τὴν ἐνθύμησίν του ἐν ἁπλοῦς καλοῦ ὕλι-
κου, καὶ θέλει ἔλθῃ ὁ καιρὸς καθ' ὃν ἡ ὕλη αὕτη θέλει συ-
ναχθῇ αὐτομάτως, τὸ δὲ λογικὸν θέλει τὰς συνδέσει ὅλας
ὁμοῦ. Ἐν τούτοις περιορίσου νὰ εὐθύνης ἐπὶ τὸ κρεῖττον τὸ
πνεῦμα τοῦ παιδίου ὅταν δὲν συλλογῇται ὀρθῶς. Νουθετεῖ
αὐτὸ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, μάλιστα ὅταν συνομιλῇ με αὐτό.
Ἐπειδὴ τὰ παιδιά ἀγνοοῦσι τὰ πάντα, θέλουν νὰ ἐξεύρωσι
πολλὰ πράγματα, καὶ ἐπὶ τούτου κάμνουν πολλὰς ἐρωτή-
σεις. Ἡ περιέργεια αὐτῶν εἶναι μία κλίσις τῆς φύσεως, ἥτις
προηγείται τὸ δίδαγμα. Παρουσιαζομένης τῆς περιστάσεως
μὴ λείπῃς νὰ διδάσκῃς τὸ τέκνον ὅσα ὠφέλιμα πρέπει νὰ
ἐξεύρῃ. Μὴν νομίζῃς καταρρονητέον νὰ τοῦ ἀπαντᾷς εἰς ὅ-
λας του τὰς ἐρωτήσεις ὅσον παιδικαὶ καὶ ἂν ᾖναι. Αἰτιολο-
γῇς ὅ,τι εἶναι λογικόν. Αποκρίνου κατ' ἀκρίβειαν καὶ σα-
φήνειαν, καὶ κἄποτε παράσταινε αὐτῷ μερικὰς συγκρίσεις
διὰ νὰ βλέπῃ αἰσθητοτέρας τὰς διασαφήσεις του. Μὴ ἐπι-
δεικνύῃς ποτὲ ὅτι ἐνοχλεῖται ἐκ τῶν ἐρωτήσεών του, τοῦ
ναντίον δὲ ὅτι εὐχαριτεῖσαι ἐκ τούτων.

Ἐὰν ἐξ ἀπροσεξίας σὲ εἴπῃ παραλογισμοὺς ἢ ἀντιράσεις
κάμετο νὰ ἐννοήσῃ ὅτι εἶναι τοιαῦτα· δίδε λόγον περὶ τού-
του, διὰ νὰ τὸ συνηθίσῃς εἰς τὴν ὀρθότητα καὶ τὴν ἀλή-
θειαν. Νὰ ᾔσῃ πάντοτε με αὐτὸ ἀληθὲς καὶ ἀπλοῦς. τοῦτο
εἶναι τὸ μόνον μέσον τοῦ νὰ τὸ ἐνθαρύνῃς, καὶ νὰ ἀποκτή-
σῃς τὴν ἐμπιστοσύνην του. Ἐὰν γελαῖς ἐπὶ μιᾷς ἀβασίμου
προτάσεως ἢν σὲ κάμνῃ, ἐὰν περιγελαῖς τὴν ἀπλότητά του, ἢ
ἐὰν τοῦ ἀποδείξῃς ὅτι τὸ νομίζεις ἀνόητον, θέλεις τὸ συγ-
χύσει, καὶ τὸ ταπεινώσει. Ὅθεν διὰ νὰ μὴν ᾖναι ὑποκείμενον
εἰς τοιαύτας ταπεινώσεις θέλει παύσει τοῦ λοιποῦ νὰ σοι
προτείνῃ τὰς ἀμφιβολίας του. Ἐπὶ ματαίῳ θέλεις προσπα-
θήσει νὰ ἐπανέλθῃ, διότι τὸ πρὸς σὲ θάρρος του διελύθη, καὶ
ἔμαθε πλέον νὰ προσποιῇται ἐνώπιόν σου. Καὶ ἐὰν κάταγί-

66 Ο ΚΑΙΡΟΣ ΚΑΙ Ο ΤΡΟΠΟΣ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΕΙΝ.

νεσαι νὰ φωτίσης τὸ πνεῦμά του θέλει σὲ λέγει ὅτι καταλαμβάνει ὅλα, πλὴν δὲν θέλει ἐννοεῖ τίποτε. Ἄν ὑποχρεώσης παιδίον νὰ περιορισθῇ εἰς τὸν ἑαυτὸν του, τοῦ ἀφαιρεῖς πᾶσαν θέλησιν νὰ δηλώσῃ τὰ διανοήματά του, ὅταν αἱ συλλαβαίτου σταθμίζονται λεπτομερῶς, καὶ μὲ τόνον ὑπεροπτικὸν τοῦ ζητεῖται λόγος δι' ὅσα ἐξεφράσθη. Πρέπει νὰ μεταχειρίζεσαι τρόπον ἐμπειρότερον ὡς πρὸς τοῦτο.

Εὰν τὸ τέκνον σου ζητῇ ἐξηγήσεις ἀνωτέρας τῶν δυνάμεών του, πρέπει νὰ τοῦ εἴπῃς νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ὑπερβαίνουν τὴν διάνοιάν του, καὶ ὅτι θέλουν τοῦ δοθῇ ὅταν θέλῃ ἔχει τὸ πνεῦμα ὀρθότερον. Δὲν εἶναι καλὸν νὰ φιλονεικῇ τις μὲ τὰ παιδιά, μήπως καὶ κατασταθῶσι φιλόνοικοι ἄνθρωποι, οὔτε νὰ τοῖς δίδῃ λόγον διὰ κάθε τί. Ὅταν συνηθίσῃ τις νὰ ἐξηγῇ εἰς τοὺς παῖδας πράγματα ἀντιβαίνοντα εἰς τὰς ἐννοίας των, ἀποδίδουσιν αὐτοὶ εἰς φαντασίας τὰς τῶν εὐφρονεστέρων πράξεις καὶ τοῦτο διότι δὲν τὰς ἐννοοῦσιν.

Εὰν τὸ ἰδικόν σου τέκνον κρίνῃ περί τινος πράγματος, χωρὶς νὰ τὸ ἐξεύρῃ καλῶς κάμε νὰ τὸ ἐμπερδεύσῃς μὲ καμμίαν νέαν ἐρώτησιν, ἵνα ἐννοήσῃ τὸ σφάλμα του, ἀλλὰ μὴ τὸ ἐπιπλήττεις· δύνασαι πρὸς τούτοις νὰ τὸ κάμῃς νὰ παρατηρήσῃ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην πόσον αἱ κρίσεις του, δὲν εἶναι ἐντελεῖς. Ἀπόδειξέ του ὅτι ἐπαινεῖς περισσότερον τὰς ἀμφιβολίας καὶ ἐρωτήσεις του, παρὰ τὰς ἀποφάσεις του ὅσον καλαὶ καὶ ἂν ᾔῃναι τοῦτο εἶναι μέσον τοῦ νὰ διαφυλάξῃς ἀπὸ τὰς προλήψεις καὶ τὴν ταχύτητα εἰς τὰς κρίσεις του, ἥτις ὡς ἐπιτοπολὺ εἶναι πηγὴ μυρίων ἀταξιῶν, καὶ νὰ ἐντυπώσῃς εἰς τὸ πνεῦμά του μὲ πολλὴν ἐπιδεξιότητα, μίαν ἀληθῆ ταπεινοφροσύνην, ἥτις εἶναι σχεδὸν πάντοτε σύντροφος καὶ μῆνυμα τῆς ἀληθοῦς ἐξίας.

Τὰ παιδιά εἰς μόνην τινα ἡλικίαν ἀρχίζουν νὰ γνωρίζωσι, πλὴν μὴ δυνάμενα εἰσέτι νὰ στοχασθῶσιν, ἢ νὰ εἴπωσι τίποτε ἀφ' ἑαυτοῦ των, δὲν εἶναι πολύλογα, ἐκτὸς εἰάν τὰ συνηθίσῃ τις εἰς τοῦτο, τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ ἀπέχῃ. Ἀλλὰ

πολλάκις τινές διὰ τὰ διασκεδάσωσιν ἢ ἐπὶ προφάσει τοῦ νὰ τὰ ἐνθαρρύνωσι, τὰ προτρέπουν εἰς τὸ νὰ ἐκφράζωνται ὅ,τι τοῖς ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν. Ἰκτοτε λαμβάνουν τὴν ἑξίν, ἥτις καὶ καμμίαν φορὰν διαρκεῖ διὰ βίου, τοῦ νὰ ὁμιλῶσιν ἀπερισκέπτως καὶ ἐν ἀγνοίᾳ νὰ κρίνωσι τὰ πάντα.

Εἰσὶ τινες οἱ ὅποιοι ἔχουν τὴν ἀνοησίαν νὰ θαυμάζωσι πᾶν ὅ,τι καὶ εἴπωσι ἢ κάμωσι τὰ τέκνα των. Τὰ ὀμμάτια μάλιστα μιᾶς μητρὸς ὁποιασδήποτε, δὲν εἶναι ὡς ἐκεῖνα τῶν ἄλλων. Αὕτῃ εὐρίσκει εἰς τὰ τέκνα της ὠραιότητας, προτερήματα, καὶ τελειότητας τὰ ὅποια οὐδεὶς ἄλλος ἔσσκεπάζει. Προσπάθησον ὅλαις δυνάμεσι νὰ κάμῃς τὰ τέκνα σου ἄξια ἐπαίνων, πλὴν ἄφησε εἰς τοὺς ἄλλους νὰ τὰ ἐπαινῶσι καὶ μὴ παραχωρῇς νὰ κάμνωσι τοῦτο ἐπὶ παρουσίᾳ αὐτῶν, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται λόγος διὰ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἀρετὴν των, ὡς τὸ προείπαμεν εἰς ἄλλο μέρος. Ὄταν τὰ παιδιά παρατηρῶσιν ὅτι τὰ βλέπουν μὲ συναρέσκειαν, ὅτι σοχάζονται πᾶν ὅτι κάμνουν καὶ ὅ,τι τὰ ἀκούουσι μὲ εὐχαρίστησιν, φαντάζονται ὅτι εἶναι ἄξια θαυμασμοῦ καὶ ἐπαίνων, καὶ ὡς ἐκ τούτου κατασταίνονται ματαιόφρονες καὶ ὑπερήφανοι.

Τὶ δύναται νὰ στοχασθῇ ἐν παιδίῳ περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του λέγει ὁ Κ. Ρουσσώ, ὅταν βλέπῃ ὁλόγυρά του κύκλον ἀνδρῶν πεπολισμένων οἱ ὅποιοι ἀκούουσι, θαυμάζουσιν, καὶ περιμένουσι μὲ χαμερπῇ προθυμίαν τοὺς ἐκ τοῦ στόματός του χρησμούς, καὶ ἀνακροτοῦσιν εἰς πᾶσαν ἀνόητον αὐτοῦ ἑκφρασιν; Πᾶς ἄνθρωπος ἡλικιωμένος θέλει ὑποπέσει εἰς ἀπάτην, ἐξ αἰτίας τῶν ψευδῶν τούτων ἐπευφημήσεων, πόσω μᾶλλον παιδίον; Αἱ μωρολογίαι τῶν παίδων, εἶναι ὡς αἱ προμαντεύσεις τῶν ἡμερολογίων· ἤθελεν εἶναι παράδοξον ὅτι ὕστερον ἀπὸ τῶσους ματαίους λόγους, νὰ μὴν εὑρεθῇ κατὰ τύχην καὶ τι καλόν. Στοχασθεῖτε ποίαν ἐντύπωσιν κάμνουν αἱ φαῦλαι αὗται ἐκφωνήσεις, πρὸς μίαν μητέρα, ἀπατημένην ἤδη ἐκ τῆς ἰδίας της καρδίας, καὶ εἰς ἓν τέκνον

τὸ ὁποῖον, μὴ ἐξεύρον τί λέγει, θεωρεῖται ὁμῶς περίφημον.

Ἡ μήτηρ τοῦ Αἰμιλίου δὲν εἶχε τοιαύτην χαμέρπειαν, ἢ μάλλον ἦτον ἐπιτηδεῖα νὰ τὴν κρύπτῃ. Αὕτη διηγεῖται ὅτι μίαν ἡμέραν καθ' ἣν εἶχε λάβει πολλάς ἐπισκέψεις εἰς τὴν οἰκίαν της, μεταξύ ἄλλων ἦτον καὶ κάποιοι ἐξ ἐκείνων οἵτινες θέλουν νὰ κολακεύωσιν· οὗτοι ἤρχισαν νὰ παίζωσι μὲ τὸ τέκνον μου, λέγει αὕτη, καὶ νὰ μοῦ λέγωσι μὲ ἔμφασιν, ὅτι αὐτὸ τοῖς εἶχεν εἰπεῖ πολλάς καὶ ἐκλεκτάς καὶ εὐγενικάς λέξεις, περὶ τοῦ ὁποίου ἐφαίνοντο πλήρεις θαυμασμοῦ. Κύριοι, τῶν εἶπα ἐγὼ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἐξεύρετε πολλὰ καλὰ, νὰ κάμνετε τοὺς παπαγάλους νὰ λέγωσιν ὠραίας λέξεις, ἀλλ' ἐγὼ ἐλπίζω μίαν τῶν ἡμερῶν τὰ τέκνα μου, ὅταν γίνωσιν ἄνδρες, θέλουν ἐργάζεσθαι καὶ ὁμιλεῖ ἅρ' ἑαυτοῦ των, τότε δὲ θέλω μάθειν, μὲ μεγαλιωτάτην εὐχαρίστησιν τῆς καρδίας μου, ὅ,τι καλῶς θέλουν εἰποῦν καὶ ἐργασθῶν. ἰδόντες ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τοῦ νὰ προσφέρωσι τὰ σεβασματὰ των δὲν τῶν ἐπετύχαινε, ἔλειψαν τοῦ λοιποῦ ἀπὸ τοιαύτας μωρολογίας.

Φρόντιζε λοιπὸν διὰ τὰ τέκνα σου, χωρὶς νὰ τῶν δώσης νὰ ἐννοήσουν ὅτι συλλογεῖσαι πολὺ δι' αὐτά. Κάμετα νὰ γνωρίσωσι ὅτι ἡ ἀγάπη ἡ ἀνάγκη καὶ νὰ διορθωθῶσι, καὶ ὅχι ἀποθαύμασις τῆς ἀγχινοίας των, σὲ παρακινεῖ νὰ ᾗσαι προσεκτικὸς εἰς τὰς συνεμιλίαις καὶ πράξεις των.

Μὴ παραχωρῇς πρὸς τούτοις νὰ τῶν γίνωνται συζητήσεις μία κατόπιν τῆς ἄλλης, ἐπειδὴ καὶ μετ' ὀλίγον ἡ προσοχὴ τῶν παιδῶν κουράζεται· αὐτὰ δὲν ἀκούουσι τὰς ἐνοχλητικὰς ἐρωτήσεις, οὔτε ἀποκρίνονται εἰμὴ κατὰ τύχην.

Θ'. ΣΧΕΔΙΟΝ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ.

Διὰ νὰ τελειώσωμεν ὅλον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποβλέπει τὴν πρώτην ἀνατροφὴν, ἐκείνην δηλαδὴ τὴν ἀνατροφὴν ἥτις πρέπει νὰ ᾗναι μέγα ἀντικείμενον τῆς προσοχῆς ἐνός

πατρός καὶ μιᾶς μητρός, πλειότερον παρ' ἐνός διδασκάλου ἢ παιδαγωγοῦ, θέλομεν ἐκθέσει τὸν τρόπον καθ' ὃν ἡ Κυρία Δέ Βαῦμοῦρ, ἀνέτρεφε τὸν υἱὸν καὶ τὴν θυγατέρα της· τοῦτο δὲ θέλει χρησιμεύσει ὡς μία ἀνακεφαλαίωσις τῶν ὅσα μέχρι τοῦδε ἀναφέραμεν, διδακτικὸν παράρτημα τῶν ὅσα παρελείψαμεν, καὶ τέλος ἀρχαίτυπον τῆς καλητέρας ἀνατροφῆς. Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο εὐρίσκονται πράγματα τὰ ὅποια κρίνομεν χρήσιμα νὰ βάλωμεν ὑπ' ὄψιν τῶν γονέων.

Εν τῇ πληροφορίᾳ ὅτι ἐκ τῶν πρώτων ἐντυπώσεων τὰς ὁποίας λαμβάνει ἐν τέκνον, κρέμανται αἱ πρῶται αὐτοῦ κλίσεις, αἱ πρῶται αὐτοῦ ἑξεις, ἐκ τούτου δὲ προέρχονται πολλάκις διὰ τὸ μέλλον αἱ καλαὶ ἢ κακαὶ ιδιότητες τοῦ πνεύματός του, καὶ σχεδὸν πάντοτε αἱ ἀρεταὶ ἢ τὰ ἐλαττώματα τῆς καρδίας του, ἡ Κ. Δέ Βεῦμοῦρ, ἔθεσε νόμον εἰς τὸν ἑαυτὸν της, νὰ μὴ παρουσιάσῃ ποτὲ εἰς τὰ ὄμματα τῶν τέκνων της οὐδὲν τὸ ὅποιον νὰ τὰ τρέπῃ πρὸς τὸ ἐλάττωμα. Τὰ παιγνίδια αὐτῶν ἦσαν ἀπλᾶ, τὰ φάρμακά των παστρικά καὶ ὄχι πολυτελῆ, τὰ πρὸς χρῆσιν των σκεύη πολὺ μέτρια. Εἰς κάμμιαν φορὰν (πάντοτε δὲ ἐπὶ παρουσίᾳ αὐτῆς) εὐρίσκοντο μὲ ἄλλα παιδία, ἐκείνη ᾔθελεν, ὅτι ἄνευ κάμμιᾶς ἐξαιρέσεως, ἢ ἐκλογῆς νὰ μεταχειρίζωνται ὅλα ἐξ ἴσου τὰ αὐτὰ πράγματα διὰ νὰ τῶν ἐμπνεύσῃ τὰς πρώτας αἰσθήσεις τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς γενικῆς εὐμενείας.

Εκ τῶν ἀσχολήσεων αἱ ὁποῖαι ἀπέβλεπον τὰ τέκνα της, δὲν ἄφινεν εἰς τοὺς ἄλλους εἰμὴ ὅσας δὲν ἐδύνατο νὰ ἔχη μόνη της· τινὲς ὑπηρεταί, ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων εἶχεν ἀφύκτως ἀνάγκην, ἐφαίνοντο ὅτι ἐβοήθουν τὰ τέκνα της, μᾶλλον παρὰ νὰ τὰ ὑπηρετοῦν· οἱ ὑπηρεταὶ οὗτοι τῶν ἐδίδαν τὰ ἀναγκαῖα ὡς ἐκ χάριτος, καὶ εἶχαν διαταγὴν νὰ μὴ ὑπακούωσιν εἰς τὰς φαντασίας ἐκείνων.

Ο ὀλίγος οὗτος ἀριθμὸς τῶν δούλων οἵτινες τὰ ἐπερικύκλωναν, πλήρεις σεβασμοῦ διὰ τὴν κυρίαν των ἐφέροντο πρὸς αὐτὰ μὲ τρόπον φρονήσεως καὶ λογικοῦ ὡς τοὺς ἐρμή-

νευεν ἡ αὐτὴ κυρία των καὶ δὲν ἦτον οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν, περὶ τοῦ ὁποίου αὕτη νὰ μὴν εἶχε πληροφορίας ὅτι ἦτον τίμιος καὶ καλοήθης.

Ἡ Κυρία Δὲ Βεϋμούρ εἶχε μέγα δίκαιον νὰ προσέχῃ εἰς τοῦτο. Ἐπειδὴ διεφθαρμένοι οἱ πλείότεροι τῶν ὑπηρετῶν, συγκοινωνοῦν τὰ ἐλαττώματά των εἰς τὰ παιδιά τὰ ὑπ' αὐτῶν ὑπηρετούμενα. Μὲ τοὺς λόγους των, μὲ τὰς χαμερπεῖς κολακείας των, καὶ μὲ τὰ ὀλέθρια αὐτῶν παραδείγματα φθείρουσι τὰ εὐλύγιστα ταῦτα πνεύματα, παρασύρουν εἰς τὸ κακὸν τὰς ἀθώας καὶ καθαρὰς ψυχὰς, καὶ συχνάκις τῶν μανθάνουν ὅσα ἔπρεπε νὰ ἀγνοοῦν πάντοτε.

Ἀδιαλείπτως ἡ Κ. Δὲ Βεϋμούρ ἐπαρατῇρει καλῶς ἐκείνους τοὺς ὁποίους εἶχε βάλει σιμὰ εἰς τὰ τέκνα της, καὶ ἐπαρατῇρει αὐτὴ ἑαυτήν. Δὲν ἡγνόει πόσον τὸ ὄμμα τοῦ παιδίου εἶναι προσηλωμένον εἰς ἐκείνους οἵτινες τὸ διοικοῦν, πόσον αὐτὸ ἐκ φύσεως μιμεῖται, παρατηρεῖ τὰς μικροτέρας ἐργασίας, διὰ νὰ πράττῃ κατὰ τὸ πρωτότυπον τὸ ὁποῖον τοῦ παριστάνεται. Μὲ πόσῃν προσοχὴν δὲν σπουδάζει αὐτὸ τὰς κλίσεις καὶ τὰς ὁμιλίας των διὰ νὰ κυριευθῇ ἀπὸ τὰ πάθη αὐτῶν διὰ νὰ ἀγαπᾷ ἢ νὰ μισῇ κατὰ τὸ παράδειγμα αὐτῶν. Ἀλλ' ἐπὶ πάντων ἤξευρε μὲ πόσῃν πανουργίαν ἐν παιδίῳ ψηλαφίζει τὰ μικρότερα τῶν ἄλλων ἐλαττώματα, μὲ πόσῃν ἀγχνίνοιαν καταλαμβάνει τὴν ἀδυναμίαν των, διὰ νὰ σχηματίσῃ μίαν πρόφασιν εἰς τὸν ἑαυτὸν του ἢ μίαν ἐξαίρεσιν σεβασμοῦ καὶ θάρρους εἰς ἐκείνους οἵτινες τοῦ δίδουν νὰ ἐννοήτῃ τὸ τοιοῦτον. Οὕτως διὰ τῶν φωτίσεων τούτων, ἡ Κυρία αὕτη ἔφερεν ἕως εἰς τὴν ἀκμὴν τὴν προσοχὴν τὴν ὁποίαν εἶχε διὰ νὰ νικήσῃ ἐνώπιον τῶν τέκνων της τὰς παραμικρὰς αὐτῆς ἐλλείψεις, διὰ νὰ μὴ χάσῃ τίποτε ἀπὸ τὴν ὑπόληψιν τὴν ὁποίαν ἤθελε νὰ ἔχῃσι πρὸς αὐτὴν τὰ τέκνα της.

Ζωηρὰ ὡς ἐκ φύσεως ἔκχμνε πολλὴν θίαν, ὥστε νὰ μὴ δείξῃ κανέν σημεῖον συγχύσεως ἢ ἀνυπομονησίας εἰς τοὺς

λόγους της. Εἶχεν αὐτὴ σύστημα νὰ μὴν ἐπιπλήττῃ τὰ τέκνα της ποτὲ ἐνόσῳ ἡσθάνετο πολλὰ δυσανεστημένη, διὰ τὸ κακὸν, τὸ ὁποῖον εἶχαν πράξει, καὶ ἐπρόκρινε νὰ μεσολαβήσῃ διάστημα μεταξύ τοῦ σφάλματός των καὶ τῆς ἐπιπλήξεως, παρὰ νὰ ἐμῇ διὰ τῆς πολλῆς προθυμίας εἰς κίνδυνον, νὰ τῶν δώσῃ αἷτιον νὰ στοχασθῶσιν ὅτι δὲν τὰ ἐπιπλήττει εἰμὴ κινουμένη ἀπὸ πάθος ἢ παραξενάδα.

Πολλάκις ἔκαμνε νὰ τὰ ἐπιπλήττουν οἱ ἄλλοι, καὶ ὅχι αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ, διὰ νὰ συνηθίσῃ αὐτὰ νὰ ἀγαπῶσι τὴν ἀλήθειαν, ἀφ' ὁποίων καὶ ἂν τὴν ἤκουαν, τότε δὲ ἐφρόντιζε νὰ τὰ καταπείσῃ ὅτι ἦτον ἐπωρελῆς ἐκδούλευσις ἥτις τοῖς ἐδίδετο. Ἀλλ' ὅσον ἤθελε νὰ τὰ ἐπιπλήττωσι μὲ καλοσύνην, καὶ νὰ ἀπονεκρώνωσι τὰ πάθη των, τόσον ἐναντιοῦτο κρυφίως εἰς τὸ νὰ τῶν ἀνθίστανται εἰς ὅσα ἦσαν σύμφωνα μὲ τὸ λογικόν, διὰ νὰ μὴ τῶν δώσῃ τὸ φθοροποιὸν παράδειγμα τῶν φαντασιῶν τῶν ἄλλων, καὶ διὰ νὰ μὴ συγχίσῃ τὸν χαρακτῆρα γλυκύτητος καὶ καλοσύνης τὰ ὁποῖα ἐπεθύμει νὰ σχηματίσῃ εἰς αὐτά.

Τὸ ὁμοῖον πνεῦμα λογικοῦ καὶ φρονήσεως ὑπερίσχυεν εἰς ὅλους τοὺς κανόνας τοῦ ὁποίου, ἐδιόριζεν εἰς αὐτά. Προτοῦ νὰ διατάξῃ τι, ἐσκέπτετο ἂν ἐδύνατο νὰ τὸ ὑπαγορεύσῃ. Διῆγε μὲ τρόπον, ὥστε τὰ τέκνα της ἐφάνοντο νὰ διευθύνωνται ὡς ἐξ ἑαυτοῦ των.

Αὐτὴ εἰργάζετο τόσον καλὰ, ὥστε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἠρεσκεν εἰς αὐτὴν ἠρεσκε καὶ εἰς τὰ τέκνα της. Εἰάν δ' ὅμως τὸ πρᾶγμα ἦτον ἐπίπονον, εἰάν ἔπρεπε νὰ δώσῃ διαταγὴν δι' αὐτά, ἤρχιζε ἀπὸ τοῦ νὰ δοκιμάζῃ τὰς δυνάμεις των διὰ νὰ μὴ βάλῃ εἰς κίνδυνον τὴν ἐξουσίαν της. Τοιουτοτρόπως δὲν ἔδωκε ποτὲ κάμμίαν ἀνωφελῆ διαταγὴν. Οπότε τέλος πάντων διέταττε ἢ ἀπηγόρευέ τι, δὲν ἀνεκάλει τὴν διάταξίν της δι' ὁποιανδήποτε αἰτίαν, ἐν ὧσ' αἱ περιστάσεις ἦσαν αἱ ἰδίαι, διὰ νὰ μὴ φανῇ ἀδύνατος ἢ ἐλλειπὴς λογικοῦ.

Ο τόνος οὗτος σταθερότητος ἐστερέωσεν πρὸς αὐτὴν τὸ σέβας καὶ τὴν ὑπακοὴν τῶν τέκνων τῆς· εἶχεν ἐπιτύχει ὁμοίως τὴν ἀγάπην των, διὰ τῆς ἀγάπης τὴν ὁποίαν ἔτρεφεν εἰς αὐτὰ, καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην των. διότι τὰ εἶχε καταπείσει, ὅτι δὲν ἔκαμνε καὶ δὲν ἐζήτει τίποτε παρ' αὐτῶν τὸ ὁποῖον νὰ μὴν ᾔτο πρὸς εὐτυχίαν των. Τοιοῦτοτρόπως τὰ εἶχε φέρει εἰς ἓνα βαθμὸν οἰκειότητος, ὥστε τῆς ἐνεπιστεύοντο τὰ μυστικά των, τῆς ἐφανεύωναν τὰς ἐπιθυμίας των, καὶ ἀνεκάλυπτον τὰ σφάλματά των καὶ ᾔσαν ἐσωτερικῶς πληροφορημένα ὅτι πάντοτε ἀπελάμβανον ὠφέλειάν τινα διὰ τῆς εἰλικρινείας των ταύτης· ὁ φόβος αὐτῶν μήπως τὴν δυσαρεστήσωσιν ᾔτο τόσον μέγας, ὥστε μία μόνη θεωρία τῆς μητρὸς των ὀλίγον ψυχρὰ, τὰ ἐπάγωνεν.

Ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἐπροσπάθει αὐτὴ νὰ τοῖς ἐμπνεύσῃ ἀγάπην καὶ εὐαρέσκειαν πρὸς τὰ χρέη των. Πρὸς δὲ τούτου τὴν ἐπίτευξιν δὲν ἐμεταχειρίζετο ποτὲ τὰ κινδυνώδη μέσα τῆς ματαιότητος, τῆς ζηλοτυπίας, τῆς λαιμαργίας, οὔτε ὅλων ἐκεῖνων τῶν ὀλεθρίων παθῶν, ἐκ τῶν ὁποίων δὲν ἐπιδιορθώνει τις τὸ ἓν, εἰμὴ διὰ νὰ θρέψῃ τὸ ἄλλο, καὶ τὰ ὁποῖα δὲν προλαμβάνουν ἐν μικρὸν ἐλάττωμα, εἰμὴ διὰ νὰ ἐπιφέρωσιν ἄλλο μεγαλύτερον. Δὲν ἠγνόει αὐτὴ ὅτι ὅλα τὰ πάθη εἶναι, ὡς ἀδελφοί, ὅτι ἐν μόνον ἀρκεῖ διὰ νὰ πράξῃ μύρια ἄλλα, καὶ ὅτι πολεμῶν τις τὸ ἓν διὰ τοῦ ἄλλου, δὲν κάμνει ἄλλο, παρὰ νὰ κατασταίνῃ τὴν καρδίαν τοῦ παιδὸς αἰσθητοτέρα εἰς ὅλα.

Ἡ μεθοδὸς λοιπὸν αὕτη εἶναι πολλὰ κακὴ, τὴν ὁποίαν ὁμως κατὰ δυστυχίαν ἔχουσιν οἱ πλειότεροι διοικοῦντες τὰ παιδία· φαίνεται ὅτι οἱ τοιοῦτοι δὲν ἔχουσιν ἄλλο μέσον τοῦ νὰ εὐθύνωσιν αὐτὰ πρὸς τὸ καλόν, εἰμὴ τὸ νὰ τοῖς ἐνσπείρωσιν τὰ πάθη ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶναι ἡ πηγὴ ὅλων τῶν ἄλλων. Κολακεύουν καὶ αὐξάνουσι τὴν ὑπερηφάνειαν τῶν τέκνων, τὴν φιλαργυρίαν των, τὴν λαιμαργίαν των, τὴν πρὸς τὰς ἡδονὰς ἀγάπην των, τὴν ὀκνηρίαν των, τάσσοντες

εἰς αὐτὰ, ὡς βραβεῖα, ὡραῖα φορέματα, ἀργύρια, νόστιμα φαγητὰ, διασκεδάσεις, τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ κόπου. Ἐπρεπε νὰ τὰ διαθέσωσι νὰ ἐκτιμῶσι τὰ πράγματα τὰ ὅποια τάσσουν ἢ δίδουν εἰς αὐτὰ, ὅχι διότι εἶναι, ἢ ἀξίζουν κατι τι, ἀλλὰ διὰ τὴν αἰτίαν ὅτι ἔγειναν ἄξιοι νὰ τὰ λάβωσιν ὡς ἀνταμοιβὴν τῆς φρονήσεως καὶ τῆς καλῆς αὐτῶν διαγωγῆς.

Ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν Κυρίαν Δέ Βαυμούρ· αὕτῃ ἐνεψύχωνε καὶ ἐζωοποιεῖ ὅλας τῆς τὰς ἐρμηνείας, μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἱερᾶς θρησκείας τὴν ὁποίαν εὐαρεστεῖτο καὶ ἐπροθυμοποιεῖτο νὰ κάμῃ νὰ γνωρίζωσι τὰ τέκνα τῆς· τὰ ἐσυνήθιζε νὰ λαμβάνωσιν ἀπὸ τὰ δόγματα τῆς θρησκείας τὰ μεγαλῆτερα μαθήματα διὰ τὰ ἥθη των· τοῖς παρίστανεν ἀδιακόπως τὴν μεγαλειότητα τοῦ ὑπερτάτου ὄντος, καὶ τὰ ἔκαμνε νὰ βλέπωσι τὸν Θεὸν πανταχοῦ παρόντα· ταῦτα δὲ ἐποίει σκεπτικωτέρα τῶν τροφῶν ἐκείνων καὶ τῶν πλειοτέρων μητέρων, αἵτινες δὲν παριστάνουσιν εἰς τὰ ὄμματα τῶν τέκνων εἰμὴ φαντάσματα καὶ δαιμόνια. Ἡ τόσον κοινὴ πρᾶξις τοῦ νὰ ξυπάζῃ τις τὰ παιδία διὰ νὰ τὰ ἐμποδίσῃ τοῦ νὰ κλαίωσιν, ἢ νὰ κάμνωσιν ἄλλο τι, εἶναι πολλὰ ἐπικίνδυνος καὶ ὀλεθρία, διότι τῶν κάμνει μίαν κακὴν ἐντύπωσιν τρόμου, ἥτις πολλάκις μένει διὰ βίου· τούναντίον ἔπρεπε νὰ τὰ οἰκειώνωσι μὲ τὰ ἀντικείμενα τὰ ὅποια τὰ ἐτρόμαξαν ποτέ.

Ἡ Κ. Δέ Βεϋμούρ δὲν ἡμέλει προσέτι νὰ μεταχειρίζεται καὶ ἄλλα μέσα διὰ νὰ ἀποστρέφῃ ἀπὸ τὸ κακὸν τὰ τέκνα τῆς, προσπαροῦσα νὰ τῶν ἐμπνεύσῃ ἀπέχθειαν καὶ κατασχύνην πρὸς τὸ κακὸν διὰ τὴν ιδέαν τοῦ ἰδίου κακοῦ· ἔβαλλεν εἰς τὴν ψυχὴν των μεγίστην ἀποστροφὴν πρὸς πᾶν ὅ,τι ἐπαρουσιάζετο εἰς αὐτὰ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ιδέας ταύτης, τὴν ὁποίαν τῶν ἐδείκνυε πάντοτε συνωδευμένην ἀπὸ φρίκην καὶ κατασχύνην· τὰ ἐμάνθανε νὰ μισῶσι τὴν ἁμαρτίαν περισσότερον ἀπὸ τὸν θάνατον, καὶ ἐξέφραζε τὰ πάντα ὅταν ἔλεγε « τοῦτο εἶναι κακόν ».

Καὶ πρῶτέ μεν τῶν ὁμίλει διὰ τῶν αἰσθήσεων καὶ τοῦ λογικοῦ, λέγουσα, νὰ ᾔσθε μὲ λογικὸν καὶ μ' αὐτὸ νὰ πράττετε ὅλα! ποτέ δὲ τὰ ἐνεθάρρυνε συγκρίνουσα αὐτὰ μεθ' ἑαυτῶν· εἶμαι πολλὰ εὐχαρισσημένη μὲ τὴν διαγωγὴν σας, ὦ τέκνα μου! ἰδοὺ ἡ στάσις εἰς τὴν ὁποίαν εἰσθε πρότινος κειροῦ, ἰδοὺ ἐκείνη εἰς ἣν ἐφθάσατε, προωδεύσετε κατὰ τόσους βαθμοὺς εἰς ἀξιότητα καὶ φρόνησιν· ἐλπίζω ὅτι μετὰ ἐν ἔτος θέλετε γίνεαι ἄλλο τόσον ἀξιοὶ ἀφ' ὅτι εἰσθε τῶρα.

Ἡ πρὸς αὐτὰ διαγωγὴ αὐτῆς καθὼς καὶ ὁ τρόπος τοῦ διοικεῖν τὰ τέκνα τῆς ἦτο μία αὐστηρὰ γλυκύτης, πολλὰ συγκαταβατικὴ εἰς ὅ,τι δὲν προείρχετο εἰμὴ ἀπὸ τὴν ἡλικίαν των, τὰ ἐπαίδευε μόνον διὰ τὴν κακοβουλίαν καὶ τὸ πείσμα των· ἐν σφάλμα ὁμολουγόμενον ἦτο σχεδὸν πάντοτε συγχωρημένον· καὶ ἐὰν ἡ ὁμολόγησις δὲν ἦτον ἐπόμενον νὰ ᾔῃναι ἀείποτε συνωδευμένη μὲ τὴν ἄφεσιν, διότι τότε ἤθελε καταντᾶ πρᾶγμα γελοῖον, ἢ ποινὴ ὁμως, ὥς ἐπιτοπολὺ ἦτον ὀλιγωτέρα.

Ἡ ἀξιότιμος αὕτη κυρία ἐβάδιζε κατόπιν τῆς πηγῆς τοῦ κακοῦ, προλαμβάνουσα τὴν ἀρχὴν ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν αὕξιν· ἐπαίδευε κατὰ τὰς ἀρχάς, διὰ νὰ μὴν εὑρεθῇ εἰς θέσιν νὰ τιμωρῇ μίαν ἡμέραν μὲ πολλὴν αὐστηρότητα. Ὅταν ἐν ὕφους δυσαρесκείας ἐκ μέρους τῆς, ἐὰν τὸ αἰσθητικὸν δὲν ἔδιδε χώραν ἐλπίδος εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν τέκνων τῆς, τότε ἐμεταχειρίζετο αὐτὰ, ὥς ἀρρώστους εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς θερμῆς καὶ τῆς παραφροσύνης· τὰ ἀπόμακρυνεν ἀπὸ τὴν τράπεζαν αὐτῆς, τὰ ἔστελλε νὰ πλαγιάσωσι, μετὰ ταῦτα ἐπήγαινε καὶ τὰ ἐξυπνοῦσε, καὶ τοιοῦτοτρόπως τὰ ἔφερνε εἰς τὴν ἀηδίαν τοῦ νὰ μὴ δύνανται νὰ κάμωσι τίποτε, καὶ εἰς τὴν δυσαρέσκειαν τοῦ νὰ ὑπηρετῶνται, ὥς νὰ ἔχασαν τὴν ὑγείαν καὶ τὸ λογικόν.

Μίαν φοράν ἐπαίδευσεν τὸν υἱὸν τῆς διὰ ἓν ψεῦμα, ἀλλὰ μὲ τρόπον διαφορετικόν· αὕτη ἐθεώρει τὸ σφάλμα τοῦτο ὡς ριζικόν, πληροφορημένη ὅτι ἐκ τοῦ ἐλαττώματος τούτου κρέμονται πολλά ἄλλα, καὶ ὅτι ἡ αὕτη μικρότης τῆς ψυχῆς ἥτις φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς αὐτὸ τὸν κατασταίνει· εὐκόλως ἱκανὸν νὰ πράξῃ χειρότερα· ἠθέλησε λοιπὸν νὰ ἀντιπαρατάξῃ εἰς αὐτὸ ὅλα τὰ μέσα διὰ νὰ καταισχύνῃ τὸν υἱὸν τῆς καὶ νὰ τὸν παιδεύσῃ· ἔδειξε πρὸς αὐτὸν μίαν δυσπιστίαν ὁποῖαν ποτὲ δὲν εἶχε· πάντες οἱ ἄλλοι κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ἐφαίνοντο ὅτι δὲν ἔδιδον πίστιν εἰς αὐτὸν, εἶχον εἰς ὑποψίαν τὰ αἰσθήματά του τὰ πλέον φυσικά, ἐνῶ εἷς λόγος ἐκ τοῦ στόματος τῆς ἀδελφῆς τοῦ εἶχεν ὅλην τὴν ἰσχὺν τῆς ἀληθείας· αἱ πλέον δυναταὶ ἐκ μέρους τοῦ διαβεβαιώσεις, ἐνομίζοντο παρὰ τῶν ἄλλων ὡς ψεῦμα. Ἡ ποινὴ αὕτη καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν προσηρμόσθη, ἐφάνη εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος τέκνον μεγίστη τιμωρία, καὶ ἔλαττε ἔγινε προσεκτικώτερος διὰ τὸ μέλλον.

ΠΕΡΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ.

Ἐὰν ᾖσαι ἀρκετὰ ἔμπειρος διὰ νὰ χρηματίσῃς μόνος σου διδάσκαλος· εἰς τὸ τέκνον σου, ἐκπλήρωσον τὸ χρέος τοῦτο μὲ εὐχαρίστησιν. Ἡ ἀμέλεια καὶ αἱ ἀσχολήσεις τῶν ἀνθρώπων, ἔκαμαν νὰ εἰσαχθῇ ἡ συνήθεια νὰ ἐμπιστεύωνται εἰς ξένους τὴν διδασκαλίαν τῶν τέκνων αὐτῶν. Δὲν ἐπεζήτει τοῦτο ἡ φύσις· ὅταν αὕτη ἔδιδε γάλα καὶ τρυφερότητα εἰς τὴν μητέρα, γνώσεις καὶ φρόνησιν εἰς τὸν πατέρα, ὁ σκοπὸς αὐτῆς ἦτο νὰ ὑπεργεμίσῃ ἀπὸ δόξαν τὴν γονιμότητα αὐτῶν καὶ νὰ τοὺς κάμῃ πατέρα, μητέρα ἐνὸς τέκνου, τὸ ὁποῖον νὰ ᾖ ἥναι ὅλως διόλου ἰδικόν των τέκνον, καὶ τὸ ὁποῖον νὰ μὴ χρεωστῇ τὴν τροφήν του καὶ τὴν φρόνησίν του, εἰμὴ εἰς τοὺς κόπους καὶ τὰς διδασκαλίας αὐτῶν. Οὐδεὶς ἄνθρωπος δὲν εἶναι τελείως εὐτυχής, εἰμὴ ὅταν ἔχων τέκνον δύναται

76 ΠΕΡΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ.

νὰ καυχῇ ὅτι τοῦ ἔδωκε τὴν ζωὴν, τὴν φρόνησιν, καὶ τὴν ἀρετὴν.

Ταῦτα εἰ δυνατόν ἄς τὰ λάβῃ τὸ τέκνον σου παρὰ σοῦ αὐτοῦ· σχημάτισον αὐτὸ μόνος σου εἰς τὴν εὐγένειαν, εἰς τὴν γλυκύτητα, εἰς τὴν καλοσύνην, εἰς τὴν ἀγάπην τῆς σπουδῆς καὶ τοῦ κόπου, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν γύμνασιν τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν. Εὐθύνε εἰς τὸ καλὸν τὰς πρώτας αὐτοῦ αἰσθήσεις, κατὰστειλε τὰ πρῶτα αὐτοῦ πάθη, κλίνει τὸν χαρακτῆρά του, δίδαξέ το νὰ μισῇ τὴν κακίαν καὶ τὸ ψεῦδος, νὰ ἀγαπᾷ τὰ χρέη του, νὰ προσέχῃ εἰς τὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς χρηστότητος. « Δίδασκε τὸ τέκνον σου, λέγει ὁ Σολομών, αὐτὸ θέλει σὲ παρηγορήσει καὶ θέλει γίνῃ ἡ τρυφή τῆς ψυχῆς σου ». (1)

Ἐὰν ὁμως δὲν ἔχῃς τὴν ἀπαιτουμένην ἱκανότητα διὰ νὰ θρέψῃς μόνος σου τὰ τέκνα σου, ὡς ἐπιθυμεῖς νὰ ἀνατραφῶσιν, ἐὰν αἱ ὑποθέσεις, ἢ αἱ ἀσχολήσεις, δὲν σὲ ἐπιτρέπουν νὰ δώσης ὅλην σου τὴν φροντίδα εἰς μίαν ὑπόθεσιν ἣτις ἐπιζητεῖ πᾶσαν δραστηριότητα, μὴ παραβλέψῃς τὸ μικρότερον εἰς τὸ νὰ ἀναπληρώσης τοιαύτην σου ἑλλειψιν, ἀποθέτων εἰς εὐὐπολήπτους ἄνδρας, μίαν τοσοῦτον ἀξιότιμον παρακαταθήκην.

Ὁ Πλίνιος δὲν ἐγνώριζε τί πλέον ἀναγκαιὸν, ὡς μίαν τοιαύτην ἐκλογὴν. Φίλιππος ὁ τῶν Μακεδόνων Βασιλεὺς, ἔγραψε τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὸν φιλόσοφον Ἀριστοτέλην, τὸν πλέον ἀγχίνουν ὅστις εὐρίσκετο εἰς τὴν ἐπικράτειάν του· « μοὶ ἐγεννήθη ἓνας υἱός, » εὐχαριστῶ τοὺς θεοὺς ὅτι μὲ τὸν ἔδωσαν, ἀλλὰ πολλῶν μᾶλλον ὅτι μὲ τὸν ἔδωσαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν σου, μέλλων νὰ ἀνατραφῇ παρ' ἀνθρώπου ὡς σὲ, θέλει φανῇ ἄξιός καὶ ἡμῶν καὶ τῆς βασιλείας, ἣτις τοῦ εἶναι διωρισμένη ». Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τόσον ἔντιμος, καὶ ὡς πρὸς τὸν βασιλέα, ὅσον καὶ

(1) Παίδευε υἱόν σου, καὶ ἀναπαύσει σε καὶ δώσει κόσμον τῇ ψυχῇ σου
Παροιμ. Κεφ. ΚΘ.

ως πρὸς τὸν φιλόσοφον, ἀποδεικνύει πόσον ὁ Φίλιππος ἐκτίμα ἓνα καλὸν διδάσκαλον. Ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ οἱ ἄξιοι ἄνθρωποι δὲν λαμβάνουσι πλέον παρομοίας ἐπιστολάς· ὡσεπιτοπλεῖστον ἐνθαρρύνονται οἱ γονεῖς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ ἀκριβεστέρου αὐτῶν εἰς ἄνθρωπον ἄνευ ἀνατροφῆς, ἄνευ παιδείας, ἄνευ πείρας, μὴ ἔχοντος ὑψηλὰ αἰσθήματα οὔτ' εὐγένειαν εἰς τοὺς τρόπους. Ἡ φιλαργυρία εἶναι τὸ πρῶτον αἷτιον· πατήρ τις θέλων νὰ βάλλῃ τὸν υἱὸν του ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀριστίππου, θαυμάζων διὰ τὴν ὁποίαν τοῦ ἐζήτει τιμὴν ὁ φιλόσοφος οὗτος, ἐφώναξεν, « ὅτι μὲ τόσα χρήματα ἐγὼ δύναμαι νὰ ἀγοράσω ἓνα σκλάβον· Δί! καλὰ! εἶπεν ὁ φιλόσοφος, ἀγόρασον αὐτὸν καὶ τότε θέλεις » ἔχει δύνω ».

Δὲν δύναται τις ποτὲ νὰ ἀγοράσῃ ἀκριβὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν τέκνων του, τὰ ὅποια δὲν δύνανται νὰ εὕρωσι τὴν εὐτυχίαν αὐτῶν, εἰμὴ εἰς τὴν μάθησιν καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν, καρπὸν ἀξιότιμον φρονίμου ἀνατροφῆς. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἄνθρωπος ἀρκετὰ ἱκανὸς διὰ νὰ δώσῃ τοιαύτην ἀνατροφὴν, ἤθελεν ἔχειν τὸ δικαίωμα νὰ ἀπολαμβάνῃ περιποιήσεις ἐξαιρέτου σεβασμοῦ. Ἀλλὰ διὰ τί τὰ δείγματα ταῦτα ὑπολήψεως νὰ στερῶνται ἀφ' οὗτινος ἀνήκουν ἐξ αἰτίας τῶν καλῶν αὐτοῦ ποιότητων; Μήπως ἡ κατάστασις αὐτοῦ, ἐμποδίζει νὰ τοῦ ἀποδοθῇ; Ἀλλ' ὅσον αὕτη εἶναι ὠφέλιμος εἰς τὸ κοινόν, τόσον εἶναι ἐντιμος, ὀδηγουμένη ἀπὸ ἀρχὰς τῆς τιμῆς καὶ τῆς θρησκείας. Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ νὰ διδάσκῃ τις τὴν νεολαίαν δὲν ἀπεψηφίσθη οὔτε ἐξέπεσεν, εἰμὴ ἀπὸ ἑλλειψιν τιγῶν οἵτινες μετήρχοντο τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, ὄντες ἀμαθεῖς καὶ διεφθαρμένοι τὰ ἥθη. Βάλε εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν ἄνθρωπον ἱκανόν, ἄξιον, καὶ ἔμπειρον διὰ τὴν ἀνατροφὴν· αἰσθανόμενος οὗτος τὴν εὐγένειαν τοῦ ὑπουργήματός του, θέλει τὸ σεβασθῇ πρῶτος αὐτός, καὶ τὸ καταστήσει ἀξιοσέβαστον καὶ εἰς τοὺς ἄλλους.

Ἀλλὰ καὶ ἂν ὁ διδάσκαλος δὲν ἤθελεν ἔχει ἀπολύτως τὴν

ὁποῖαν ἐδύνατό τις νὰ ἐπιθυμῇ ικανότητα, μόλαταῦτα εἰς αὐτὸν ὀφείλονται προτιμήσεις καὶ ὑπολήψεις διὰ τὴν ὁποῖαν κάμνει ἐκδούλευσιν, καὶ διὰ τὴν ὁποῖαν κατέχει θέσιν· θέλουν πολλοὶ ὅτι τὰ τέκνα των νὰ σέβωνται ἐκείνους οἵτινες τὰ διδάσκουσιν ἐνῶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι μεταχειρίζονται τοὺς διδασκάλους μὲ τρόπον ὅστις δὲν ἐμπνέει εἰς αὐτὰ εἰμὴ καταφρόνησιν· στοχάζονται ὡς οὐδὲν, τὸ ὅτι αὐτοὶ ἀπαλάττουσι τοὺς γονεῖς τοσοῦτον ἐπιπόνου φορτίου, δὲν σταθμεύουσιν εἰμὴ τὰ χρήματα τὰ ὁποῖα τῶν δίδουν, ἐξαιροῦντες τὰς κόπους καὶ τὰς δυσαρεσκείας των, καὶ ἀντὶ νὰ πασχίζουν νὰ μετριάσωσι τὰ τοιαῦτα, πολλάκις τὰ αὐξάνουσιν.

Ἡ Κυρία Δὲ Βεϋμούρ ἦτο πολλὰ μακρὰν τοῦ νὰ συλλογίζεται καὶ νὰ πράττῃ οὕτω. Αφοῦ μόνη της ἔδωσεν εἰς τὸν υἱὸν της, τὴν πρώτην καὶ ὠραίαν ἀνατροφὴν, τὴν ὁποῖαν ἴδουмен, ἐγνώρισεν ὅτι εἶχεν ἀνάγκην ὑποκειμένου εἰς ὃ νὰ ἐμπιστευθῇ ὅ,τι δὲν ἐδύνατο πλέον νὰ κάμῃ ἢ ἰδίᾳ, τῇ ἀναγκαιοῦσεν ἄνθρωπος ὅστις νὰ ἐπαγρυπνῇ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ της, καὶ νὰ τὸν ὀδηγῇ εἰς τὰς ἐργασίας ἰδίᾳς τοῦ γένους καὶ τῆς ἡλικίας του, εἰς τὰ διάφορα χρέη τὰ ὁποῖα ἔμελλε νὰ ἐκπληροῖ, ὅστις νὰ ἦναι εἰς κατάστασιν νὰ τὸν εἰσάξῃ εἰς τὸν κόσμον, καὶ εἰς αὐτὸν νὰ τὸν συνηθίσῃ χωρὶς κίνδυνον· νὰ βοηθῇ αὐτὸν νὰ τὸν γνωρίσῃ ἄνευ φόβου νὰ ἀπατηθῇ παρ' αὐτοῦ· ὅστις νὰ ἦναι δὲ αὐτὸν ὀδηγός, φίλος, ἀναπληρωτὴς πατρὸς, ἐάν ποτε πατὴρ δύναται νὰ ἀναπληρωθῇ, ὅστις τέλος πάντων νὰ ἔχῃ ὅλην της τὴν ὑπόληψιν, διὰ νὰ θαρευθῇ εἰς αὐτὸν τὴν πλέον ἀκριβῆ παρακαταθήκην ὡς ἐκείνην τοῦ υἱοῦ της, καὶ ὅστις νὰ ἔχῃ ὅλῃς τὰς ιδιότητας τὰς ὁποίας ἐπεβύμει νὰ εὕρῃ μίαν ἡμέραν εἰς τὸν υἱὸν της.

Δὲν ἠγνόει ὅτι τοιοῦτοι ἄνδρες δὲν πληρόνονται, ἀλλ' ἤξευρεν ἐπίσης ὅτι εὐρίσκονται ἄνθρωποι ἔχοντές μεν πολλὴν ἀξιοσύνην καὶ καλὰ αἰσθήματα, ἀλλ' ὅχι πλοῦτον· καὶ ὁμῶς οὗτοι εἶναι οἱ ικανώτεροι νὰ ὀδηγοῦν ἄλλους. Ἐφρόνει ὅτι μοιράζουσα μὲ ἓνα ἐξ αὐτῶν τὴν περιουσίαν της, ἔκα-

μνε τὴν εὐτυχίαν τοῦ υἱοῦ της. Ἀπεφάσισε νὰ χορηγήσῃ εἰς αὐτὸν ὅλας τὰς εὐχαριστήσεις τιμίας καὶ ἐναρέτου συναναστροφῆς, καὶ νὰ τὸν τιμᾷ πολὺ διὰ νὰ ᾔῃαι ἄξιος νὰ κἀμῃ τιμὴν εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τὸν υἱὸν της. Ἐπέτυχε νὰ εὕρῃ φίλον, ὁποῖον τὸν ἐζήτει καὶ ὁποῖος τῆς ἀνῆκεν. Ἐβαλλεν εἰς αὐτὸν ὅλον της τὸ θάρρος. Αἱ ἀρχαὶ τῶν ἦσαν πάντοτε αἱ αὐταί, ἡ ἀρμονία ἐντελής ἐπεκράτει. Πῶποτε οὔτε διὰ λόγων οὔτε δι' ἔργων δὲν ἀντεκρούοντο. Προσεῖχον ἀμφότεροι νὰ μὴν εἴπωσιν ἢ νὰ μὴ πράξωσί τι τὸ ὁποῖον νὰ μὴν ᾔῃαι διὰ τὸν ἀνατρεφόμενον μάθημα καὶ τύπος σοφίας καὶ ἀρετῆς. Ἄφινεν εἰς τὸν παιδαγωγὸν ἀνωτάτην ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ τέκνου της, μὴ ἐπιφυλαττομένη δι' ἑαυτὴν εἰμὴ τὸ δικαίωμα νὰ τὴν ἐπιστηρίξῃ τυχούσης ἀνάγκης μὲ τὴν ἰδικήν της.

Ο νέος δὲν ἐννόει ὅτι εἶχε διδάσκαλον, εἰμὴ ἐκ τῆς γλυκειάς συναναστροφῆς τοῦ καὶ τῶν ἐκτεταμένων γνώσεων τῶν ὁποίων τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἐνέπνεε συνεργῶν νὰ τὰς ἀποκτᾷ καὶ ἀπὸ ἄλλους διδασκάλους, ἐπειδὴ μὴ παραβλέπων οὐδὲν διὰ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ, δὲν ἐραντάζετο ὅτι ὁ ἰδικὸς τοῦ διδάσκαλος ἔπρεπε νὰ ᾔῃαι ὁ ἄνθρωπος ὅλων τῶν γνώσεων.

Ο τρόπος τὸν ὁποῖον μετεχειρίσθη διὰ νὰ σχηματίσῃ καὶ νὰ τελειοποιήσῃ τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος υἱὸν τῆς Κ. Δὲ Βευμούρ, εἶναι ἄξιος νὰ γενῇ γνωστὸς εἰς ὅλους τοὺς ἐκπληροῦντας τὸ αὐτὸ ἐπάγγελμα. Δύναται τις νὰ ἰδῇ τὴν λεπτομέρειαν ὅλην εἰς τὸν Κόμητα Δὲ Βαλμών. Ἡμεῖς δὲ θέλομεν ἀναφέρει ὀλίγα τινὰ πρὸς χρῆσιν τῶν ὅσοι ἔχουν εὐχαρίστησιν νὰ εὕρωσιν ἐδῶ, ὅ,τι εἶναι ἐπάναγκες νὰ γνωρίζουν περὶ τελείας ἀνατροφῆς.

Ο πιστὸς οὗτος φίλος δὲν ἐπαρῇτει οὐδὲ μίαν στιγμὴν τὸν νέον, τὸν ὁποῖον ἐπαιδαγώγει. Προΐστατο εἰς ὅλας τοὺς σπουδὰς, διὰ νὰ διαδίδῃ ἐν αὐταῖς τὰ φῶτά του, διὰ νὰ τὰς εὐκολύνῃ, διὰ νὰ σπουδάζῃ τρόπον τινὰ μὲ αὐτόν· τὸν συνώδευεν εἰς ὅλας τοὺς διχσκεδάσεις, διὰ νὰ τὰς

τακτοποιῇ, νὰ τὰς καθαρίζῃ, νὰ τὰς κάμνῃ ἔτι εὐαρεστε-
τέρας διὰ τῆς γλυκύτητος μεθ' ἧς διεύθυνε. Παρευρίσκετο
εἰς τὰς συνναστροφάς του διὰ νὰ τὸν μάθῃ νὰ τὰς ἐκλέγῃ,
διὰ ν' ἀπομακρύνῃ τὰς ἐπικινδύνους, ἀποκρατῶν τὸν νέον
ἀφ' ὅσας δὲν τοῦ ἤρεσκον· ἦτον μαζύτου εἰς ὅλας τοὺς τὰς
προσευχὰς καὶ πράξεις τῆς ἀρετῆς, διὰ νὰ τὰς διευθύνῃ,
προτρέπων αὐτὸν νὰ τὰς ἀγαπᾷ καὶ καταπείθων αὐτὸν πλει-
ότερον διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ παρά διὰ τῶν λόγων.

Διεπορεύετο μὲ αὐτὸν νὰ παρατηροῦν τὰς ἀνθρωπίνους
ταλαιπωρίας, νὰ συλλυπῶνται τοὺς δυστυχεῖς καὶ νὰ τοὺς
παρηγοροῦν χορηγοῦντες αὐτοῖς ὅλα ὧν ἐδέοντο βοηθήματα.
Διὰ τοῦ τρόπου καθ' ὃν εἰργάζετο, ἔπεισε τὸν ὑπ' αὐτοῦ ὀ-
δηγούμενον νέον τὸ νὰ ὑπολαμβάνῃ ὡς μεγίστην ἀνταμοι-
βὴν τὸ νὰ δύναται νὰ κάμῃ καλόν. Καὶ ἦτο ποινὴ ἐκ μέρους
τοῦ διοικοῦντος αὐτὸν, ὅσῃς ψυχρανθεῖς κατ' αὐτοῦ δὲν
τὸν ἄφινεν ἐλεύθερον νὰ τὸ ἐργάζεται.

Ἰνα ἀποπληρώσῃ εὐκόλως τὴν ὑπόλειαν τῷ ἐνέπνευσεν ὡ-
ραίαν ταύτην κλίσιν, προσήγαγε φρονίμως τὴν οἰκονομίαν
εἰς ὅλας τὰς ἐκ συμφώνου γενομένας ἀγοράς τῶν ἀναγκαίων·
τῷ ἐπρόσφερεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πράγματα διαφόρων
ποιότητων καὶ διαφόρου ἀξίας. « Τοῦτο τὸν ἔλεγεν ἀρκεῖ
» διὰ τὴν ἀνάγκην, σοῦ ἀρμόζει καὶ δὲν εἶναι κατώτερον τῆς
» καταστάσεώς σου· τοῦτο τὸ ἄλλο σοῦ ἀρμόζει προσέτι οὐ-
» τε εἶναι ὑπεράνω τοῦ στασίματός σου, πλὴν ἡ τιμὴ τοῦ οὐ-
σα μεγαλητέρα σ' ἐμποδίζει νὰ κάμῃς περισσότερον καλόν·
ἢ μὲν ἐξέτασις ἦτο βραχεῖα, ἢ δ' ἐκλογὴ ἔτοιμος.

Δὲν κατεγίνετο μόνον εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ τὸν νέον τοῦ-
τον φιλόανθρωπον, καὶ εὐεργετικόν, ἀλλὰ καὶ φωτισμένον
καὶ ὀρθὸν ἐκτιμητὴν τῶν πραγμάτων. Τὸν ἐρμήνευε νὰ μὴ θεω-
ρῇ τὸν πλοῦτον ὡς εὐτυχίαν τὰ ἀξιώματα καὶ τοὺς τίτλους
ὡς μεγαλείον, τὸ προσωπεῖον τῆς ἀρετῆς ὡς αὐτὴν τὴν ἀρετὴν
καὶ τὸ φῶρμα τοῦ ἀνθρώπου ὡς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον· ἀλλὰ
διὰ νὰ μὴ συλάβῃ πνεῦμα σατυρικόν καὶ χαρακτηρῇ κακὸν τὰ

μαθήματα ἦσαν γενικά καὶ δὲν ἔκαμνε κάμμίαν ἐφαρμογὴν εἰς τὸ μερικόν, ἐκτὸς ὅταν τὰ ἐλαττώματα ἦσαν πασίδηλα. Καὶ εἰς τὴν ἰδίαν ταύτην περίπτωσιν διὰ τῆς παραστάσεως ταύτης, τοῦ ἔδιδε μαθήματα ἀρετῆς. Τὸν ἐδίδασκε νὰ χωρίζῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰ ἐλαττώματά του, καὶ σεβόμενος τὴν ἀνθρωπότητα νὰ συλλυπῇται τὸν ἄνθρωπον διὰ τὰς παρεκτροπὰς του, καὶ συγχρόνως νὰ μισῇ τὰ σφάλματά του.

Τοιαῦτα ἦσαν μαθήματα τὰ ὅποια ὁ παιδαγωγὸς οὗτος ἔδιδεν εἰς τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος νέον, πλὴν αὐτὰ δὲν ἀρκοῦσαν εἰς τὴν σοφίαν του· ἤθελε περιπλέον νὰ σχηματίσῃ εἰς αὐτὸν ψυχὴν δυνατὴν, νὰ τὴν ἐφοπλίσῃ μὲ γεναιότητα, ἴδχῃ μόνον κατὰ τῶν ἀπροσδοκήτως συμβαινόντων καὶ τῶν δυστυχημάτων, ἀλλὰ μάλιστα, κατὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀποκρίσεων αὐτῶν. Τὸν ἐνουθέτει νὰ καταφρονῇ ὑπὲρ τῶν χρεῶν του τὰ γελοιώδη καὶ ἀνωφελῆ πράγματα, νὰ ἀποσρέφῃται τὰς φλυαρίας τῶν κακοήθων ἀνθρώπων, καὶ νὰ θριαμβεύῃ διὰ τῆς αἰσθήσεως τῆς ἀληθοῦς τιμῆς ἐπὶ τῆς ἀνάνδρου καὶ κατηραμένης ἀνθρωπαρεσκειάς.

Δὲν δυῖσχυρίζετο ἐκ τούτου νὰ τὸν κάμῃ νὰ συλλάβῃ χαρακτῆρα ἀρετῆς αὐστηράς καὶ ἀπηγριωμένης· ἤθελεν ἐκ τοῦ ἐναντίου νὰ τὸν τρέψῃ εἰς ὃ, τι δὲν ἦτο κακόν, οὐδ' ἦτο δυνατόν νὰ κατορθώσῃ τοῦτο, καὶ νὰ τὸν κασταστήσῃ εὐγενέστατον ἄνευ προσποιήσεως, ἄνευ ὑποψίας καὶ δισταγμοῦ.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἦτον ἀνετεθραμμένος καὶ διδαγμένος ὁ υἱὸς τῆς Κ. Δὲ Βεῦμουρ, παρὰ τοῦ ἔμφρονος τούτου Μέντορος. Εὐτυχεῖς οἱ γονεῖς οἵτινες δύνανται νὰ εὕρωσιν τοιοῦτους διδασκάλους, δευτέρους πατέρας διὰ τὰ τέκνα αὐτῶν! Ἐὰν ἐπιτύχῃς νὰ εὕρῃς τοιοῦτον ἐμπορεῖς νὰ παραιτήσῃς εἰς αὐτὸν τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων σου ἢ μᾶλλον νὰ συνεργάζεσαι μὲ αὐτόν. Καί ποια μαθήματα δεδομένα προσηκόντως εἰς τὰς ἐλευθέρας ἐργασίας σου θέλουν κάμειν μεγίστην ἐντύπωσιν, ἐὰν ἐξεύρῃς νὰ γίνῃς ἄξιος ἀγάπης καὶ

πειρασμοῦ. Ἄν δε κατὰ δυστυχίαν, χωρὶς νὰ τὸ ἐξεύρης ἔδω-
 σεις εἰς τὰ τέκνα σου κακὸν τινα παιδαγωγὸν ἢ διδάσκαλον
 σπεῦσον νὰ τὸν ἀποβάλῃς διότι ἄλλως ἤθελες γίνεῖν ἔνοχος
 ὅλου τοῦ παρ' αὐτοῦ διαδοθέντος εἰς τὰ τέκνα σου κακοῦ. Διη-
 γοῦνται ὅτι ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ περιφήμου Κ ἁ γ - χ ἢ
 Αὐτοκράτορος τῆς Εὐρυχώρου Κίνας, πλούσιος ἐπιθεωρητῆς
 τῶν χειροτεχνημάτων τοῦ Κράτους θέλων νὰ κάμῃ μικρὰν
 περιήγησιν ἔδωκεν ἓνα παιδαγωγὸν εἰς τὰ δύο τέκνα, τὰ
 ὁποῖα ἀμφοτέρω ἐπρομήνυον εὐτυχεστάτας διαθέσεις. Ἄμα
 ἀνεχώρησεν ὁ πατήρ των, ὁ παιδαγωγὸς καταχρασθεὶς τῆς
 ὁποίας τοῦ ἐνεπιστεύθη ἐξουσίας, ἀπέβη ὁ τύραννος τῆς οἰ-
 κίας. Ἀπεμάκρυνεν ὅλους τοὺς τιμίους ἀνθρώπους. ὅσοι ἐδύ-
 ναντο νὰ ἐννοήσωσι τὰ φερσίματά του, ἐδίωξε τοὺς ὑπη-
 ρέτας ἐκείνους οἵτινες ἐπροσπάθουν διὰ τὰ συμφέροντα
 τοῦ ἀπόντος Κυρίου των. Δὲν ἔλλειψάν τινες νὰ εἰδοποιή-
 σωσι τὸν πατέρα περὶ τῆς ἀταξίας ταύτης, ἀλλ' αὐτὸς δὲν
 ἠθέλησε νὰ πιστεύσῃ τίποτε, ἔχων καλὴν ψυχὴν καὶ μὴ σο-
 χαζόμενος ὅτι ἐδύνατό τις νὰ ἐργάζεται τοιουτοτρόπως. Τὸ
 κακὸν δὲν ἤθελεν εἶσθαι· ἀδιόρθωτον εἶναι ὁ κακὸς οὗτος
 παιδαγωγὸς ἦτον εἰς κατάστασιν νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς ὑπ'
 αὐτοῦ ἀνατρεφομένους ἀρετάς τινας ἢ ἐπιτηδεϊότητά τινα
 εἰς πράγματα χρήσιμα. Ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς ἐκεῖνος ἐστερεῖ-
 το τοιούτων προτερημάτων, ἔκαμε τὰ τέκνα νὰ καταστα-
 θῶσιν ἀπολίτευτα, δεσποτικά, ὑψηλόφρονα, ψευδῆ, ἄτακτα,
 ἀμαθῆ. Μετὰ πέντε χρόνων ὁδοιπορίαν, ἐπιστρέψας ὁ ἐπιθε-
 ωρητῆς ἐπληροφορήθη τέλος πάντων τὴν ἀλήθειαν, πλὴν
 πολλὰ ἀργὰ καὶ χωρὶς νὰ δώσῃ ἄλλην ποινὴν εἰς τὸν κα-
 ταχρασθέντα τοῦ θάρρους του εὐχαριστήθη μόνον νὰ τὸν
 ἀποβάλῃ. Ὁ διεστραμμένος παιδαγωγὸς ἐτόλμητε νὰ προσ-
 καλέσῃ τὸν ἐπιθεωρητὴν εἰς τὸ κριτήριον ἐνὸς Μανδαρίνου
 διὰ νὰ πληρωθῇ τὸν ὁποῖον τοῦ εἶχε τάξει μισθόν· « ἤθελα
 » πληρώσει τὸν μισθόν του, καὶ μάλιστα διπλασίως, ἀπεκρί-
 » θη ὁ πατήρ ἐνώπιον τοῦ κριτοῦ, εἰάν ὁ ἀναίσχυντος οὗτος

μ' ἐπαρέδιδε τὰ τέκνα του τοιαῦτα ὡς φυσικῶ τῷ λόγῳ ἔπρεπε νὰ ἐλπίζω. Ἰδοὺ εἶπεν ἔπειτα διευθύνων τὸν λόγον του πρὸς τὸν κριτὴν, ἐξέτασον αὐτὰ καὶ ἀποφάσισον. Ἐν ἔργῳ ἀφοῦ ἐξέτασε τὰ τέκνα καὶ ἤκουσεν ὅλας τῶν τὰς πα-
ραλογίας, ὁ Μανδαρίνος ἐξέδωκε τὴν ἀκόλουθον ἀπόφασιν.
« Καταδικάζω εἰς θάνατον τὸν παιδαγωγὸν ὡς φανεὰ τῶν
ὑπ' αὐτοῦ ἀνατρεφόμενων τέκνων, τὸν δὲ πατέρα αὐτῶν εἰς
πρόστιμον τριῶν χιλιάδων λιτρῶν ὅχι διότι τὸν ἔκλεξε κα-
κὸν, ἐπειδὴ δύναται τις νὰ ἀπατηθῇ, ἀλλὰ διότι εἶχε τὴν
ἀπερισκεψίαν νὰ τὸν κρατήσῃ διὰ πολὺν καιρὸν. Πρέπει ὁ
ἄνθρωπος ἐπρόσθεσεν ὁ Μανδαρίνος νὰ ἔχῃ τὴν ἰσχὺν νὰ
ἀφανίσῃ ἄλλον ὅταν ᾔῃαι ὑπεύθυνος εἰς τι, καὶ μερικῶς ὅταν
τὸ γενικὸν καλὸν τὸ ἐπιζητῇ.

Σπανίως θέλει εὑρεθῇ τις εἰς τοιαύτην περίστασιν, ἐὰν
λάβῃ ὅλας τὰς προφυλάξεις ἀνηκούσας εἰς μίαν τοσοῦτον
ἀναγκαίαν ἐκλογὴν, καὶ ἐὰν προσέχῃ περισσότερον εἰς τὴν
ἀξιότητα τοῦ ὑποκειμένου, παρὰ εἰς τὴν εὐθηνείαν τοῦ
μισθοῦ. Ἀρχηγέται! σεῖς βάλλετε τὰς ὑποθέσεις σας εἰς καλὴν
τάξιν, προσπαθεῖτε νὰ αὐξήσετε τὴν περιουσίαν σας καὶ
ἐκείνην τῶν τέκνων σας, πλὴν ἀμελεῖτε τὸ οὐσιωδέστερον.
Μήπως ὀλίγα τινα στρέμματα γῆς περιπλέον δοθέντα δὲν
ἀντισταθμίζουν τὴν καλὴν ἀνατροφὴν, ἥτις θέλει φέρει ὑπό-
ληψιν εἰς τὰς οἰκογενείας, καὶ ἀνοίξει τὰς θύρας τῆς τιμῆς
καὶ τῆς ἀξιότητος; Ἀνευ καλῆς ἀνατροφῆς κανεὶς ποτε δὲν
θέλει ἔχει ὑπόληψιν.

Σὺ λοιπὸν ὅστις καταπολλὰ ἐπιθυμεῖς τὴν ὑπόληψιν τῶν
ἀνθρώπων, καὶ θέλεις ἀληθῶς νὰ ᾔῃαι τέλειος, σύναγε ὅσον
δύνασαι καρπὸν ἐκ τῆς πρὸς σέ διδομένης πολυτίμου ἀνα-
τροφῆς, παρὰ παντὸς ἐμπείρου καὶ σκεπτικοῦ. Ὁ μὲν κό-
πος εἶναι βραχύς, τὸ δὲ ὄφελος διαρκές διὰ παντός. Διὰ
νὰ λάβωσιν ἐκχτονταπλάσιον τιμὴν τὰ χρήματα, τὰ ὅποια
ἔλαβες παρὰ τοῦ πατρὸς σου, συμμαζώξῃς ἀξιόητα καὶ
προκοπὴν. Ἐμβα μεγαλοφύχως εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθοῦς
δόξης, ἔξευρε ὅτι δὲν εἶναι τι ὠραιότερον οὔτε ὠφελιμώτερον
διὰ σέ, ὅσον τὸ νὰ γίνῃς ἀξιότιμος. Γρήγορα ἢ ἀργὰ αἱ
ποιότητες καὶ ἡ ἀγχίνοια λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν διαμοί-

ρασιν τῶν χαρίτων· Καὶ ὁ τίμιος ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ καὶ θέλει νὰ ᾔῃ χρεώστης τῆς τύχης του εἰς τὴν ἀξιοτήτά του· Ὑπουργός τις ἐτίμησεν ἄνθρωπον διορίσας αὐτὸν εἰς καλὴν θέσιν· οὗτος ὑπῆγε νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ. » Δὲν ἔχεις νὰ με » στρέψῃς καμμίαν εὐχαρίστησιν, τὸν εἶπεν ὁ ὑπουργός, δὲν » ἔλαβας πρὸ ὀφθαλμῶν, εἰμὴ τὴν κοινὴν ὠφέλειαν, καὶ δὲν » ἤθελες βέβαια λάβει τὴν ψῆφόν μου, εἰάν ἐγνώριζα ἄλλον » ἀξιώτερον σου, »

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἡμέλησεν εἰς τὴν νεότητά του νὰ συνάξῃ σοφίαν καὶ ὠφελίμους γνώσεις, τὸ μετάνοεῖ εἰς τὸ μετέπειτα. Εὐρίσκεται συχνά ἀνευ καταστάσεως, ἀνευ περιουσίας, καὶ εἰς ἐλεεινὴν στάσιν, ἢ διότι εἶναι ἐλλειπῆς καλῆς διαγωγῆς, (κοινὸς καρπὸς ἀμελημένης ἀνατροφῆς) ἢ διότι ἀπὸ ἐλλειψιν ἰκανότητος, δὲν δύναται νὰ λάβῃ ἐπαγγέλματα, τὰ ὅποια ἤθελον τὸν ὠφελήσῃν εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ συμφέροντα τῆς ζωῆς. Ἡ ἀμέλεια ἐστάθη πάντοτε ἡ μήτηρ τῆς πτωχείας, ἡ δὲ ἀμάθεια θυγάτηρ τῆς ὀκνηρίας.

Αἱ στιγμαὶ εἶναι πολλὰ ἀκριβαί, ὠφεληθεῖτε αὐτῶν, ὦ γονεῖς, καὶ μὴν ἀμελήσετε συνεργοῦντες μετὰ προθυμίας νὰ τὰς κάμετε χρησίμους διὰ τὰ τέκνα σας. Ὁφεληθεῖτε καὶ σεῖς ὦ τέκνα τώρα ὅπου εἰσθε εἰς τὴν εὐτυχῇ ἐκείνῃ ἡλικίαν καθ' ἣν ἡ διάνοια ἀρχίζει νὰ σκέπτηται, ἡ δὲ καρδία εἶναι καθαρὰ καὶ ἡσυχος· ἴσως τώρα εἶναι ὁ μόνος καιρὸς, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἐξοδεύετε εἰς τὴν σπουδὴν. Γρήγορα ἢ ὄρεξις τῶν οἰκιακῶν ὑποθέσεων, αἱ ἀναγκαῖαι σχέσεις, αἱ ἀσθένειαι αἱ ὅποια ἐνδέχεται νὰ σᾶς ἀκολουθήσωσιν, δὲν θέλουν σᾶς συγχωρήσει νὰ ἀποκτήσετε τὰς γνώσεις ἐκεῖνας, αἱ ὅποιαί σᾶς εἶναι ἀναγκαῖαι πρὸς πνευματικὸν καὶ σωματικὸν ὄφελος. Καὶ τότε, εἰάν καταπεισθῇτέ ποτε τῆς μεγάλης αὐτῶν ὠφελείας, καὶ θέλετε ἐπιθυμήσει νὰ ἐνασχοληθῇτε μετὰ πόθου, ἢ ἀηδίας, τὴν ὑποίαν θέλετε δοκιμάσειν, ἤθελε σᾶς ἐμποδίσῃ νὰ προοδεύετε πρεπόντως, διότι μὴν ἔχοντες πλέον ἐκείνην τὴν εὐκαρψίαν τοῦ πνεύματος ἰδίαν τῆς νεότητος, ἤθέλετε ἀποκτήσει διὰ ἐπιπόνου ἀσχολήσεως ἐκεῖνο τὸ ὅποion δύνασθε σήμερον νὰ μάθετε μετὰ μεγίστης εὐκολίας. Ὁφεληθεῖτε λοιπὸν, σᾶς τὸ μεταλέγω, ὦ γονεῖς καὶ

φροντίσατε διὰ τὴν τύχην τῶν τέκνων σας, ὠφεληθεῖτε καὶ αἱ οὗτοι τὰ τέκνα τῆς αὐγῆς τῆς ζωῆς σας, καὶ πασχίνατε νὰ μὴ μείνετε ἀμαθεῖς, διότι οἱ τοιοῦτοι εἶναι ἐλλειπεῖς ἀπὸ ὅλα. Οὐδεὶς δὲν συνάζει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν ἔσπειρεν.

ΠΕΡΙ ΓΥΜΝΑΣΜΑΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΝΑ ΤΕΛΕΙΟΠΟΙΗΣΩΣΙ ΤΗΝ ΑΝΑΤΡΟΦΗΝ.

Πολλοὶ γονεῖς περιορίζουσι τὴν ἀνατροφὴν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν Λατινικῶν ἢ τῶν Ἑλληνικῶν, καὶ ὅταν τὰ μαθήματα ταῦτα ἐτελείωσαν, νομίζουν ὅτι ὅλα ἐξετελέσθησαν. Οἱ δὲ ὀρθώτερα φρονοῦντες, δὲν ἐμμένουσιν εἰς τόσον ὀλίγα πράγματα. Ἐπιμελοῦνται νὰ στολίσωσι τὸ πνεῦμα ἀπὸ ἀναγκαιᾶς δ.α. τὴν κοινωνίαν γνώσεις. Δὲν ἠθελε βλέπει τις τόσους ὀκνηροὺς, ἀτάκτους, ἀπολιτεύτους καὶ ἀνωφελεῖς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ἐπιβαρύνουν τὴν γῆν μὲ τὸ βάρος τῆς ὑπάρξεώς των, ἢ τὴν ἀτιμοῦν μὲ τὰς κακὰς των πράξεις, εἰάν ἤξευρον νὰ ὠφεληθῶσι καλλήτερα τῆς εὐτυχοῦς ἐκείνης ἡλικίας, ἥτις μεσολαβεῖ εἰς τὸ τέλος τῶν σχολάσεων τῶν μαθημάτων, καὶ τὴν ἐκλογὴν μιᾶς στασίμου ζωῆς ἢ ἐπιτηδεύματος. Ἡ ἐλλειψὶς σπουδῶν καὶ ἀσχολήσεων κρημνίζει ὥσεπιτοπλείστον εἰς τὰς πλέον αἰσχρὰς παρεκτροπὰς. Μόλις ἐκβάντες ἐκ τῶν γυμνασίων, ἢ ἀπαλλαχθέντες ἀπὸ τὰς χεῖρας διδασκάλου, ματαιότητος μὲν γέροντες, κενοὶ δὲ σοφίας, οἱ πλείστοι τῶν νέων παραιτοῦνται πάσης σπουδῆς καὶ εὐρίσκονται ἐλεύθεροι· ἐξοδεύουν τὸν καιρὸν των εἰς τὸ νὰ τρέχουν ἔφιπποι, νὰ κάμουν περίπατον εἰς διάφορα μέρη, νὰ συναναστρέφονται μὲ ἄλλους νέους ἀσώτους, οἵτινες δὲν ἔχουν κἀνὲν σέβας πρὸς τὸ πρέπον καὶ τὴν εὐστάθειαν, νὰ συχνάζωσιν εἰς τὰ θέατρα, εἰς τὰ καφενεῖα, εἰς τὰς λέσχας, εἰς τοὺς τόπους τῶν παιγνιδίων. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν, νέοι συνηθισμένοι πρωῒμως εἰς τὴν ὀκνηρίαν νὰ πράξουν ποτὲ καλὰ, καὶ νὰ τελειώσουν χωρὶς νὰ ἀτιμασθῶσιν;

Ἄμα ὁ νέος ἐτελείωσεν τὰς σπουδὰς του, εἶναι καιρὸς καθ' ὃν ὁ πατὴρ αὐτοῦ εὐκρινῆς καὶ πολυπράγμων, καὶ θέλων τὴν τελειοποίησιν τοῦ υἱοῦ του, νὰ διπλασιάσῃ τὰς φρον-

τίδας του, τὴν ἐπιμέλειάν του, καὶ τὰς δαπάνας του· τότε εἶναι ἡ στιγμή τοῦ νὰ ἐργασθῇ συνεργῶν ὥστε νὰ γείνη τέλειος. Πρέπει νὰ τοῦ δώσῃ ὀλίγον περισσοτέραν ἐλευθερίαν, χωρὶς νὰ τοῦ ἀπολύσῃ τὸν χαλινόν, νὰ τοῦ δώσῃ χρήματα, ἀλλ' οὔτε πολλὰ οὔτε ὀλίγα, καὶ νὰ λαμβάνῃ παρ' αὐτοῦ λογαριασμὸν πρὸς ἀποφυγὴν κακῆς χρήσεως· πρέπει ἐπίσης νὰ τὸν πληροφορήσῃ ὅτι ἀρκεῖ νὰ ἐνδύεται προσηκόντως, ἀλλὰ σεμνῶς, νὰ τὸν καταπείσῃ ὅτι ὀφείλει νὰ ἀποφεύγῃ τὴν ὀκνηρίαν, τὴν ἀσωτίαν, νὰ διαμοιράζῃ τὸν καιρὸν του εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ἐκλεκτῶν βιβλίων, καὶ εἰς τὰ ἀθῶα γυμνάσματα τῆς ἡλικίας του.

Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τα γυμνάσματα, πρέπει νὰ δοθῶσι, μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας, εἰς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀρμόζοντα εἰς τὴν κράσιν καὶ τὸν βαθμὸν των, δύνανται νὰ τὸν δυνάμωσιν, νὰ τὸν εὐθύνωσι, νὰ διορθώσωσι πᾶν τι ἀπαίδευτον εἰς τὰ κινήματα τοῦ σώματός του, καὶ νὰ τὸν μορφώσωσιν ὡς εἰκός. Ταῦτα ὡς ἐπιτοπολὺ ἐνεργοῦνται παρὰ τῶν διδασκόντων τὴν ὀπλασκίαν. Χωρὶς νὰ θέλῃ νὰ κάμῃ τὸ ἄτιμον ἐπάγγελμα μαχαιροφόρου (*gladiateur*) εἶναι ὠφέλιμον νὰ ἡξεύρῃ νὰ μεταχειρίζεται τὰ ὅπλα, διότι δύναται νὰ εὕρεθῇ εἰς περίπτωσιν ὑπερασπίσεως τῆς ζωῆς του, ἐναντίον κακοποιοῦ ἢ φονέων. Ναὶ μὲν νέος ἐπαιρόμενος εἰς τὴν ἐπιδεξιότητά του εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ σπαθίου ἐμπορεῖ νὰ καταχρασθῇ αὐτοῦ καθὼς παντὸς ἄλλου πράγματος, πλὴν ἐὰν ἔλαβε καλὴν ἀνατροφὴν δὲν θέλει τὸ κάμειν.

Ἡ ἵππευτικὴ γύμνασις εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία· πλὴν εἰς χρόνος μόνον ἀρκεῖ· δὲν ἐνασχολεῖται τις περισσώτερον καιρὸν εἰμὴ διὰ νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ κενὸν τοῦ καιροῦ, τοῦ ὁποίου δὲν ἡξεύρουν νὰ κάμωσι καλητέραν χρῆσιν.

Ἡ ἰχνογραφία εἶναι πολλὰ ὠφέλιμος· δι' αὐτῆς μαθαίνει τις νὰ κρίνῃ περὶ μιᾶς ζωγραφίας, νὰ διαγράψῃ ἐν σχέδιον, νὰ σκιαγράψῃ ἐν ἐπίπεδον· ὅμως πρέπει νὰ μείνῃ ἕως ἐκεῖ, ἐκτὸς ἐὰν ᾔῃ διωρισμένος εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἢ τὴν ὀχυρωματικὴν· εἰς δὲ τὴν ζωγραφικὴν, πρέπει νὰ ἐξοδεύῃ ὀλιγώτερον καιρὸν διότι εἶναι εὐκόλον νὰ συλλάβῃ ἔφεςιν

κινδυνώδη· ἀφανίζεται τις εἰς τὰ πρωτότυπα καὶ πολλάκις ἀποβαίνει πρωτότυπος.

Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὸν χορὸν, ἡ γύμνασις αὕτη δὲν φέρει εἰς τὸν ἄνθρωπον κάμμίαν βάσιμον ὑπόληψιν· φρόντισε νὰ μὴ γυμνασθῇ τὸ τέκνον σου εἰς τοῦτο, εἰμὴ ὅσον εἶναι ἀνάγκη διὰ νὰ παρουσιάζεται μετὰ τρόπον εὐπρεπῆ, νὰ λάβῃ εὐμορφον ἀέρα εἰς τὸ περιπάτημα, καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὸ σῶμα του καλὴν καὶ εὐγενῆ κίνησιν. Ἀφ' οὗ ἐπιτύχῃ κατὰ τοῦτο, πρόβλεψε νὰ μὴ συλλάβῃ τὴν πρὸς τὸ χορεύειν ἀγάπην καὶ κλίσιν· παράγγειλέ τον νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ τοὺς χορούς, ἐπειδὴ ἐκτὸς τῆς ἀσωτίας εἰς ἣν κλίνουσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον οἱ χορευταί, ἐπίκεινται καὶ ἄλλοι κίνδυνοι· πόσοι πνευματικοὶ κίνδυνοι διὰ τῆς προχείρου ἀφορμῆς ἀμαρτιῶν, καὶ μάλιστα εἰς τινὰς ἀναισχύντους καὶ ἀτάκτους χορούς; πόσοι σωματικοὶ κίνδυνοι, διὰ τῶν ἀρρώστιων ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι ὥς ἐπιτοπολὺ προέρχονται ἐκ γενομένης εἰς τὸ σῶμα βίας, καὶ συχνάκις ἀποβαίνουν θανατηφόροι; πόσαι λογοτριβαί, αἵτινες καταντοῦν εἰς ἀγανακτήσεις, καὶ ἐκ τούτων, ὅχι σπανίως, ἀκολουθοῦν κτύποι, μαχαιρώσεις, καὶ κάμμίαν φορὰν φόνοι;

Οφείλουν ἐπομένως οἱ γονεῖς νὰ ἀπομακρύνωσι τὰ τέκνα των ἀπὸ μίαν τοσοῦτον φθοροποιὰν πράξιν, διδάσκοντες αὐτὰ ὅτι, ἐὰν ποτὲ εὐρεθῶσι βιασμένοι νὰ χορεύσωσι νὰ ἔχουν μεγίστην προσοχὴν ἵνα προφυλαχθῶσιν ἀπὸ τοὺς δύο ῥηθέντας θανατηφόρους κινδύνους. Ἀφ' ἑτέρου δὲ, ὅταν φθάσῃ τις εἰς τοὺς τριάκοντα χρόνους, παύει τότε νὰ χορεύῃ, καὶ οὕτω δὲν ὑπάρχει κάμμία ἀξιοῦς εἰς ἕνα χορευτὴν, μᾶλλον δὲ εἰς τὸν ὅστις δὲν εἶχεν εἰμὴ αὐτήν. Μία κυρία ἔχουσα περισσότερον πνεῦμα, παρ' εὐγένειαν, εἶπεν εἰς ἕνα νέον, ὅστις δὲν εἶχεν ἄλλην ἀξιοῦς εἰμὴ νὰ τραγωδῇ καὶ χορεύῃ καλὰ· «μικρὲ ἄνθρωπε τραγώδησε, μικρὲ ἄνθρωπε χόρευσε, μικρὲ ἄνθρωπε φύγε ἀπ' ἐμπρός μου.»

Δὲν εἶναι οὕτω διὰ τὴν μουσικὴν, αὕτη εἶναι ὡς εἶδος καταφυγίου δι' ὅλην τὴν ζωὴν· ὅστις δὲν ἔμαθε τὴν μουσικὴν, δὲν δύναται νὰ γνωρίσῃ τὴν ὠραιότητα αὐτῆς. Ἡ μουσικὴ εἶναι ἡ καθαρωτέρα καὶ εὐγενεστέρα ἡδονή· αὕτη εἶναι διὰ πᾶσαν

ἡλικίαν, δι' ὅλα τὰ στασίματα, δι' ὅλους τοὺς τόπους, καὶ δι' ὅλας σχεδὸν τὰς γνώμας. Πάμπολλοι δυσγενεῖς ἄνθρωποι ὀρέγονται τὴν μουσικὴν, οὐδ' εὐρίσκεται κανεὶς μεταξὺ τῶν εὐγενῶν, ὅστις νὰ μὴ τὴν ἀγαπᾷ. Δύναται τις νὰ εὐαρεστῇ μόνος τοῦ τὸν ἑαυτὸν τοῦ, χωρὶς νὰ ᾔῃ ἐνοχλητικὸς πρὸς τινα, καὶ πολλάκις παρουσιαζομένης τῆς περιστάσεως, εὐαρεστεῖ καὶ διασκεδάζει καὶ τοὺς ἄλλους. Ἡ μουσικὴ ἀναπαύει τὸ πνεῦμα, προφθάνει τὴν ἀνίαν, σπρώχνει τὴν μελαγχολίαν, ἐμπνέει χαρὰν, καὶ εὐάρεστα αἰσθήματα, διαφυλάττει τὰ ἥθη. Πόσοι νέοι διεφυλάχθησαν ἀπὸ ἀταξίας, διάγοντες τὰς ὥρας εἰς μουσικὴν. Δὲν πρέπει ὁμῶς νὰ ᾔῃ αὕτη ἡ κυριωτέρα ἐπασχόλησις, οὔτε νὰ δώσῃ τις αἰτίαν νὰ εἰποῦν δι' αὐτὸν ὅ,τι ἔλεγαν δι' ἓνα καλὸν μουσικόν, ὅτι εἶχε τόσον πνεῦμα εἰς τοὺς δακτύλους, καὶ τὰ ὦτα, ὥστε τοῦ ἔμενε πολλὰ ὀλίγον εἰς τὴν κεφαλὴν· ἅμα μάθῃ τις κάποιους ἤχους πρὸς διασκεδάσιν τοῦ, ἀρκεῖ.

Προμήθευσον εἰς τὸν υἱόν σου τὰ ὠραῖα ταῦτα πλεονεκτήματα· εἶναι χαρίεντα, καὶ κάμνουν τιμὴν εἰς τὸν πατέρα καὶ εἰς τὸν υἱόν, ἀλλὰ κατὰ προτίμησιν ὅλων σπεῦσον νὰ λάβῃ γνώσεις τοῦ πνεύματος. Σχημάτισε πρὸς χρῆσιν τοῦ βιβλιοθήκην ἀπὸ τὰ καλλήτερα λεξικά, ἀπὸ συγγράμματα τῶν περιφημοτέρων ἱστοριογράφων, τῶν ἐμπειροτέρων ῥητόρων, τῶν θαυμασιωτέρων ποιητῶν, καὶ ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα βιβλία τῆς θρησκείας καὶ ἠθικῆς· πλούτυνε αὐτὴν κάθε χρόνον, ὅχι ἀπὸ τὰ ἐφήμερα ἐκεῖνα βιβλιάρια, τὰ ὅποια δὲν ἀναγινώσκει τις εἰμὴ μίαν φορὰν, καὶ τὰ ὅποια πολλάκις μετανουεῖ ὅτι ἀνέγνωσεν, ἀλλ' ἀπὸ τὰ πολύτιμα βιβλία ἅτινα χείρονται τὴν κοινὴν ὑπόληψιν, καὶ τὰ ὅποια δὲν παύει τις νὰ μεταναγινώσκῃ. Ἐμπνευσον εἰς τὸν υἱόν σου τὴν ὀρεξιν καὶ τὴν ἀγάπην τῆς καλῆς ἀναγνώσεως, αὕτη θέλει συνεργήσῃ εἰς τὸ νὰ ἐπεκτείνῃ, καὶ τελειοποιήσῃ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ.

Ἄς ἀσχοληθῇ πρὸς τούτοις εἰς τὴν καθαρότητα καὶ τὴν λεπτότητα τῆς ἰδίας τοῦ γλώσσης· πᾶσα ἀνάρμοστος λέξις, καὶ πᾶσα ἐλαττώδης σύνταξις, προσβάλλει τὴν συναναστροφὴν· καὶ ἐὰν ᾔῃ ὀλίγη δόξα τὸ νὰ ὁμιλῇ τις καλῶς

πλὴν γλῶσσάν του, εἶναι ὁμῶς μεγίστη ἐντροπή τοῦ νὰ μὴ τὴν ὁμιλῇ ὀρθῶς. Τὰ καλὰ λεξικά, καὶ αἱ καλαὶ γραμματικαὶ διδάσκουν τὴν ὀρθογραφίαν, ἥτις ἀποδεικνύει πεπαιδευμένην ἀνατροφὴν. Ἐὰν ἔχῃ ὀλίγην εὐκαιρίαν ἃς σπουδάζῃ τὴν φυσικὴν ἱστορίαν· αἱ γνώσεις αὐτῆς οὖσαι περιεργοὶ καὶ διασκεδαστικαὶ, εἶναι ἀξίαι τοῦ ἀνθρώπου· ὀφείλει τις νὰ γνωρίσῃ τὰ περὶ τῆς διαμονῆς εἰς ἣν κατοικεῖ. Εἶναι προσέτι καλὸν νὰ ἔχῃ ὁ υἱὸς σου κάποιας ἀρχῆς τῆς φιλοσοφίας· αὐταὶ τελειοποιοῦν τὸ πνεῦμα, καὶ φωτίζουν τὸ λογικόν· πρέπει δὲ νὰ ἐνασχοληθῇ εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς λογικῆς, τὸ ὁποῖον ἔχει κύριον σκοπὸν νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ κρίνωμεν τὰ πράγματα ὀρθῶς. Δὲν εἶναι τις ὑποχρεωμένος νὰ ἐξεύρῃ τὴν ἱστορίαν, τὴν γεωμετρίαν τὰς γλῶσσας, ἀλλ' ὀφείλει νὰ κρίνῃ ὀρθῶς, καὶ νὰ σκέπτεται καλῶς, καθ' ὅτι τοῦτο ἀποβλέπει τὴν πολιτικὴν ζωὴν.

Εἶναι πολλὰ εὐκόλον νὰ μάθῃ τοὺς κανόνας τῆς ποιητικῆς, τοὺς ὁποίους νὰ ἀγνοῇ τις εἶναι ἀπροφάσιστον καὶ ἀνάρμοστον πρᾶγμα· εἶναι εὐάρεστον καὶ ὠφελιμον νὰ τὰς ἐξεύρῃ, διὰ νὰ ἀναγινώσκῃ τὰ ποιητικὰ βιβλία μὲ περισσότεραν εὐχαρίστησιν, καὶ διὰ νὰ συνθέτῃ μερικοὺς στίχους παρουσιαζομένης τῆς περιστάσεως· πλὴν ἔὰν εἶναι γνωστικός πρέπει νὰ ἀφήσῃ εἰς ἄλλους τὴν τέχνην ποιητοῦ. Οἱ Ἰσπανοὶ λέγουν, ὡς πρόλογον, ὅτι εἶναι μωρὸς ὅστις δὲν ἐξεύρει νὰ κάμῃ δύο στίχους, καὶ τρελλὸς ὅστις κάμει τέσσαρας.

Ιερεὺς τις ὅστις ἔκαμε κάποια ὠραῖα ποιήματα εἶπεν.

Ὅτι ἓνας ἄνθρωπος μίαν φορὰν σ' τὴν ζωὴν του.

νὰ κάμῃ ὀλίγους στίχους μίαν ᾠδὴν ἢ ἐλεγεῖον

τοῦτο εἶναι τιμὴ τοῦ.

Ἀλλὰ νὰ ἔχῃ τις τὴν ἀδυναμίαν

ὥστε διὰ τῶν ποιημάτων νὰ κάμῃ πραγματεῖαν

τοῦ εἶναι ἐντροπή του.

Ἐὰν διὰ νὰ τελειοποιήσῃ τις τὴν ἀνατροφὴν ἐνὸς νέου, τὸν ἐπιτρέπη νὰ ταξιδεύῃ, ἃς μὴν εἶναι ὁμοίος μὲ τοὺς μωροὺς ἐκείνους νέους οἵτινες ἔτρεξαν ὅλον τὸν κόσμον, οὐδὲν ἰδόντες· ἃς ἐξετάζῃ, ἃς σπουδάζῃ τὰ ἥθη καὶ τοὺς χαρακτῆρας, καὶ πρὸ πάντων ἃς σχηματίσῃ εἰς ἑαυτὸν ἐν μάθημα, ἀφ' ὅτι ἀξίον τοῦ παρουσιάσωσιν ὅλα τὰ ἔθνη.

Τοῦ σχεδίου τούτου καλῶς ἐκτελεσμένου, τολμῶμεν νὰ προαναγγείλωμεν εἰς πάντα πατέρα οἰκογενείας, ὅτι ὁ υἱὸς

του θέλει ἀποβῆ θauμάσιος ἀνὴρ, ἡ τιμὴ τῆς οἰκίας του, ἡ χαρὰ τοῦ γήρατός του, καὶ ἡ παρηγορία του δι' ὅλην του τὴν ζωὴν, καὶ μάλιστα εἰς ἐπιμεληθῆ νὰ στερεώσῃ αὐτὸν εἰς τὰ τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς καὶ τῆς θρησκείας, ὡς προείπομεν. Εἰάν ἡ ἀνατροφή ἡ πλέον προσεκτικὴ δὲν ἔχῃ πάντοτε εὐτυχὴ ἔκβασιν, τοῦτο εἶναι σπανία ἐξαίρεσις, ἡ ὁποία δὲν προέρχεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰμὴ ἐκ τῆς πολλὰ ὀλίγον καταβληθείσης ἐπιμελείας πρὸς διαφύλαξιν καὶ ἐπιστήριξιν τοῦ καρποῦ.

Ποία εὐτυχία καὶ ποία πλεονεκτήματα διὰ τὰ τέκνα, ποία τιμὴ καὶ ποία εὐχαρίστησις, ὡς πρὸς τοὺς πατέρας καὶ μητέρας, οἵτινες πεπεισμένοι ὅτι τὸ πρῶτιστον αὐτῶν χρέος εἶναι τὸ περὶ ἀνατροφῆς τῶν τέκνων αὐτῶν, προσπαθοῦσι νὰ τὸ ἐκτελέσωσι καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν· καὶ ὁμῶς πόσον εἶναι γλυκᾶ ταῦτα τὰ παρὰ τῆς φύσεως ἐπιβυλλόμενα χρέη! Ἐπιμελούμενοι τῆς οἰκογενείας αὐτῶν ἀντιθέτουν ἀληθεῖς καὶ νομίμους εὐχαριστήσεις, εἰς τὰς ψευδεῖς καὶ κινδυνώδεις, εὐγενεῖς ἀσχολήσεις, εἰς τὰς χαμερπεῖς διατκεδάσεις ζωοποιοῦν τὴν οἰκίαν των, καὶ τὴν κατασταίνουν εὐάρεστον πρὸς τὸν ἑαυτὸν των. Ὁ ἀληθῶς πατὴρ δέχεται μὲ ἀγαλλίασιν τὰς ἀδόλους φιλοφρονήσεις τῶν τέκνων του, τὰς πλήρεις σεβασμοῦ διαβεβαιώσεις τῆς ἀγάπης των, καὶ καλλιεργεῖ μὲ χαρὰν τὰ νέα ταῦτα φυτά! ἡ ἀληθὴς μήτηρ ἐπαγρυπνεῖ ἐπὶ τῆς υἱείας αὐτῶν, παρίσταται εἰς τὰ παιγνίδια των, εἰς τὰς ἀθώας αὐτῶν ἡδονάς, καὶ διχσκεδάζεται σὺν αὐτοῖς. Ἀμφότεροι δὲ περισφίγγοντες μὲ ἄμιλλαν τοὺς ὁποίους συνέδεσαν δεσμούς, καὶ τῶν ὁποίων τοὺς εὐτυχεῖς καρποὺς θεωροῦν αὐξανομένους καὶ τελειοποιουμένους ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς των, νομίζουν ὅτι κυριεύουν τὸν κόσμον ὅλον. Τὸ κοινὸν θέλει τοὺς ἐπαινεῖ, τοὺς τιμᾷ, καὶ εἰάν διὰ μιᾶς φρονίμου ἀνατροφῆς, ἐλλειποῦς ἀπὸ ἀδυναμίας, θέλουν μάθει τὰ τέκνα των νὰ τοὺς σέβωνται, νὰ τῶν ᾗναι ὑποτασσόμενα, νὰ τῶν στρέφουν τὴν ὑϊκὴν λατρείαν ἡ ὁποία ὀφείλεται εἰς ἐκείνους οἵτινες μᾶς ἔδωσαν τὸ φῶς, εἰάν τὰ φέρουν, διὰ τῆς πειθοῦς καὶ τῶν παραδειγμάτων αὐτῶν νὰ ἀγαπῶσι τὰς ἀρετὰς τὰς ὁποίας τῶν διδάσκουν, τί τῶν λείπει διὰ νὰ ᾗναι εὐτυχεῖς;

Εἰς ἓνα Θεὸν πί-
στον ποιητὴν τῶν

Προσκύνη, λάτρε
μὲ θάρρος, μὲ

Δίκαιος εἰς τὰς
ἅν ὁμῶς πράττει

Πράττε λοιπὸν
ἐν ἑαυτοῖς στέκει

Περὶ Θεοῦ καὶ
καὶ ἄλλοι τοῦ

Εὐκρινὴς καὶ
εὐθεία δέχεται

Ὅταν δώσῃς τὸν
πλὴν πρόσεχ' ὁ

Νὰ ἦσαι καλεσθῇ
ἀγάπα τὸν πλ

Μὴν ἦσαι πώποτε
πρὸ θυμῶς πάν

Τιμὴν χρεωστέῃ
ἀγάπα τους,

Καὶ μετὰ τῆς σ
ἵνα σοὶ ἦναι ε

Νὰ ἦσαι συνευ
γενναῖος καὶ εὐ

Συντρόφευε τὰ
ἅν θέλῃς, καλ

Μὴν ἐνθυμίσῃς
διατ' ἐνθυμίζ

Πρέπει τὰς χά
καὶ ὡς νὰ μὴ

Δάνειζε μ' εὐχ
καὶ εἰς τὰς ἅν

Ἐν τὸ καλὸν τοῦ
μὴ φανερώσῃ

ΔΕ'. ὁξυδερ-
Τρελὰς ἀγάπας ἄπεχε, σῖνον, καὶ τὰ
τρία κακὰ ὀλέθρια ὡς μία πυρκαῖα.

ΛΣ. ἅν ἅν-
Σώφρων σ' τὰς ἐργασίας σου σ' τὸν ὕπνο
ὑγείαν θὰ ἔχῃς εὐρωστον καὶ ἐλεύθερον

ΛΖ'. ἔν ἄρα-
Παῖζε νὰ διασκεδάζεσαι, χάνε μ' ἄ
καὶ σ' ὅλα σου τὰ ἐξοδα λείπε τὴν

ΛΗ'. κάμνει
Εἰς πράγματα οὐτιδανὰ καιρὸν μὴν
μεταχειρίζου τον καλῶς ἅν θέῃς νὰ π

ΛΘ'. ἡμᾶς
Πολλὰ κοντὸς εἶν' ὁ καιρὸς, περνᾷ, δέ
διὰ τὰ αἰώνια καλὰ σπεῦσον νὰ σ'

ροσκυ-
ὁ ὄντα
εἶναι

ὅστις
Εἰς ἓνα Θεὸν πίστευε τὸν πλάστην
τὸν ποιητὴν τῶν ὁρατῶν τε καὶ τῶν

Προσκύνα, λάτρευε αὐτὸν μ' ἄκραν
μὲ θάρρος, μὲ ὑποταγὴν, καὶ μὲ εἰ
Δίκαιος εἰς τὰς κρίσεις του θέλει σὲ

ἅν ὁμῶς πράττῃς τὸ κακὸν θέλει
Πράττε λοιπὸν τὰς ἀρετὰς, μίσει τὴν
ἐν αὐτοῖς στέκει ἡ ἀληθὴς καὶ καθ'

ἀρετὴ
Μεταξὺ τῶν ἀ
πρωτίστη καὶ ἐπ
ὑπερτάτου ὄντος.

εἶναι ἡ στερεὰ
ταὶ τὰ ἦθη, ἡ
κοινωνία ἀφαιρέκντιοῦ

καὶ τότε τί θέλει τέλος
φρίκης δὲν θέλει θείαν

Ναὶ ὑπάρχει εἰ
σθῶμεν εἰμὴ ὑπὸ
ρασπιστοῦ τῆς τ

μείβοντος τὴν ἀρ
τελειότητος, ἥθες ἐπε-
ἀρετὴν χωρὶς ἀνακὰς,

Ὁ Θεὸς δὲν μὴν ἅν-
ἐξουσίαν τῆς δικαιο
του. Επειδὴ τίς

ἀμφιβάλλῃ περὶ
τῶν
ἢ ἡ τ

90 ΤΑ ΑΞΙΩΜΑΤΑ

του θ		Μ'.
χαρά	χαρτία,	Ἰπότηξε σ' τὰ χρέη σου ὅλας τὰς ἡδονάς σου,
τὴν		χαλίνωσε τὰ πάθη σου, νὰ ᾗν ἡσυχ' ἡ καρδιά σου.
εἰς τ	καὶ σ' τὸ γαῖμα	ΜΑ'.
εἶπο	τὸ πνεῦμα.	Αἱ δὲ ἐπιθυμίαι σου πάντα μετρίχσμεναι,
τοτε	διαφορίαν,	ποτὲ εἰς τὴν ὑπερβολὴν νὰ μὴν ᾗναι κλιμέναι.
δὲν	χρωταίαν.	ΜΒ'.
γον	ἐξοδεύης	Μὴ ζητεῖς ἀπὸ τὸν Θεὸν πλοῦτον καὶ μεγαλεῖαν,
ριξιν	σοδειύης	ζῇται του τὴν χριστιανικὴν κ' ἐνάρετον σοφίαν.
		ΜΓ'
		Οὕτω θὰ ᾗται εὐτυχὴς εἰ τὴν ζωὴν ἐτούτην,
		καὶ εἰς τὴν ἄλλην θὰ χαρῆς τοῦ οὐρανοῦ τὰ πλούτη.

Π νὰ γυρίσῃ,
ποῖα ὠφελήσῃ.

καὶ

χρέο

θοῦσ

σον

χρέη τῶν ἀπάντων

θεῖς τῶν ἀοράτων.

νώδα ταπεινοσύνην,

ζωοῦ ἀνταμείψει

πρὸς ἀμαρτίαν,

λίαν αὐτὸ σοφία.

ρεῖς καγκαίων γνωρίσεων εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἥ
μὲ ὠφελεστέτερα εἶναι ἢ τῆς ὑπάρξεως ἐνὸς
πνεῦ. Η πληροφορία περὶ τῆς ὑπάρξεως ταύτης
των καὶ ἀμετάτρεπτος βάσις ἀφ' ἧς στηρίζον-
αὐτὴ ἀρετὴ, ἡ τιμιότης καὶ ὅλη ἡ ἀνθρώπινος
ποίησον αὐτὴν ἀπὸ τὴν καρδίαν τῶν ἀνθρώπων
καρὶ γίνεῖ ὁ κόσμος, ἢ μᾶλλον ποῖον θέατρον
τοῦ ἀποδοῆ;

Τὸ ἕνα Θεὸς καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ τὸν στοχα-
φρο τὴν ἰδέαν ἐνὸς παντοδυνάμου, ἄκρου ὑπε-
θεῖ ἄξεως, παιδεύοντος τὴν ἀμαρτίαν, καὶ ἀντα-
σόμετὴν, οὐσιωδῶς ἀπείρου καθ' ὅλας τοῦ τὰς
λετλε παύσειν τοῦ νὰ ᾗναι Θεός, ἐὰν ἔφινε τὴν
ρουνταμοιβὴν, καὶ τὴν ἀμαρτίαν ἀτιμώρητον.
ἀγαταχειρίζεται εἰς τὴν ζωὴν ταύτην, τὴν
πεικισμένης του, διὰ αἰτίας ἀξίας τῆς σοφίας
ἠθέλεν εἶναι τοσοῦτον τολμηρὸς ὥστε νὰ
τούτου καὶ ὅποτε δὲν ἠθέλαμεν γνωρίσει

τάς αἰτίας ταύτας τίς ἐξ ἡμῶν ἔχει τὸ ὄμμα ἀρκετὰ ὀξυδερ-
κές, διὰ νὰ ξεσκεπάσῃ ὅλον τὸ βάθος τῶν διορισμῶν τοῦ
ἐπὶ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ νὰ τοὺς κρίνῃ; ἐὰν ἀν-
τέμειβεν ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἅμα ὅλα τὰ καλὰ ἔργα, καὶ ἐὰν
ἐπαίδευε πάραυτα τὸ ποιηθὲν σφάλμα τοῦτο δὲν ἤθελεν ἀρά-
γε ἐμποδίζειν τὴν ἐλευθερίαν ἐκείνην, ἥτις εἶναι ἀρχὴ τῶν
ἀρετῶν, τῶν ἀνταμοιβῶν, ἐνῶ ἡ ἐλευθερία αὕτη μᾶς κάμνει
νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὸν Θεὸν σεβασμὸν ἄξιον αὐτοῦ· διότι,
ἐὰν εἰς τὸ μικρὸν διάστημα τῆς ζωῆς ταύτης, ἄφησεν ἡμᾶς
αὐτοὺς εἰς τὴν προαίρεσίν μας, τοῦτο τὸ κάμνει διότι εἶ-
ναι πλέον ἐνδοξον εἰς αὐτὸν νὰ λατρεύεται καὶ νὰ προσκυ-
νεῖται ἀπὸ ἐλεύθερα καὶ λογικὰ πλάσματα, παρὰ ἀπὸ ὄντα
τὰ ὅποια ὑποβεβλημένα εἰς τὴν ἀνάγκην, δὲν ἤθελαν εἶναι
οὔτε πλέον ἐνάρετα οὔτε ψεγαδισμένα, ἀπὸ τὸν Ἡλίον ὅστις
ὠριμάζει τοὺς καρπούς μας, καὶ τὴν χάλαζαν ἥτις τοὺς
φθείρει.

Ἀλλ' ἐὰν διὰ κάποιον καιρὸν ὑποφέρῃ τὴν κακὴν χρῆσιν
τὴν ὁποῖαν κάμνομεν τῆς αὐτῆς ἐλευθερίας, ἐξεύρει ὅμως
πάντοτε νὰ ἐξάγῃ τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν· ἐνόσω ἡ ἀρετὴ
στενάζουσα καθαρίζεται καὶ δοκιμάζεται, ἐνόσω αὐξάνει τῆς
ἀνταμοιβῆς τῆς, ἐνόσω ὁ κακὸς ὅστις θριαμβεῖ καὶ εὐτυ-
χεῖ, ἔχει ὅλον τὸν καιρὸν διὰ νὰ μετανοήσῃ, καὶ δὲν δύνα-
ται νὰ ἀποδώσῃ εἰμὴ εἰς τὸν ἐαυτὸν τοῦ τὰς τρομερὰς δυ-
στυχίας, αἵτινες τὸν περιμένουσιν· ἐὰν πεισματώδης ἐναντιοῦ-
ται εἰς τὰς φωνὰς τῆς συνειδήσεώς του τοῦ νὰ βάλῃ τέλος
εἰς τὰς ἀνομίας του, ἀναγκάζει τέλος πάντων τὴν θείαν
δικαιοσύνην νὰ τὸν παιδεύσῃ.

Καὶ ἂς μὴν ἀμφιβάλλωμεν ὅτι κάμνει τοῦτο μὲ τρόπον
ἄξιον τῆς αὐτῆς δικαιοσύνης, καὶ ἀναλόγως εἰς τὰς ἐπιβου-
λάς τῶν κακῶν. « Αἰ! τί! (ἔλεγαν εἰς ἓνα ἄσεβῃ, ὅστις ἐπε-
ριγελοῦτε τὰ περὶ τὴν κόλασιν) οἱ ἄνθρωποι ἔχουν φυλακὰς,
εἰρκτὰς, τροχοὺς, καὶ φωτίας διὰ νὰ παιδεύωσι τὰ τῶν ἀν-
θρώπων ἐγκλήματα, ὁ δὲ Θεὸς δὲν θέλει διαφυλάξῃ δι' ἐαυ-
τὸν τίποτε διὰ νὰ ἐκδικήσῃ τὴν θείαν αὐτοῦ μεγαλειότητα,
τόσον συχνά, καὶ τόσον ἀναξίως ὀνειδιζομένην παρὰ τῶν

ποταπῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους εἶχε πληρώσειν ἐκ τῶν καλοκαγαθίων του.

Τὶ ἤθελεν ἀποκατασταθῇ ἡ ὑπερτάτη αὐτοῦ δικαιοσύνη καὶ ἀγιότης, ἐὰν ἐθεώρει μὲ τὸ αὐτὸ ὄμμα τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν, καὶ ἐὰν ἄφινε τὸν ἀσεβῆ νὰ κοιμᾶται εἰς τὸ πλάγιον τοῦ ἐναρέτου ἀνθρώπου εἰς τὴν ἡσυχον νύκτα τοῦ τάφου; εὐτυχῆς εἰς τὴν ἀσέβειάν του, περικυκλωμένος ἀπὸ ἡδονᾶς ἢ ἀπὸ πλοῦτον, ἤθελε καταθλίψει τὴν ἀθωότητά, ἐξαντλήσει ἅλα τὰ ἀνομήματα καὶ τελειώσει ἐν εἰρήνῃ τὰς ἀποτροπαικτικὰς ἡμέρας του, ἐνῶ ὁ δίκαιος, θυσία τῶν δυναστειῶν του ἤθελεν διάγει καὶ τελειώσει τὰς ἰδικὰς του εἰς τὰς δυστυχίας καὶ εἰς τὰ δάκρυα· ὁ δὲ Θεὸς ὅστις ἤθελεν εἶναι αὐτόπτης, ὅστις ἤθελεν εἶναι εἰς ἄκρον βεβλαμμένος διὰ τῆς εἰς τὴν ἀρετὴν γενομένης καταδρομῆς, ἤθελε φυλάξει μίαν αἰωνίαν σιωπὴν· καὶ δὲν ἤθελεν εἶναι μία ἄλλη ζωὴ εἰς τὴν ὁποίαν ἡ δικαιοσύνη του θέλει ἀνακαινίσει τὴν τάξιν, μεταλλάξει τὴν τύχην καὶ στρέψει εἰς τὸν καθένα κατὰ τὰ ἔργα του. Ναὶ ἀναμφισβόλω, θέλει σηκωθῇ τέλος πάντων, θέλει κρίνει μόνος του τὴν δίκην του καὶ θέλει ἐκδικηθῇ ὡς κύριος δικαίως ὠργισμένος· Ὁ Θεὸς εἶναι τόσον ἀργὸς εἰς τὸ νὰ παιδεύῃ, δὲν παραβλέπει μὲ τόσῃν δυσἀρέσκειαν τὰ τῆς ὀργῆς του ἀποτελέσματα εἰμὴ διότι ἔχει μίαν ὁλόκληρον αἰωνιότητα διὰ νὰ κτυπᾷ τοὺς ἁμαρτωλοὺς· εἰς μάτην ὁ ἀσεβὴς κολακεύεται ὅτι θέλει εἶναι ἐξουδενισμένος. Ἐκεῖνος ὅστις τὸν ἔσυρεν ἀπὸ τὸ οὐδέν, ἤθελε τὸν σύρει ἐκ δευτέρου ἐὰν ἦτον ἀνάγκη διὰ νὰ ἐκτελέσῃ ἐπ' αὐτοῦ τὰς ἐκδικήσεις του, καὶ νὰ τὸν κάμῃ νὰ πῖνῃ ἕως τὴν λάσπην τὸ ποτήριον τῆς ὀργῆς.

Εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ Θεὸς δὲν μᾶς ἐπλάσε διὰ νὰ χαθῶμεν καὶ νὰ εἴμεθα αἰωνίως δυστυχεῖς, ἀλλ' ἐπίσης δὲν μᾶς ἐπλάσε διὰ νὰ τὸν βλάπτωμεν καὶ νὰ τὸν ὑβρίζωμεν· καὶ ὅμως ἡμεῖς τὸ κάμνομεν καὶ οὕτω ἀλλάσσομεν ὅλας τὰς γνώμας τὰς ὁποίας εἶχε δι' ἡμᾶς. Πρέπει τάχα νὰ ἀποθαυμάζωμεν τὸ ὅτι μεταλλάσσει ὡς πρὸς ἡμᾶς τὴν τάξιν ὅλης τῆς καλοσύνης του; Ἐὰν ἡμεῖς καταχρώμεθα ὅλην τὴν καλοκαγαθίαν σου καὶ τὰς εὐεργεσίας του, ἐν καιρῷ τῆς εὐσπλαγχνίας του

Ἰ' ςω;
 Ἰ' ςμ' Ἰ'
 Ἰ' ςω; Ἰ' ςω;
 Ἰ' ςμ' Ἰ' ςμ'
 Ἰ' ςω; Ἰ' ςω;

δὲν πρέπει τάχα νὰ παιδεύσῃ τὰς ἀναριθμήτους ὕβρεις κατὰ τῆς ἀπείρου αὐτοῦ μεγαλειότητος ὅταν ἔλθῃ ὁ καιρὸς τῆς δικαιοσύνης του. Ὅσον αἱ τιμωρίαι θέλουν εἶναι τρομεραὶ τόσον περισσότερον πρέπει νὰ τρέμωμεν καὶ νὰ φοβώμεθα ἓνα κύριον τόσον παντοδύναμον ὅσον δίκαιον. Ἀλλὰ, μολονότι εἶναι θλιβερόν νὰ τὸ εἴπωμεν, τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἀνθρώπων δὲν ἔκαμε ποτὲ περὶ τούτου καμμίαν βαθεῖαν σκέψιν καὶ ζῶσιν ἡσυχοὶ μὲ ἀδιαφορίαν ἀξίαν ἀπορίας τὴν ὁποῖαν δὲν ἤθελεν ἔχειν διὰ ὑποθέσεις τῆς μικροτέρας συνεπειᾶς ἐνῶ ὁ ἀσεβὴς ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ μὴν ὑπάρχῃ Θεὸς πασχίζει νὰ τὸ πληροφορηθῇ, καὶ θέλει μάλιστα νὰ ἔχῃ διὰ τρομερὰν τιμὴν του, νὰ φαίνεται πεπεισμένος περὶ τούτου, πολλοὶ ἄλλοι τοὺς ὁποίους μία ἀσέβεια στερεὰ καὶ φανερά ἤθελεν ὑπεργεμίσειν ἀπὸ φρίκης, εὐχαριστοῦνται νὰ μὴ σκέπτονται περὶ τούτου, ἢ νὰ μένουν ἀναποφάσιστοι τὸ ὁποῖον καλῶς ἐσκεμμένον, δὲν εἶναι ἄλλο εἰμὴ ἐν εἶδος ἀθεϊσμοῦ, ὀλιγώτερον ἀηδὲς, μᾶλλον ἡσυχον.

Ἄς ξεσχίσωμεν τὸ ὀλέθριον κάλυμμα τὸ ὁποῖον ἀποτυφλώνει τοὺς τοιούτους ἀλλὰ δὲν τοὺς προφασίζει. Ἄς φανερώσωμεν εἰς τὰ ὄμματα καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὴν ὑπαρξίν τοῦ ὑπερτάτου ὄντος τυπωμένην εἰς ὅλα τὰ πλάσματα μὲ ἀνεξαλείπτους χαρακτῆρας, καὶ τόσον φωτεινοὺς, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἀπλοὶ χυδαῖοι, καὶ ἄμαθεῖς ἄνθρωποι δὲν δύνανται ν' ἀπογνώσωσι. Ἄς διδάζωμεν ἐπὶ πάντων τὴν ἡλικίαν ἣτις ὀλίγον σκέπτεται νὰ κάμῃ ἀπ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον βλέπει καθ' ἡμερινῶς χωρὶς σκέψιν, παρατηρήσεις τόσον εὐαρέστους καὶ νέας δι' αὐτὴν ὅσον ἐπωφελεῖς καὶ εὐχαρίστους. Ἄς τῆς ξεσκεπάσωμεν εἰς τὰ κυριώτερα θαύματα τῆς φύσεως, τὸν αὐτουργὸν τοῦ παντός καὶ τὸν ἰδικόν της. Ἄπειρος εἰς τὸ μεγαλεῖον, ἄπειρος εἰς τὴν τελειότητα διὰ νὰ περάσῃ εἰς τὰς αἰσθήσεις μας, δύναται τις νὰ μὴ τὸν παρατηρήσῃ καὶ νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ εἰς τὰς ἐργασίας του;

Εν ἔργῳ ὅταν βλέπω μίαν ὡραίαν οἰκοδομὴν λέγω εἰς τὸν ἑμαυτόν μου: τὸ θαυμαστὸν τοῦτο κτίριον δὲν ἐσχημα-

τίσθῃ μόνον του με τασαύτην τάξιν καὶ ἀναλογίαν. Ἐμπειροῦς ἀρχιτέκνων ἔδωκε τὸ σχέδιον καὶ γνώμονες ἐργάται τὸ ἐξετέλεσαν· ἤθελα βέβαια περιπαίξειν ἐκεῖνον ὅστις ἤθελε μοῦ εἰπεῖν ὅτι αὐτὸ εἶναι ἔργον γινόμενον κατὰ τύχην, αἰτία τυφλὴ ἥτις καὶ δὲν ὑπάρχει διότι δὲν εἶναι τίποτε· οὕτως ὅταν περισκέπτωμαι τὸ θαυμαστὸν θέαμα τῆς οἰκουμένης, τὰς φωταγωγούς αὐτῆς σφαῖρας, αἵτινες περιστρέφονται τοσοῦτον μεγαλοπρεπῶς ἄνω τῶν κεφαλῶν μας πρὸ τόσων αἰώνων με μεταβολὰς τόσον ὀρθὰς καὶ σταθεράς, ὅταν σοχάζωμαι τὴν τεράστιον εὐκαρπίαν τῆς γῆς, τὴν ὁποῖαν ὁ καιρὸς δὲν ἐξήντλησε, καὶ ἥτις μᾶς πληρώνει κατ' ἔτος με τὴν ἰδίαν τάξιν, καὶ με τόσον ἐντελῇ ἀκρίβειαν τὸν ἀξιότιμον φόρον τόσων καρπῶν τῶν ὁποίων ἡ ποικιλία εἶναι ἄπειρος· ὅταν διεσκεδάζω με ἀπορίαν τὰ βλέμματά μου, εἰς τὴν ἄπειρον ἑκτασιν τῆς θαλάσσης, ὅταν ἀνηκαλύπτω, εἰς τὰς βαθείας αὐτῆς ἀβύσσους ὅπου περιέρχονται τόσα ὑπερμεγέθη τέρατα, ὅπου γεννῶνται ἀκαταπαύστως τόσα ἄλλα ὀψάρια, πολλὰ τῶν ὁποίων ἔλαβον δι' ἡμᾶς ἀνεξάντλητον εὐφορίαν· ὅταν ἐρευνῶ τέλος πάντων τὴν θαυμασίον σύνθεσιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐν ἀριστουργημα μηχανισμοῦ· εἰς τὴν θεωρίαν τόσον ὠραίων πραγμάτων, πλήρης εὐσεβοῦς ἀποθαυμασμοῦ, ἐκφωνῶ· « βεβαίως ὅλα » ταῦτα τὰ τέρατα ἀναγγέλλουν ἓνα ὑπέρτατον κύριον, ὅστις » ἔπλασε τὸν κόσμον με τὴν παντοδυναμίαν του, τὸν διαφυλάττει με τὴν καλοσύνην του, καὶ τὸν διοικεῖ με τὴν ἄπειρον » αὐτοῦ σοφίαν· καὶ τῶνόντι τίς ἄλλος ἐδύνατο νὰ τὰ κατασκευάσῃ; ἐάν' βλέπω μίαν ὠραῖαν μηχανήν, οὐδεὶς ἀμφιβάλλει » ὅτι αὐτὴ εἶναι ἔργον ἐνὸς ἐπιτηδείου τεχνίτου· συλλογιζόμενος τὰς ὠραιότητας τῆς φύσεως, τίς δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ » ὅτι αὐτὰ εἶναι ἔργα ἐνὸς Θεοῦ πλάστου καὶ κυρίου αὐτεξουσίου τοῦ κόσμου.

Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ μεγάλαι καὶ ἔξοχοι αὗται ἀποδείξεις τῆς ὑπάρξεως ἐνὸς Θεοῦ διὰ νὰ κάμουν βαθυτέρας καὶ στερεωτέρας ἐντυπώσεις, πρέπει νὰ ᾔῃναι ἐκτεθειμένη με περισσοτέραν ἑκτασιν, προσκαλοῦμεν τὴν νεολαίαν νὰ εὐαρεστηθῇ

νά μᾶς ἀκολουθήσῃ, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τὴν ὁποίαν ὑπάγο-
μεν νὰ κάμωμεν πρὸς ὠφελῇ ὁδηγίαν αὐτῆς. Δὲν θέλομεν
τῆς παρουσιάσειν εἰμὴ εὐαρέστους εἰκόνας; αἵτινες τὴν ἐν-
διαφέρουν κατὰ πολλὰ.

Ὅχι βέβαια, δὲν ἔχομεν ἀνάγκην ἀπὸ κοπιαστικᾶς ἐρεύ-
νας διὰ νὰ μάθωμεν ὅτι ὑπάρχει ἐν ὑπέρτατον Ὄν καὶ νὰ
συλλάβωμεν διὰ αὐτὸ τὴν μεγαλητέραν ἰδέαν, δὲν ἔχομεν
εἰμὴ νὰ ὑψώσωμεν τὰ ὄμματα εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ θέλομεν
ἰδεῖν ὅτι ὅλα ἐκεῖ φανερόνουν εἰς τὸν κόσμον τὴν ὑπαρξιν
καὶ τὴν μεγαλειότητα αὐτοῦ.

Τίς εἶπεν εἰς τὸν Ἡλίον : ἔκβα ἀπὸ τὸ οὐδέν, καὶ προσά-
τευε τῇ ἡμέρᾳ· καὶ εἰς τὴν σελήνην ἐμφανίσθητι καὶ ἔσω
φωστήρ τῆς νυκτός; ποῖος ἔδωκε τὴν κίνησιν εἰς τὸ μέγα
πλῆθος τῶν ἀστέρων οἵτινες στολίζουν τὸ στερέωμα τοῦ
οὐρανοῦ ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων καθοῦ καὶ ἡ λάμψις εἶναι
τῇ ἀληθείᾳ ἄξια θαυμασμοῦ καὶ ἀπορίας;

Ἐὰν κατὰ τὴν συνετὴν σκέψιν ἐνὸς τῶν περιφημοτέρων
ἐθνικῶν συγγραφέων, ἤθελεν εἶναι τις ἀνατεθρεμμένος, ἐκ
τῆς νηπιότητός του εἰς τρόπους ὑπογείους, καὶ ἤθελεν ἐκβῆ
αἰφνηδίως ἐν καιρῷ μιᾶς τῶν λαμπρῶν ἐκείνων νυκτῶν, καθ'
ἣν μύριοι ἀστέρες σπινθηροβολοῦν ἀπὸ κάθε μέρος, πόσος ἤθε-
λεν εἶσθαι ὁ θαυμασμός του ! Δὲν ἤθελε ζητήσῃ τάχα νὰ γνω-
ρίσῃ τὸν ἀρχηγὸν ἐνὸς τοσούτου μεγαλοπρεπεστάτου στολι-
σμοῦ; καὶ ποίαν ἰδέαν δὲν ἤθελε λάβειν ὡς πρὸς τὴν δύ-
ναμιν αὐτοῦ; Ὅσον καὶ ἂν ἦναι τὰ ὀμμάτιά μας συνηθι-
σμένα εἰς θέαμα τόσον ὠραῖον, δυνάμεθα ἡμεῖς ποτὲ νὰ χαι-
ρώμεθα αὐτὸ χωρὶς νὰ μᾶς κάμῃ ἐντύπωσιν, καὶ χωρὶς νὰ
ἐκφωνῶμεν κάμμίαν φοράν. « Ποία μεγαλοπρέπεια, καὶ ποία
« στόχασις, νὰ θέσῃ τόσον ὑψηλὰ τοιούτους ἀστέρας καθ' ὅ-
« λον τὸν θύλον τῶν οὐρανῶν, διὰ νὰ εὐπρεπίζωσι τὴν διαμο-
« νήν μας ἐν καιρῷ τῆς νυκτός, χωρὶς νὰ συγχίζουν τὴν ἡσϋ-
« χίαν, νὰ ὁδηγοῦν τὰ βήματά μας εἰς τὰ σκότη, καὶ νὰ
« διευθύνουν ἐν μέτρῳ τῶν κυμάτων τοὺς τολμηροὺς ἡμῶν ναύ-
« τας. Πάντες οὗτοι οἱ ἀστέρες οἱ ὁποῖοι μᾶς φαίνονται τόσον
« μικροὶ, καὶ οἵτινες εἶναι τόσον μεγαλώτατοι ἥλιοι, δὲν ἐτέ-

» θησαν τόσον μακρὰν ἀπὸ ἡμᾶς, εἰμὴ νὰ μᾶς προφυλάττουν
 » ἀπὸ τὰς φωτίας αὐτῶν, χωρὶς νὰ μᾶς στερῇται νὰ χαιριώ-
 « μεθα τὴν λάμψιν των.

Ἐπειδὴ ἐκεῖνος μόνος ὅστις ἔπλασε τοὺς ἀστέρας δύνα-
 ται νὰ τοὺς ἀριθμήσῃ, οὕτως αὐτὸς μόνον δύναται νὰ μετρή-
 σῃ τὸ ὅποῖον πρέπει νὰ ᾔῃαι ὑπερβάλλον διότι εἶναι ὁρατὸς
 εἰς τὰ ὀμμάτιά μας, ἂν καὶ οἱ πλειότεροι εἶναι περισσότε-
 ρον μεμακρυσμένοι ἀπὸ τὴν γῆν, παρ' αὐτὸν τὸν ἥλιον.

Χωρὶς νὰ ἐπέμβωμεν ἐδῶ εἰς ἀστρονομικοὺς ἀναλογι-
 σμοὺς οἵτινες δὲν μᾶς ἀνήκουν, ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον εἶναι βέ-
 βαιον καὶ τὸ ὅποῖον περισσότερον μᾶς συμφέρει, εἶναι ὅτι ἡ
 θεία Σοφία, ἔθεσε τοὺς ἀστέρας, ὥς καὶ τὸν τῆς ἡμέρας
 ἀστέρα εἰς σωστὸν ἐκεῖνο διάστημα τὸ ὅποῖον μᾶς ἤρμοζε.
 Τεθειμένος μακρύτερα ἢ σιμώτερα, ἤθελε μᾶς εἶναι ἀνωφε-
 λής ἢ ἐπιζήμιος, μὴ δυνάμενος νὰ κάμῃ τὴν γῆν εὐκαρπον
 διὰ τῆς γλυκείας αὐτοῦ ζέστης ἢ ἤθελε τὴν κατακαύσειν με-
 τὰς φωτίας του.

Εὰν μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀναρίθμητα ταῦτα ἄστρα τὰ ὅποια
 λάμπουν ἄνω τῶν κεφαλῶν μας, ἤθελον μετατοπισθῶσιν, ὁ
 κόσμος ὅλος ἤθελεν ἐμβῆν εἰς εὐταξίαν. Ἡ μικροτέρα προ-
 βολὴ μιᾶς ἀπὸ τὰς τρομερὰς σφαίρας ἤθελε καταχαλάσειν
 ὅλην τὴν γῆν. Καὶ ὅμως μὲ ὅλον τοῦτο τὸ πλῆθος μὲ ὅλην
 τὴν ὁρμὴν καὶ δύναμιν τῶν κινήσεων αὐτῶν, ὕστερον ἀπὸ ἑξ
 περίπου χιλιάδας ἐτῶν, αὐτὰ κινουντα πάντοτε τὸ ἐν σιμᾷ
 εἰς τὸ ἄλλο μὲ τὴν ἰδίαν τάξιν, χωρὶς κάμμίαν ἀνακάτω-
 σιν. Αὐτὰ ὅλα λοιπὸν ἐκβῆκαν ἐκ μιᾶς ἰδίας χειρὸς, καὶ πο-
 ρεύονται ἀπὸ τοὺς νόμους ἑνὸς μόνου Κυρίου. Καὶ πόσον
 εἶναι μέγας αὐτὸς ὁ Κύριος ! Πόσον εἶναι δυνατός ! Ο οὐρα-
 νὸς εἶναι πλήρης ἐκ τῆς δόξης του, πανταχοῦ φαίνονται
 βαθέως ἐγχαράγμένα τὰ ἔχνη τῆς σοφίας καὶ τοῦ μεγαλείου του.

Εὰν εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα τοῦ οὐρανοῦ, ἐνώσωμεν
 ἐκεῖνο τῆς θαλάσσης, ποίαν ὑψηλὴν ιδέαν δὲν θέλομεν λάβει
 ἡμεῖς τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ ! Εμποροῦμεν νὰ εἴπω-
 μεν ὅτι ἡ θάλασσα μᾶς παρουσιάζει κατὰ διαφόρους ὄψεις

μίαν εἰκόνα αἰσθητὴν τῆς θεότητος. Ἡ ἄπειρος αὐτῆς ἔκτασις μᾶς ζωγραφίζει τρόπον τινα, τὴν ἄπειρον μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ· τὸ βάθος αὐτῆς τὸ ὁποῖον δὲν δυνάμεθα νὰ μετρήσωμεν, μᾶς δεικνύει τὴν ἀκατάληπτον ἄβυσσον τῶν σκοπῶν του· ἡ γαληνότης αὐτῆς μᾶς βάλλει ὑπ' ὄψιν τὴν θείαν ἐπιείκειαν, καὶ ἡ ταραχὴ τῆς τὸν θυμὸν ἐνὸς Θεοῦ παρωργισμένου. Ὁ τρομερὸς βομβώδης ἤχος τῶν κυμάτων τῆς, γερμίζει ἀπὸ φόβου τοὺς πλέον γενναίους, καὶ βλέπων αὐτὰ νὰ ἀναβαίνουν τόσον ὑψηλὰ, μὲ τόσῃν σεμνότητι καὶ μεγαλείῳ ὁ περισκπτόμενος δὲν δύναται νὰ μὴ γνωρίσῃ μὲ τὸν Ἄνακτα Προφήτην ὅτι ἐν αὐτῇ θεωρεῖται ἀληθῶς ἐν τῶν θαυμασιωτέρων πραγμάτων τοῦ κόσμου, καὶ μία τῶν ἐναργεστέρων ἀποδείξεων τῆς θείας παντοδυναμίας.

Ἦθελέ τις νομίσῃ ὅτι τὸ εὐρύχωρον καὶ ὑπερήφανον τοῦτο στοιχεῖον, εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ὀργῆς του, ὑπάγει νὰ ἀφήσῃ τὴν κοίτην του, διὰ νὰ πλημμυρήσῃ τὴν γῆν. Ἀλλ' ἡ αὐτὴ χεὶρ ἡ ὑψώσασα τὰ κύματα ὡς βουνὰ εἰς τὴν μεγάλην θάλασσαν, τῆς ἐπροσδιόρισε νόμους οἱ ὁποῖοι τὴν ἀποκρατοῦν ἐκ μέρους τῆς γῆς. Ὅσον ὠργισμένη καὶ ἂν ᾖ ἡ θάλασσα ὅταν πλησιάζῃ εἰς τὰς ὄχθας τῆς στρέφεται ὀπίσω φλοίουσα κλίνουσα μετὰ σεβασμοῦ τὰ κύματά της, διὰ νὰ προσκυνήσῃ τρόπον τινὰ τὴν θείαν διαταγὴν ἐκεῖ γεγραμμένην. Οἱ πεπαιδευμένοι ὅλων τῶν αἰώνων ἐπάσχισαν νὰ ξεσκεπάσωσι τί ἀπεκράτει οὕτως τὴν θάλασσαν· ἀλλὰ ποίαν ποτὲ ἄλλην αἰτίαν θέλει εὑρεῖ τις εἰμὴ τὴν θέλησιν ἐνὸς Θεοῦ Παντοδυναμοῦ, ὅστις μόνον δύναται νὰ κάμῃ νὰ πίπτῃ ἡ ὑπερηφάνεια τῶν κυμάτων τῆς κατ' ἔμπροσθεν τῆς γραμμῆς τὴν ὁποίαν ἐδιόρισε.

Κινοῦντος βασιλεὺς τῆς Αγγλίας, κατὰ παράδειγμα τῶν προκατόχων του, οἵτινες ὠνομάζοντο κύριοι καὶ ἐξουσιασταὶ τῆς θαλάσσης, ἀπεφάτισε λέγουν, μίαν ἡμέραν νὰ λάβῃ ἐπισήμως τὴν κατοχὴν, ἵνα μὴ τοῦ φιλονεικῇται πλέον εἰς τὸ ἐξῆς ὁ τίτλος οὗτος, πεπεισμένος ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ κάμῃ τὴν πρᾶξιν ἐπισημοτέραν, εἰμὴ ὑποχρεώων τὴν θάλασσαν αὐτὴν νὰ ἀποδώσῃ τὰ σεβάσματά της εἰς αὐτὸν ὡς εἰς κύ-

ριον αὐτῆς. Ἐν καιρῷ λοιπὸν παλιρρόιας τῆς θαλάσσης, ἐδίω-
 ρισε νὰ ὑψώσουν ἓνα θρόνον ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Σουθαμπτῶ-
 νος (1). Ἐκεῖ ἐνδυδυμένος τὴν βασιλικὴν στολὴν, τὸ στεμ-
 μα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, ἐξέφρασε τὴν ἀκόλουθον ὁμι-
 λίαν εἰς τὴν θάλασσαν, ὅταν ἤρχιζε νὰ σιμώνῃ εἰς αὐτόν.
 « Εἰσευρε ὅτι εἶσαι ὑποτακτικὴ μου, ὅτι ἡ γῆ εἰς τὴν ὁποίαν
 « εὐρίσκομαι εἶναι ἐδική μου, καὶ ὅτι ἕως τῶρα οὐδεὶς δὲν
 « ἀντεῖπεν εἰς τὰς θελήσεις μου. Σὲ διατάττω λοιπὸν νὰ στα-
 « θῇς ἐκεῖ, οὐδὲ νὰ ἔλθῃς πέραν, καὶ νὰ μὴν ᾔσῃς τό-
 « σον τολμηρὰ ὥστε νὰ πλησιάσῃς εἰς τὸν Κύριόν σου. »

Μόλις εἶχε τελειώσειν αὐτὰ τὰ λόγια, ἐν κύμα ἀναποδο-
 γύρισε τὸν θρόνον του, καὶ βρέχον αὐτὸν ἐκ ποδῶν μέχρι κε-
 φαλῆς, τὸν ἔδειξε ὁποίαν βάσιν ἔπρεπε νὰ βάλλῃ ὡς πρὸς
 τὴν ὑπακοὴν τοῦ στοιχείου τούτου, Οἱ βασιλεῖς ἐμποροῦν
 νὰ διατάττουν τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἡ θάλασσα δὲν ὑπα-
 κούῃ εἰμὴ εἰς τὸν Θεόν. (2)

Ἡ γῆ συνεργεῖ ὁμοίως μὲ τὴν θάλασσαν καὶ τὸν οὐρανὸν,
 εἰς τὸ νὰ κηρύξωσι τὴν δόξαν τοῦ αὐτουργοῦ των, καὶ νὰ
 μᾶς κάμουν νὰ γνωρίσωμεν τὰς ἀοράτους αὐτοῦ τελειότη-
 τας εἰς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν του. Εἰς ποῖος μέρος τῆς γῆς
 ἠθέλαμεν ἡμεῖς περιέλθει, ὅπου νὰ μὴν εὕρωμεν καθ' ὅλα μας
 τὰ βήματα αἰσθητὰ σημεῖα τῆς ὑπαρξεως τοῦ θεοῦ,
 καὶ νὰ μὴν ἀποθαυμάζωμεν τὴν μεγαλειότητα καὶ μεγαλο-
 πρέπειαν αὐτοῦ; Ἡ θαυμάσιος εὐφορία τῶν φυτῶν ἀποδει-
 κνύει ψηλαφητῶς τὸν σκοπὸν τοῦ πλάστου· αὐτὸς προνοεῖ
 διὰ τοῦ μέσου τούτου, καὶ εἰς τὴν διαφύλαξιν τοῦ εἶ-
 δους τὸ ὁποῖον στολίζει τὴν γῆν μας, καὶ εἰς τὴν ἀνά-
 γκην τῶν ζώων ἅτινα δι' αὐτοῦ τρέφονται. Διὰ νὰ ἀ-
 ποθαυμάσωμεν τὴν καλοσύνην τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ἄπειρον

(1) Μεγάλη πόλις πλησίον τῆς θαλάσσης, ἀπέχουσα 25 λεύγας τοῦ
 Λενδίνου.

(2) Τὸ ἀνόητον κίνημα τοῦ Κοινοῦντου ἦτο κατὰ τὴν γνώμην τῶν συγ-
 γραφέων ἐν κίνημα φρονήσεως· ἠθέλησε μὲ τοῦτο νὰ κάμῃ τοὺς ὑπηκό-
 οὺς τοῦ νὰ γνωρίσουν, πόσον ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ ὑπερβαίνει ἐκείνην τῶν
 μεγαλητέρων βασιλείων.

ποικιλότητα τῶν καρπῶν, εἰς τὸ πλῆθος αὐτῶν, εἰς τὴν λεπτότητά τῶν, εἰς τὴν περιοδικὴν καὶ ἀκολουθιστὴν αὐτῶν βασιλείαν, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ θεωρήσωμεν μὲ ὄμματα χριστιανικά, ἀρκεῖ νὰ τὰ ἰδῶμεν μὲ προσεκτικὰ ὄμματα. Οὕτω σοφὸς τις τῶν ἐθνικῶν δὲν ἐθεώρησε τὴν καλοκάγαθίαν ταύτην τοῦ δημιουργοῦ τῆς φύσεως, εἰμὴ μὲ αἰσθήματα θαυμασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης.

Ἄς ἀφήσωμεν λοιπὸν τὰ μελαγχολικὰ καὶ φιλόνεικα πνεῦματα νὰ παραπονοῦνται, διὰ κάποιας προφανεῖς ἀταξίας. ἤθελεν εἶναι πολλὰ εὐκόλον νὰ τὰς δικαιολογήσωμεν, ἀλλ' ἡ θεία πανσοφία δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπολογίας. Πανταχοῦ γνωρίζεται μία ὑπερτάτη φρόνησις· δὲν ἐκλάμπει ὀλιγώτερον εἰς τὴν γονιμότητα τῶν ζώων, παρὰ εἰς ἐκείνην τῶν φυτῶν. καὶ ὥς δὲν ὑπάρχει κόκκος πλέον εὔκαρπος ἀπὸ τὸν σῖτον, διότι εἶναι ὁ ἀναγκαιότερος διὰ τὸν ἄνθρωπον, τὰ ζῶα ἐπίσης τὰ ὅποια χρηματοῦν διὰ τροφήν τῶν ἄλλων εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὅποια πολλαπλασιάζονται περισσότερον. Ἐὰν τὰ ἄγρια ζῶα ἐπολλαπλασιάζοντο ὡς τὰ ἡμερα, γρήγορα οἱ ἄνθρωποι δὲν ἤθελαν πλέον ἐξουσιάζει τὴν γῆν. Καὶ βλέπων τις ἀγέλας ἀπὸ ἐκατὸν βόας τερατώδους μεγέθους, νὰ ἀφῇνουν νὰ ὀδηγῶνται ἀφ' ἐνὸς παιδίου τὸ ὅποιον τῶν ἐδόθη διὰ νὰ τὰ διοικῇ, δύναται τις νὰ μὴ γνωρίσῃ εἰς τὴν παράδοξον ταύτην εὐπείθειαν, τὴν κρυφὴν δύναμιν ἢ ὅποια μᾶς τὰ ὑποτάσσει;

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι πολλὰ ζῶα μεταχειρίζονται κάμμιαν φορὰν τὰ θανατηφόρα αὐτῶν ὅπλα ἐναντίον τῶν ἐπιθυμιῶν μας καὶ πέραν τῆς ἀνάγκης μας. Ἀλλὰ πλέον γλυκᾶ, πλέον ὑποτεταγμένα εἰς τὴν στάσιν ἀθωότητος, ἢ ἐπανάστασις αὐτῶν κατὰ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ συνέπεια καὶ ἡ τιμωρία τῶν ἐπαναστάσεων τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τοῦ εὐεργέτου αὐτοῦ. Ἡ οἰκουμένη ὁλόκληρος δὲν ἐπαρουσίαζεν εἰς τὸν ἀθῶον ἄνθρωπον εἰμὴ ἡδονάς· τὰ πάντα ἐπρομήνυον τὰς συναρσεκείας ἐνὸς πατρὸς, τὰ τέκνα ἄξια τῆς ἀγάπης του, ἀλλὰ μετὰ τὴν παράβασιν τοῦ ἀνθρώπου ὅλα ἐμεταλλάχθησαν· ἡ γῆ ἀπέβη διὰ αὐτὸν τόπος μετανοίας, καὶ ἐξορίας· δυστυ-

χεῖς κληρονόμοι ἐνὸς ἐνόχου πατρὸς ἐπεριτυλίχθημεν εἰς τὴν δυστυχίαν του, καθὼς τὰ δυστυχῇ τέκνα ἐνὸς πατρὸς ἐπαναστάτου εἶναι στερημένα δικαίως τῶν κτημάτων καὶ προτερημάτων τῆς γεννήσεώς των. Ἐκεῖθεν ὅλαι αἱ κακομοιρίαι προσκολλημέναι εἰς τὴν ἀνθρώπινον φύσιν, τὰ ἀφόρητα δυστυχήματα τὰ ὑποῖα ὑπερλυποῦν τὴν γῆν, τὰ πάθη τὰ ὅποια τὴν ἀφρανίζουσι ἔτι περισσότερον. Ἐκεῖθεν τὰ ὀψάρια καὶ τὰ φαρμακερὰ ζῶα, ὠπλισμένα κατὰ τῶν ἡμερῶν μας, ἡ φωτιά, ἡ χάλαζα, ὁ λιμός, καὶ ὁ θάνατος, πλασμένα λέγει ἡ Ἀγία Γραφή, καθὼς καὶ οἱ ὀδόντες τῶν ζώων, οἱ σκorpιοὶ καὶ οἱ ὄφεις, διὰ τὰ ἐργάζονται τὴν ἐκδίκησιν. Ἐκεῖθεν τέλος πάντων πᾶσαι αἱ εἰς τὴν φύσιν ἐπληνεγμέναι ἀταξίαι, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων ἡμεῖς ὑποφέρομεν, θλιβερὰ συνακολουθήματα τοῦ ἡμαρτηκότου ἀνθρώπου. Ὁ Θεὸς μολαταῦτα δὲν ἐμεταχειρίσθη ὡς πρὸς ἡμᾶς ὅλην τὴν αὐστηρότητα ἢ ὅποια μᾶς ἀνῆκεν. Εἰς τὰ κακὰ καὶ εἰς τὰς θλίψεις τὰς ὁποίας εἶχε προσδιωρισμένας διὰ τὰ μᾶς ἀνακαλέσῃ πρὸς ἑαυτὸν, ἔσμιξε καλὰ καὶ γλυκύτητας, τὰ ὅποια μετριάξουν τὴν πικρότητα. Μᾶς ἐπαίδευσεν ὡς πατὴρ, καὶ μᾶς τιμωρεῖ μὲ καλοσύνην.

Καὶ ἐν ἔργῳ, διὰ τὰ μὴν ὁμιλήσωμεν ἐδῶ εἰμὴ διὰ τὰ ζῶα, ἐὰν ἐπαραχώρησεν ὅτι ἡ μανία, ἢ ἡ ἀγριότης τὰ ἐγείρουσι τινὰ ἐξ αὐτῶν ἐναντίον ἡμῶν, ἐὰν αὐτὰ ᾖναι κάμμιαν φορὰν ἐν ταῖς χερσὶν τῆς δικαιοσύνης του ἐκτελεσται καὶ ὄργανα τῶν ἐκδικήσεών του, δὲν ἐλησμόνησεν ὁμῶς καὶ ἐνθυμεῖται ἀκόμη ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην ἀπὸ κατοικίαν, ἀπὸ ἔνδυμα, ἀπὸ τροφὴν, ἀπὸ ἀνάπαυσιν, θέλει ὅτι μέγα μέρος ζώων τὰ μᾶς δίδουν ὅλας ταύτας τὰς βοηθείας. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην συντροφίας καὶ ἀνακουφίσεως μετὰ τὸν κόπον· ὅθεν ἔθεσε πλησίον του ζῶον πλήρες εὐθυμίας μὲ τὰ φαινόμενα τοῦ λογικοῦ, ἔχον διὰ τὸν κύριόν του τρυφεράν ἀγάπην, καὶ δεδοκιμασμένην πίστιν, ἐπλασεν, ἄλλα εὐδάμαστα καὶ διασκεδάζοντα μὲ τοὺς χαριέντας τρόπους τοὺς κυρίους των. Ἡ θεία σοφία ὁμοιάζει φιλόστοργον μητέρα, φροντίζουσαν διὰ τὰς τῶν τέκνων τῆς ἀνάγκας, συγκατα-

Θατικήν καὶ συμμεριζομένην τὰς ἡδονάς των. Καταβαίνοντες καὶ μέχρι τῶν εὐτελεστέρων ζωῦφιων πόσας θαυμασίας κρυφὰς ὠραιότητας δὲν εὐρίσκουμεν! ποία ἀνέκφραστος τελειότης! ὅσον τὸ ἀντικείμενον εἶναι μικρὸν, καὶ τὸ ἔργον ἀκατάληπτον, τόσον πλειότερον λάμπει ἡ τέχνη τοῦ πλάστου, ὅλα εἶναι μεγάλα καὶ θαυμάσια εἰς τὴν φύσιν. Καὶ αὐτὰ τὰ ἀκαρῇ ἐμφαίνουσι τὸν παντοδύναμον πλάστην τῶν. Τὸ ὄμμα μικροῦ ζωῦφιου ὀνομαζομένου εἰς τὸ Γαλλικὸν Ciron εἶναι τοσαύτης λεπτότητος ὥστε τὸ πνεῦμα ἡμῶν χάνεται. Ὑπερήφανοι φιλόσοφοι, ποιήσατε, δὲν λέγω ἐν ἀπὸ τὰ ὠραῖα ἐκεῖνα καὶ ἀξιοθαύματα λουλούδια, τὸν στολισμὸν των κήπων μας, ἀλλ' ἐν ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ σκωλήκια, τὰ ὅποια πατεῖτε, καὶ καταφρονεῖτε. Ποία λάμψις χρωμάτων εἰς τὴν κεφαλὴν μιᾶς μυῖας, εἰς τὰς πτέρυγας; μιᾶς πεταλούδας! ποίαν ἀφορμὴν θαυμασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύτης δὲν εὐρίσκουμεν ἡμεῖς εἰς τὸν πολύτιμον ἐκεῖνον σκώληκα, εἰς τὸν ὅποιον χρεωστοῦμεν τὰ μεγαλοπρεπέστερα φορέματά μας. Ὁ κόσμος ὅλος γέμει τοιούτων θαυμάτων, τὰ ὅποια ὡς πολυπληθῆ δὲν προσβάλλουσιν, ἀλλ' ὅμως δὲν ἀποδεικνύουν ὀλιγώτερον εἰς τὸν σκεπτόμενον καὶ αἰσθανόμενον, καὶ τὴν ὑπαρξίν Θεοῦ Παντοδυνάμου, καὶ τὴν πανσοφίαν του, τὴν μεγαλοπρέπειάν του, καὶ ἐπὶ πάντων τὴν καλοσύνην του πρὸς ἡμᾶς. Ὁ κόσμος ὁλόκληρος λέγει, ὁ φιλόσοφος τῆς Γενέσεως δὲν παρέχει εἰς εὐαίσθητον καρδίαν εἰμὴ αἰτίας τρυφερότητος καὶ εὐγνωμοσύνης· πανταχοῦ παρατηρεῖ τὴν εὐεργέτιδα χεῖρα τῆς θείας προνοίας, συνάζει τὰ δῶρά της ἐκ τῶν προϊόντων τῆς γῆς, βλέπει τὴν τράπεζάν του στρωμένην διὰ τῶν γροντίδων της· κοιμᾶται ὑπὸ τὴν προστασίαν της, καὶ ὑπ' αὐτὴν πάλιν ἐγείρεται, εἰς αὐτὴν θαρρόων ὑποφέρει τὰς συμφοράς του, πρὸς αὐτὴν ἀπονέμει τὴν εὐγνωμοσύνην του διὰ τὰ ἀγαθοεργήματά της. Οἱ ἄθεοι, εἰάν ὑπάρχουν τοιοῦτοι, εἶναι λοιπὸν φρικαλέα τέρατα ἀχαριστίας, ἢ τρελοὶ ἄξιοι συλλυπήσεως, καὶ ἀνάξιοι λόγου· εἰάν τῶν μένῃ εἰσέτι σπινθὴρ τοῦ λογικοῦ τὸ ὅποιον πασχίζου νὰ σβύσουν δὲν θέλει τοὺς πληροφορήσει τάχα ὅτι ὁ Θεὸς πλάττων τὸν ἄνθρωπον, διὰ νὰ γνωρίζῃ, νὰ τὸν δου-

λεύη, καὶ νὰ τὸν ἀγαπᾷ, ἔκαμε τὰ πάντα διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἐπειδὴ μόνος ὢν λογικὸς εἰς τὴν φύσιν δύναται διὰ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς φιλοπονίας τοῦ νὰ φέρῃ πρὸς χρῆσιν τοῦ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς. Ο ἄνθρωπος πλασμένος διὰ νὰ προσκυνήσῃ τὸν Πλάστην, λέγει ὁ Κ. Βουφῶν, ἐξουσιάζει ὅλα τὰ πλάσματα. Υποτελὴς τοῦ οὐρανοῦ, βασιλεὺς τῆς γῆς, τὴν ἐξευγενίζει, τὴν πολυανθρωπίζει, τὴν πλουτίζει.

Αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι ἡ ὠραιοτέρα ἐπιτομὴ τῶν θαυμάτων τοῦ παντός. Ἡ θαυμασία σύνθεσις τῶν μελῶν τοῦ σώματος τοῦ πάσης μελέτης ἀξία, εἶναι ἴσως μία τῶν ισχυροτέρων ἀποδείξεων τῆς ὑπάρξεως ὑπερτάτου ὄντος. Ο Γαληνὸς ἑθνικὸς φιλόσοφος, καὶ εἷς τῶν περιφημοτέρων ἱατρῶν τῆς ἀρχαιότητος, δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐκθέσῃ εἰς ἓν τῶν συγγραμμάτων του, τὴν σύνθεσιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, χωρὶς νὰ ἐκφωνήσῃ ὅτι ἔψαλλε τὸν καλλήτερον ὕμνον εἰς τιμὴν τῆς θεότητος. Ἡ ἀστρονομία καὶ ἡ ἀνατομία, λέγει εἷς τῶν ἐξοχωτέρων τοῦ προπαρελθόντος αἰῶνος, (1) εἶναι αἱ δύο ἐπιστῆμαι αἱ ὁποῖαι ἀποδεικνύουν ἐπαισθητότερα τοῦ ὑπερτάτου ὄντος, ἡ μὲν τὴν ἀπειρότητα, ἡ δὲ τὴν ἐπίνοιαν. Αὐτὸ τοῦτο ἐξηγεῖ καλῶς ὁ Κικέρων εἰς ἓν τῶν σοφῶν συγγραμμάτων του.

Ποῖον πλάσμα ἔλαβε πλειοτέρα εὐεργεσίας παρὰ τοῦ θεοῦ παρὰ τὸν ἄνθρωπον. Ποῖον ἄλλο ζῶον εἰμὴ αὐτὸς περισκέπτεται τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ, διακρίνει τὰ χρώματα, καὶ τὸ εὐάρεστον σχῆμα τῶν σωμάτων. Εἰς τὸ πλῆθος τόσων ὄντων ἐχόντων ζωὴν, ὃν γέμει ὁ κόσμος, ἡ ὠραιότης τοῦ κόσμου δὲν ἤθελε μαρτυρεῖσθαι, ἐὰν ἡ ψυχὴ μου ἦτις χαίρει αὐτὴν δὲν ἀπέδιδε τὸ σέβας τοῦ θαυμασμοῦ της. Δύναται τις νὰ σκεφθῇ ἐπὶ τούτων, καὶ νὰ μὴν αἰσθανθῇ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ μυρίας αἰσθήσεις εὐγνωμοσύνης, θεωρῶν τόσα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ὁ θεὸς μὲ τοσαύτην ἀπειροδωρίαν χαρίζει εἰς τὸν ἄνθρωπον; Δύναται τις νὰ μὴν ᾔηται εὐαίσθητος διὰ τὴν ἣν μᾶς ἔδωκεν ἐξουσίαν ἐπὶ πάντων τῶν πέριξ ἡμῶν, διὰ τὸ, ἀντὶ τῶν περιορισμένων γνώσεων τῶν ἀλόγων ζώων, ἀπέραντον λογικόν, τὸ ὁποῖον μᾶς κάμει

(1) Ὁ Κύριος Δὲ Φωντανέλ.

να ἀναβῶμεν πρὸς τὸν αὐτουργὸν τῆς ὑπάρξεώς μας;

Ἐπρεπεν ἀναμφιβόλως· να ἡμεθα χωρὶς λογικὸν καὶ τελείως τυφλοὶ, διὰ να μὴ γνωρίζωμεν τὰς καλοσύνας καὶ εὐεργεσίας τοῦ θεοῦ. Ὁ ἀσεβὴς προσποιεῖται ὅτι δὲν τὰς γνωρίζει, καὶ τὸ αἷτιον εἶναι, διότι ζητεῖ τὸν θεὸν περισσότερον εἰς τὴν διεφθαρμένην καρδίαν παρά εἰς τὸ λογικόν του. Ἀλλ' ἄς βλέψῃ τοῦλάχιστον ὁ λόγυρά του καὶ θέλει εὐρεῖ πανταχοῦ τὸν Θεόν. Ἡ ὁλόκληρος γῆ θέλει τοῦ τὸν δείξει· θέλει ἰδεῖν τὰ ἔχνη τῆς παντοδυναμίας του, τῆς πανσοφίας του, καὶ τῆς ἀπείρου ἀγαθότητός του ἐγχαραγμένους ἐφ' ὅλων τῶν πλασμάτων.

Ἄς μὴν ἀκολουθῶμεν τὸ τρισάθλιον παράδειγμα τῶν ἀσεβῶν, ἄς ἡμεθα συνετώτεροι, καὶ πλέον λογικοὶ ἀπὸ αὐτούς. ἄς ἔχωμεν διὰ τὸν Θεὸν ὅχι τὸν φόβον ὅστις προσπαθεῖ να μᾶς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ αὐτὸν, ἀλλὰ τὸν ἅγιον φόβον ὅστις μᾶς ὑποχρεεῖ να ξεφεύγωμεν πᾶν ὅ,τι τὸν κακοφαίνεται. Ὁ φόβος τοῦ Κυρίου λέγει τὸ Πανάγιον Πνεῦμα, εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς σοφίας. Καὶ ἐν ἔργῳ αὐτὸς ὑπὲρ πᾶν ἄλλο μέσον κρατεῖ τὸν ἑτοιμον να παρεκτρέπεται ἄνθρωπον, κρατεῖ τὸν τυφλωμένον καὶ ἀδύνατον ἄνθρωπον να ὑποπέσῃ εἰς τὰς κακίας. Ἐὰν ὁ φόβος τοῦ νόμου, καὶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ τὸν κάμνῃ ἔτι μᾶλλον να ᾔῃ ἀνώτερος παντὸς πειρασμοῦ, εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κρημοῦ εὐρισκόμενον τὸν ἀποσύρει καὶ τὸν φέρει εἰς τὴν ἀρετήν.

Οἱ γονεῖς, οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ παιδαγωγοὶ χρεωστοῦν να ἐμπνεύσωσι πρωῒμως εἰς τὰ τέκνα των, ἢ εἰς τοὺς παρ' αὐτῶν ἀνατρεφόμενους τὸν ἅγιον τοῦτον τοῦ Θεοῦ φόβον, να τῶν λέγουν συνεχῶς τοὺς ἀκολουθούς τῆς Σοφίας κανόνας. « Οἱ μεγάλοι, οἱ κριταὶ, καὶ οἱ δυνατοὶ, εἶναι εἰς τι-
« μὴν καὶ ὑπόληψιν. ἀλλὰ ὁ μεγαλήτερος εἶναι ἐκεῖνος ὅς-
« τις φοβεῖται τὸν Θεόν· ὁ ἔχων ὀλίγον πνεῦμα, καὶ ὀλίγας
« γνώσεις, ἀλλ' ἔχων τὸν ἅγιον τοῦτον φόβον, ἀξίζει περισσό-
« τερον ἀπὸ ἐκεῖνον ὅστις ἔχει μέγαλον πνεῦμα, ἀλλὰ κατα-
« φρονεῖ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ· ὅστις φοβεῖται τὸν Κύριον εἶναι
« εὐτυχὴς, καὶ εὐλογημένος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Τὰ μαθήματα ταῦτα συχνάκις ἐπανειλημμένα, καὶ μάλιστα ὑποστηριζόμενα διὰ τοῦ παραδείγματος θέλουν ἐντυπωθῇ ὡς ἀκτῖνες φωτός εἰς τῆς νεολαίας τὰς τρυφεράς καρδίας, καὶ θέλουν ἐγχαρχθῇ εἰς αὐτὰς μὲ ἀνεξαλείπτους χαρακτῆρας.

Περὶ Θεοῦ καὶ ἁγίων του ποτὲ μὴ ἀπτεῖσθαι,
καὶ ἂν ἄλλοι πράττουσιν αὐτὸ, σπεῦσον νὰ τ' ἐμποδίσῃς

Δὲν πρέπει νὰ ὁμιλῇ τις διὰ τὸν Θεόν, εἰμὴ μὲ τὸ βαθύτατον σέβας, τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶναι ἅγιον καὶ τρομερὸν οὐδ' εἶναι παραχωρημένον νὰ τὸ μεταχειριζώμεθα χωρὶς αἰτίαν ἢ διὰ πράγματα μάταια καὶ ἀνωφελῇ ὡς πολλάκις συμβαίνει « τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, λέγει ὁ Σοφὸς νὰ μὴ εἶναι ἀκαταπαύστως εἰς τὰ χεῖλη σου διότι δὲν θέλεις εἶσθαι ἐξηρημένος ἀπὸ τὸ σφάλμα » ἀκολουθῶς πόσον μεγάλη ἁμαρτία εἶναι τὸ νὰ τολμᾷ τις νὰ τὸν βλασφημῇ, ὡς οἱ ἀσεβεῖς δὲν φοβοῦνται νὰ κάμουν καὶ ἀναγελῶσι τὰς θείας γραφάς, αἰτινες εἶναι ἡ παρακαταθήκη τῶν λόγων αὐτοῦ! οἱ ἔχοντες ὀλίγην θρησκείαν προφυλάττονται ἀπὸ τοῦ νὰ βεβηλώνουν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ τὸ ἀνακατώνουν εἰς ἀσεβεῖς ἀστειότητας.

Τὰ ἱερὰ ἀντικείμενα καὶ μάλιστα τὰ τὸν Θεὸν ἀποβλέποντα ἐπιζητοῦν τὸ μεγαλῆτερον σέβας, τὸ νὰ ἀστειεύεται τις δι' αὐτὰ, καὶ νὰ τὰ ἀναγελᾷ εἶναι νὰ γίνεται ὁ ἴδιος ἄξιος γέλωτος καὶ πολλὰ καταφρονητέος· τὰ τοιαῦτα ἀναγελάσματα ἢ καταφρονήσεις εἶναι ἀσέβειαι καὶ ἱεροσυλίας, διότι ἀναφέρονται εἰς τὴν αὐτὴν θεότητα. Τὴν σήμερον ὁμοῦς δὲν εἶναι κοινότερον πρᾶγμα ἀπὸ τοῦτο· οὐ μόνον οἱ ὑπέρταται τοῦ κυρίου καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοί, ἀλλὰ αὐτοὶ οἱ ἅγιοι, τὰ ἅγια λείψανα, τὰ θαύματα, τὰ μυστήρια, καὶ αἱ ἱεραι τῆς θρησκείας μας τελεταὶ, εἶναι διὰ πολλοὺς κοσμοφίλους αἷτια ἀναισχύντων ἀναγελασμάτων· νομίζουν ὅτι ἀποκτοῦν μὲ τοῦτο τίτλον ὑψηλοῦ πνεύματος καὶ φιλοσόφου· ἀλλὰ δὲν βλέπουν ἄράγε ὅτι δὲν τῶν ἀνήκει εἰμὴ τὸ ὄνομα ἀσεβῶν καὶ ἀτάκτων, δεικνύουν περισσότερον τὴν διαφθοράν τῆς καρδίας των παρὰ τὴν λάμψιν τοῦ πνεύματός των.

Τὸ ἀναγέλασμα εἶναι τὸ ἀγαπητὸν ὄπλον τοῦ ἐλαττώματος· ὑβρίζουν τὴν ἀπλότητα τῶν δικαίων. ἀλλὰ πόσον βραχεῖα θέλει εἶναι ἡ νίκη αὐτῶν! θέλει ἔλθει ὁ καιρὸς καὶ εἶναι σιμώτερον ἀφ' ὅσον νομίζουν, καθ' ὃν θέλουν βδελύττεσθαι τὴν τυφλότητα καὶ μωρίαν των βλέποντες τὴν ἀπελπιστικὴν διαφορὰν τῆς αἰωνίας αὐτῶν τύχης, ὡς πρὸς ἐκείνην τοῦ δικαίου ὅστις ἦτο τὸ ἀντικείμενον τῶν περιγελασμάτων αὐτῶν.

Ἄς ἀπέχωμεν λοιπὸν αὐτῶν. Τὸ νὰ ἔχωμεν ὡς διασκέδασιν τὰ ἄνομα αὐτῶν περιπαίγνια εἶναι νὰ γινώμεθα συνένοχοι των, καὶ ἐπειδὴ δὲν περιπαίζουσιν ὥτεπιτοπλεῖστον εἰμὴ διὰ νὰ ἀρέσωσιν εἰς τοὺς ἀκροαζομένους, πρέπει νὰ τοὺς σύρωμεν ἀπὸ τὴν ἀπάτην, ἀντιβάλλοντες εἰς αὐτοὺς ψυχρὰν καὶ ἀκατάδεκτον σιωπὴν, ἥτις νὰ τοὺς βιάζῃ νὰ σιωπήσουν οἱ ἴδιοι· ὅστις δὲ ἀναρμόστου ἐντροπῆς ἐμποδίζεται εἰς τὸ νὰ φανερώσῃ τὴν δικαίαν αὐτοῦ ἀγανάκτησιν ὅταν πρόκειται λόγος περὶ τῶν τοιούτων, προδίδει ἀνάνδρως τὰ συμφέροντα τοῦ Θεοῦ. Μᾶς ἀρμόζει τάχα νὰ ἡμεθα ὀλιγώτερον ζηλωταὶ διὰ τὴν δόξαν του, ἀφ' ὅ,τι ἠθέλαμεν εἶσθαι διὰ νὰ ὑπερασπισθῶμεν τὴν ἰδικὴν μας, ἢ ἐκείνην τῆς οἰκογενείας μας ὅποτε προσβάλλεται παρ' ἄλλου τινός;

Τοῦτο ἔκαμε μὲ πολλὴν ἐπιτηδειότητα μίαν ἡμέραν νὰ ἐννοήσῃ εἰς τὸν αὐτοκράτορα Θεοδοσίον, ὁ ἅγιος Ἀμφίλοχος ἐπίσκοπος τοῦ Ἰκονίου, καὶ μέγας ὑπερασπιστὴς τῆς πίστεως κατὰ τῶν Αῤιανῶν· ἔβλεπε μὲ μεγάλην του δυσaréσκεϊαν τὸν αὐτοκράτορα ὑπερασπιζόμενον τοὺς ἐχθροὺς τούτους τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· τοῦ Θεοδοσίου συμπεριλαβόντος τὸν υἱόν του Ἀρκάδιον εἰς τὸν θρόνον, ὁ ἅγιος ἐπίσκοπος ὠρελήθη τῆς περιστάσεως διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ παλάτιον τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ὁ ἡγεμὼν καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὑπεδέχοντο τὰς προσαγαρεύσεις ὅλης τῆς αὐλῆς· ἀφοῦ ἐχαιρέτησε μὲ πολὺ σέβας τὸν αὐτοκράτορα, ἐπλησίασεν εἰς τὸν νέον Ἀρκάδιον ὅστις ἦτον ἐπὶ θρόνου καθήμενος σιμά του, καὶ φέρων μὲ πολὺ θάρρος τὴν χεῖρα εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τῷ εἶπεν

« ὁ Θεὸς νὰ σὲ διαφυλάττῃ τέκνον μου ». Ὡς ἡ συνάθροισις
 ἔμεινεν ἐκστατικὴ, ὁ δὲ Θεοδόσιος ὀργισθεὶς, ὡς ἐπὶ ὕβρεως
 γενομένης κατ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἄτομον τοῦ υἱοῦ του, διέταξε νὰ
 διώξωσιν τὸν ἄφρονα τοῦτον γέροντα. Ὁ ἅγιος Ἀμφίλοχος
 στρεφόμενος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῷ εἶπε μὲ ταπεινὴν
 ἐλευθερίαν. « Σὲ κακοφαίνεται, ὦ βασιλεῦ, ὅταν δὲν ἀποδί-
 » δεται εἰς τὸν υἱόν σου ἡ ἰδίᾳ πρὸς σὲ ἀποδιδομένη τιμὴ;
 » νομίζεις ἴσως ὅτι ὁ ἐπουράνιος πατὴρ δὲν αἰσθάνεται τόσον
 » ζωηρῶς τὴν ὕβριν τὴν εἰς αὐτὸν γινομένην ἀπὸ τοὺς ὅσοι
 » ἀποποιοῦνται νὰ προσκυνοῦν τὸν υἱόν του, καὶ οἱ ὅποιοι
 » βλασφημοῦν κατ' αὐτοῦ ἀπαρνούμενοι τὴν θεότητά του. »
 Ὁ Θεοδόσιος γνωρίσας τότε τὴν φρόνησιν τοῦ ἁγίου ἐπισκό-
 που τὸν ἐπεριποιήθη μὲ πολλὴν τιμὴν, καὶ ὀλίγον ὕστερον
 ἐδημοσίευσεν νόμους αὐστηροτάτους κατὰ τῶν Ἀριανῶν.

Εἰς πόσους ἄράγε λεγομένους χριστιανούς δὲν δύναται τις
 νὰ διευθύνῃ τὸ μάθημα τοῦτο; ἤσυχτοι καὶ ἀδιάφοροι εἰς ὅ,τι
 ἀποβλέπει τὸν Θεόν, εἶναι πλήρεις ἀπὸ ζέσιν δι' ὅ,τι τοὺς ἀνή-
 κει· ἐὰν ἀσεβὴς περιγελαῖ ἐν παρουσίᾳ των, τὰ ἱερώτερα τῆς
 θρησκείας, ἀνθρώπινός τις φόβος τοὺς κάμνει νὰ ᾔῃσι σιωπη-
 λοὶ καὶ ἴσως ἀκόμῃ καταντεῖν εἰς τὸ νὰ εὐαρεστοῦνται. Ἀλ-
 λὰ ἂς τολμήσῃ τις νὰ περιπαίξῃ ἢ ἀναγελάσῃ αὐτοὺς καὶ
 τότε θέλεις τοὺς ἰδεῖ πλήρεις ὀργῆς καὶ πάντα τεταραγμέ-
 νους· ἐὰν οὗτοι ἡγάπων τὸν Θεόν ὡς ἀγαποῦν ἑαυτοὺς δὲν
 ᾔθελαν τάχα ὑπερασπισθῆ μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ζῆ-
 λον τὰ περὶ αὐτοῦ; ἐὰν ἐθεώρουν τὸν Θεόν ὡς πατέρα των
 δὲν ᾔθελαν διαυθεντεύσει τὴν δόξαν του ἀναξίως ὕβρισμένην,
 κλείοντες τὸ στόμα τῶν ἱεροσύλων τούτων ἀναγελαστῶν,
 ὅποτε δύνανται νὰ τὸ κάμουν, ἢ τοῦλάχιστον νὰ ἐπιδεί-
 ξωσι φρίκην καὶ καταφρόνησιν; τοῦτο εἶναι ἀφεύκτως ὀπο-
 χρέωσις διὰ πάντα χριστιανόν, δι' αὐτὰς τὰς γυναῖκας ἀκό-
 μῃ ἂν δὲν ἠρνήθησαν ὀλοτελῶς τὴν θρησκείαν· καὶ οὐαὶ ὅστις
 ᾔθελε χάσει τὸ καλλίτερον ἐχέγγυον, καὶ ἀσφαλέστατον
 παλλάδιον τῆς τιμῆς των, ὡς τὸ παρατηρεῖ καλῶς Ἄγγλος
 τις συγγραφεὺς εἰς τὰς φρονίμους συμβουλάς τὰς ὁποίας
 διευθύνει πρὸς τὰς θυγατέρας του. • Μὴ παραχωρήσῃτε

• ποτε, τῶν λέγει, νὰ μιγαδεύηται ὁ γέλως εἰς τὰς συνομιλί-
 • ας αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἀντικείμενον τὴν θρησκείαν, καὶ μὴ ἐπι-
 • τρέπετε εἰς τοὺς ἄλλους νὰ λαμβάνωσι τοιαύτην αὐθάδειαν,
 » φαινόμεναι νὰ εὐαρεστῇσθε εἰς ὅσα λέγουν. Ἡ μόνη σας
 • ψυχρότης θέλει ἀρκέσει νὰ ἐμπροδίσῃ τοὺς καλῶς ἀναθρεμ-
 • μένους καὶ δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ὑποφέρετε ἄλλους εἰμὴ τοὺς
 • τοιούτους εἰς τὴν συντροφίαν σας. » Αἱ γυναῖκες λανθάνον-
 ται νομίζουσαι ὅτι τὰς ἐπαινοῦμεν ὅταν φαίνωνται νὰ μὴν
 ἔχουν καμμίαν θρησκείαν· οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἀσεβεῖς δὲν θέλουν
 τὴν ἀσέβειαν εἰς τὰς γυναῖκας· πᾶς γνωρίζων τὴν ἀνθρώπι-
 νον φύσιν, θεωρεῖ τὴν γλυκύτητα τοῦ χαρακτῆρος, καὶ τὸ
 αἰσθητικὸν τῆς καρδίας ὡς ἐνωμένον εἰς τὸ γένος σας με-
 τὰς αἰσθήσεις τῆς θρησκείας. Ἀφ' ἐτέρου δὲ οἱ ἄνδρες θεω-
 ροῦν τὴν θρησκείαν ὡς μίαν τῶν πρωτίστων ἀσφαλειῶν, τὰς
 ὁποίας δύνασθε νὰ τῶν δώσετε ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν
 τῆς ἐγκρατοῦς, καθαρσύνης καὶ ἀρετῆς, τὴν ὁποίαν μεγάλως
 ὑπολήπτονται εἰς τὰς γυναῖκας. Ἐάν τις ἀξιοῖ νὰ σᾶς δείξῃ
 κάποιαν προσκόλλησιν καὶ πασχίζῃ νὰ ταραξῇ εἰς ἐσᾶς τὰς
 θρησκευτικὰς ἀρχάς, νὰ εἴσθε βέβαιαι ὅτι οὗτος εἶναι πα-
 ραλογιστής, ἢ ἔχει δι' ἐσᾶς σκοποὺς, τοὺς ὁποίους δὲν τολ-
 μᾷ νὰ φανερῶσῃ.

Αἱ εὐγενεῖς καὶ τίμιαι γυναῖκες ὀφείλουν λοιπὸν νὰ ἀπο-
 φεύγωσιν μετ' ἐπιμελείας ὅλας τὰς συναναστροφὰς τὰς τει-
 νούσας νὰ ταραξῶσι τὴν πίστιν των, ὀφείλουν νὰ ἀπορρί-
 πτουν μετ' αὐστηρότητα πᾶν ὅ,τι ἔχει ἔχνος ἀσεβείας, νὰ δια-
 κόπτουν σοβαρῶς, ἢ νὰ ἀλάσσουν τὴν ὁμιλίαν, καὶ νὰ
 ἐπιβάλλωσι μάλιστα σιωπὴν, ἐὰν ᾗναι ἀνάγκη εἰς ἐκείνους
 οἵτινες ἔχουν τὴν αὐθάδειαν νὰ προχωροῦν ἢ νὰ ἐξακολουθῶ-
 σιν ἔμπροσθεν των τοιαύτας ὁμιλίας· ἀλλ' ἐπὶ πάντων ἅς
 μὴν ἔχουν ποτὲ τὴν ἄτοπον ματαιότητα τοῦ νὰ θέλουν νὰ
 ἐπεμβαίνωσιν εἰς συζητήσεις περὶ τοιούτων ὑποθέσεων, ἂν καὶ
 ἔχουσιν τὴν καλητέραν γνώμην. Μία καθαρὰ ἀπόκρισις δί-
 δουσα νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀκλόνητον αὐτῶν προσηκόλλησιν εἰς τὴν
 θρησκείαν, καὶ ὑποχρεώνουσα τὸν ἀναγελαστὴν νὰ σιωπήσῃ,
 ἀξίζει περισσότερον δι' αὐτὰς, καὶ θέλει τῶν κάμει ἀσυγκρί-

τως πλειότεραν τιμήν. Τοιαύτην ἀπόκρισιν ἔδωκε μία κυρία, ὡς μᾶς ἐδιηγήθη ἡ ἰδία· αὕτη ἐταξείδευε μὲ ὑπουργοὺς διαμαρτυρουμένους, οἵτινες ἤρχισαν νὰ ὁμιλῶσι κατὰ τῆς καθολικῆς θρησκείας, νὰ ἀναγελοῦν πολλὰς ἐκ τῶν συνηθειῶν αὐτῆς ἐπαινοῦντες τὴν ἐπανόρθωσιν, τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει ὁ Λούθηρος· ἡ κυρία ἥτις ἕως τότε ἐφύλαττε σιωπὴν, γελῶσα τοῖς εἶπε « Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, κύριοι, ὅτι ἐκάμετε μίαν θαυμάσιον μεταρρύθμισιν· ἐξαιρέσατε τὴν τεσσαρακοστὴν, τὴν λειτουργίαν, τὴν ἐξομολόγησιν τὸ καθαρτήριον, ἐκβάλλετε ἀκόμη καὶ τὴν κόλασιν, καὶ τότε θέλω εἶσθαι σύμφωνος μὲ σᾶς. » Δὲν ἐπρόφεραν οὐδ' ἓνα λόγον, οὔτε ὠμίλησαν πλέον περὶ θρησκείας.

Τοιοιουτρόπως πρέπει πολλάκις νὰ ἀποκρινώμεθα εἰς τοὺς αἰσχροὺς ἀναγελαστάς τῶν ἀγίων πραγμάτων. Δὲν πρέπει νὰ ἐμβαίνει τις εἰς φιλονεικίαν ἐὰν δὲν ᾔηται καλὰ ὠπλισμένος καὶ βέβαιος τῆς νίκης· βλάπτει μίαν ὑπόθεσιν ὅταν δὲν τὴν ὑπερασπίζεται καλῶς. Διὰ νὰ νικήσῃ τις τὴν ἀπάτην, διὰ νὰ τὴν φέρῃ εἰς τὸν λαβύρινθον, εἰς τὸν ὁποῖον αὕτη θέλει νὰ μᾶς ρίψῃ, διὰ νὰ διασκεδάσῃ τὰ νέφη μὲ τὰ ὁποῖα καλύπτεται, καὶ διὰ τῶν ὁποίων κρύπτει τὴν ἀλήθειαν, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχῃ τις περισσοτέρας γνώσεις καὶ φῶτα, ἀφ' ὅσα ἔχουν οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου. Τοῦτο εἶναι ἔργον τῶν ἐμπείρων διδασκάλων καὶ τῶν θεολόγων. Καὶ ἐπειδὴ εἰς αὐτοὺς ἀνήκει νὰ κάμωσι νὰ γνωρισθῇ ὅλη ἡ ὠραιότης, ἡ ἀγιότης, ἡ θεϊότης τῆς θρησκείας, ἀνήκει ὁμοίως εἰς αὐτοὺς νὰ ὑπερασπίζωνται ἐκτεταμένως, νὰ ἐκδικῶνται αὐστηρῶς τοὺς ἐχθροὺς τῆς. Καὶ ὥσεπιτοπολὺ δὲν τῶν εἶναι δύσκολον νὰ τὸ κάμουν καὶ τὸ ἐπιτυχάνουν, διότι οἱ πλειότεροι ἐκείνων οἵτινες κατατρέχουν τὴν θρησκείαν δὲν τὴν γνωρίζουν, καὶ βλασφημοῦν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀγνοοῦν. Θέλομεν ἀναφέρει ἱστορίαν τὴν ὁποίαν περὶ τούτου μᾶς ἐδιηγήθησαν.

Κληρικὸς τις εὕρισκετο μὲ νέους ἀξιωματικοὺς εἰς κοινὴν ἄμαξαν· οὗτοι ἤρχισαν νὰ ὁμιλοῦν περὶ πραγμάτων τῆς θρησκείας καὶ ἔκαμον αὐτὴν ἀντικείμενον τῆς διασκεδάσεώς

των λέγοντες ὅσα ἤξευρον καὶ ὅσα ἠγνόουν. Ο κληρικὸς ὅσις τοὺς εἶχεν ἀκούσει χωρὶς νὰ εἴπῃ τίποτε, ἔκαμεν ὥστε νὰ πέσῃ λόγος περὶ πολέμου. Ὡμίλησεν αὐτός, καὶ μὲ τρόπον τόσον γελοῖον, ὥστε οἱ ἀξιωματικοὶ δὲν ἐδυνήθησαν νὰ κρατήσωσι τὸν γέλωτα. «Κύριοι, τῶν εἶπεν ὁ κληρικὸς, τοιουτοτρόπως ὠμίλησατε καὶ σεῖς περὶ θρησκείας· ἠθέλησα νὰ σᾶς κάμω νὰ γνωρίσετε ὅτι δὲν γινόμεθα πλέον ἄξιοι ἀναγέλασμοῦ, εἰμὴ θέλοντες νὰ ὀμιλῶμεν περὶ πραγμάτων τὰ ὅποια δὲν εἶναι τῶν καθηκόντων μας, ἢ φιλονεικοῦμεν περὶ τῶν ὅσα δὲν γνωρίζομεν ἢ ἐπιπολαίως, διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ ὀμιλῶμεν καλῶς καὶ ὀρθῶς περὶ αὐτῶν. Εἰς περιστάσεις θρησκευτικὰς περισσότερον παρὰ εἰς ἄλλας, πρέπει τις νὰ ᾔηται προβλεπτικὸς, διότι ὀμιλῶν τις περὶ ὧν δὲν γνωρίζει, ἐμβαίνει εἰς κίνδυνον νὰ εἴπῃ πολλὰ σφάλματα καὶ ἀνοησίας.» Τὸ μικρὸν τοῦτο μάθημα τοὺς κατήσχυνε, καὶ ἐφυλάχθησαν προβλεπτικώτεροι κατὰ τὸ ἐπίλοιπον τοῦ ταξειδίου.

Μὲ τοὺς ἀσεβεῖς καὶ τοὺς ἀτάκτους, οἵτινες δὲν ὀμιλοῦν περὶ θρησκείας καὶ ἁγίων πραγμάτων εἰμὴ διὰ νὰ περιπαίξωσι, μὴ μεταχειρίζεσθαι ὡσεπιτοπλεῖστον εἰμὴ σύντομον καὶ γενικὴν ἀπόκρισιν, ἢ ὅποια νὰ περικόπτῃ τὴν δυσκολίαν, ἢ τεχνικὴν εἰρωνείαν ἥτις νὰ κάμνῃ νὰ πίπτῃ τὸ περιγέλιον ἐπάνω εἰς τὸν ἀναγελαστήν. Οὕτω προφθάνεις ἢ ἐμποδίζεις μακρὰς φιλονεικίας. Εἶναι μάλιστα καὶ περιστάσεις καθ' ἃς εἶναι καλῆτερον νὰ μὴν ἐμβαίνη τις εἰς μάχην, ἂν καὶ μὲ ἰσχυρώτερα ὅπλα. Θέλων τις νὰ ἀποκρίνεται εἰς ὅλας τὰς παραλογίας τῶν ἀσεβῶν, ἐμβαίνει ἴσως εἰς κίνδυνον νὰ σκανδαλίσῃ ἢ νὰ ταραξῇ τὴν πίστιν τῶν ἀδυνάτων, ἂν καὶ ὁ φόβος σκανδάλου κακῶς ἐννοουμένου, δὲν πρέπει ποτὲ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ παραιτήσωμεν τὰ δίκαια τῆς ἀληθείας, ὅταν αἱ περιστάσεις ἐπιζητοῦν νὰ ὑπερασπισθῶμεν.

Ὑπάρχει ἀκόμη ἐν ἀναγέλασμα πολλὰ ἀξιοκαταδίκασον τὸ ὅποῖον τινὲς τολμοῦν νὰ κάμουν διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν εὐλάβειαν. Εἰς τὴν πολλὰ καλὰ ὅτι εὐρίσκεται μία ψευδὴς ἀρετὴ, μία εὐλάβεια ὑποκριτικὴ, κατηγορητέα βέβαια

ἀλλὰ πολὺ ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν σκανδαλώδη ἀταξίαν, καὶ τὴν φανεράν ἀσεβειαν, διότι ἡ ὑποκρισία φυλάττει τοῦλάχιστον τὰ φαινόμενα καὶ εἶναι, ὡς τὸ εἶπον πολλὰ ὀρθῶς. Σεβασμὸς τὸν ὅποιον τὸ ἐλάττωμα ἀποδίδει εἰς τὴν ἀρετήν. Εἶναι ἀκόμη πλέον σπάνιος ἀφ' ὅ,τι νομίζουν πολλοί. Εξορίζουν τὴν εὐλάβειαν, διὰ νὰ δικαιολογῶνται ὅτι δὲν τὴν ἔχουν· ἡ σιωπηλὴ καταδίκη, τὴν ὁποίαν ἡ ἀληθὴς εὐλάβεια φέρει εἰς τὴν διαγωγὴν των, τοὺς παροργίζει ἐναντίον της. Εὐαρεστοῦνται νὰ τὴν παραλλάξουν μὲ τὴν ψευδαλήθειαν, νὰ τὴν ἀσχημίζωσι διὰ κκεῶν ἐρμηνεύσεων, νὰ τῆς ἀραιώσωσι δι' ἀδίκων ὑποψιῶν τὴν ὑπόληψιν ἣτις τῆς ἀνήκει, καὶ μᾶλλον νὰ τὴν παρασταίνωσι μισητὴν μὲ τὰς πλέον πικρὰς καταχρήσεις. Καὶ ἐνῶ οὗτοι παραχωροῦσι τὰ πάντα ὡς πρὸς τὸν ἑαυτὸν των, δὲν συγχωροῦν τὸ παραμικρὸν δι' αὐτὴν· τὴν θεωροῦν ὡς τὸ λαχίδιον τῶν μικρῶν καὶ ἐλαφρῶν πνευμάτων, νομίζουσιν ἑαυτοὺς ὑψηλόνοας, καὶ ἤθελαν ἔχει δίκαιον, ἐὰν ἡ ἀληθὴς δύναμις συνίστατο εἰς τὸ νὰ ἀφήσῃ τις νὰ κυριευθῇ ἀπὸ τὰ πάθη του, νὰ ὀδηγηθῇ ἀπὸ τὰς κλίσεις του, καὶ διὰ μιᾶς συνεπείας ὀλοτελῶς φυσικῆς νὰ καταφρονῇ τὴν θρησκείαν καὶ τὰς πράξεις αὐτῆς.

Οἱ εὐλαβεῖς ἄνθρωποι ἐμποροῦν νὰ ἔχωσιν ἐλαττώματα, καὶ τῷ ὄντι ἔχουν, διότι εἶναι ἄνθρωποι. Ἐνδέχεται μὲ τὴν εὐλάβειαν νὰ ἔχη τις ἀδυναμίας, καὶ μικροτάτας, ἀλλ' ὥς φυλαχθῶμεν διὰ τοῦτο νὰ καταφρονήσωμεν τὴν εὐλάβειαν, καὶ ὥς διακρίνωμεν καλῶς, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἦμεθα δίκαιοι, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐξέρχεται παρ' αὐτῆς καὶ τὸ ἀναδέχεται, ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ ἄνθρωπον καὶ ἐπιμελεῖται νὰ τὸ ἐπιδιορθώσῃ. Οἱ εὐλαβεῖς οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐλαττώματα, αὐτοὶ ἤθελαν ἔχει ἀκόμη περισσότερα καὶ μεγαλύτερα ἐὰν τῶν ἔλειπεν ἡ εὐλάβεια.

Απὸ πόσα σκανδαλώδη σφάλματα δὲν τοὺς προφυλάττει αὐτός! ὥς κρίνωμεν ἀπὸ πολλοὺς ἀνθρώπους τοῦ κόσμου οἵτινες δὲν φιλοτιμοῦνται νὰ ἦναι εὐσεβεῖς· οὗτοι εἶναι πολλὰ μακρὰν τοῦ νὰ ἔχουν ἦθῃ τοσοῦτον καθαρὰ ὡς ἐκεῖνα τῶν περισσοτέρων εὐλαβῶν. Διὰ νὰ σέβεταιί τις καὶ νὰ ψηφᾷ

μ.α.

κ.η. : κ

μ.α. : μ

κ.η. : κ

τὴν ἀρετὴν ταύτην, ἤθελεν ἀρκεῖ νὰ ᾔῃ δίκαιος, καὶ νὰ μὴν ἔχῃ ἐντροπιασμένα συμφέροντα, διὰ νὰ τὴν καταφρονῇ. Πόσον μᾶς φαίνεται ὠραῖον τὸ φρόνημα τοῦ Κυρίου Δὲ Φωντανέλ· Ελεγεν περὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του. Εἶπεν ἑκατὸν » χρόνους καὶ θέλω ἀποθάνει μὲ τὴν παρηγορίαν ὅτι δὲν ἐμε- » ταχειρίσθηκα τὸ παραμικρὸν ἀναγέλασμα κατὰ τῆς παραμικρᾶς ἀρετῆς »

Εἰλικρινὴς καὶ σταθερὰ νὰ ᾔῃ ἡ εὐσέβειά σου,
Εὐθεΐα δὲ καὶ ἀληθὴς νὰ ᾔῃ ἡ εὐλάβειά σου.

ἔχε ἀληθῆ εὐσέβειαν. Ὅσον σπανιωτέρα τόσον εἶναι ἐντιμότερα, καὶ πλέον ἀξιοσύστατος. Ὁ ἀσεβὴς, ὁ ἄτακτος, κατὰ τινὰ παραδείγματα φαντάζεται ὅτι οἱ φαινόμενοι ἐνάρετοι προσποιοῦνται μόνον τὴν ἀρετὴν, ἐμπειρότεροι αὐτοῦ. Εἰς τὴν ὑπόκρισιν ἔχουν καὶ αὐτοὶ ὡς τοὺς ἄλλους τὰ πάθη των, τὰς ἀδυναμίας των. Ὅθεν μ' ὅλην τὴν ὁποίαν γνωρίζει, εὐταξίαν εἰς πολλὰ εὐσεβῆ ἄτομα, μ' ὅλον τὸν θόρυβον τῆς σκανδαλώδους αὐτοῦ διαγωγῆς, θέλει νὰ πείσῃ ἑαυτὸν ὅτι εἶναι ὀλιγώτερον ἔνοχος ἀπὸ αὐτοὺς, διότι εἶναι λέγει, τοῦλάχιστον καλῆς πίστεως, καὶ δὲν προσποιεῖται ἐκεῖνο τὸ ὅποιον δὲν εἶναι.

Ἄς ἀφήσωμεν τοὺς ἐχθροὺς τῆς εὐσεβείας, νὰ πασχίζουσιν νὰ πνίξωσι τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως των, καὶ δικαιολογῶσι τὰς παρεκτροπὰς των κηρύττοντες ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀρετὴ, διὰ νὰ τῶν φαίνεται προτιμότερον τὸ ἐλάττωμα. Ἄς τῶν ἀφήσωμεν τὴν δυστυχῆ παρηγορίαν νὰ στοχάζωνται διὰ τοὺς ἄλλους ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον οἱ ἄλλοι παρατηροῦν εἰς αὐτούς.

Ἄς μὴν ἐλπίσωμεν ὅτι θέλομεν κατορθώσαι νὰ ἀκούσωσι τὴν φωνὴν τοῦ λογικοῦ, ἐκεῖνοι οἵτινες ἔχουν περὶ πολλοῦ νὰ καταφρονῶσι τὴν ἀρετὴν μὲ τὴν διαγωγὴν καὶ τὸν λόγον, καὶ οἵτινες ἔχουν κακὴν ιδέαν περὶ τῶν ἄλλων καὶ καλὴν περὶ τοῦ ἑαυτοῦ των.

Ὅχι, ὄχι, ὅ,τι καὶ ἂν λέγωσι, τὸ προσωπεῖον δὲν κρύπτει τὸν ὑποκριτὴν καὶ τὸν κακοῦργον. Εἰς τὸν ἑαυτὸν νὰ ἴδωσιν εἰς τὴν καρδίαν τῶν σταθερῶς εὐσέβειαν ἐχόντων, εἰς τὴν εὐγένειαν τῶν ἀ-

σθημάτων των, τὴν γενναιότητα τῶν θυσιῶν των, ἤθελαν μείνει κάμμίαν φορὰν πλήρεις θαυμασμοῦ, καὶ μακρὰν τοῦ νὰ τοὺς καταφρονοῦν, ἤθελαν ἔχει δι' αὐτοὺς τὸ σέβας καὶ τὴν ὑπόληψιν, τὰ ὅποια ὀφείλονται εἰς τὴν ἀρετὴν.

Εὰν ἡ ψευδὴς εὐσέβεια εἶναι πλειότερον γνωρισμένη ἀπὸ τὴν ἀληθῆ, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ μὲν εἶναι ταπεινὴ, ἡ δὲ ἀγαπᾷ νὰ ἀποφαίνεται ὑπερήφανος. Πλὴν, μολονότι ἡ ψευδὴς ἔχει τὰ ἐξωτερικὰ τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας γρήγορα ἢ ἀργὰ ἐκπίπτει ἢ γνωρίζεται. Τὸ προπωπεῖον μὲ τὸ ὅποιον σκεπάζεται πίπτει ἐνίοτε ἐξ ἑαυτοῦ του καὶ ὥσπεπιτοπλεῖστον ἀπατᾶται ὁ τοιοῦτος ἀντὶ νὰ ἀπατήσῃ τοὺς ἄλλους. Δὲν ὁμιλοῦμεν δι' ἐκείνους τοὺς κακούργους, τοὺς ψευδοευλαβεῖς, τοὺς ἀσεβεῖς, οἵτινες δὲν φέρουν τὸ κάλυμμα τῆς εὐσεβείας, εἰμὴ διὰ νὰ κρύψωσι περισσότερον τὰ πάθη αὐτῶν, νὰ σκεπᾶσιν τὰς ἀσεβεῖς γνώμας των, καὶ νὰ ἀπατήσουν τοὺς ἀνθρώπους. Εὐρίσκονται ὅμως ἄλλοι, οἵτινες εὐλαβεῖς μὲν καὶ καλητέρως πίστεως, δὲν ἔχουν ὅμως στερεὰν καὶ εἰλικρινῇ εὐσέβειαν, διότι θέλουν νὰ ἐνώσουν μὲ τὴν εὐλάβειαν ὅ,τι εἶναι ἀσυμβίβαστον με αὐτήν. Εὰν τοὺς συλλυπούμεθα διὰ τὰ σφάλματά των, ἃς πασχίσωμεν νὰ τοὺς ἀποσύρωμεν ἀπὸ τὴν ἀπάτην, ἴσως ἐπιτύχωμεν δεικνύοντες αὐτοὺς ἐν αὐτοῖς, ὡς φαίνονται εἰς τὰ ὅμματα τῶν ἄλλων. Εὰν καὶ κάμμίαν φορὰν φοβῶνται νὰ γνωρισθῶσι διὰ νὰ μὴν ᾔναι ἀναγκασμένοι νὰ διορθωθῶσι, συχνάκις ὅμως δὲν διορθόνονται διότι δὲν γνωρίζουν τὸν ἑαυτὸν των.

Μολονότι αἱ γυναῖκες γενικῶς ἔχουν περισσότεραν εὐσέβειαν καὶ εὐλάβειαν ἀπὸ τοὺς ἄνδρας, εἴτε διότι ἔχουν τρυφερωτέραν καὶ αἰσθητοτέραν τὴν καρδίαν, εἴτε διότι ἐνασχολούμεναι ὀλιγώτερον εἰς μεγάλας ὑποθέσεις ἢ εἰς τὴν σπουδὴν, δὲν εὐρίσκονται εἰς περιστάσιν νὰ κατέχωσι τὰ ἐπαγγέλματα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἐξουθενίζουν καὶ κάμνουν συχνάκις νὰ ἀμελῇ τις τὴν συμφερωτέραν ὅλων τῶν ὑποθέσεων μήτε νὰ καλλιεργοῦν τὰς ἐπιστήμας αἱ ὅποιαι φουσκώνουν τὴν καρδίαν καὶ τὴν ξηραίνουν. Δύνανται ὅμως εὐκολωτέρως νὰ πέσωσιν εἰς ἀπάτην. Βλέπομεν πολλὰς, αἵτινες εἶναι ἐ-

πιμελῶς εἰς ὅλα τὰ ἔργα τῆς εὐλαβείας, ἐπιπλήττουν τὸν ἑαυτὸν των, ὅταν λείψουν εἰς τὸ παραμικρόν. Πλὴν συγχρόνως εἶναι δεσποτικάι, παράξενοι, καὶ πεισματώδεις. Δὲν ἐξεύρουν οὔτε νὰ ἐνδώσωσιν εἰς τίποτε, οὔτε νὰ κάμουν βίαν τοῦ ἑαυτοῦ των. Καθεὶς πρέπει νὰ ὑποφέρῃ τὰς φαντασίας, τὴν παροξενάδα, καὶ τὸν ἐρεθισμόν αὐτῶν. Θέλουν νὰ ᾔναι εὐλαβεῖς καὶ δὲν εἶναι λογικάι.

Πολλοὶ θέλουν, διὰ μιᾶς ἀλλοκότου ἀποτυφλώσεως, νὰ ἐνώσωσιν ὅλην τὴν τρυφήν ἢ τὰς ἡδονὰς τοῦ κόσμου μὲ τὴν εὐλάβειαν καὶ τὴν εὐσέβειαν. Τὸ πρῶτ' εὐρίσκονται εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὸ δ' ἐσπέρως εἰς τὰ θεάτρα, παρευρίσκονται εἰς ὅλας τὰς χριστιανικὰς τελετάς, καὶ ἐπίσης εἰς ὅλας τὰς κοσμικὰς διασκεδάσεις· θέλουν νὰ δουλεύωσι τὸν Θεὸν ὁμοῦ καὶ τὸν κόσμον. Ἀλλὰ πῶς ἐμπορεῖ τις νὰ νομίσῃ ὅτι δύναται νὰ ἀρέσκῃ δύο κυρίων; νὰ ἐνώνῃ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τοῦ εἶναι τὸ πλεόν ἐναντίον, τὴν εὐχαρίστησιν τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν, μὲ ἐκείνην τῶν γηένων πραγμάτων, καὶ ἐναντίον τῶν ἀναθεματισμῶν, τοὺς ὁποίους ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ἀπεσφενδόνισε κατὰ τοῦ κόσμου, νὰ ἐλπίσῃ ὅτι ἐμπορεῖ νὰ συμφωνήσῃ τὸν κόσμον μὲ τὸ Εὐαγγέλιον;

Εἶναι δ' ἄλλοι, οἵτινες διὰ μιᾶς ἀπάτης ὀλιγώτερον ἀξιωμαμπτοῦ, ἥτις ὅμως εἶναι τοιαύτη, ἀφιερώνουν εἰς τὴν εὐλάβειαν καὶ εἰς τὴν προσευχὴν μέγα μέρος τοῦ καιροῦ τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἐξοδεύωσιν εἰς τὴν καλὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων των, εἰς τὴν φροντίδα τοῦ ὁσπητίου, εἰς τὴν ἐπαγρύπνησιν τῶν δούλων κτλ. Ἀλλ' ἡ ἀληθὴς εὐσέβεια, ἡ ὁποία μᾶς φέρει νὰ ἀποπληρώσωμεν πιστῶς ὅλα τὰ χρεῖα ἡμῶν, δύναται τάχα νὰ ὑποφέρῃ νὰ θυσιάζωμεν εἰς αὐτὴν καιρὸν ἀναπόφευκτον διὰ στενώτερα χρέημας; Ἡ θρησκεία δὲν ἐπιτρέπει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς καταδικάζει. Αὕτη μᾶς μαρτυρεῖ ὅτι δὲν εἶναι προσευχὴ πλεόν εὐάριστος εἰς τὸν Θεόν, ὅσον ἡ ἀποπλήρωσις τῶν θελήσεών του, καὶ ὅτι εἴμεθα οὐδὲν εἰς τὰ ὄμματα του, ὅταν δὲν κάμνωμεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ζητεῖ παρ' ἡμῶν.

Ὄταν ὁ μέγας Ἑρρίκος Δ'. βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἐνησχο-
 λεῖτο εἰς κατεπειγούσας ὑποθέσεις, αἱ ὅποιαι τὸν ἐμπόδιζον
 νὰ παρευρίσκηται εἰς τὰς θείας τελετάς, ἐπροφασίζετο τρό-
 πον τινα, λέγων εἰς τοὺς ἐπισκόπους οἵτινες εὕρισκοντο εἰς
 τὴν αὐλὴν του, « ὅταν δουλεύω διὰ τὸ κοινόν, μὲ φαίνεται
 « ὅτι παραιτῶ τὸν Θεὸν χάριν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. »

Ὅσον νόμιμος καὶ ἂν ᾦναι ἡ αἰτία αὕτη, δὲν πρέπει δ-
 μως νὰ τὴν κακομεταχειρίζεται τις, ὥς κάμνουν πολλοὶ
 ἄνθρωποι, προφατιζόμενοι, ὅτι αἱ οἰκειακαὶ αὐτῶν ἀσχολή-
 σεις καὶ φροντίδες τοὺς ἐμποδίζουν ἀπὸ τὰ χριστιανικά
 των χρέη. Ἐὰν τὸ ἐπεθύμουν σταθερῶς, ἤθελον εὕρίσκει
 σχεδὸν πάντοτε τὸν καιρὸν τοῦ νὰ ἀποπληρώσουν μὲ
 φρόνησιν τῆς εὐσεβείας τὰ προσδιωρισμένα χρέη, χωρὶς
 νὰ ἀμελῶσιν ἐκεῖνα τῆς θέσεώς των, καὶ μᾶλλον νὰ τὰ
 ἐπιτυγχάνουν καλλήτερα· πόσον δὲν ἐξοδεύουσιν εἰς πρά-
 γματα μάταια, ἢ ὀλίγον ἀναγκαῖα; Ποῖος ποτὲ, εἶχε μεγα-
 λητέρας ἀσχολήσεις, ἀφ' ὅσας εἶχεν ὁ ἅγιος Λουδοβίκος ἐπὶ
 τοῦ θρόνου τῆς Γαλλίας; ποῖος δὲ ἐπιμελέστερος ἀπ' αὐτὸν,
 εἰς τὸ νὰ ἐκπληροῖ ὅλα του τὰ χρέη, χωρὶς νὰ ἀφήσῃ πο-
 τὲ οὐδεμίαν ἐκ τῶν τῆς εὐσεβείας πράξεων;

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ περὶ τῆς ἀληθοῦς τιμῆς ἐγχειριδίου,
 τὸν ὁποῖον βέβαια δὲν δύναται τις νὰ ἐλέγξῃ ὅτι ἦτον δυ-
 σειδαίμων, λέγει ὅτι ἐγνώρισε γέροντας πολεμάρχας πεπει-
 σμένους ὅτι εἰς ἑκατὸν κινδύνους τοὺς ὁποίους δὲν ἠδύναντο
 νὰ ἀποφύγουν χωρὶς θαύματος, ἐχρεώσθουν τὴν σωτηρίαν
 των εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ νὰ λέγωσιν εὐλαβῶς ἐκ τῆς
 τρυφεράς αὐτῶν ἡλικίας κάποιας προσευχάς, αἵτινες ἔδιδον
 τροφὴν καὶ δύναμιν εἰς τὰς ψυχὰς των· « νομίζω προσθέτει
 « ὁ ἴδιος, ὅτι τὸ νὰ παρευρίσκηται τις συνεχῶς εἰς τὴν ἁγίαν
 » λειτουργίαν εἶναι ἡ ἐνεργητικωτέρα ἀφ' ὅλας τὰς τῆς κα-
 » λῆς καὶ ἐναρέτου διαγωγῆς ἀρχάς· εὐρέθησαν στρατηγοὶ
 » εἰς ὁδοιπερίαν, οἵτινες βιαζόμενοι νὰ ἀναχωρήσωσιν εἰς τὰς
 » τέσσαρας ὥρας τῆς πρωΐας, δὲν ἄφινον τὴν θεῖαν λειτουρ-
 » γίαν δι' ὅλα τὰ καλὰ τοῦ κόσμου· ἤξευραν οὗτοι νὰ ἀπο-
 » δώσωσιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὸν βασιλέα ὅ,τι τοῖς
 » ἐχρεώσθουν.

Τοῦτο μᾶς ἀποδεικνείει πόσον εἶναι ὠφέλιμον νὰ διδά-
ξωμεν πρῶτως τὴν νεολαίαν τὰ περὶ τῆς εὐσεβείας, καὶ νὰ
τὴν συνειθίσωμεν νὰ ἀποπληρώνη πιστῶς ὅλα αὐτῆς τὰ χρέη·
αἱ πρῶται ἐντυπώσεις εἶναι ἐν γένει αἱ πλέον διαμένουσαι.
Ἐν νεοκατασκευασμένον ἀγγεῖον διαφυλάττει διὰ πολὺν και-
ρὸν τὴν εὐωδίαν τοῦ πρώτου ποτοῦ τὸ ὁποῖον ἔχυσαν εἰς
αὐτό.

Διὰ νὰ κάμωμεν τὴν εὐσέβειαν ἡγαπητὴν πρέπει νὰ προ-
φυλαχθῶμεν τοῦ νὰ τὴν ζωγραφίσωμεν μὲ σκοτεινὰ καὶ σκυ-
θρωπὰ χρώματα, καθὼς τινες θέλουν νὰ τὴν εἰκονίζωσιν.
Μία ἠθικὴ πολλὰ αὐστηρὰ κάμνει ὀλίγους ἁγίους· αὕτη κά-
μνει νὰ προτιμᾷ τις τὴν εὐκολίαν τοῦ νὰ ἀκολουθῇ εἰς τὸ
σφάλμα, παρὰ τὰς δυσκολίας τοῦ νὰ τὸ παραιτήσῃ καὶ νὰ
πράττῃ τὴν ἀρετὴν· ἠθικὴ πολλὰ αὐστηρὰ καὶ ὑπερβολικὴ
ὥσεπιτοπλείστον ἀποκαθιστᾷ τὴν εὐσέβειαν καὶ αὐτὴν τὴν
θρησκείαν μισητάς· εἶναι ἀντικείμενον γέλωτος διὰ τοὺς ἀτά-
κτους, σκάνδαλον δὲ διὰ τοὺς ἀδυνάτους. Οἱ ἄτακτοι καὶ
ἐλεύθεροι εὐαρεστοῦνται νὰ τῶν μεγαλύνουν καὶ νὰ τῶν φέ-
ρῳσιν εἰς ὑπερβολὴν τὰ πράγματα διὰ νὰ ἔχῳσι λόγους νὰ
μὴ πιστεύωσι τίποτε, καὶ περισσότερον διὰ νὰ μὴ κάμουν
οὐδὲν· ἀπαιτούμενοι πολλὰ ἔχουσιν αἰτίαν νὰ ἀρνοῦνται τὰ
πάντα· οἱ ἀδύνατοι σχηματίζουν ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τούτων
σφαλερὰς συνειδήσεις αἱ ὁποῖαι ἐπιτρέπουν εἰς αὐτοὺς νὰ πέ-
σωσιν εἰς ἀληθῆ ἁμαρτήματα.

Διὰ νὰ ἔκβωσιν ἀπὸ τὴν ἀπάτην οὗτοι καὶ ἐκεῖνοι ἃς
ἀναγινώσκουν τὸ ὠραῖον βιβλίον τὸ ὁποῖον ὁ ἅγιος Φραγκί-
σκος Δὲ Σάλες ἐσύνθεσε περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. (1) Θέ-
λουν ἰδεῖ ἐκεῖ, ὅτι ἡ ἀληθὴς εὐσέβεια δὲν εἶναι τόσο δεινὴ
οὔτε τόσο αὐστηρὰ, καθὼς ἠθέλησαν νὰ τὴν παραστήσουν, ὅτι
ὁ ζυγὸς τοῦ Κυρίου εἶναι γλυκὺς καὶ ἐλαφρὸς, ὅτι δύναται
τις νὰ ζῇ εἰς τὸν κόσμον χωρὶς νὰ ᾔῃναι τοῦ κόσμου, ὅτι ἐμ-
πορεῖ εἰς τὸν κόσμον νὰ ᾔῃναι εὐσεβὴς χωρὶς νὰ βλάβῃ τὸ
πρέπον, χωρὶς νὰ γίνῃ γελοῖος ἢ καταφρονητὸς. Θέλουν μάθει
μερικῶς ὅτι ἡ φρόνιμος καὶ φωτισμένη εὐλάβεια, δὲν γυρεύει
οὔτε δι' αὐστηρότητος πολλὰ ἐνοχλητικῆς νὰ στενεύῃ τὴν

(1) Εἰσαγωγὴ πρὸς τὴν εὐλαβῆ ζώην.

ὁδὸν τοῦ οὐρανοῦ ὥστε νὰ τὴν κάμῃ ἄβατον, οὔτε δι' ἀπωλείας πολλὰ γλυκείας νὰ τὴν φαρδύνῃ, ὥστε νὰ καταντᾷ πολλὰ εὐκόλος· μεταξὺ τούτων τῶν δύο ὁδῶν, τῶν ὁποίων ἡ μὲν ἤθελεν τὸν ὁδηγήσειν εἰς τὴν ἀπελπισίαν, ἡ δὲ ἤθελεν ἐπιφέρει τὸν χαῖμόν δι' ἐνὸς ἀπατηλοῦ θάρρους, αὕτη πασχίζει νὰ πάρωμεν τὸν μέσον ὅρον δι' αὐτὴν καὶ διὰ τοὺς ἄλλους.

Ἡ μεγαλητέρα ἐκ τῶν θεωριῶν αἱ ὁποῖαι ἀντιβαίνουν εἰς τὴν ἀληθῆ εὐλάβειαν εἶναι ἡ κινδυνώδης καὶ ἀπατηλὴ δοξασία καθ' ἣν ὅλα τὰ χρέη τῆς χριστιανικῆς εὐσεβείας περιορίζονται εἰς τὰ χρέη τῆς κοσμικῆς τιμῆς, διαβεβαιοῦντες ὅτι ἓνας ἄνθρωπος εἶναι ἐνάρετος, ὅταν εἶναι τίμιος,

Ἐρωτῶ τοὺς ἀποστόλους τοῦ νέου τούτου εὐαγγελίου, με ποίαν ἐξουσίαν ἔρχονται νὰ ἀντιλέγωσι τόσον ἀποτόμως ἐναντίον ἐκείνου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; καὶ ἐὰν ἔδωκαν, διὰ νὰ ἐμπορῶμεν νὰ πιστεύσωμεν, ἀποδείξεις, ἐπιβεβαιωτικὰς τῆς ἀποστολῆς των; ἐὰν οὗτοι δὲν ἔχουσιν ἀποδείξεις εἰμὴ πολλὰ ματαίας, ἢ μᾶλλον ἐὰν δὲν ἔχουν καμμίαν ἀπόδειξιν εἰμὴ τὴν ιδιάζουσαν αὐτῶν δοξασίαν καὶ τὸ συμφέρον τῆς διδασκαλίας των, πρέπει τάχα νὰ θαυμάζωνται ἐὰν παραδεχώμεθα περισσότερον τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ παρὰ τοὺς ἰδικούς των; ἐπειδὴ διὰ ν' ἀρνηθῇ τις ἢ νὰ ἀμφιβάλλῃ ὅτι ἡ χριστιανικὴ θρησκεία εἶναι θεία, πρέπει νὰ παραιτήσῃ, καὶ ὅλα τὰ φῶτα τοῦ αὐτοῦ ἐκείνου λογικοῦ, τὸ ὁποῖον μόνον θέλουν νὰ ἀκολουθῶσιν ὡς ὁδηγόν· καὶ ὅμως δὲν εἶναι ὀλιγώτερον πασιδῆλον ὅτι ἡ θρησκεία τοῦ τιμίου καὶ χριστιανοῦ ἀνθρώπου διαφέρει ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὁποίαν εὐχαριστεῖται νὰ ἔχῃ ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ὀνομάζουσιν ἀπλῶς « τίμιον ἄνθρωπον » κατὰ τὸν κόσμον· ὁ τοιοῦτος ὑποβάλλει τὴν θρησκείαν εἰς τὸ λογικόν· ἐκ τῶν δογμάτων της, ἄλλα μὲν δέχεται ἄλλα δὲ ἀπορρίπτει, δὲν συνθέτει τὴν πίστιν του εἰμὴ ἀπὸ τὰ ἄρθρα τὰ ὁποῖα τοῦ φαίνεται ὅτι δὲν ἐναντιοῦνται, καὶ δὲν συγχίζουσι τὸ λογικόν του, καὶ οὕτω κάμνει μίαν θρησκείαν κατὰ τὴν ἀρέσκειάν του· ἐκ τῶν ἐντολῶν σέβεται ὅσας δὲν δύναται τις νὰ παραβῇ χωρὶς νὰ γίνῃ ὑπεύθυνος εἰς τοὺς νόμους τῆς

τιμῆς καὶ τῆς κοινωνίας· διακηρύττεται πιστὸς ἐκτελεστῆς αὐτῶν διὰ τὸ νομίζειν ὅτι ἔχει δικαίωμα νὰ σμικρύνῃ ἢ νὰ ἀπορρίψῃ ὅσας ἤθελαν τὸν ἐνοχλεῖ ἢ δὲν ἤθελαν τοῦ ἀρέσκει.

Τούναντίον δὲ ὁ ἀληθὴς χριστιανὸς ὑποτάσσει τὸ λογικόν του εἰς τὴν θρησκείαν, καὶ τὸ δεσμεύει μετὰ τὴν ὑπακοὴν τῆς πίστεως. Τὸ λογικὸν δὲν ἐνεργεῖ εἰς αὐτὸν εἰμὴ διὰ τὸ κάμῃ τὰ πρῶτα βήματα· καὶ ἀφοῦ τοῦ φανερώσῃ γεγραμμένας μετὰ φωτεινοὺς χαρακτῆρας τὰς ἀναντιρρήτους ἀποδείξεις τῆς ἀγιότητος τῆς θρησκείας του, τὸν ἀποθέτει εἰς τὰς χεῖρας τῆς πίστεως, εἰς τὴν ὁποίαν ὑποβάλλεται εἰς ὅσα τὸν διατάττει ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, βέβαιος ὢν ὅτι δὲν δύναται νὰ παραστρατήσῃ διότι ὁδηγεῖται ἀπὸ ἐκεῖνον ὅστις εἶναι αὐτὴ ἡ σοφία καὶ ἀλήθεια. Δραστήριος ἐκτελεστῆς ὅλων τῶν ἐντολῶν, στοχάζεται ὅτι ὀφείλει νὰ μὴ καταφρονῇ οὐδεμίαν ἐπειδὴ ὅλαι παράγονται ἐκ τῆς αὐτῆς δυνάμεως ἥτις εἶναι ἡ τοῦ Θεοῦ· τέκνον ὑποτασσόμενον τῆς ἐκκλησίας σέβεται ὅλας τῆς τὰς ἀποφάσεις, καὶ τὰς θεωρεῖ ὡς χρησμοῦς, ἐπειδὴ τὸ ἀλάνθαστον αὐτῆς θεμελιούται ἐπὶ τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Θεοῦ αὐτῆς αὐτουργοῦ ὅστις θέλει εἶναι ἀείποτε μετ' αὐτῆς ἄχρι τῆς συντελείας τῶν αἰώνων, καὶ ὅστις αἰτεῖ νὰ νομίζεται ὡς ἐθνικὸς ὅποιος δὲν δίδει ἀκρόασιν εἰς ὅσα τὸν λέγει ἡ ἐκκλησία. Ὅλοι τῆς οἱ νόμοι εἶναι ἱεροὶ ὡς πρὸς αὐτὸν· γνωρίζει ὅτι δὲν χρεωστεῖται ὑπακοῇ μόνον εἰς τὰς θείας διαταγὰς, ἀλλ' ἐπίσης καὶ εἰς τὰς τῆς ἐκκλησίας, ὅτι χρεωστεῖ νὰ διαφυλάττῃ τὰς μὲν, χωρὶς νὰ παραλείψῃ τὰς δέ, καὶ ὅτι μία μόνη θανάσιμος ἁμαρτία δι' ὅποιονδῆποτε περιστάσιν, ἀρκεῖ διὰ τὸ μᾶς κάμῃ νὰ χαθῶμεν αἰωνίως.

Ἀλλ' ἡ ἀληθὴς εὐτέβεια δὲν ἴσταται μόνον εἰς τοῦτο καὶ δὲν περιορίζεται ἀπλῶς εἰς ὅ,τι εἶναι προστεταγμένον. Αἱ ἐπιθυμίαι τῆς τείνουν εἰς πᾶν τελειότερον καὶ ἀξιώτερον διὰ τὸν Θεόν· θέλει καλῆτερα νὰ κάμῃ πολὺ δι' αὐτὸν παρὰ ὀλίγον, νὰ ὑπερβῇ τὰ ὅρια τῶν χρεῶν τῆς, παρὰ νὰ ᾔναι εἰς κίνδυνον τοῦ νὰ λείψῃ ζητοῦσα τὴν λεπτομέρειαν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν· ἐξεύρει εἰς ποῖον ἐμπιστεύεται, γνωρίζει καλῶς τὴν ἀγαθότητα τοῦ κυρίου τὸν ὅποιον ὑπηρετεῖ, καὶ

ὅστις ἀνταμείβει τοσοῦτον πλουσιοπαρόχως πᾶν, ὅ,τι κάμει δι' αὐτόν, ἐνῷ οἱ ἄνθρωποι τοὺς ὁποίους δουλεύει τις μὲ τόσον ζήλον καὶ προθυμίαν, ἢ δὲν ἀνταμείβουν ἢ αἱ ἀνταμοίbai αὐτῶν εἶναι μάταιαι καὶ ψευδεῖς.

Πολλὰ διαφέρων ἀπὸ τοῦς κοσμοφίλους, ἡ εὐσέβεια τῶν ὁποίων εἶναι εὐκόλως νὰ ταραττήται καὶ γρήγορος νὰ ἀποκάμῃ εἰς τὴν δούλεισιν τοῦ Θεοῦ, καὶ οἵτινες νομίζουν ὅτι αἱ σιγχαὶ τὰς ὁποίας δίδουν εἰς αὐτόν εἶναι ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι τῶν φαίνονται αἱ πλέον μικραὶ, ὁ εὐσεβὴς χριστιανὸς δὲν δοκιμάζει ποτὲ γλυκυτέρας καὶ εὐαρεστοτέρας στιγμάς, ἀπὸ ἐκεῖνας τὰς ὁποίας δύναται νὰ ἀφιερώσῃ εἰς τὰς πράξεις τῆς εὐλαβείας. Δὲν φαντάζεται ὅτι τὸ γένος, αἱ ἀξίαι, οὔτε ὁ πλοῦτος εἶναι τίτλοι διὰ νὰ ἀποφύγῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον χρεωττεῖ εἰς τὸν Θεόν· ὅσον ὁ βαθμὸς τὸν ὁποῖον κατέχει εἰς τὸν κόσμον εἶναι ἔντιμος καὶ ἐκλαμπρος τόσον περισσότερον νομίζεται χρεώστης νὰ ᾔῃαι πρωτότυπον τοῦ καλοῦ παραδείγματος.

Τοιοῦτοτρόπως ἐσυλλογεῖτο ἡ ἐκλαμπρος σύζυγος τοῦ Εὐρίκου Γ. Αλοίζα Δε Βωδερόν, τεθειμένη ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Γαλλίας. Τὸ στέμμα δὲν ἐχρηματοῦσεν εἰμὴ διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν λάμψιν τῶν ἀρετῶν τῆς καὶ δὲν ἔκαμε νὰ χάσῃ οὐδὲν ἐκ τῆς ταπεινότητος, εὐσεβείας, καὶ γλυκύτητος αὐτῆς. Αὕτη ἐστάθη πρωτότυπον σεμνότητος καὶ εὐταξίας εἰς ἓνα καιρὸν, καθ' ὃν ἡ ἀπώλεια καὶ ἡ ἀσωτία ἐμίαινον τὸν τόπον καὶ τὴν Βασιλικὴν αὐλὴν· ἐν τῷ μέσῳ τῆς τρυφῆς καὶ τῆς ἀλαζωνίας, ἐκείνη δὲν διεκρίνετο εἰμὴ διὰ τῆς ἀπλότητος τῶν φορεμάτων τῆς· ἐνῷ ᾔτο τόσον ταπεινὴ καὶ σεμνὴ ὅσον εὐσεβὴς, ὠμίλει πλειότερον μὲ τὸν Θεὸν παρά μὲ ἀνθρώπους καὶ εὐρίσκετο καλῆτερα εἰς τὰς ἐκκλησίας τοῦ παρά εἰς τὸ παλάτιον· τοὺς πρώτους χρόνους τῆς νυμφεύσεώς τῆς, ἐξωμολογεῖτο καὶ ἐκοινώνει κατὰ μῆνα, ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν τεσσάρων χρόνων ἀφ' οὗ ἐνταφίασε τὸν βασιλέα, οὕσα χῆρα ἐσύχναζε τὰ μυστήρια κάθε ὀκτῶ ἡμέρας· πεπεισμένη ἐξ ἰδίας αὐτῆς πείρας ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τῶν πνευματικῶν βιβλίων εἶναι εἶναι ἡ τροφή τῆς εὐσεβείας, ὅτι τὰ βιβλία ταῦτα τὰ ὁποῖα φαίνονται τόσον ἀηδῆ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες δὲν ἀναγινώσκουν εἰμὴ κοσμικὰ, εἶναι πολὺ ὠφελιμώτερα καὶ ἀναγκαιότε-

ρα, τὰ ἀνεγίνωσκε εὐχαρίστως, καὶ ἔκαμε δι' αὐτῶν τὴν κοινὴν τροφὴν τῆς ψυχῆς τῆς· τὰ δὲ βιβλία τὰ ὑπ' αὐτῆς· συχνότερον ἀναγινωσκόμενα ἦσαν οἱ βίβι τῶν ἁγίων.

Τοῦτο εἶναι ἐν ἔργῳ τὸ ἐπιτηδειότερον μέσον διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν εὐσέβειαν καὶ διὰ νὰ ἐμπνεύσῃ τὴν πρὸς αὐτὴν ὀρεξίν· τὰ παραδείγματα τῶν ἁγίων ἔκαμαν πολλοὺς ἁγίους. Ἀναγινώσκουν τινὲς μὲ ἐπιθυμίαν τόσα βιβλία τὰ ὅποια δὲν τῶν μανθάνουν τίποτε, ἢ δὲν χρηματοῦν εἰμὴ διὰ νὰ εὐχαριστήσουν μίαν ματαίαν περιέργειαν, δὲν θέλουν νὰ ἀγνοοῦν τίποτε, ἐκτὸς μόνον ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ἔπρεπε νὰ ἐξεύρουν, τὴν σοφίαν δηλαδὴ τῆς θρησκείας, καὶ τῆς σωτηρίας· κατὰ συνέπειαν τῆς ἀπιστίας τοῦ αἰῶνός μας, φαίνεται ὅτι ἐντρέπονται νὰ ἀναγινώσκουν βιβλία ὠφέλιμα καὶ χορηγοῦντα καλὰ παραδείγματα, καθὼς ἐπίσης ἐντρέπονται νὰ φανῶσιν εὐλαβεῖς· φοβοῦνται τὴν κρίσιν τοῦ κόσμου ἐκείνου, τὸν ὅποῖον δὲν ἔχουν δύναμιν νὰ καταφρονήσωσιν, ἐνῶ μάλιστα τὸν νομίζουν ἀξιοκαταφρόνητον· φοβοῦνται ἀνθρώπους μὴ δυναμένους νὰ κάμωσιν οὐδὲν κακὸν καὶ τῶν ὁποίων αἱ ἐλέγξεις εἶναι σιωπηλὸν ἐγκώμιον ἐνδοξότερον χιλιάκις, παρὰ τοῦ· ψευδεῖς καὶ χαμερπεῖς αὐτῶν ἐπαίνους, καὶ δὲν φοβοῦνται νὰ ἐντρέπωνται διὰ τὴν δούλευσιν ἐνὸς κυρίου παντοδυνάμου, ἐνὸς Θεοῦ ζηλωτοῦ, ὅστις βλέπει μὲ τὸ αὐτὸ ὄμμα τοὺς τε ἐχθροὺς του καὶ ἐκείνους, οἵτινες δὲν ἔχουν τὴν εὐτολμίαν νὰ κηρύττῳνται ὑπὲρ αὐτοῦ· εὐρίσκονται λοιπὸν μεγάλοι ἄρκετὰ μεγάλοι, καὶ δυνατοὶ ἄρκετὰ δυνατοὶ· ὥστε νὰ κρίνωμεν νὰ ἀρέσκωμεν εἰς αὐτοὺς παρὰ εἰς τὸν Θεόν.

Ὅποιος καὶ ἂν ᾖ, εἰς ὁποίαν θέσιν, εἰς ὅποῖον ὑψηλὸν βαθμὸν τεθειμένος, μὴ ἐντρέπεσαι ποτὲ νὰ ᾖσαι εὐσεβὴς καὶ νὰ τὸ ἀποδεικνύῃς· μὴ πράττης ὡς τὸν ὑπερήφανον ὅστις φαντάζεται ὅτι δὲν πρέπει νὰ πιστεύῃ καὶ νὰ ἐργάζεται ὡς τὸν ποταπὸν· μὴ νομίζῃς διὰ σημεῖον εὐγενείας καὶ μεγαλείου τὸ νὰ ᾖσαι ὀλιγώτερον φρόνιμος ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Ἐάν, ἐπειδὴ ᾖσαι εὐγενὴς, ἔχῃς δυσκολίαν νὰ κάμῃς ὅ,τι κάμει ὁ μικρότερος λαὸς, κάμνε καλῆτερα τὸ καλὸν τὸ ὅποῖον πράττει αὐτός· μὴ τὸν ἀκολουθῇς εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς εὐσε-

βείας, εἰμὴ μὲ περισσοτέραν προθυμίαν διὰ νὰ διακρινήνται ἀπὸ αὐτόν· πρόσσεχε εἰς τὸν βαθμόν σου βάδιζε ὁ πρῶτος· ἅς ᾔσαι τὸ παράδειγμα, καὶ φύλαττε τὴν θέσιν σου εἰς τὴν ἐκκλησίαν, μὴ παραχωρῆς νὰ παρευρίσκεται ἄλλος μὲ πλειοτέραν θρησκείαν καὶ εὐσεβείαν παρὰ σέ· « Υἱέ μου, ἔλεγε μὲ ἐκείνην τὴν ἀπλότητα τόσον ἀξίαν τῆς εὐσεβείας του ὁ ἅγιος Λουδοβῖκος εἰς τὸν Φίλιππον ὅστις ἔμελλε νὰ ᾔηται διὰδοχος εἰς τὸν θρόνον· » παρευρίσκου μὲ εὐλάβειαν εἰς τὰς τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς μητρὸς μας τελετὰς, νὰ δέεσαι ἐκεῖ τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν καρδίαν καὶ μὲ τὸ στόμα, μάλιστα » εἰς τὴν ἁγίαν λειτουργίαν μετὰ τὴν καθιέρωσιν τοῦ παναχράντου σώματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, χωρὶς » νὰ ὁμιλῆς μὲ ὅποιονδήποτε ἄλλον » Ὁ ἅγιος οὗτος βασιλεὺς ἔπραττεν ὁ ἴδιος ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐδίδασκε τὸν υἱόν του, ἴστατο μὲ σέβας καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς λειτουργίας καὶ μάλιστα εἰς τὴν ὑψωσιν τῶν ἀχράντων μυστηρίων.

Ποία διαφορὰ μεταξὺ τοῦ εὐσεβοῦς τούτου μονάρχου καὶ ἐκείνων τῶν νέων κάποτε δὲ καὶ γερόντων ἀφρόνων, οἵτινες ἀφ' οὗ ἐπέρασαν ὅλην τὴν ἐβδομάδα χωρὶς νὰ φανῶσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἔρχονται τέλος πάντων εἰς τὰς ἐπισήμους καὶ ἐορτασίμους ἡμέρας! Συνηθεία φερόμενοι, ἔρχονται διὰ νὰ ἰδοῦν καὶ διὰ νὰ τοὺς ἰδῶσι, διὰ νὰ ἐπικρίνωσι, καὶ δείξωσι τοὺς νεωτέρους συρμούς, τὰς κοσμικὰς ἐπιφανήσεις, καὶ πολλάκις διὰ νὰ συνεννοηθῶσι περὶ τῶν μετὰ μεσημβρίαν διασκεδάσεων, ἐν καιρῷ τοῦ σεβασμιωτέρου τῶν μυστηρίων μας. Ἀκράτητοι καὶ ἄθρησκοι εἰς τὰς ἐκκλησίας μας, τοὺς βλέπεις νὰ γελοῦν, νὰ ὁμιλοῦν, νὰ πράττωσιν ἀταξίας, τὰς ὁποίας δὲν ἤθελαν ταλμῆσαι νὰ κάμουν εἰς μίαν κοσμικὴν συνάθροισιν. Ἐμβαίνουν μὲ εὐκοσμίαν εἰς τὸν οἶκον ἐνὸς μεγάλου, σκέπτονται καὶ εἶναι προσεκτικοί· καὶ ἔπειτα δὲν φοβοῦνται νὰ εἰσέρχωνται, νὰ ἴστανται, καὶ νὰ ἐργάζονται χωρὶς σέβας εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ· Περιστρέφουν τὰ πονηρὰ αὐτῶν βλέμματα ἐνθεν κακεῖθεν, καὶ δὲν τὰ φέρουν κάποτε ἐπὶ τοῦ βήματος εἰμὴ διὰ νὰ ἰδῶσιν, ἂν ἡ θυσία θέλει τελειώσῃ γρήγορα. Μόλις καταδέχονται νὰ διακόψουν

τὰς σκανδαλώδεις αὐτῶν συνομιλίας, καὶ νὰ κλίνωσι τὸ ἐν γόνυ εἰς τὴν γῆν, ἢ νὰ σκύψωσιν ἐλαφρῶς τὴν κεφαλὴν κατὰ τὴν ἀγιωτέραν καὶ τρομερωτέραν στιγμὴν τοῦ Παναχράντου Μυστηρίου· ἐὰν οἱ τοιοῦτοι δὲν ᾔναι πλέον χριστιανοί, διὰ τί ἔρχονται εἰς χριστιανικὰς τελετάς; εἰδὲ καὶ εἶναι ἀκόμη, πῶς τολμοῦν νὰ καταφρονῶσι καὶ νὰ ὑβρίζωσι τὸν θεὸν ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον προσκυνοῦν;

Ἀς τὸ ὁμολογήσωμεν ὁμῶς πρὸς δόξαν τῆς θρησκείας, ὅσον συχνὴ καὶ ἂν ᾔναι ἡ ἀταξία αὕτη, δὲν εἶναι μολαταῦτα γενικὴ. Ὁ Θεὸς διεφύλαξεν ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν μέγα μέρος ἀληθῶν καὶ πιστῶν χριστιανῶν, αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς, τοὺς πρίγγιπας, καὶ τοὺς μεγάλους τοῦ νόμου, οἵτινες δὲν ἔρχονται εἰς τὰς ἐκκλησίας, καὶ δὲν παρευρίσκονται εἰς τὰς τελετάς εἰμὴ διὰ νὰ καταισχύνουν τὴν ἀσέβειαν τῶν κακούργων μὲ ἐνδοξα παραδείγματα, καὶ διὰ νὰ δώσωσιν εἰς τοὺς λαοὺς των φανερά τεκμήρια τῆς εὐσεβείας των. Ἰδομεν ἓνα δυνατὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας, τὸν Λουδοβίκον ΙΕ'. νὰ δέηται ἐν καιρῷ τῶν Ἀγίων Μυστηρίων μὲ παραδειγματικὴν εὐλάβειαν, καὶ ταπεινοφροσύνην, νὰ καταβαίνει ἀπὸ τὴν ἅμαξαν, καὶ γονυπετῆς μέσα εἰς ταῖς λάσπαις νὰ προσκυνῇ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ φερόμενον εἰς τοὺς ἀρρώστους. Ἰδομεν τὸν ἐνάρετον Δελφῖνον τὸν υἱὸν τοῦ νὰ φανερώνη ὁμοίως τὴν εὐσέβειάν του. Παρατηρῶν αὐτὸς μακρόθεν μίαν λειτανείαν τοῦ Παναχράντου Μυστηρίου, διέταξε νὰ σταθῇ ἡ ἅμαξα, καὶ καταβαίνων ἀπὸ αὐτὴν, ἠκολούθησε πεζὸς ἕως εἰς τὸν τόπον ὅπου τὸ ἔθεσαν, ἐπροχώρησεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λαοῦ, ἀπέρριψε τὰ μαξηλάρια τὰ ὁποῖα ἠθέλησαν νὰ βάλωσιν ὑπὸ τῶν γονάτων του καὶ ἐγονάτισε κατὰ γῆς.

Ἡ εὐσέβεια τῶν μεγάλων εἶναι ἡ ὠραιότερα νίκη τῆς θρησκείας ἢ ὁποῖα τοὺς ὑπερπληροῖ ἀπὸ δόξαν. Ἡ ὠραία αὕτη ποιότης ἦτο μία ἐκ τῶν τοῦ Φιλίππου Β'. βασιλέως τῆς Ισπανίας, τὸν ὁποῖον ἡ Ἱστορία μᾶς παρουσιάζει ὡς ἓνα τῶν μεγαλητέρων βασιλέων τοῦ αἰῶνος, διὰ τὴν φρόνησιν, ὀρθότητα, καὶ μεγαλοπρέπειάν του. Εἶχεν ἐκβῆν αὐτὸς ἀπὸ

τὸ Μαδρίτον διὰ νὰ κάμῃ περίπατον ἐφ' ἀμάξης. Ἀπῆντησεν τὸν ἐφημέριον μιᾷς μικρᾷς ἐφημερίας, ὅστις συνωδευμένος παρ' ἐνὸς παιδὸς ἔφερε τὴν θείαν μετάληψιν εἰς ἓνα ἄρρωστον. Κατέβη εὐθὺς ἀπὸ τὴν ἀμαξάν, ἔκαμε νὰ ἀναβῇ εἰς αὐτὴν ὁ ἱερεὺς, τὸν ὁποῖον συνώδευσε γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἔχων τὴν χεῖρα εἰς τὴν θυρίδα τῆς ἀμάξης ἕως ὅτου ἔφθασαν εἰς τὸν ἄρρωστον· οὗτος ἦτο πτωχὸς κηπούρος. Ὁ βασιλεὺς παρεστάθη μὲ τὴν μεγαλητέραν εὐλάβειαν καθ' ὅλην τὴν τελετήν· μετὰ ταῦτα ἔδωκε μίαν πλουσιόδωρον ἐλεημοσύνην εἰς τὸν ἄρρωστον, καὶ ἐμβαίνων εἰς τὴν ἀμαξάν μὲ τὸν ἱερέα τὸν ἔδωκε τὸν ἐντιμότερον τόπον, καὶ τὸν συνώδευσε ἕως εἰς τὴν ἐκκλησίαν του, μιμούμενος κατὰ τοῦτο τὸ παράδειγμα ἐνὸς τῶν ἐνδοξοτέρων προκατόχων του, Ροδόλφου Δὲ Αἰσγούργ, πρώτου κλόνου τῆς Αὐστρίας εἰς τὴν ὁποίαν ἐν παντὶ καιρῷ ἡ εὐσεβεία καὶ ἡ θρησκεία ὑπῆρξαν κληρονομικαί. Ὁ Πρίγγιψ οὗτος ὢν εἰς τὸ κυνήγιον ἐσυναπάντησεν ἓνα ἱερέα φέροντα τὴν Ἀγίαν Μετάληψιν, κατέβη ἀπὸ τὸν ἵππον, ἔκαμε νὰ ἀναβῇ ἐπ' αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς, καὶ ὠδήγει μόνος του τὸν ἵππον κρατῶν τὸν χαλινόν.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Πορτογαλλίας Δὸν Πέτρος, ἔδωκεν εἰς τοὺς ὑποτακτικούς του] εἰς ὁμοίαν περίπτωσιν σημεῖα πολλὰ ἔκλαμπρα θρησκείας καὶ εὐσεβείας· καὶ ἔκαμε νὰ ἰδοῦν οἱ ἀσεβεῖς ὅτι τὸ ἀληθὲς μεγαλεῖον, δὲν συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐπιδεικνύη τις αἰσθήματα ἀσεβείας, καὶ νὰ καταφρονῇ τὰ ἅγια πράγματα, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ τιμᾷ, νὰ δουλεύῃ τὸν Πλάστην καὶ τὸν Κύριόν του. Ποῖα αἰσθήματα δὲν πρέπει ὁμοίως νὰ ἔχωμεν ἡμεῖς διὰ τὸ ὑπέρτατον Ὄν, ἐνῶ βλέπομεν τοὺς μεγάλους Μονάρχας, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ὅλοι οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι ταπεινόνονται νὰ σκύπτουν καὶ νὰ ταπεινώνονται αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐνώπιόν Του!

Ποίαν ὠρελιμωτέραν ἐρμηνείαν δύναται τις νὰ δώσῃ εἰς τὴν νεολαίαν παρὰ νὰ τῆς θέτῃ ὑπ' ὅψιν μὲ παρατηρήσεις τὰ ἀξιόλογα ταῦτα παραδείγματα, τοσοῦτον ἐπιτήδεια νὰ τῶν δώσουν ὑψηλὴν ιδέαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς θρησκείας, καὶ νὰ τῶν ἐντυπώσουν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθοῦς

εὐσεβείας, ἥτις εἶναι ὁ φόβος τοῦ Κυρίου, ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ πηγὴ τῆς σοφίας.

Ἡ κληρονομία αὕτη ἡ πλέον ἀξιοτίμητος, τὴν ὁποίαν οἱ χριστιανοὶ γονεῖς δύνανται ν' ἀφήσωσιν εἰς τὰ τέκνα των, δὲν δίδεται καθὼς τὰ ἄλλα καλὰ, λέγοντες, « ἀφίνω εἰς τὸν υἱόν μου τὴν ταπεινοφροσύνην. » Ἐάνθέλης νὰ τὰ ἀπολαύσῃ, κάμει τρόπον ὥστε νὰ τὰ κατέχῃ ἐνόσω ζῆς. Ἐὰν περιμένῃ πολὺν καιρὸν δὲν θέλει τὰ ἔχει ποτέ. Κατὰ τὴν τρυφερὰν ἡλικίαν πρέπει νὰ ρίψῃς εἰς τὰς καρδίας τοὺς σπόρους τῆς ἀρετῆς. Πρέπει, ἵνα εἰπῶ οὕτως, νὰ κάμῃς τοὺς παῖδας νὰ βυζάζωσιν ὁμοῦ μὲ τὸ γάλα, τὰς πρώτας γλυκύτητας τῆς εὐσεβείας. Θέλει αὐξήσῃ αὕτη μὲ τὴν ἡλικίαν καὶ θέλει ριζώσῃ βαθέως εἰς τὴν ψυχὴν τόσον, ὥστε αἱ μεγαλήτεραι τρικυμῖαι δὲν θέλουν δυνηθῇ νὰ τὴν ἀνασπάσωσιν. Εὐπειθεῖς εἰς τὰ μαθήματά των θέλουν ἀποβῇ ἄνθρωποι σώφρονες, πολῖται ἐνάρετοι, ὑποκείμενα ἀμίμητα ὡς πρὸς τὰ ἥθη καὶ τὴν διαγωγὴν των, ὁμοίως πιστοὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν χρεῶν τῆς χρηστότητος καὶ τῆς τιμῆς, καθὼς καὶ εἰς τὰ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς θρησκείας, ἢ μᾶλλον ἀκριβεῖς διατηρηταὶ τῶν πρώτων, διότι θέλουν εἶναι καὶ τῶν δευτέρων. Ἐπειδὴ μὴ δυναμένης νὰ ὑπάρξῃ ἀληθοῦς καὶ στερεᾶς θρησκείας χωρὶς τὴν χρηστότητα, ὁμοίως δὲν ἤμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀληθὴς καὶ στερεὰ χρηστότης χωρὶς τὴν θρησκείαν : καὶ ὅποιος δύναται εὐκόλως νὰ λησμονήσῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον χρεωστεῖ εἰς τὸν Θεόν, δύναται εὐκόλως νὰ ἀποποιηθῇ ὅ,τι χρεωστεῖ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

Δὲν δυνάμεθα νὰ τελειώσωμεν καλήτερα τὰς παρατηρήσεις ταύτας εἰμὴ μὲ τὰς ἀξιολόγους συμβουλὰς, τὰς ὁποίας ἡ Κυρία Δὲ Μαντενῶν ἔδιδε περὶ τῆς εὐσεβείας εἰς τὴν Δούκισσαν τῆς Βοργονίας εἰς τὰς ὁδηγίας, τὰς ὁποίας ἐσύνθεσε δι' αὐτὴν τὴν Ἡγεμονίδα.

« Ἡ εὐσέβειά σου, λέγει αὕτη, νὰ ᾔῃ στερεὰ, εὐθεῖα, φωτισμένη· στερεὰ, ἀποφεύγουσα νὰ τὴν βάλλῃς εἰς τὰ οὐτιδανὰ πράγματα. » « Εὐθεῖα, προκρίνουσα πάντοτε τὰ χρέη τῆς θέσεώς σου, εἰς πᾶσαν μερικὴν εὐλάβειαν· φωτισμένη »

μανθάνουσα πᾶν ὅ,τι πρέπει νὰ ἐξεύρης νὰ σωθῇς. Ἐὰν ἀγαπᾷς τὴν χαρὰν, τὴν ἀνάπαυσιν, τὰς ἡδονάς, πίστευσόν μοι, ἐγὼ ταῦτα ὅλα ἐδοκίμασα, δὲν ὑπάρχει ἄλλη χαρὰ, ἀνάπαυσις, καὶ ἡδονή, εἰμὴ εἰς τὸ νὰ δουλεύῃ τις τὸν Θεόν. Ἡ κακία εἶναι φρικτὴ, καὶ δὲν δύναται τις νὰ δοθῇ ὅσον τάχος εἰς τὸν Κύριον.

« Φεῦγε τὴν ματαιότητα, τὴν ὀκνηρίαν, φεῦγε ἐπὶ πάντων τὴν ἁμαρτίαν. Εὐκόλως πίπτει τις εἰς τὸ ἐλάττωμα, δυσκόλως δὲ ἐκβάλλει ἀπ' αὐτό. »

« Μελέτα τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ ἡμέραν καὶ νύκτα, ἐγχαράξέ τον βχθέως εἰς τὴν καρδίαν σου. Συνέρχου συχνὰ, καὶ στοχάζου τὴν παρουσίαν τοῦ θεοῦ ἐν μέσῳ ἀκόμῃ τῶν πολυαριθμοτέρων συναναστροφῶν. »

« Ἀγάπα τὴν ἐκκλησίαν, ἥτις εἶναι ἡ συνάθροισις τῶν πιστῶν. Σέβου τοὺς λειτουργοὺς αὐτῆς. Ὑπερασπίζου τοὺς καλοὺς καὶ τιμίους ἀνθρώπους, καθὼς καὶ τὰ καλὰ ἔργα. Κηρύττου ἐναντία τῶν νεωτερισμῶν εἰς τὴν θρησκείαν. Νὰ ᾔσῃ προσκολλημένη εἰς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, τῆς Ρώμης· αὕτη εἶναι τὸ κέντρον τοῦ καθολικισμοῦ.

« Νὰ ᾔσῃ ἀπλῆ κατὰ τὴν εὐσέβειαν, πραεῖα, ταπεινὴ, ἐνωμένη, καθὼς ὁ Ἅγιος Παῦλος τὸ διατάττει εἰς τὰς γυναῖκας.

« Σύχναζε τὰ μυστήρια μὲ χαρὰν καὶ μὲ θάρρος, ἐκλεξε καλὸν, καὶ σοφὸν πνευματικόν, καὶ ἄφησέ τον νὰ σὲ ὁδηγῇ εἰς τὸ καλόν, τὸ ὁποῖον θέλει σὲ συμβουλεύει. »

« Ἀγάπα τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πνευματικῶν βιβλίων, τὰ ὅποια προσάγουν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν Θεόν, ὡς εἶναι ἡ μίμησις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰ συγγράμματα τοῦ Ἀγίου Φραγκίσκου Δὲ Σάλες, τὰ ὅποια δὲν πρέπει ποτέ νὰ κουρασθῇς νὰ ἀναγινώσκῃς. Τὰ μάταια βιβλία ἐμπνέουν τὴν ὑπερηφάνειαν, τρέφουν τὴν περιέργειαν, ἥτις εἶναι ἐπικίνδυνος εἰς τὸ γένος μας, ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τὴν ὁποίαν δίδουν εἰς τὴν γνώρισιν. »

« Δόσε εἰς τὰ τέκνα σου καλὴν καὶ ἐνάρετον ἀνατροφὴν· ῥίψε εἰς τὴν καρδίαν των τοὺς σπόρους ὅλων τῶν ἀρετῶν. »

καὶ τὸν ἀκούει τὸν φωνῆν καὶ τὴν. Ἀλλ' οὐ

ἐκείνη τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ ἐκείνην καὶ ἐκείνην. Καὶ ἡ
ἐκείνη τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καὶ ἐκείνην, πύσσοντες μὲν
ἐκείνη τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἐκείνην ἔχουσαν χαρὰ, ἀνά-
στασις, καὶ ἔκστασις, εἰς τὸ νὰ ἀκούσῃ τις τὸν Θεόν.
Ἡ ἐκείνη εἶναι φωνή, καὶ διὰ τοῦτο τις νὰ δοῇ ὅσον
ἐκείνη τὴν ἡμέραν.

« Φύγε τὴν ματαιότητα, τὴν ἀκαρδίαν, φύγε ἐπὶ πάν-
τας τὴν ἀκαρδίαν. Ἐκείνην πύσσει τις εἰς τὸ ἐλάττωμα,
ἐκείνην δὲ ἐκείνην καὶ ἐκείνην. »

« Μελέτα τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ ἡμέραν καὶ ἡμέραν, ἐγγρά-
φου τὸν νόμον εἰς τὴν καρδίαν σου. Συνέχευ συχνά, καὶ
στοχάζου τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ ἐν μέσῳ ἀκόμη τῶν πο-
λυριθμοτέρων συναναστροφῶν. »

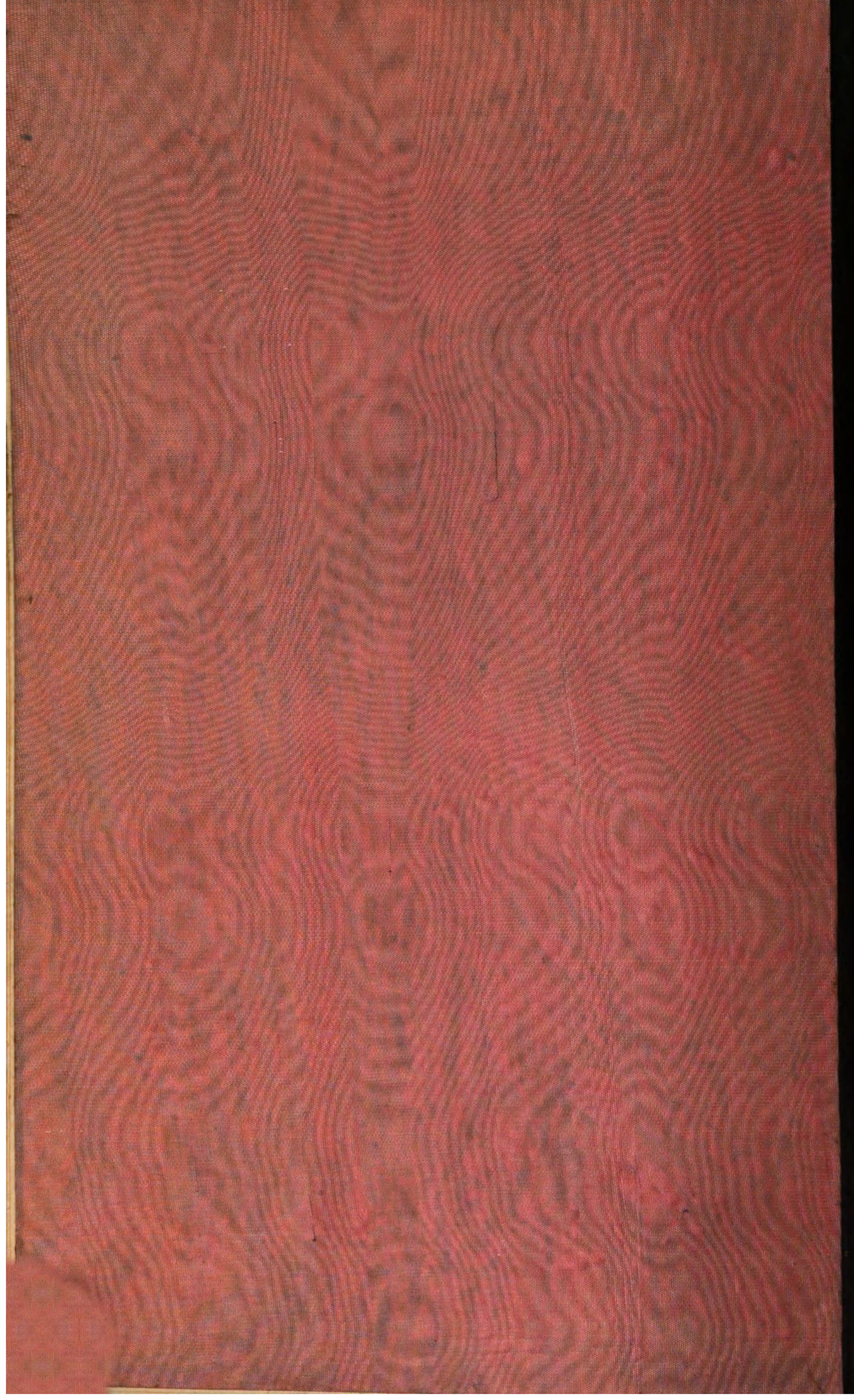
« Ἀγάπα τὴν ἐκκλησίαν, ἥτις εἶναι ἡ συνάθροισις τῶν
πιστῶν. Σέβου τοὺς λειτουργοὺς αὐτῆς. Ἰπερκαπίζου τοὺς
καλοὺς καὶ τιμίους ἀνθρώπους, καθὼς καὶ τὰ καλὰ ἔργα.
Ἐκρίττει ἐναντία τῶν νεοπαγίων εἰς τὴν ἑρπικίαν. Νὰ
ᾄδῃ προσκολλημένη εἰς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, τῆς Ρώ-
μης· ὅτι εἶναι τὸ κέντρον τοῦ καθολικισμοῦ. »

« Νὰ ᾄδῃ ἀπλῆ κατὰ τὴν εὐσέβειαν, πραΰνα, ταπεινὴ, ἐνω-
μένη, καθὼς ὁ Ἅγιος Παῦλος τὸ διατάττει εἰς τὰς γυναῖκας. »

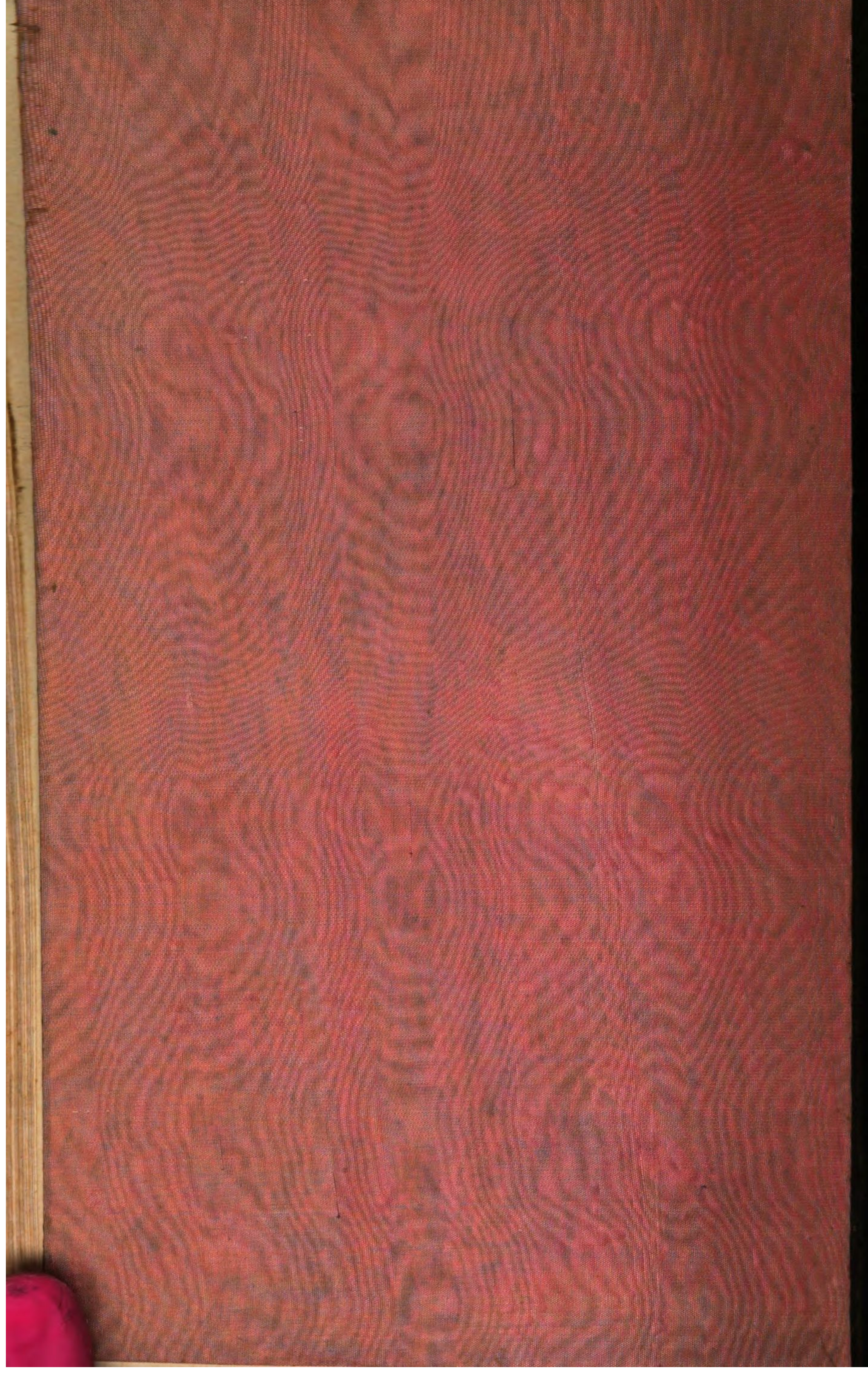
« Σόχναζε τὰ μυστήρια μὲ χαρὰν καὶ μὲ θάρρος, ἔκλεξε
καλὸν, καὶ σοφὸν πνευματικόν, καὶ ἀφαιρῶν τὰ σέ ἐδῇ
εἰς τὸ καλόν, τὸ ὅποιοι θέλει σὲ σαρῆσαι. »

« Ἀγάπα τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πνευματικῶν βιβλίων, τὰ
ὅποια προάγουν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν Θεόν, ὡς εἶναι ἡ μι-
μῆσις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰ εὐαγγέλια τοῦ Ἁγίου
Φραγκίσκου Δὲ Σάβας, τὰ ὅποια δὲν πρέπει ποτὲ νὰ κοιμη-
σῇς νὰ ἀναγινώσκῃς. Τὰ μύκταια βιβλία ἐμπέσουν τὴν ὑπε-
ρηφάνειαν, τρέφουν τὴν περιέργειαν, ἥτις εἶναι ἐπικίνδυνος
εἰς τὸ γένος μας, ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τὴν ὁποίαν δίδουν
εἰς τὴν γνώρισιν. »

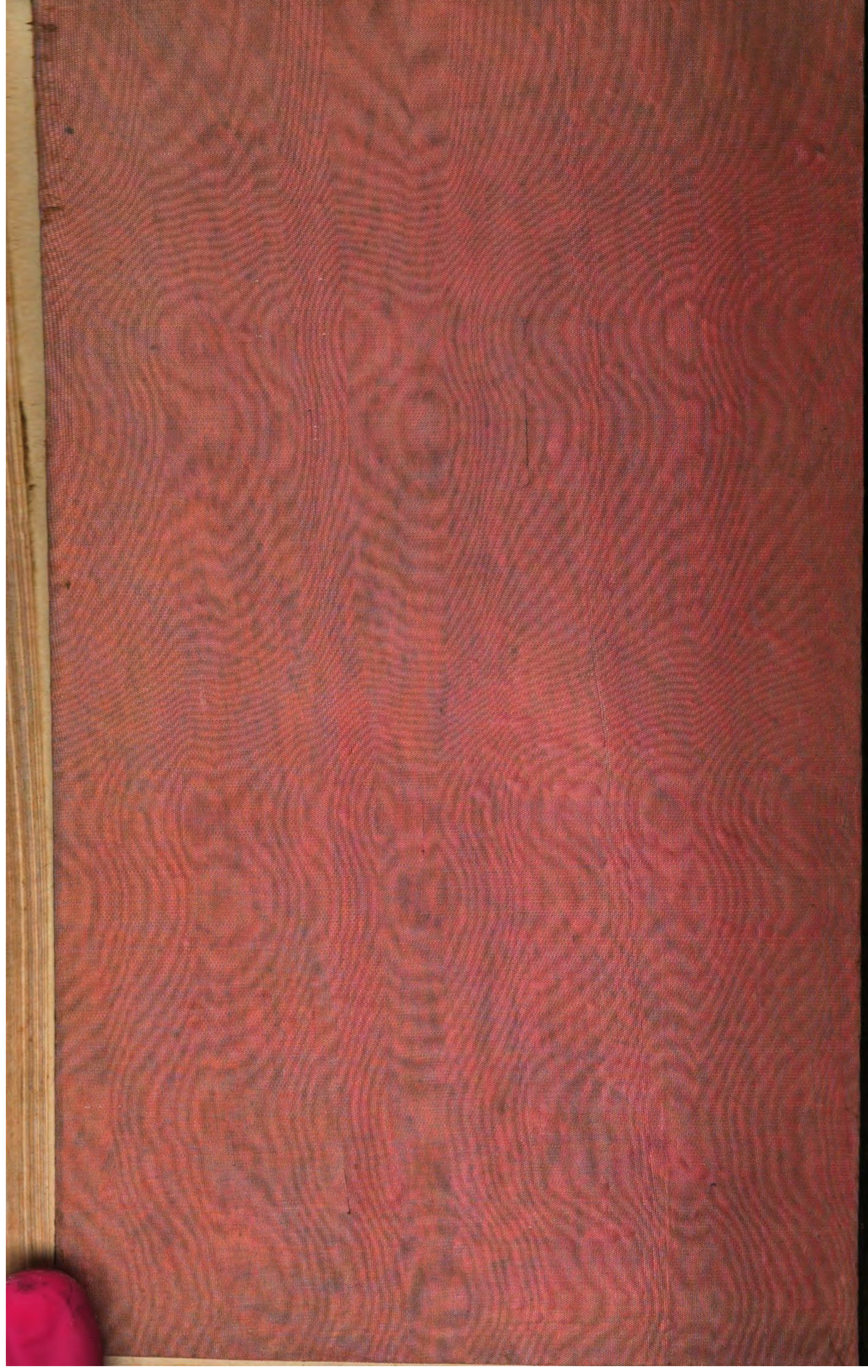
« Δόσε εἰς τὰ τέκνα σου καλὴν καὶ ἐπὶ τὴν ἀκαρδίαν.
ρίψε εἰς τὴν καρδίαν των τοὺς σπόρους ὅμοιους τῇ ἀκαρδίᾳ. »

Albi, Guillaume

Scholeion tēs morphōseōs tōn ēthōn Peri kalēs kai euaretu anatrophēs tōn
teknōn

S.l. 1839

Paed.th. 57

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10762077-6